

CVRIA

DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL

Årsrapport
2012

DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL

ÅRSRAPPORT 2012

Oversigt over arbejdet ved Den Europæiske Unions Domstol,
Den Europæiske Unions Ret og EU-Personaleretten

Luxembourg, 2013

www.curia.europa.eu

Domstolen
L-2925 Luxembourg
Tlf. +352 43 03-1

Retten
L-2925 Luxembourg
Tlf. +352 43 03-1

Personaleretten
L-2925 Luxembourg
Tlf. +352 43 03-1

Domstolen på internettet: <http://www.curia.europa.eu>

Redaktionen afsluttet den 1. januar 2013

Gengivelse tilladt med kildeangivelse. Fotografierne må alene gengives i forbindelse med denne publikation. Til enhver anden brug skal tilladelse indhentes hos Den Europæiske Unions Publikationskontor.

Yderligere oplysninger om EU fås på internet via Europaserveren (<http://europa.eu>)

Katalogoplysninger findes bagest i denne publikation

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2013

ISBN 978-92-829-1263-8

doi:10.2862/85222

© Den Europæiske Union, 2013

Printed in Luxembourg

TRYKT PÅ GENBRUGSPAPIR

Indhold

	Page
Forord ved Domstolens præsident, Vassilios Skouris	5

Kapitel I

Domstolen

A – Domstolens udvikling og arbejde i 2012	9
B – Domstolens retspraksis i 2012	13
C – Domstolens sammensætning	63
1. Domstolens medlemmer	65
2. Ændringer i Domstolens sammensætning i 2012	83
3. Rettens sammensætning efter rangfølge	85
4. Tidligere medlemmer af Domstolen	87
D – Statistik over retssagerne ved Domstolen	91

Kapitel II

Retten

A – Arbejdet ved Retten i 2012	123
B – Rettens sammensætning	163
1. Rettens medlemmer	165
2. Ændringer i Rettens sammensætning 2012	177
3. Rettens sammensætning efter rangfølge	179
4. Tidligere medlemmer af Retten	183
C – Statistik over retssagerne ved Retten	185

Kapitel III*Personaleretten*

A – Arbejdet ved Personaleretten i 2012	209
B – Personalerettens sammensætning	221
1. Personalerettens medlemmer	223
2. Ændringer i sammensætningen af Personaleretten i 2012	227
3. Rettens sammensætning efter rangfølge	229
4. Tidligere medlemmer af Personaleretten	231
C – Statistik over retssagerne ved Personaleretten	233

Kapitel IV*Møder og besøg*

A – Officielle besøg og arrangementer ved Domstolen, Retten og Personaleretten i 2012	247
B – Studiebesøg	251
C – Højtidelige retsmøder	255
D – Besøg og deltagelse i officielle arrangementer	257

<i>Organisationsplan</i>	<i>262</i>
--------------------------------	------------

Forord

1952-2012: I det forgangne år oprant 60-året for Domstolens oprettelse, og institutionen har dermed i 60 år bidraget til det europæiske projekt. Domstolen højtideligholdt årsdagen, som ikke havde nogen særskilt symbolsk karakter, ved at lægge hovedvægten på substans snarere end på festligheder. I denne sammenhæng udgav Domstolen et samleværk, som omhandler den rolle, som institutionen og dens retspraksis har spillet i den europæiske konstruktion, og dette værk blev præsenteret ved en sammenkomst, hvortil præsidenterne for forfatningsdomstolene og de øverste domstole i Den Europæiske Unions medlemsstater var indbudt.

I 2012 blev Domstolens nye procesreglement samt visse ændringer i statuten for Domstolen ligeledes vedtaget efter en lang men givtig lovgivningsproces. Disse reformer tilsigter dels at gøre procedurerne ved Domstolen mere moderne, dels at gøre det muligt for Domstolen fortsat at forbedre sin effektivitet.

De seneste års konstante forbedringer kommer ligeledes til udtryk i 2012. Sagsbehandlingstiden for de præjudicielle sager har ikke været så kort siden slutningen af 1980'erne, og Retten har efter et særligt produktivt år nedbragt såvel »efterslæbet« af verserende sager som sagsbehandlingstiden, der blev afkortet med to måneder i 2012.

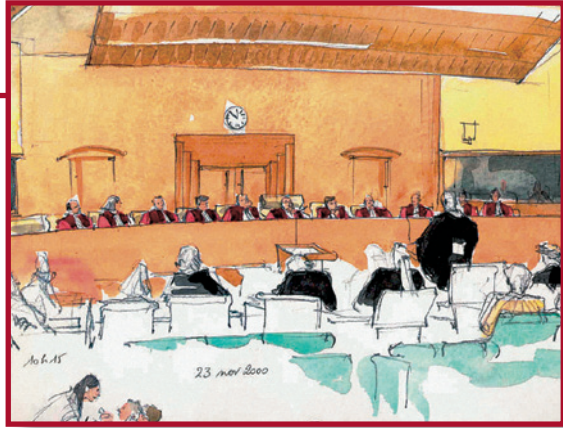
I 2012 skete der også en delvis nybesættelse af dommerembederne ved Domstolen, og fire af dens medlemmer fratrådte embedet. Ved de udnævnelser, der fandt sted inden for rammerne af denne delvise nybesættelse af dommerembederne, tog medlemsstaternes regeringer på ny hensyn til interessen i at foretage disse udnævnelser uden opsættelse og så vidt muligt sikre institutionens stabilitet, således at denne uden afbrydelser kunne fortsætte udførelsen af sin opgave. Domstolen kan kun glæde sig over dette.

Denne rapport giver en fuldstændig præsentation af udviklingen i og arbejdet ved institutionen i 2012. Som det fremgår, er en væsentlig del af rapporten helliget kortfattede, men udtømmende fremstillinger af den egentlige judicielle virksomhed ved Domstolen, Retten og Personaleretten. Statistikkerne over retssagerne, der er specifikke for hver retsinstans, supplerer og illustrerer analysen af den judicielle virksomhed.

Endelig vil jeg til slut benytte denne lejlighed til at takke mine kolleger ved de tre retsinstanser samt hele Domstolens personale for deres bemærkelsesværdige arbejdsindsats i dette ekstraordinære og krævende retsår.

V. Skouris
Domstolens præsident

Kapitel I

Domstolen

A – Domstolens udvikling og arbejde i 2012

Ved Domstolens præsident, Vassilios Skouris

Den første del af årsrapporten indeholder en sammenfatning af Den Europæiske Unions Domstols virke i 2012. For det første giver den en oversigt over institutionens udvikling i det forløbne år med vægt på de institutionelle ændringer, der har haft betydning for Domstolen og for udviklingen med hensyn til dens interne organisation og arbejdsmetoder. For det andet indeholder den en analyse af statistikkerne vedrørende udviklingen i Domstolens arbejdsbyrde samt den gennemsnitlige sagsbehandlingstid. For det tredje præsenteres ligesom hvert år den væsentligste udvikling i retspraksis, inddelt efter emne.

1. Institutionens udvikling i 2012 var hovedsageligt præget af de vigtige reformer af dens procesregler og bød samtidig på fejringen af Domstolens 60-års jubilæum.

Den 4. december 2012 højtideligholdt Den Europæiske Unions Domstol således sit 60-års jubilæum. Skønt 60 år hverken repræsenterer halvdelen eller tre fjerdedele af et århundrede, besluttede Domstolen dog ikke at lade dette jubilæum gå ubemærket hen. Den Europæiske Unions retssystem har nemlig igennem de seneste ti år været genstand for vigtige reformer, som tilsammen indebærer en sand transformation. Man kan i den henseende nævne Nicetraktatens ikrafttrædelse, to udvidelser, som har medført næsten en fordobling af institutionens personale og en kraftig forøgelse af proces- og arbejdsprogene, oprettelsen af Personaleretten, den betydelige modernisering af de interne arbejdsmetoder, Lissabontraktatens ikrafttrædelse med udvidelsen af Domstolens beføjelser, indførelsen af den præjudicielle hasteprocedure og digitaliseringen af proceduren med lanceringen af e-Curia. Denne transformation syntes mest passende fejret ved en højtideligholdelse i to dele: Dels afholdelsen af en sammenkomst, hvortil præsidenterne for forfatningsdomstolene og de øverste domstole i Den Europæiske Unions medlemsstater var indbudt, dels udgivelsen af et samleværk, som omhandler den rolle, som Domstolen og dens retspraksis har spillet i den europæiske konstruktion. Dette værk, som blev redigeret af et udvalg ledet af dommer Allan Rosas og med deltagelse af dommer Egils Levits og generaladvokat Yves Bot, samler bidrag fra en gruppe af forfattere, der er repræsentative i såvel geografisk henseende som i henseende til deres professionelle og akademiske profil.

På det rent judicielle niveau blev der oprettet en ny afdeling med fem dommere og en ny afdeling med tre dommere i anledning af den delvise nybesættelse af dommerembederne ved Domstolen den 7. oktober 2012. Ti afdelinger, som fungerer samtidigt, vil gøre det muligt for Domstolen at opretholde og forbedre sin effektivitet.

Det forgangne års udvikling fortjener en særlig opmærksomhed med hensyn til procesreglerne. For det første skal fremhæves vedtagelsen af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU, Euratom) nr. 741/2012 af 11. august 2012 om ændring af protokollen vedrørende statuten for Den Europæiske Unions Domstol og bilag I hertil (EUT L 228, s. 1), som trådte i kraft den 1. september 2012. De ændringer, som blev indført i statuten i medfør af denne forordning, indebærer blandt andet oprettelse af funktionen som vicepræsident for Domstolen, udvidelse af Store Afdeling til femten dommere, begrænsning af deltagelsen i Store Afdeling for afdelingsformænd for afdelinger med

fem dommere¹ og afskaffelse af forpligtelsen for den refererende dommer i en sag til at udarbejde en retsmøderapport.

Det skal dernæst bemærkes, at Domstolens nye procesreglement af 25. september 2012 (EUT L 265, s. 1) trådte i kraft den 1. november 2012. Dette reglement udgør en komplet omarbejdelse af det tidligere procesreglement. Dets hovedformål er en omstrukturering af de regler, der var indeholdt i det tidligere procesreglement, med henblik på fremover at give de præjudicielle forelæggelser en væsentlig rolle, at nedbringe sagsbehandlingstiderne samt at tydeliggøre og forenkle visse bestemmelser i det tidligere reglement. For øvrigt er der foretaget en ny nummerering af bestemmelserne i det nye procesreglement i forhold til det tidligere reglement.

Denne omarbejdelse blev fulgt af en tilpasning til de nye regler af orienteringen om forelæggelse af præjudicielle spørgsmål fra de nationale retter, der blev omdøbt »[Domstolens] Anbefalinger til de nationale retter vedrørende forelæggelse af præjudicielle spørgsmål« (EUT C 338, s. 1). Endelig skal ligeledes nævnes Domstolens afgørelse af 23. oktober 2012 vedrørende Domstolens vicepræsidents judicielle opgaver (EUT L 300, s. 47), ved hvilken visse judicielle beføjelser, der tidligere var tillagt præsidenten, navnlig på området for foreløbige forholdsregler, fremover er overført til vicepræsidenten.

2. Statistikkerne over retssagerne ved Domstolen for 2012 er overordnet set præget af en styrket produktivitet og en betydeligt øget effektivitet for så vidt angår sagsbehandlingstiden. Det er endvidere vigtigt at bemærke en mindre nedgang i antallet af indbragte sager, hvilket i betragtning af udviklingen i mængden af retssager igennem de seneste fem år kan være konjunkturbestemt.

Domstolen afsluttede således 527 sager i 2012 (nettoantal under hensyn til foreninger af sager som følge af konneksitet), hvilket repræsenterer en mindre nedgang i forhold til det foregående år (550 sager afsluttet i 2011). Blandt disse sager blev 357 afsluttet ved dom og 168 ved kendelse.

Der blev anlagt 632 nye sager for Domstolen (uafhængigt af forening af sager som følge af konneksitet), hvilket svarer til en nedgang på omkring 8% i forhold til 2011 (688 indbragte sager), men ikke desto mindre udgør det næsthøjeste antal indbragte sager i løbet af et år i Domstolens historie. Denne nedgang i det samlede antal indbragte sager skal primært ses i sammenhæng med den mindre nedgang i mængden af iværksatte appeller i forhold til det foregående år. Hvad angår de indbragte præjudicielle sager, repræsenterer deres antal i 2012 det næsthøjeste antal i hele Domstolens historie.

Med hensyn til varigheden af sagsbehandlingen er de statistiske oplysninger meget positive. For så vidt angår præjudicielle forelæggelser var sagsbehandlingstiden 15,7 måneder. For hele den periode, for hvilken Domstolen råder over troværdige statistiske oplysninger, har den gennemsnitlige varighed af sagsbehandlingen for så vidt angår præjudicielle forelæggelser således nået sit laveste niveau i 2012. Med hensyn til direkte søgsmål og appelsager var den gennemsnitlige varighed af sagsbehandlingen henholdsvis 19,7 måneder og 15,3 måneder.

Ud over reformen af arbejdsmetoderne ved Domstolen, som har fundet sted over de senere år, skyldes forbedringen i effektiviteten af sagsbehandlingen ligeledes den stigende brug af de forskellige processuelle værktøjer, som Domstolen råder over for at fremskynde behandlingen

¹ Fremover sammensættes den store afdeling af præsidenten, vicepræsidenten, tre afdelingsformænd for afdelinger med fem dommere, som udpeges efter en rotationsordning, og ti dommere som udpeges blandt de øvrige dommere, ligeledes efter en rotationsordning.

af visse sager (den præjudicielle hasteprocedure, en sags pådømmelse forud for andre, den fremskyndede procedure, den forenklede procedure og muligheden for at træffe afgørelse uden generaladvokatens forslag til afgørelse).

Der er blevet fremsat anmodning om anvendelsen af den præjudicielle hasteprocedure i fem sager, og den udpegede afdeling har fundet, at betingelserne i procesreglementets artikel 104b (artikel 107 ff. i det nye procesreglement) var opfyldt i fire af disse. De pågældende sager blev afsluttet inden for en gennemsnitlig frist på 1,9 måned.

Der blev fremsat begæring om anvendelse af den fremskyndede procedure fem gange, men betingelserne i procesreglementet var kun opfyldt i to sager. I overensstemmelse med en praksis, der blev etableret i 2004, efterkommes eller forkastes begæringen ved begrundet kendelse fra Domstolens præsident. Desuden er to sager blevet behandlet forud for andre.

Domstolen har desuden gjort brug af den forenklede procedure i procesreglementets artikel 104, stk. 3, nu artikel 99 i det nye procesreglement, ved besvarelsen af visse præjudicielle spørgsmål. I alt 26 sager er således blevet afsluttet ved kendelse på grundlag af denne bestemmelse.

Endelig har Domstolen ganske hyppigt gjort brug af muligheden i henhold til statuttens artikel 20 for at træffe afgørelse uden forslag fra generaladvokaten, når sagen ikke rejser nogen nye retsspørgsmål. Det skal nævnes, at ca. 53% af de domme, der blev afsagt i 2012, blev afsagt uden forslag til afgørelse.

For så vidt angår fordelingen af sagerne mellem Domstolens forskellige dommerkollegier kan det nævnes, at den store afdeling har truffet afgørelse i ca. 9%, afdelinger bestående af fem dommere i ca. 54% og afdelinger bestående af tre dommere i ca. 34% af de ved dom afsluttede sager i 2012. I forhold til det foregående år bemærkes en nedgang i den forholdsmæssige andel af sager, der er blevet behandlet af den store afdeling (11% i 2011), og en stigning i den forholdsmæssige andel af sager, der er blevet behandlet af afdelinger med tre dommere (32% i 2011).

For mere detaljerede oplysninger om de statistiske oplysninger vedrørende retsåret 2012 henvises til den del af årsrapporten, der specifikt vedrører statistikker.

B – Domstolens retspraksis i 2012

Forfatningsmæssige og institutionelle forhold

Hvad angår sagerne for Domstolen, og nærmere bestemt traktatbrudssagerne, skal bl.a. fremhæves sagen *Kommissionen mod Spanien* (dom af 11.12.2012, sag C-610/10), som omhandlede Kongeriget Spaniens manglende opfyldelse af den dom, hvori Domstolen fastslog, at denne medlemsstat havde tilsidesat sine forpligtelser ved ikke at træffe de foranstaltninger, der var nødvendige for at efterkomme en beslutning fra Kommissionen, der erklærede en støtte ulovlig og uforenelig med fællesmarkedet.

For det første traf Domstolen afgørelse om de regler, der gælder for den administrative procedure, der går forud for et sagsanlæg om en medlemsstats manglende opfyldelse af en dom fra Domstolen, som fastslår, at medlemsstaten har tilsidesat EU-retten. Lissabontraktaten har nemlig ændret forløbet af denne administrative procedure ved at udelade den del, der bestod i afgivelse af en begrundet udtalelse. Domstolen fastslog i dommen, at en administrativ procedure, der blev indledt før ændringens ikrafttræden, men som fortsatte efter denne dato, reguleres af de nye regler, som er fastsat i artikel 260, stk. 2, TEUF. Hvad angår det tidspunkt, som i mangel af en begrundet udtalelse er relevant for bedømmelsen af, om der foreligger et sådant traktatbrud, fastslog Domstolen, at udløbet af den frist, der er fastsat i den åbningsskrivelse, som er fremsendt i henhold til artikel 260, stk. 2, TEUF, skal anvendes.

For det andet udtalte Domstolen sig om fastsættelsen af tvangsbøder til sanktionering af en manglende opfyldelse af en traktatbrudsdom. Den fastslog, at denne sanktion skal fastsættes under hensyn til den grad af pression, der er nødvendig for at få en forsømmelig medlemsstat til at opfylde en dom i en traktatbrudssag, ændre sin adfærd og bringe den foreholdte overtrædelse til ophør, og idet der i princippet skal tages højde for overtrædelsens varighed, dens grad af grovhed og den pågældende medlemsstats betalingsevne. Ved anvendelsen af disse kriterier agter Domstolen at tage særligt hensyn til den manglende opfyldelses konsekvenser for offentlige og private interesser samt til den uopsættelighed, hvormed den pågældende medlemsstat skal tilskyndes til overholde sine forpligtelser.

Med hensyn til regelhierarkiet inden for Unionens retsorden og den heraf følgende fordeling af beføjelserne mellem institutionerne, gav sagen *Parlamentet mod Rådet* (dom af 5.9.2012, sag C-355/10) Domstolen anledning til at udtale sig om rækkevidden af Kommissionens gennemførelsesbeføjelser under forskriftsproceduren med kontrol. I den forbindelse udtalte Domstolen, at for så vidt som vedtagelsen af væsentlige regler på et EU-retligt område er forbeholdt EU-lovgiver, gælder det, at disse regler skal vedtages i den grundlæggende retsforskrift og ikke kan gøres til genstand for en delegation. Vedtagelse af bestemmelser, der kræver et politisk valg, som det hører under EU-lovgivers egen kompetence at træffe, kan således ikke gøres til genstand for en sådan delegation. Det følger heraf, at gennemførelsesforanstaltninger hverken kan ændre væsentlige bestemmelser i den grundlæggende retsforskrift eller supplere denne med nye væsentlige bestemmelser.

Hvad angår en gennemførelsesforanstaltning som afgørelse 2010/252¹ om supplerings af Schengengrænsekodeksen² for så vidt angår overvågning af de ydre søgrænser, har Domstolen fastslået, at selv om Schengengrænsekodeksen, der er den grundlæggende retsforskrift på området, i artikel 12, stk. 4, angiver, at formålet med overvågningen er at pågribe personer, som passerer grænsen ulovligt, indeholder den imidlertid ikke regler om de foranstaltninger, som grænsevagterne har beføjelse til at træffe mod personer eller skibe ved pågribelsen eller derefter, såsom anvendelse af tvangsforanstaltninger, brug af magt eller anbringelse af de pågrebne personer et bestemt sted eller endog foranstaltninger vedrørende personer, der har været indblandet i menneskehandel. Domstolen fastslog derfor, at idet afgørelse 2010/252/EU er en gennemførelsesforanstaltning, der er vedtaget i medfør af artikel 12, stk. 5, i forordning nr. 562/2006³, kan den ikke indeholde regler vedrørende overdragelse af de tvangsmidler til grænsevagterne, hvis vedtagelse kræver politiske valg, som det hører under EU-lovgivers egen kompetence at træffe, idet den indebærer en afbalancering af de forskellige omhandlede interesser på grundlag af en række vurderinger. Desuden gør disse bestemmelser, der omhandler overdragelse af offentlige magtbeføjelser til grænsevagterne, det muligt at foretage indgreb i de berørte personers grundlæggende rettigheder i et sådant omfang, at EU-lovgivers medvirken er påkrævet. Følgelig annullerede Domstolen afgørelse 2010/252 i dens helhed.

På området for retten til aktindsigt i EU-institutionernes dokumenter, som jævnligt giver anledning til retssager, fortjener to domme afsagt samme dag i særlig grad opmærksomhed.

Sagerne *Kommissionen mod Éditions Odile Jacob* (dom af 28.6.2012, sag C-404/10 P) og *Kommissionen mod Agrofert Holding* (dom af 28.6.2012, sag C-477/10 P) gav Domstolen anledning til for første gang at behandle forholdet mellem forordning nr. 1049/2001 om aktindsigt i Europa-Parlamentets, Rådets og Kommissionens dokumenter⁴ og forordning nr. 139/2004 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser⁵.

I disse to sager blev der for Domstolen indbragt en appel iværksat af Kommissionen til prøvelse af to domme afsagt af Retten⁶, ved hvilke denne havde annulleret Kommissionens afslag på aktindsigt i dokumenter vedrørende to fusionskontrolprocedurer.

Domstolen fastslog, at for at begrunde et afslag på aktindsigt i et dokument er det i princippet ikke tilstrækkeligt, at dette dokument henhører under en af de handlinger eller interesser, såsom beskyttelsen af formålet med undersøgelser, der er nævnt i artikel 4, stk. 2, i forordning

¹ Rådets afgørelse 2010/252/EU af 26.4.2010 om supplerings af Schengengrænsekodeksen for så vidt angår overvågning af de ydre søgrænser inden for rammerne af det operative samarbejde, der samordnes af Det Europæiske Agentur for Forvaltning af Det Operative Samarbejde ved EU-Medlemsstaternes Ydre Grænser (EUT L 111, s. 20).

² Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 562/2006 af 15.3.2006 om indførelse af en fællesskabskodeks for personers grænsepassage (Schengengrænsekodeks) (EUT L 105, s. 1).

³ Se fodnote 2.

⁴ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1049/2001 af 30.5.2001 om aktindsigt i Europa-Parlamentets, Rådets og Kommissionens dokumenter (EFT L 145, s. 43).

⁵ Rådets forordning (EF) nr. 139/2004 af 20.1.2004 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (»EF-fusionsforordningen«) (EUT L 24, s. 1). Denne forordning ophævede Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 af 21.12.1989 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (EFT L 395, s. 1, og berigtigelse i EFT L 257, s. 13). Sidstnævnte forordning finder dog fortsat anvendelse på fusioner og virksomhedsovertagelser før den 1.5.2004, hvilket er tilfældet i sag C-404/10 P.

⁶ Rettens dom af 9.6.2010, *Éditions Jacob mod Kommissionen*, T-237/05, og af 7.7.2010, *Agrofert Holding mod Kommissionen*, T-111/07.

nr. 1049/2001 ⁷, idet den pågældende institution ligeledes skal forklare, hvorledes adgangen til dette dokument konkret og faktisk kan være til skade for den interesse, som er beskyttet ved en undtagelse i denne artikel. Institutionen kan imidlertid basere sin beslutning herom på de generelle formodninger, der gælder for visse kategorier af dokumenter, da sådanne generelle betragtninger må antages også at have gyldighed for begæringer om aktindsigt i dokumenter af tilsvarende karakter. Sådanne generelle formodninger kan i relation til fusionskontrolprocedurer anvendes som følge af den omstændighed, at de retsforskrifter, der regulerer denne procedure, bl.a. forordning nr. 139/2004 ⁸, ligeledes fastsætter strenge regler for behandlingen af de oplysninger, der indhentes eller nedfældes inden for rammerne af en sådan procedure.

Følgelig ville en almindelig adgang støttet på forordning nr. 1049/2001 til de dokumenter, der inden for rammerne af en sådan procedure er udvekslet mellem Kommissionen og de anmeldende parter eller tredjemænd, kunne bringe den ligevægt, som EU-lovgiver har haft til hensigt at tilvejebringe i fusionsforordningen mellem forpligtelsen for de berørte virksomheder til at fremlægge eventuelt følsomme forretningsmæssige oplysninger for Kommissionen med henblik på at give denne mulighed for at vurdere, om den planlagte fusion er forenelig med fællesmarkedet, på denne side, og den garanti for forstærket beskyttelse, der i kraft af tavshedspligten i relation til forretningshemmeligheder er forbundet med de oplysninger, der således tilstilles Kommissionen, på den anden side, i fare. En sådan generel formodning, som kan begrunde et afslag på aktindsigt i disse dokumenter, gælder, uanset om begæringen om aktindsigt vedrører en kontrolprocedure, der allerede er afsluttet, eller en procedure, der stadig pågår. Denne generelle formodning udelukker dog ikke muligheden for at godtgøre, at et givent dokument, der er begæret aktindsigt i, ikke er omfattet af denne formodning, eller at der er en mere tungtvejende offentlig interesse i udbredelsen af dokumentet, jf. artikel 4, stk. 2, i forordning nr. 1049/2001.

Problematikken omkring beskyttelsen af de grundlæggende rettigheder, der nødvendigvis er kompleks på grund af mangfoldigheden af kilderne på dette område, blev behandlet i sagen *Kamberaj* (dom af 24.4.2012, sag C-571/10), som omhandlede fortolkningen af direktiv 2003/109 ⁹. Domstolen udtalte sig i dommen om rækkevidden af artikel 6, stk. 3, TEU, idet den præciserede, at den i denne artikel indeholdte henvisning til den europæiske menneskerettighedskonvention ikke forpligter den nationale ret, såfremt der er konflikt mellem en national bestemmelse og konventionen, til direkte at anvende bestemmelserne i denne konvention og undlade at anvende den bestemmelse i national ret, der er uforenelig hermed.

Denne bestemmelse i EU-traktaten afspejler således det princip, hvorefter de grundlæggende rettigheder er en integrerende del af de almindelige retsprincipper, hvis beskyttelse Domstolen skal sikre. Denne artikel regulerer imidlertid ikke forholdet mellem den europæiske menneskerettighedskonvention og medlemsstaternes retsordener og fastsætter ikke, hvilke konsekvenser en national ret skal udlede i tilfælde af konflikt mellem rettighederne sikret ved denne konvention og en bestemmelse i national ret.

Henset til den rolle, som unionsborgerskabet nu indtager i retssagerne, er alle facetter af spørgsmålet om rækkevidden og følgevirkningerne af indførelsen af et unionsborgerskab langt fra behandlet. Herom vidner en række sager, som skal omtales.

⁷ Se fodnote 4.

⁸ Se fodnote 5.

⁹ Rådets direktiv 2003/109/EF af 25.11.2003 om tredjelandsstatsborgeres status som fastboende udlænding (EUT 2004 L 16, s. 44).

I *P.I.*-dommen (dom af 22.5.2012, sag C-348/09), fastslog Domstolen, at strafbare handlinger, der henhører under særligt alvorlige kriminalitetsområder, såsom seksuel udnyttelse af børn, kan begrunde en udsendelsesforanstaltning over for en unionsborger, der har boet mere end ti år i værtsmedlemsstaten.

I medfør af artikel 28, stk. 3, i direktiv 2004/38¹⁰ kan en værtsmedlemsstat ikke træffe en udsendelsesafgørelse i forhold til en unionsborger, der har boet uafbrudt i ti år på dens område, medmindre afgørelsen er »bydende nødvendig af hensyn til den offentlige sikkerhed«¹¹. I en sag, der var indbragt vedrørende en udsendelsesafgørelse, der var truffet over for en unionsborger, som havde afsonet en fængselsstraf for voldtægt af en mindreårig, udtalte Domstolen, at medlemsstaterne kan anse strafbare handlinger som dem, der er opregnet i artikel 83 TEUF, for at indebære et særligt alvorligt indgreb i en grundlæggende samfundsinteresse, der kan udgøre en direkte trussel mod befolkningens tryghed og fysiske sikkerhed og dermed være omfattet af begrebet »bydende nødvendig af hensyn til den offentlige sikkerhed«. Disse strafbare handlinger kan dog alene begrunde en udsendelsesforanstaltning, såfremt de er blevet begået på en måde, som er af særligt grov karakter. I øvrigt gør EU-retten enhver udsendelsesforanstaltning betinget af, at vedkommendes personlige adfærd udgør en reel og umiddelbar trussel mod en grundlæggende samfundsinteresse eller en grundlæggende interesse for værtsmedlemsstaten, hvilket i almindelighed er ensbetydende med, at vedkommende vil være tilbøjelig til fortsat at udvise denne adfærd i fremtiden. Endelig skal værtsmedlemsstaten, før den træffer afgørelse om udsendelse, bl.a. tage hensyn til varigheden af den pågældendes ophold på værtsmedlemsstatens område, den pågældendes alder, helbredstilstand, familiemæssige og økonomiske situation samt sociale og kulturelle integration i denne medlemsstat og tilknytning til hjemlandet.

I dommen i sagen *Rahman m.fl.*¹², fremkom Domstolen med vigtige præciseringer af retten til familiesammenføring som omhandlet i ovennævnte direktiv 2004/38. Sagen omhandlede primært dette direktivs artikel 3, stk. 2, i medfør af hvilken en unionsborgers værtsmedlemsstat i overensstemmelse med den nationale lovgivning skal lette indrejse og ophold for medlemmerne af den pågældendes »udvidede familie«¹³. Indledningsvis fremhævede Domstolen, idet den støttede sig på direktivets ordlyd og opbygning, at dette ikke forpligter medlemsstaterne til at efterkomme enhver ansøgning om indrejse eller ophold fra en vandrende persons »udvidede familie«. Nævnte direktiv pålægger dog staterne en forpligtelse til at give den udvidede familie en vis fortrinsret i forhold til ansøgninger indgivet af andre tredjelandsstatsborgere, som ikke fremviser noget bånd til en unionsborger. Denne fortrinsret består i at kunne afkræve værtsstaten

¹⁰ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF af 29.4.2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning nr. 1612/68/EØF og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (EUT L 158, s. 77, og berigtigelse i EUT 2004 L 229, s. 35, og EUT 2007 L 204, s. 28).

¹¹ Artikel 28, stk. 3, i direktiv 2004/38.

¹² Dom af 5.9.2012, sag C-83/11, *Rahman m.fl.*

¹³ Artikel 2, nr. 2, i direktiv 2004/38/EF giver udvidede rettigheder til en inderkreds af berettigede personer omfattende den vandrende persons ægtefælle eller registrerede partner, deres fælles eller respektive direkte efterkommere, som ikke er fyldt 21 år, eller som forsørges af unionsborgeren, samt deres slægtninge i opstigende linje, som forsørges af unionsborgeren. Direktivets artikel 3, stk. 2, litra a), vedrører en anden kreds af berettigede personer, kaldet »den udvidede familie«, som omfattes af følgende ordlyd: »alle andre familiemedlemmer uanset nationalitet, der ikke er omfattet af bestemmelserne i artikel 2, nr. 2, hvis disse i det land, de ankommer fra, forsørges af eller hører til den unionsborgers husstand, der er hovedindehaveren af retten til ophold, eller hvor alvorlige helbredsmæssige grunde gør det absolut nødvendigt, at unionsborgeren personligt plejer familiemedlemmet«.

en afgørelse om deres ansøgning, som er baseret på en grundig undersøgelse af deres personlige omstændigheder, og som, såfremt der meddeles afslag, er behørigt begrundet. Der skal eksempelvis ske en undersøgelse af graden af den økonomiske eller fysiske afhængighed og graden af slægtskabet mellem ansøgeren og unionsborgeren. Hver medlemsstat råder over en bred skønsmargen med hensyn til valget af de faktorer, som der skal tages hensyn til, hvilke dog skal respektere idéen om en positiv særbehandling af ansøgerne og ikke må fratage direktivets artikel 3 dens effektive virkning. I øvrigt har ansøgeren ret til at få efterprøvet ved en domstol, om den nationale lovgivning og anvendelsen heraf har holdt sig inden for de i direktivet afstukne grænser for skønnet. Domstolen undersøgte ligeledes, om den manøvremargin, som det samme direktiv indrømmer staterne, tillader disse at indføre særlige krav med hensyn til arten og varigheden af den afhængighed, der skal bestå for medlemmet af den udvidede familie i forhold til unionsborgeren. Domstolen præciserede, at afhængighedsforholdet i forhold til unionsborgeren skal foreligge i det land, det pågældende familiemedlem ankommer fra, på det tidspunkt, hvor familiemedlemmet ansøger om tilladelse til at slutte sig til den unionsborger, som vedkommende forsørger af. Domstolen konstaterede derimod, at spørgsmålet om, hvorvidt de berettigede personer, der er omhandlet i dette direktivs artikel 3, stk. 2, kan nægtes et opholdsbevis i værtsstaten med den begrundelse, at de efter deres indrejse i værtsmedlemsstaten ophører med at være afhængige af nævnte borger, »ikke er omfattet af nævnte direktivs anvendelsesområde«.

I *Byankov*-dommen (dom af 4.10.2012, sag C-249/11), udtalte Domstolen sig om spørgsmålet om, hvorvidt bestemmelserne i TEUF om statsborgerskab og ovennævnte direktiv 2004/38 er til hinder for en bulgarsk lovgivning, der pålægger en foranstaltning i form af et forbud mod udrejse fra området i tilfælde af manglende betaling af en privat gæld, for hvilken der ikke er stillet sikkerhed. Domstolen udtalte, at selv hvis det forudsættes, at det med føje kan antages, at en bestemt opfattelse af beskyttelsen af den offentlige orden ligger til grund for det formål at beskytte kreditorerne, som varetages ved en sådan lovgivning, kan det ikke udelukkes, at en foranstaltning om forbud mod at forlade området, som er vedtaget på grundlag af denne lovgivning, varetager et rent økonomisk formål. Imidlertid udelukker artikel 27, stk. 1, i direktiv 2004/38 udtrykkeligt en medlemsstats mulighed for at påberåbe sig hensynet til den offentlige orden ud fra økonomiske betragtninger. Med hensyn til proportionaliteten af en sådan lovgivning understregede Domstolen i øvrigt, at der i EU-retten findes retsnormer, der beskytter kreditorer, uden at debtors ret til bevægelighed nødvendigvis begrænses. Domstolen fandt ligeledes, at EU-retten er til hinder for en national lovgivning, i medfør af hvilken den administrative procedure, der har ført til udstedelsen af et forbud mod udrejse fra området, som er blevet endeligt og ikke har været genstand for domstolsprøvelse – i det tilfælde, hvor dette forbud er i åbenlys modstrid med EU-retten – alene kan genoptages inden for en frist på en måned fra forbuddet og alene på initiativ af bestemte organer, skønt dette forbud fortsætter med at afføde retsvirkninger for sin adressat. Et sådant forbud udgør således selve nægtelsen af friheden til at færdes og opholde sig på medlemsstaternes område, som følger af statussen som unionsborger.

I sagen *Ungarn mod Slovakiet* (dom af 16.10.2012, sag C-364/10), havde en medlemsstat anlagt et traktatbrudssøgsmål ved Domstolen mod en anden medlemsstat ¹⁴, hvilket er et retsmiddel, der sjældent anvendes ¹⁵. Domstolen udtalte sig om det følsomme spørgsmål om, hvorvidt en

¹⁴ Artikel 259 TEUF.

¹⁵ Det er kun sjettede gang i den europæiske integrations historie, at en medlemsstat anlægger et direkte traktatbrudssøgsmål mod en anden stat. Af de fem foregående sager er kun tre blevet afsluttet ved dom (dom af 4.10.1979, sag C-141/78, Frankrig mod Det Forenede Kongerige; af 16.5.2000, sag C-388/95, Belgien mod Spanien, jf. også pressemeddelelse nr. 36/00, og af 12.9.2006, sag C-145/04, Spanien mod Det Forenede Kongerige, jf. også pressemeddelelse nr. 70/06).

foranstaltning, der forbød en anden medlemsstats statsoverhoved at indrejse på det nationale område, var i strid med bestemmelserne i TEUF om unionsborgerskabet.

Domstolen fastslog, at et statsoverhoved, idet vedkommende er statsborger i en medlemsstat, ubestrideligt har status af unionsborger, hvilket i medfør af artikel 21 TEUF giver en grundlæggende og individuel ret til at færdes og opholde sig på medlemsstaternes område med de begrænsninger og på de betingelser, der er fastsat i traktaterne og i gennemførelsesbestemmelserne hertil. Sådanne begrænsninger kan ligeledes være baseret på de relevante regler i international ret, eftersom denne ret udgør en del af Unionens retsorden. Domstolen bemærkede i denne sammenhæng, at et statsoverhoved, på grundlag af almindelige, internationale sædvaneretlige regler såvel som multilaterale konventionsregler, nyder en særlig status i internationale relationer, som bl.a. indebærer privilegier og immuniteter. Statsoverhovedets status frembyder derfor en særegenhed, hvilket følger af det forhold, at den er undergivet international ret med den konsekvens, at vedkommendes optræden på internationalt plan, såsom den pågældendes tilstedeværelse i udlandet, er omfattet af denne ret og bl.a. reglerne om diplomatiske relationer. En sådan særegenhed kan adskille den person, der nyder denne status, fra alle andre unionsborgere, således at denne persons adgang til en anden medlemsstats område ikke er omfattet af de samme vilkår som dem, der finder anvendelse på andre borgere. Følgelig kan den omstændighed, at en unionsborger bestrider embedet som statsoverhoved, begrunde en begrænsning, baseret på international ret, i udøvelsen af den ret til bevægelighed, som artikel 21 TEUF tildeler denne person. Domstolen konkluderede heraf, at EU-retten ikke pålagde Den Slovakiske Republik at garantere Ungarns præsident adgang til dens område, og frifandt Den Slovakiske Republik i det hele.

Lida-sagen (dom af 8.11.2012, sag C-40/11) stillede Domstolen over for spørgsmålet om, hvorvidt en tredjelandstatsborger med lovligt ophold i sin datters og hustrus oprindelsesmedlemsstat, når disse sidstnævnte havde bosat sig i en anden medlemsstat, kunne opnå en opholdsret i medfør af ovennævnte direktiv 2004/38 eller bestemmelserne i TEUF om unionsborgerskabet.

Domstolen udtalte for det første, at dette direktiv alene giver en opholdsret til slægtninge i opstigende linje, som forsørges af deres barn, der er unionsborger. Domstolen understregede derimod, at en separeret men ikke skilt ægtefælle til en unionsborger bør anses for at være et familiemedlem som omhandlet i nævnte direktivs artikel 2, stk. 2. Samme direktiv giver dog alene en afledt opholdsret til de familiemedlemmer til en unionsborger, som ledsager eller slutter sig til denne person. Endelig udtalte Domstolen, at en tredjelandstatsborger alene kan gøre krav på en opholdsret i medfør af bestemmelserne i TEUF om unionsborgerskab ¹⁶, såfremt et afslag på meddelelse af opholdstilladelse risikerer at fratage unionsborgeren den effektive nydelse af kerneindholdet i de rettigheder, der er tilknyttet dennes status som unionsborger, eller den pågældende hindres i at udøve sin ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område. Rent hypotetiske udsigter til en hindring af unionsborgeres ret til fri bevægelighed skaber ikke en sådan tilknytning til EU-retten, at disse kan begrunde en anvendelse af EU-rettens bestemmelser.

¹⁶ Artikel 20 og 21 i TEUF.

Landbrug

Hvad angår landbrugsstøtteordninger gav *Bonda*-sagen (dom af 5.6.2012, sag C-489/10) Domstolen mulighed for at udtale sig om den retlige karakter af foranstaltningerne i artikel 138, stk. 1, andet og tredje afsnit, i forordning 1973/2004¹⁷. Disse foranstaltninger består i, at landbrugeren udelukkes fra at modtage støtte for det år, med hensyn til hvilket han har fremlagt en urigtig erklæring om det areal, der er berettiget til denne støtte, og at det beløb, som han har ret til i de følgende tre kalenderår, nedsættes med et beløb, der svarer til forskellen mellem det anmeldte areal og det fastslåede areal. Domstolen henviste indledningsvis til, at sanktioner i lovgivningen om den fælles landbrugspolitik, såsom midlertidig udelukkelse af en erhvervsdrivende fra at være omfattet af en støtteordning, ikke har karakter af straf. Domstolen tilføjede, at da ydelse af støtte i forbindelse med en EU-støtteordning nødvendigvis er betinget af, at den berettigedes ærlighed og troværdighed ikke kan betvivles, udgør sanktionen i tilfælde af manglende opfyldelse af disse betingelser et særligt administrativt middel, der er en integrerende del af støtteordningen og skal sikre en fornuftig forvaltning af Unionens offentlige midler. Domstolen fastslog derfor, at udelukkelse af en landbruger fra landbrugsmiljøstøtte som følge af dennes urigtige erklæring om bedriftens areal, ikke udgør en strafferetlig sanktion. En sådan udelukkelse udelukker dermed ikke pålæggelsen af en strafferetlig sanktion for de samme faktiske omstændigheder.

Den frie bevægelighed for personer, tjenesteydelser og kapital

På området for personers frie bevægelighed, den frie udveksling af tjenesteydelser og de frie kapitalbevægelser er der flere domme, som tiltrækker sig opmærksomhed. Af klarhedshensyn bliver disse domme fremstillet i samlet form i henhold til den frihed, som de omhandler, dernæst i påkommende tilfælde i henhold til de pågældende aktivitetsområder.

På området for arbejdskraftens frie bevægelighed skal to sager nævnes. For det første skal nævnes dommen i sagen *Hudzinski og Wawrzyniak* (Dom af 12.6.2012, forenede sager C-611/10 og C-612/10), der vedrører fortolkningen af forordning nr. 1408/71, som ændret ved forordning nr. 647/2005¹⁸, og artikel 45 TEUF og 48 TEUF. I disse sager havde de tyske myndigheder afslået at tildele familieydelse til to polske statsborgere, der var bosat i Polen og omfattet af denne stats sociale sikringsordning, og som havde arbejdet i Tyskland som henholdsvis sæsonarbejder og udstationeret arbejdstager, med den begrundelse, at de kunne modtage lignende familieydelse i Polen. Domstolen fastslog i denne forbindelse, at artikel 14, nr. 1), litra a), og artikel 14a, nr. 1), litra a), i ovennævnte forordning nr. 1408/71, ikke er til hinder for, at en medlemsstat, der ikke er udpeget som kompetent medlemsstat i medfør af disse bestemmelser, i henhold til national ret tildeler børneydelser til en vandrende arbejdstager, der udfører et midlertidigt arbejde på denne medlemsstats område, hvor denne er fuldt indkomstskattepligtig, men hvor den pågældende er omfattet af den kompetente medlemsstats sociale sikringsordning, herunder når det for det første er fastslået, at denne arbejdstager ikke har lidt noget retstab som følge af at have udøvet retten til fri bevægelighed, idet den pågældende har bevaret retten til familieydelse af samme art i den kompetente medlemsstat, og for det andet, at hverken arbejdstageren eller det barn, for

¹⁷ Kommissionens forordning (EF) nr. 1973/2004 af 29. oktober 2004 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 1782/2003 for så vidt angår støtteordningerne i henhold til afsnit IV og IVa i nævnte forordning og anvendelsen af udtagne arealer til produktion af råvarer (EUT L 345, s. 1).

¹⁸ Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14.6.1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet (EFT 1971 II, s. 366), som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2.12.1996 (EFT 1997 L 28, s. 1), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 647/2005 af 13.4.2005 (EUT L 117, s. 1).

hvilket der gøres krav på denne ydelse, har deres sædvanlige opholdssted på den medlemsstats område, hvor det midlertidige arbejde er blevet udført. Domstolen præciserede imidlertid, at EUF-traktatens regler om arbejdskraftens frie bevægelighed i en situation, hvor en arbejdstager er midlertidigt udstationeret i en anden medlemsstat end den kompetente medlemsstat, er til hinder for en national retsforskrift, der fastsætter antikumulation af børneydelser, hvis den ikke indebærer en nedsættelse af ydelsens størrelse med et beløb svarende til en sammenlignelig ydelse, som oppebæres i en anden medlemsstat, men udelukker tildeling af ydelsen.

For det andet skal nævnes *Prete*-dommen (dom af 25.10.2012, sag C-367/11), der vedrører ungdomsarbejdsløshedsydelse til unge, der søger arbejde for første gang. Domstolen fastslog i denne sag, at artikel 39 EF er til hinder for en national bestemmelse, hvorefter retten til disse ydelser er undergivet en betingelse om, at den pågældende har gennemført mindst seks års studier ved en uddannelsesinstitution i værtsmedlemsstaten, for så vidt som nævnte betingelse er til hinder for, at der tages hensyn til andre relevante omstændigheder, som er egnede til at fastslå, at der består en reel forbindelse mellem den, der ansøger om ydelser, og det omhandlede geografiske arbejdsmarked, og derfor går ud over, hvad der er nødvendigt for at nå det med bestemmelsen tilstræbte formål og for at sikre, at der består en sådan forbindelse. Ifølge Domstolen kan en sådan betingelse, der medfører en risiko for, at navnlig statsborgere fra andre medlemsstater bliver stillet ringere, kun begrundes, hvis den nationale lovgiver med indførslen af betingelsen ville sikre sig, at der består en reel forbindelse mellem den, der ansøger om ydelserne, og det omhandlede arbejdsmarkeds geografiske område. Dette er imidlertid ikke tilfældet med en lovgivning, der ikke tillader, at det ved bedømmelsen af, om der findes en sådan forbindelse, tages i betragtning, at sagsøgeren under udøvelse af sin ret til at færdes frit, således som den er sikret for unionsborgere ved artikel 18 EF, er flyttet til værtsmedlemsstaten med henblik på at etablere en fælles bolig efter at have indgået ægteskab med en statsborger i denne stat, at den pågældende har været bosat i nogen tid i denne stat, samt at den pågældende i nogen tid har været indskrevet som arbejdssøgende ved en arbejdsformidling i denne medlemsstat, mens den pågældende samtidig faktisk har taget aktive skridt med henblik på at finde arbejde dér. Disse forskellige omstændigheder kan nemlig godtgøre, at der findes en sådan forbindelse.

Hvad angår etableringsfriheden præciserede Domstolen sin praksis vedrørende de restriktioner, der pålægges i forbindelse med flytningen af et selskabs hovedsæde inden for EU.

For det første behandlede Domstolen i *VALE Építési*-sagen (dom af 12.7.2012, sag C-378/10) de ungarske myndigheders nægtelse af at registrere et italiensk selskab i det nationale selskabsregister, efter at dette selskab var blevet slettet fra det italienske selskabsregister og havde anmodet om omdannelse til et ungarsk selskab. Domstolen fastslog i denne sammenhæng, at artikel 49 TEUF og 54 TEUF er til hinder for en national lovgivning, som giver selskaber, der er underlagt national ret, mulighed for omdannelse, men som generelt ikke tillader, at et selskab, omfattet af en anden medlemsstats ret, omdannes til et selskab, der er underlagt national ret, ved at stifte et selskab som det sidstnævnte. Ifølge Domstolen kan tvingende almene hensyn, såsom beskyttelsen af kreditorernes, minoritetsselskabsdeltagernes og lønmodtagernes interesser samt opretholdelse af en effektiv skattekontrol og god handelsskik, ikke begrunde en sådan lovgivning, da der hermed generelt nægtes grænseoverskridende omdannelser, og dermed hindres gennemførelsen af sådanne transaktioner, selv om de ovennævnte interesser ikke er true. I alle tilfælde går en sådan regel ud over, hvad der er nødvendigt for at nå målet om at beskytte de nævnte interesser. Domstolen bemærkede desuden, at værtsmedlemsstaten har ret til at fastlægge de bestemmelser i den nationale ret, der gælder for en sådan transaktion, og således anvende bestemmelserne i dens nationale ret om nationale omdannelser, der regulerer stiftelsen og driften af et selskab. Ikke desto mindre er ækvivalensprincippet, henholdsvis effektivitetsprincippet, til hinder for, at denne stat afviser at gøre bemærkning om det selskab, der anmoder om omdannelsen, som den »retlige

for gænger», hvis en sådan bemærkning om forgængerselskabet skal gøres i selskabsregistret ved nationale omdannelser, og afviser at tage behørigt hensyn til dokumenter, der udgår fra oprindelsesmedlemsstatens myndigheder, under proceduren for registrering af selskabet.

For det andet fastslog Domstolen i sagen *DI VI Finanziaria di Diego della Valle* (dom af 6.9.2012, sag C-380/11), at når et selskab flytter sit vedtægtsmæssige hjemsted til en anden medlemsstat, er artikel 49 TEUF til hinder for lovgivningen i en medlemsstat, hvorefter indrømmelse af en formueskattenedsættelse er betinget af, at modtageren forbliver formueskattepligtig i de fem efterfølgende skatteår. Ifølge Domstolen kan en sådan begrænsning ikke begrundes i kravet om en afbalanceret fordeling af beskatningskompetencen mellem medlemsstaterne. Den omstændighed, at et selskab fratages en indrømmet formueskattenedsættelse, og den omstændighed, at der kræves øjeblikkelig betaling på det tidspunkt, hvor dette selskab flytter sit hjemsted til en anden medlemsstat, sikrer nemlig hverken fraflytningsmedlemsstatens beskatningskompetence eller den afbalancerede fordeling af beskatningskompetencen mellem de pågældende medlemsstater, eftersom selve karakteren af den mekanisme, hvorefter en fordel fratages, forudsætter, at medlemsstaten på forhånd har accepteret at indrømme denne fordel og følgelig at nedsætte de hjemmehørende skattepligtiges formueskat, såfremt de i den nationale lovgivning fastsatte betingelser er opfyldt. Denne hindring kan heller ikke anses for begrundet i hensynet til at sikre sammenhængen i den nationale beskatningsordning.

Hvad angår traktatbestemmelserne vedrørende etableringsfriheden og den frie udveksling af tjenesteydelser, skal der henvises til dommen i sagen *Costa og Cifone* (dom af 16.2.2012, forenede sager C-72/10 og C-77/10), som ligger i forlængelse af *Placanica*-dommen (dom af 6.3.2007, forenede sager C-338/04, C-359/04 og C-360/04). Efter at være forelagt en række spørgsmål vedrørende foranstaltninger, som Den Italienske Republik havde truffet med henblik på at rette op på udelukkelsen af visse erhvervsdrivende, der udbyder hasardspil, hvilken udelukkelse blev erklæret ulovlig af Domstolen i 2007, fastslog Domstolen først, at såvel artikel 43 EF og artikel 49 EF som ligebehandlings- og effektivitetsprincippet er til hinder for, at en medlemsstat, som forsøger at rette op på denne tilsidesættelse af EU-retten ved at sende et betragteligt antal nye koncessioner i udbud, beskytter den markedsposition, der er opnået af de eksisterende erhvervsdrivende, ved bl.a. at fastsætte minimumsafstande mellem de nye koncessionshaveres og de eksisterende erhvervsdrivendes forretningssteder. Ifølge Domstolen kan en ordning om minimumsafstande mellem salgssteder kun være begrundet, hvis det egentlige formål med sådanne regler ikke er at beskytte de eksisterende erhvervsdrivendes markedsposition snarere end at lede efterspørgslen på hasardspil ind i baner, der er undergivet kontrol. Domstolen præciserede derefter, at artikel 43 EF og 49 EF er til hinder for, at der over for personer, der er knyttet til en erhvervsdrivende, som i strid med EU-retten var blevet udelukket fra et udbud, anvendes sanktioner for udøvelsen af organiseret væddemålsvirksomhed uden koncession og uden polititilladelse, også efter det nye udbud, der skulle rette op på denne tilsidesættelse af EU-retten, i det omfang dette udbud og den heraf følgende tildeling af nye koncessioner ikke på effektiv vis har rettet op på den ulovlige udelukkelse af den nævnte erhvervsdrivende fra det forudgående udbud. Endelig følger det ifølge Domstolen af artikel 43 EF og 49 EF, af ligebehandlingsprincippet, af gennemsigtighedsforpligtelsen samt af retssikkerhedsprincippet, at betingelserne og bestemmelserne i forbindelse med et udbud vedrørende hasardspil med undtagelse af hestevæddeløb, og navnlig de bestemmelser, der fastsætter fortabelsen af retten til koncessioner, som er blevet tildelt på grundlag af et sådant udbud, skal være formuleret klart, præcist og utvetydigt.

På området for etableringsfriheden og de frie kapitalbevægelser skal nævnes *Test Claimants in the FII Group Litigation*-sagen (dom af 13.11.2012, sag C-35/11), der efterfulgte en første dom, der blev afsagt i 2006 (dom af 12.12.2006, sag C-446/04). Efter på ny at være forelagt en række præjudicielle spørgsmål vedrørende en beskatningsordning i Det Forenede Kongerige om anvendelse af

en fritagelsesmetode på udbytte af indenlandsk oprindelse og en modregningsmetode på udbytte af udenlandsk oprindelse, præciserede Domstolen rækkevidden af sin dom fra 2006. Domstolen fastslog således navnlig, at artikel 49 TEUF og artikel 63 TEUF er til hinder for den omhandlede ordning, hvis det for det første er godtgjort, at den skattegodtgørelse, som det udbyttmodtagende selskab indrømmes i forbindelse med modregningsmetoden, svarer til den skat, der faktisk er blevet betalt af det overskud, der ligger til grund for det udloddede udbytte, og for det andet, at det faktiske beskatningsniveau for selskabers overskud i den omhandlede medlemsstat generelt er lavere end den fastsatte nominelle skattesats i denne stat. Domstolen præciserede endvidere anvendelsesområdet for artikel 63 TEUF. Domstolen fastslog i denne henseende, at et selskab, der er hjemmehørende i en medlemsstat, og som i et selskab, der er hjemmehørende i et tredjeland, besidder en kapitalandel, der giver det en klar indflydelse på sidstnævnte selskabs beslutninger og mulighed for at træffe afgørelse om dette selskabs drift, kan påberåbe sig artikel 63 TEUF med henblik på at anfægte foreneligheden med denne bestemmelse af en lovgivning i nævnte medlemsstat vedrørende den skattemæssige behandling af udbytte hidrørende fra nævnte tredjeland, som ikke udelukkende finder anvendelse på situationer, hvor moderselskabet udøver en afgørende indflydelse på det udbytteudloddende selskab.

Endelig var traktatens bestemmelser om frie kapitalbevægelser genstand for en fortolkning i forbindelse med et vederlagsfrit grænseoverskridende udlån af et motorkøretøj. I dommen i sagen *van Putten m.fl.* (dom af 26.4.2012, forenede sager C-578/10 – C-580/10), bestemte Domstolen, efter at have fastslået, at et sådant udlån udgør kapitalbevægelser som omhandlet i artikel 56 EF (nu artikel 63 TEUF), at denne artikel er til hinder for en medlemsstats lovgivning, hvorefter de i denne stat bosiddende personer, der har lånt et motorkøretøj, som er indregistreret i en anden medlemsstat, ved den første anvendelse af dette motorkøretøj på det nationale vejnet pålægges fuld betaling af en afgift, der sædvanligvis skal betales ved indregistrering af en bil i den første medlemsstat, uden at det tidsrum, hvor denne bil er blevet anvendt på dette vejnet, tages i betragtning, og uden at denne person kan gøre en ret til fritagelse eller tilbagebetaling gældende, når det nævnte motorkøretøj hverken i det væsentlige skal anvendes varigt på førstnævnte medlemsstats område eller faktisk anvendes på denne måde. Under sådanne omstændigheder vil de omhandlede motorkøretøjs tilknytning til medlemsstatens område ifølge Domstolen nemlig ikke være tilstrækkelig til at begrunde pålæggelse af en afgift, der sædvanligvis skal betales ved indregistrering af et motorkøretøj i denne stat.

Visum, asyl og indvandring

Flere domme vedrørende disse forskellige områder fortjener opmærksomhed. I *Kastrati*-sagen (dom af 3.5.2012, sag C-620/10) blev Domstolen spurgt om konsekvenserne af, at en asylansøgning trækkes tilbage som omhandlet i forordning nr. 343/2003¹⁹. Domstolen fandt, at den nævnte forordning skal fortolkes således, at tilbagetrækning af en asylansøgning som omhandlet i forordningens artikel 2, litra c), som sker, inden den medlemsstat, der er ansvarlig for behandlingen af denne ansøgning, har accepteret at overtage ansøgeren, bevirker, at denne forordning ikke længere finder anvendelse. Det tilkommer i et sådant tilfælde den medlemsstat, på hvis område asylansøgningen er indgivet, at træffe de nødvendige afgørelser henset til denne tilbagetrækning, og særligt at afbryde behandlingen af ansøgningen og anføre dette i ansøgerens sagsakter.

¹⁹ Rådets forordning (EF) nr. 343/2003 af 18.2.2003 om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en asylansøgning, der er indgivet af en tredjelandsstatsborger i en af medlemsstaterne (EUT L 50, s. 1).

Når ansøgeren trækker sin eneste asylansøgning tilbage, inden den anmodede medlemsstat har accepteret at overtage denne, kan hovedformålet med forordning nr. 343/2003, nemlig at afgøre, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en asylansøgning, med henblik på at sikre en effektiv adgang til procedurerne til vurdering af ansøgerens flygtningestatus, dermed ikke længere opnås.

I sagen *Y og Z* (dom af 5.9.2012, forenede sager, C-71/11 – C-99/11) behandlede Domstolen betingelserne for tildeling af flygtningestatus, herunder særligt begrebet forfølgelse på grund af religion som omhandlet i artikel 2, litra c), og artikel 9, stk. 1, litra a), i Rådets direktiv 2004/83²⁰. *Y og Z*, der er pakistanske statsborgere, boede i Tyskland, hvor de ansøgte om asyl og om beskyttelse som flygtninge. De oplyste, at de havde været tvunget til at forlade Pakistan som følge af deres tilhørsforhold til ahmadiyyatrossamfundet.

Domstolen fastslog først, at kun visse alvorlige indgreb i retten til religionsfrihed – og ikke ethvert indgreb i denne ret – kan udgøre forfølgelse, som indebærer, at de kompetente myndigheder er forpligtet til at tildele flygtningestatus. Dels kan de begrænsninger af udøvelsen af denne ret, der er fastsat i loven, ikke anses for forfølgelse, så længe de respekterer det væsentligste indhold i denne ret. Dels udgør selve tilsidesættelsen af denne ret kun forfølgelse, hvis den er tilstrækkeligt alvorlig og berører vedkommende i væsentlig grad.

Domstolen bemærkede dernæst, at de handlinger, der kan udgøre en alvorlig krænkelse, omfatter alvorlig forfølgelse, der griber ind i den berørte persons frihed, ikke alene til at udøve sin tro i en privat kreds, men ligeledes til at udøve denne tro offentligt.

Det var endvidere Domstolens opfattelse, at når det er fastslået, at den berørte ved en tilbagevenden til sit hjemland vil udøve religiøse aktiviteter, der vil udsætte den pågældende for en reel risiko for forfølgelse, skal vedkommende tildeles flygtningestatus. Domstolen udtalte i denne henseende, at de nationale myndigheder i forbindelse med den individuelle vurdering af en ansøgning om flygtningestatus ikke med rimelighed kan forvente, at ansøgeren med henblik på at undgå en risiko for forfølgelse afstår fra at udøve eller praktisere visse religiøse handlinger.

Endelig præciserede Domstolen ved bedømmelsen af den risiko, som ansøgeren vil være udsat for i sit hjemland som følge af sin religion, at den subjektive omstændighed, at efterlevelsen af en vis religionsudøvelse i det offentlige rum, der er genstand for de omhandlede begrænsninger, er særlig vigtig for den berørte med henblik på at bevare vedkommendes religiøse identitet, er et relevant element.

I *K-sagen* (dom af 6.11.2012, sag C-245/11), fastslog Domstolen, at artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 343/2003²¹ skal fortolkes således, at under omstændigheder, hvor en person, der er meddelt asyl i en medlemsstat, bl.a. på grund af en alvorlig sygdom, er afhængig af et medlem af sin familie, der har ansøgt om asyl, men hvis ansøgning i overensstemmelse med de i denne forordnings kapitel III fastsatte kriterier behandles i en anden medlemsstat, bliver den medlemsstat, hvor disse personer er bosiddende, ansvarlig for behandlingen af asylansøgningen.

²⁰ Rådets direktiv 2004/83/EF af 29.4.2004 om fastsættelse af minimumsstandarder for anerkendelse af tredjelandstatsborgere eller statsløse som flygtninge eller som personer, der af anden grund behøver international beskyttelse, og indholdet af en sådan beskyttelse (EUT L 304, s. 12, og berigtigelse EUT L 204, s. 24).

²¹ Jf. fodnote 19.

Domstolen fandt, at det tilkommer denne medlemsstat at påtage sig de forpligtelser, der er forbundet med dette ansvar, og at underrette den medlemsstat, som tidligere var ansvarlig, herom, selv om sidstnævnte medlemsstat ikke har fremsat en anmodning herom i henhold til samme artikels stk. 1, andet punktum.

Artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 343/2003 finder således anvendelse i en afhængighedssituation, hvor det ikke er asylansøgeren selv, der er afhængig af hjælp fra et familiemedlem, som befinder sig i en anden medlemsstat end den, der findes ansvarlig i henhold til de i kapitel III i forordning nr. 343/2003 fastsatte kriterier, men det familiemedlem, som befinder sig i denne anden medlemsstat, der er afhængig af hjælp fra asylansøgeren.

Denne bestemmelse finder ligeledes anvendelse, når de heri omhandlede humanitære årsager er opfyldt af en afhængig person som omhandlet i denne bestemmelse, der uden at være et familiemedlem i den forstand, hvori dette begreb er anvendt i forordningens artikel 2, litra i), har et familiemæssigt bånd til asylansøgeren, og til hvem sidstnævnte reelt er i stand til at yde den nødvendige hjælp i henhold til artikel 11, stk. 4, i Kommissionens forordning nr. 1560/2003²² om gennemførelsesforanstaltninger til forordning nr. 343/2003.

Stadig på asylretsområdet fortolkede Domstolen i sagen *Abed El Karem El Kott m.fl.* (dom af 19.12.2012, sag C-364/11), artikel 12, stk. 1, litra a), andet punktum, i direktiv 2004/83²³ i overensstemmelse med Genèvekonventionen²⁴, der udgør hovedhjørnestenen i det internationale retssystem til beskyttelse af flygtninge. Domstolen fandt, at bortfaldet af beskyttelse eller bistand fra andre FN-organer eller agenturer end De Forenede Nationers Højkommissariat for Flygtninge »af en eller anden grund«, omfatter det tilfælde, hvor en person, efter faktisk at have fordel af denne beskyttelse eller denne bistand, ophører med at have adgang til den af en grund, som ligger uden for vedkommendes kontrol, og som ikke er udtryk for vedkommendes vilje. Det tilkommer de kompetente nationale myndigheder i den medlemsstat, der er ansvarlig for behandlingen af den af en sådan person indgivne ansøgning, at undersøge på grundlag af en individuel vurdering af ansøgningen, om denne person er blevet tvunget til at forlade dette organs eller dette agents operationsområde, hvilket er tilfældet, når den pågældende befandt sig i en alvorlig personlig usikkerhedstilstand, og det var umuligt for det omhandlede organ eller agentur i dette område at sikre vedkommende levevilkår, der er i overensstemmelse med den opgave, som det nævnte organ eller agentur har ansvaret for.

Domstolen udtalte ligeledes, at artikel 12, stk. 1, litra a), andet punktum, i direktiv 2004/83 skal fortolkes således, at når de kompetente myndigheder i den medlemsstat, som er ansvarlig for behandlingen af asylansøgningen, har fastlagt, at betingelsen vedrørende bortfaldet af beskyttelse eller bistand fra De Forenede Nationers Hjelpeorganisation for Palæstinaflygtninge i Mellemøsten (UNRWA) er opfyldt for så vidt angår ansøgeren, indebærer det forhold at have ret til uden videre at »blive omfattet af dette direktivs bestemmelser«, at denne medlemsstat skal anerkende nævnte ansøger som flygtning som omhandlet i dette direktivs artikel 2, litra c), og automatisk indrømme denne flygtningestatus, forudsat dog at sidstnævnte ikke er omfattet af stk. 1, litra b), eller stk. 2 og 3 i denne artikel 12.

²² Kommissionens forordning (EF) nr. 1560/2003 af 2.9.2003 om gennemførelsesforanstaltninger til forordning nr. 343/2003 (EUT L 222, s. 3).

²³ Jf. fodnote 20.

²⁴ Genèvekonventionen af 28.7.1951 om flygtnings retsstilling [De Forenede Nationers traktatsamling, bind 189, s. 150, nr. 2545 (1954)].

På indvandringsområdet forespurgte Tribunale di Bolzano i *Kamberaj*-sagen (dom af 24.4.2012, sag C-571/10) Domstolen om en fordelingsordning vedrørende boligstøttemidler, der stiller fastboende tredjelandsstatsborgere ringere end unionsborgere med hensyn til direktiv 2003/109²⁵.

Domstolen udtalte først, at en tredjelandsstatsborger, der har erhvervet status som fastboende udlænding i en medlemsstat, med hensyn til boligstøtte befinder sig i en situation, der er sammenlignelig med situationen for en unionsborger, der har det samme økonomiske behov.

Endvidere skal den nationale ret ifølge Domstolen vurdere, hvorvidt en boligstøtte er omfattet af de områder, der er nævnt i nævnte direktiv, under hensyntagen til såvel målsætningen om integration som bestemmelserne i chartret om grundlæggende rettigheder. Ifølge samme direktiv kan medlemsstaterne begrænse ligebehandling på områderne for social bistand og social beskyttelse til centrale ydelser. Domstolen præciserede, at betydningen og rækkevidden af begrebet centrale ydelser skal findes under hensyntagen til det formål, som nævnte direktiv forfølger, nemlig integrationen af tredjelandsstatsborgere, der lovligt og fast er bosat i medlemsstaterne. Dette begreb skal fortolkes under iagttagelse af principperne i chartret om grundlæggende rettigheder²⁶, der anerkender og respekterer retten til social bistand og boligstøtte, der skal sikre en værdig tilværelse for alle, der ikke har tilstrækkelige midler.

Domstolen bemærkede desuden, at da tredjelandsstatsborgeres ret til ligebehandling på de områder, der er opregnet i samme direktiv, er hovedreglen, skal enhver undtagelse i denne henseende fortolkes strengt og kan kun påberåbes, hvis de instanser i den omhandlede medlemsstat, der er kompetente til at gennemføre dette direktiv, klart har givet udtryk for, at de agter at påberåbe sig denne undtagelse.

Domstolen fastslog følgelig, at artikel 11, stk. 1, litra d), i direktiv 2003/109 er til hinder for nationale eller regionale bestemmelser, der ved fordelingen af midler, der er bestemt til boligstøtte, foreskriver en forskelsbehandling mellem tredjelandsstatsborgere og statsborgere i den medlemsstat, hvor de er bosiddende, for så vidt som boligstøtten henhører under de områder, der er omfattet af det lighedsprincip, der er fastsat i det nævnte direktiv for fastboende tredjelandsborgere, og som udgør en central ydelse som omhandlet i dette direktiv, hvilket er forhold, som det tilkommer den nationale ret at prøve.

Hvad angår grænsekontrol fortolkede Domstolen i *Adil*-sagen (dom af 19.7.2012, sag C-278/12 PPU), mere end to år efter *Melki* og *Abdeli*-sagerne²⁷, artikel 20 og 21 i forordning nr. 562/2006 om indførelse af en fællesskabskodeks for personers grænsepassage (Schengengrænsekodeks)²⁸, denne gang i anledning af en anmodning om præjudiciel afgørelse, som blev indgivet af Kongeriget Nederlandenes Raad van State under en sag om en tredjelandsstatsborger, som var blevet administrativt frihedsberøvet på grund af den ulovlige karakter af hans ophold på det nederlandske område efter at være blevet standset under en kontrol, som Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel (ministeriet for immigration, integration og asyl) foretog i grænseområdet mod Tyskland, vedrørende lovligheden af denne kontrol og dermed af den frihedsberøvende foranstaltning, som blev iværksat over for den pågældende.

²⁵ Direktiv 2003/109/EF af 25.11.2003 om tredjelandsstatsborgeres status som fastboende udlænding (EUT 2004 L 16, s. 44).

²⁶ Artikel 34 i chartret om grundlæggende rettigheder.

²⁷ Domstolens dom af 22.6.2010, forenede sager C-188/10 og C-189/10.

²⁸ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 562/2006 af 15.3.2006 om indførelse af en fællesskabskodeks for personers grænsepassage (Schengengrænsekodeks) (EUT L 105, s. 1).

Domstolen fastslog, at artikel 20 og 21 i nævnte forordning ikke er til hinder for en national lovgivning, hvorefter de embedsmænd, der er ansvarlige for grænseovervågning og kontrol af udlændinge, må udføre kontroller i et geografisk område på 20 kilometer fra landegrænsen mellem en medlemsstat og de stater, der er parter i konventionen om gennemførelse af Schengenaftalen, med det formål at efterprøve, om de standsede personer opfylder de betingelser for lovligt ophold, som finder anvendelse i den omhandlede medlemsstat, når disse kontroller bygger på generelle oplysninger og erfaringer vedrørende personers ulovlige ophold på kontrolstedet, når kontrollerne også i begrænset omfang må udføres med henblik på at indsamle sådanne generelle oplysninger og erfaringer på området, og når udførelsen af kontrollerne er undergivet visse begrænsninger vedrørende bl.a. deres intensitet og hyppighed. Dels udgør disse kontroller nemlig ikke kontrol ved grænserne, som i henhold til artikel 20 i forordning nr. 562/2006 er forbudt, dels forbyder artikel 21, litra a), i denne forordning alene sådanne kontroller, når de har tilsvarende virkning som de nævnte kontroller ved grænserne.

Endelig præciserede Domstolen i *Vo-sagen* (dom af 10.4.2012, sag C-83/12 PPU) sin praksis vedrørende visumpolitikken i forbindelse med en anmodning om en præjudiciel afgørelse, fremsat af Bundesgerichtshof i anledning af en straffesag mod en vietnamesisk statsborger for at have gjort sig skyldig i menneskesmugling ved at have bistået tredjelandssstatsborgere, som var i besiddelse af visum opnået på svigagtigt grundlag, med at indrejse til Tyskland. Domstolen fastslog, at artikel 21 og 34 i forordning nr. 810/2009 om en fællesskabskodeks for visa (visumkodeks)²⁹ ikke er til hinder for, at der i medfør af nationale bestemmelser pålægges strafansvar for bistand til ulovlig indvandring i tilfælde, hvor de berørte personer, som er tredjelandssstatsborgere, er i besiddelse af et visum, som de har opnået ved svig gennem vildledning af de kompetente myndigheder i udstedelsesmedlemsstaten med hensyn til det egentlige formål med deres rejse, og dette visum ikke forinden er blevet annulleret.

Samarbejde på det civilretlige område og inden for international privatret

Domstolen traf i 2012 flere afgørelser på området for det civilretlige samarbejde.

I sin afgørelse i *Health Service Executive-sagen* (dom af 26.4.2012, sag C-92/12 PPU), der blev afsagt inden for rammerne af den præjudicielle hasteprocedure, tog Domstolen stilling til forskellige aspekter ved forordning nr. 2201/2003³⁰ om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar. Domstolen fastslog først, at en afgørelse fra en ret i en medlemsstat, der bestemmer, at et barn skal anbringes på en i en anden medlemsstat beliggende lukket institution, der yder terapi og uddannelse, hvor anbringelsen er forbundet med frihedsberøvelse af beskyttelseshensyn i en bestemt tidsperiode, er omfattet af det materielle anvendelsesområde for forordning nr. 2201/2003. Domstolen fandt endvidere, at den godkendelse, der er omhandlet i forordningens artikel 56, stk. 2, skal meddeles af en kompetent offentligretlig myndighed, inden der træffes afgørelse om anbringelse af et barn. Domstolen præciserede, at i tilfælde af tvivl om, hvorvidt en godkendelse er gyldigt meddelt i den anmodede medlemsstat, fordi det ikke er muligt at fastlægge med sikkerhed, hvilken myndighed der var kompetent i denne medlemsstat, er det muligt at foretage en berigtigelse med henblik på at sikre, at kravet om en godkendelse i forordningens artikel 56 er overholdt fuldt ud.

²⁹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 810/2009 af 13.7.2009 om en fællesskabskodeks for visa (visumkodeks) (EUT L 243, s. 1).

³⁰ Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27.11.2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 (EUT L 338, s. 1).

Med hensyn til eksigibiliteten af en afgørelse fra en ret i en medlemsstat om tvangsmæssig anbringelse af et barn på en lukket institution, der er beliggende i en anden medlemsstat, fastslog Domstolen, at en sådan afgørelse skulle erklæres eksigibel før dens fuldbyrdelse i den anmodede medlemsstat. Med henblik på ikke at berøve forordningen dens effektive virkning skal anmodningen om en erklæring om eksigibilitet behandles særligt hurtigt, uden at søgsmål, der er anlagt til prøvelse af en sådan afgørelse fra den anmodede medlemsstat, kan tillægges opsættende virkning. Endelig fastslog Domstolen, at en godkendelse af en anbringelse i den anmodede medlemsstat kun gælder i den periode, der er angivet i afgørelsen fra retten i den anmodende medlemsstat, og at der i tilfælde af forlængelse af afgørelsen skal indgives en anmodning om en ny godkendelse til den anmodede medlemsstat. Tilsvarende kan en afgørelse om anbringelse i en bestemt tidsperiode, der er erklæret eksigibel, alene fuldbyrdes i den anmodede medlemsstat i den periode, der er angivet i afgørelsen om anbringelse.

I sagen *ERSTE Bank Hungary* (dom af 5.7.2012, sag C-527/10) tog Domstolen stilling til, om artikel 5, stk. 1, i forordning nr. 1346/2000³¹ om konkurs, der vedrører tredjemands tinglige rettigheder over de af skyldnerens aktiver, der befinder sig på en anden medlemsstats område end den, hvor insolvensbehandlingen indledes, også finder anvendelse i tilfælde, hvor skyldnerens aktiv befinder sig på en medlemsstats område, når denne medlemsstat først er blevet medlem af Unionen efter indledningen af insolvensbehandlingen over for skyldneren. Domstolen bemærkede for det første, at forordningens artikel 4 opstiller et generelt princip om anvendelse af lovgivningen i den medlemsstat, hvor insolvensbehandlingen indledes, på behandlingen og dens virkninger. Med henblik på at sikre den berettigede forventning og retssikkerheden for transaktioner i andre medlemsstater end den, hvor behandlingen er indledt, fastsætter forordningen imidlertid en række undtagelser fra denne regel. Blandt disse undtagelser findes artikel 5, stk. 1, der bestemmer, at indledningen af insolvensbehandlingen ikke berører en kreditors tinglige ret til formuegenstande, som tilhører skyldneren, og som på tidspunktet for insolvensbehandlings indledning befinder sig på en anden medlemsstats område. Artikel 5, stk. 1, skal ifølge Domstolen forstås som en bestemmelse, der under fravigelse af lovreglerne i den medlemsstat, hvor insolvensbehandlingen indledes, gør det muligt med hensyn til en kreditors eller en tredjemands tinglige rettigheder over visse formuegenstande, som tilhører skyldneren, at anvende lovgivningen i den medlemsstat, på hvis område den omhandlede formuegenstand befinder sig. Domstolen fastslog, at denne bestemmelse ligeledes finder anvendelse på insolvensbehandlinger, der er blevet indledt inden en ny medlemsstats tiltrædelse af Unionen, i et tilfælde, hvor skyldnerens aktiver – et selskab, der er gået konkurs, og hvis hjemsted er beliggende i en anden medlemsstat – som den omhandlede tinglige rettighed vedrører, på datoen for tiltrædelsen befandt sig på denne nye medlemsstats område.

Domstolen har i flere andre afgørelser fortolket forordning nr. 44/2001³², bl.a. i *G-sagen* (dom af 15.3.2012, sag C-292/10), hvori Domstolen fastslog, at nævnte forordnings artikel 4, stk. 1, skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for anvendelsen af samme forordnings artikel 5, nr. 3), på et erstatningssøgsmål anlagt på grund af drift af en internetside mod en sagsøgt, som formodentlig er unionsborger, men hvis opholdssted er ukendt, såfremt den ret, hvor sagen er anlagt, ikke er i besiddelse af indicier, der gør det muligt for den at fastslå, at nævnte sagsøgte faktisk er bosat uden for Unionens område. Domstolen fastslog endvidere, at EU-retten skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for afsigelsen af en udeblivelsesdom over en sagsøgt, som på grund af den omstændighed, at det ikke har været muligt at finde ham, har fået forkyndt stævningen ved

³¹ Rådets forordning (EF) nr. 1346/2000 af 29.5.2000 om konkurs (EFT L 160, s. 1).

³² Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT L 12, s. 1).

offentlig forkyndelse i henhold til national ret, forudsat at den ret, som sagen er indbragt for, forud herfor har sikret sig, at alle fornødne undersøgelser, som kræves i henhold til principperne om omhu og god tro, er blevet foretaget med henblik på at finde sagsøgte. Desuden præciserede Domstolen i samme afgørelse, og denne gang hvad angår forordning nr. 805/2004³³, at EU-retten skal fortolkes således, at den er til hinder for, at en udeblivelsesdom, som er afsagt over en sagsøgt, hvis adresse er ukendt, attesteres som et europæisk tvangsfuldbyrdsdokument i henhold til forordning nr. 805/2004.

Domstolen præciserede i en anden afgørelse i sagen *Folien Fischer og Fofitec* (dom af 25.10.2012, sag C-133/11) rækkevidden af artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001, idet den fastslog, at et negativt anerkendelsessøgsmål med påstand om, at det fastslås, at der ikke foreligger erstatningsansvar uden for kontrakt, er omfattet af denne bestemmelses anvendelsesområde.

I *Trade Agency*-sagen (dom af 6.9.2012, sag C-619/10) havde Domstolen lejlighed til at fortolke grundene i artikel 34, nr. 1) og 2), i forordning nr. 44/2001 til at afslå anerkendelse og fuldbyrdelse af udeblivelsesafgørelser.

Artikel 34, nr. 2), tillader retten i den anmodede medlemsstat at afslå anerkendelse og fuldbyrdelse af en udeblivelsesafgørelse over en sagsøgt, for hvem det indledende processkrift ikke er blevet forkyndt i så god tid og på en sådan måde, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen. I henhold til nævnte forordnings artikel 54 skal den medlemsstat, der anmoder om fuldbyrdelse af en retsafgørelse, indlevere en attest til den anmodede stat med angivelse af datoen for forkyndelsen af det indledende processkrift. Domstolen bemærkede, at attestens funktion består i, som et første skridt i den procedure, der er indført med den nævnte forordning, at gøre det lettere at træffe den afgørelse, der erklærer den i domsstaten trufne retsafgørelse for eksigibel. Det således forfulgte mål må imidlertid ikke opnås ved på nogen som helst måde at svække retten til forsvar. Respekten for disse rettigheder forudsætter, at sagsøgte bør kunne appellere en afgørelse, der erklærer en retsafgørelse for eksigibel, ved en kontradiktorisk procedure, hvis han mener, at der foreligger en grund til ikke at fuldbyrde retsafgørelsen. Når sagsøgte iværksætter en sådan appel ved at gøre gældende, at han ikke havde fået det indledende processkrift forkyndt, har retten i den anmodede medlemsstat kompetence til at foretage en selvstændig vurdering af samtlige beviser og at prøve, om disse støttes af oplysningerne i attesten, med henblik på at vurdere, om det indledende processkrift i sagen er blevet forkyndt for den udeblevne sagsøgte, og om denne forkyndelse er blevet foretaget i så god tid og på en sådan måde, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen.

Domstolen tog endvidere stilling til rettens mulighed for at henvise til klausulen om grundlæggende retsprincipper, der er fastsat i forordningens artikel 34, nr. 1), til støtte for, at den afgørelse, der skal fuldbyrdes, krænker sagsøgtes ret til en retfærdig rettergang. Ifølge Domstolen kan retten i den anmodede medlemsstat ikke under henvisning til denne klausul afslå fuldbyrdelse af en udeblivelsesafgørelse, som ikke fremfører noget argument om berettigelsen af søgsmålet, og hvorved der uden vurdering af hverken søgsmålets genstand eller grundlaget for søgsmålet træffes afgørelse om en tvists realitet, medmindre nævnte ret på grundlag af samtlige relevante omstændigheder finder, at denne retsafgørelse udgør et åbenbart og uforholdsmæssigt indgreb i sagsøgtes ret til en retfærdig rettergang.

³³ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 805/2004 af 21.4.2004 om indførelse af et europæisk tvangsfuldbyrdsdokument for ubestridte krav (EUT L 143, s. 15).

Endelig fastslog Domstolen i sin afgørelse i *Mühlleitner*-sagen (dom af 6.9.2012, sag C-190/11), at en forbrugers mulighed for at anlægge sag mod en udenlandsk erhvervsdrivende ved de nationale retter i henhold til artikel 15, stk. 1, litra c), i forordning nr. 44/2001 ikke forudsætter, at den omtvistede kontrakt er en fjernkontrakt. Dette er bl.a. tilfældet, når forbrugeren begiver sig til den erhvervsdrivendes medlemsstat for at undertegne kontrakten. Domstolen fremhævede, at den afgørende betingelse, som anvendelsen af denne regel er underlagt, er betingelsen vedrørende erhvervsmæssig virksomhed, som er rettet mod forbrugers bopæl. I denne forbindelse udgør såvel fjernkontakt som reservationen af en vare eller en ydelse foretaget på afstand og, så meget desto mere, indgåelsen af en forbrugeraftale vedrørende fjernsalg, tegn på aftalens tilknytning til en sådan virksomhed

Politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager

På dette område skal to sager vedrørende rammeafgørelse 2002/584³⁴ og den europæiske arrestordre fremhæves.

I en første afgørelse, *West*-dommen (dom af 28.6.2012, sag C-192/12 PPU), skulle Domstolen tage stilling til begrebet den »fuldbyrdende medlemsstat« som omhandlet i artikel 28, stk. 2, i rammeafgørelsen. Denne artikel bestemmer, at en person, der er overgivet til den udstedende medlemsstat i henhold til en europæisk arrestordre, kun kan overgives af denne stat til en anden medlemsstat end den »fuldbyrdende medlemsstat« i henhold til en europæisk arrestordre, der er udstedt for en lovovertrædelse, der er begået inden overgivelsen, med denne »fuldbyrdende medlemsstats« samtykke. Vanskelighederne i *West*-sagen bestod i at fastlægge denne »fuldbyrdende medlemsstat«, der skal give sit samtykke til en videreovergivelse til en anden medlemsstat, for så vidt som den eftersøgte person havde været genstand for successive anmodninger om overgivelse. Domstolen fastslog, idet den støttede sig på formålet om at skabe et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed, der forfølges med rammeafgørelsen, i henhold til den gensidige anerkendelse, som skal eksistere mellem medlemsstaterne, at rammeafgørelsens artikel 28, stk. 2, skal fortolkes således, at når en person i henhold til successive europæiske arrestordre har været omfattet af mere end én overgivelse mellem medlemsstater, er videreovergivelsen af denne person til en anden medlemsstat end den, der senest overgav ham, kun betinget af samtykke fra den medlemsstat, der foretog denne seneste overgivelse.

I en anden sag, *Lopes Da Silva Jorge* (dom af 5.9.2012, sag C-42/11), fortolkede Domstolen rammeafgørelsens artikel 4, nr. 6), der bestemmer, at fuldbyrdelsen af en europæisk arrestordre kan afslås, når den person, der er eftersøgt med henblik på fuldbyrdelse af en frihedsstraf, opholder sig i, er statsborger i eller bosat i den fuldbyrdende medlemsstat, og denne medlemsstat forpligter sig til selv at fuldbyrde straffen eller en anden frihedsberøvende foranstaltning i henhold til sin nationale lovgivning. Domstolen skulle tage stilling til foreneligheden af de franske gennemførelsesbestemmelser, der absolut og automatisk udelukkede den mulighed, at statsborgere fra andre medlemsstater, der er bosat eller opholder sig i Frankrig, kan afsone deres straf i denne medlemsstat. Domstolen fastslog i medfør af princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af nationalitet, der er indeholdt i artikel 18 TEUF, at en medlemsstat ikke kan forbeholde muligheden for at afslå at fuldbyrde en europæisk arrestordre med henblik på at fuldbyrde en fængselsstraf, der er afsagt i en anden medlemsstat, på sit eget område, for egne statsborgere.

³⁴ Rådets rammeafgørelse 2002/584/RIA af 13.6.2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne (EFT L 190, s. 1).

Konkurrence

Hvad angår konkurrenceområdet har Domstolen også i år afsagt en række domme, der fortjener opmærksomhed.

Med hensyn til karteller og samordnet praksis kan for det første nævnes sagen *Toshiba Corporation m.fl.* (dom af 14.2.2012, sag C-17/10), der vedrørte anvendelsen af EU's konkurrenceregler på et kartel, der havde virkninger i en medlemsstat inden dennes tiltrædelse af Den Europæiske Union. Domstolen fastslog således, at inden for rammerne af en procedure indledt efter den 1. maj 2004 finder artikel 81 EF og artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1/2003 ikke anvendelse på et kartel, som har haft virkninger på en medlemsstats område, når medlemsstaten tiltrådte Unionen den 1. maj 2004, og virkningerne vedrører perioder forud for denne dato. Domstolen fastslog desuden, at den omstændighed, at Europa-Kommissionen indleder en procedure i henhold til kapitel III i forordning nr. 1/2003 med hensyn til et kartel, ikke i medfør af artikel 11, stk. 6, i forordning nr. 1/2003, sammenholdt med samme forordnings artikel 3, stk. 1, fratager konkurrencemyndigheden i den pågældende medlemsstat dens kompetence til under anvendelse af national konkurrenceret at sanktionere de konkurrencebegrænsende virkninger forårsaget af dette kartel på nævnte medlemsstats område i løbet af perioder forud for sidstnævntes tiltrædelse af Unionen. Hvad angår anvendelsen af princippet *ne bis in idem* præciserede Domstolen ligeledes, at dette princip ikke er til hinder for, at virksomheder, der har deltaget i et kartel, pålægges bøder af den nationale konkurrencemyndighed i den pågældende medlemsstat med henblik på at sanktionere virkningerne forårsaget af dette kartel på medlemsstatens område inden dens tiltrædelse af Unionen, eftersom bøderne pålagt medlemmerne af dette kartel ved en beslutning truffet af Kommissionen inden vedtagelsen af nævnte nationale konkurrencemyndigheds afgørelse ikke havde til formål at bekæmpe de nævnte virkninger.

I de forenede sager *Alliance One International Inc. og Standard Commercial Tobacco Co. Inc. mod Kommissionen* og *Kommissionen mod Alliance One International Inc. m.fl.* (dom af 19.7.2012, forenede sager C-628/10 P og C-14/11 P), præciserede Domstolen for det andet sin praksis vedrørende formodningen for, at moderselskabet har udøvet en afgørende indflydelse på sit helejede datterselskab. Domstolen fastslog i denne forbindelse, at selv om intet hindrer Kommissionen i fastslå et moderselskabs faktiske udøvelse af en bestemmende indflydelse på sit datterselskab med andre beviser eller gennem en kombination af sådanne beviser og den nævnte formodning, kræver ligebehandlingsprincippet imidlertid, at Kommissionen, når den vedtager en bestemt metode for at afgøre, om der er grundlag for at gøre de moderselskaber, hvis datterselskaber har deltaget i det samme kartel, ansvarlige, med henblik herpå bør basere sig på de samme kriterier i forhold til alle moderselskaberne, medmindre der foreligger særlige omstændigheder. I tilfælde af påstande om forskelsbehandling omfatter Kommissionens ret til forsvar ikke sidstnævntes mulighed for at forsvare lovligheden af dennes beslutning ved under retsforhandlingerne at fremlægge beviser, der har til formål at påvise et moderselskabs ansvar, men som ikke fremgår af denne beslutning. Domstolen præciserede endvidere, at et moderselskab og dets datterselskab, som selv er moderselskab for det selskab, der har begået en overtrædelse, begge kan anses for at udgøre en økonomisk enhed med sidstnævnte selskab. Den blotte omstændighed, at dette moderselskab og dets datterselskab kun i en bestemt periode udøver en fælles kontrol over det datterselskab, der har begået overtrædelsen, er ikke til hinder for konstateringen af en økonomisk enhed mellem disse selskaber, forudsat at det kan fastslås, at disse to moderselskaber faktisk udøvede en bestemmende indflydelse på datterselskabets handelspolitik.

For det tredje skal endelig nævnes dommen *Otis m.fl.* (dom af 6.11.2012, sag C-199/11), der skal ses i sammenhæng med et civilt søgsmål, som Europa-Kommissionen har anlagt ved de belgiske domstole vedrørende et tab, der er påført Unionen ved et kartel i sektoren for elevatorer, og som

kan have berørt visse offentlige kontrakter indgået af forskellige EU-institutioner og -organer. Domstolen, der havde fået forelagt præjudicielle spørgsmål vedrørende Kommissionens kompetence og overholdelsen af retten til en effektiv domstolskontrol, fastslog for det første, at EU-retten ikke er til hinder for, at Kommissionen repræsenterer Unionen ved en national domstol, ved hvilken der er anlagt et sådant søgsmål, uden at det er nødvendigt, at Kommissionen har en bemyndigelse hertil fra disse institutioner eller organer. Domstolen fastslog for det andet, at artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder ikke er til hinder for, at Kommissionen på vegne af Den Europæiske Union ved en national domstol anlægger et erstatningssøgsmål vedrørende et tab, som Unionen har lidt som følge af et kartel eller en praksis, der ved en afgørelse truffet af denne institution er konstateret at være i strid med artikel 81 EF eller 101 TEUF. Efter at have bemærket, at retten til effektiv retsbeskyttelse bl.a. består i en adgang til domstolsprøvelse og princippet om processuel ligestilling, bemærkede Domstolen således indledningsvist, at reglen om, at de nationale domstole er bundet af den vurdering af ulovlig adfærd, som er blevet fastslået ved Kommissionens beslutning, ikke indebærer, at parterne ikke har adgang til en domstol, idet EU-retten har fastsat et system med retlig prøvelse af Kommissionens beslutninger på konkurrenceområdet, som tilbyder alle de garantier, der kræves efter charteret om grundlæggende rettigheder. Dernæst fastslog Domstolen, at selv om de nationale domstole er bundet af Kommissionens vurdering med hensyn til en konkurrencebegrænsende adfærd, er de imidlertid enekompetente med hensyn til at vurdere, om der foreligger et tab og en direkte årsagssammenhæng mellem denne adfærd og det lidte tab. Selv når Kommissionen i sin afgørelse har bestemt de præcise virkninger af overtrædelsen, tilkommer det stadig de nationale domstole at fastlægge det individuelle tab, der er blevet påført hver af de personer, der har anlagt et erstatningssøgsmål. Kommissionen er derfor ikke dommer og part i sin egen sag. Hvad endelig angår princippet om processuel ligestilling bemærkede Domstolen, at dette princip har til formål at sikre ligevægt mellem sagens parter og således sikre, at ethvert dokument, der forelægges for retsinstansen, kan vurderes og anfægtes af alle sagens parter. Domstolen fastslog imidlertid, at de oplysninger, der er indhentet af Kommissionen under behandlingen af overtrædelsessagen, ikke er blevet indgivet til den nationale domstol af Kommissionen. Domstolen fastslog, at EU-retten under alle omstændigheder forbyder Kommissionen at bruge de oplysninger, der er indhentet i forbindelse med en undersøgelse på konkurrenceområdet, til formål, som ikke vedrører denne.

Hvad dernæst angår misbrug af dominerende stilling blev Domstolen i *Post Danmark*-sagen (dom af 27.3.2012, sag C-209/10) anmodet om at afgøre, under hvilke omstændigheder en dominerende virksomheds politik med lave priser – i det foreliggende tilfælde en oprindelig postvirksomhed – som anvendes i forhold til visse af en konkurrents tidligere kunder, skal anses for at udgøre et ekskluderende misbrug i strid med artikel 82 EF. Domstolen fastslog i dommen, at artikel 82 EF bl.a. forbyder en dominerende virksomhed at iværksætte former for praksis, der har mærkbare virkninger for de af virksomhedens konkurrenter, der betragtes som værende lige så effektive som den, hvorved virksomhedens dominerende stilling styrkes ved hjælp af andre midler end konkurrence på ydelser. Hvad nærmere angår den pågældende praksis fastslog Domstolen, at artikel 82 EF skal fortolkes således, at en dominerende virksomheds politik med lave priser, som anvendes i forhold til visse af en konkurrents tidligere, vigtige kunder, ikke kan anses for at udgøre et ekskluderende misbrug alene med den begrundelse, at den pris, som virksomheden anvender over for en af sine kunder, ligger på et lavere niveau end de gennemsnitlige samlede omkostninger, der henføres til den pågældende aktivitet, men over de gennemsnitlige differensomkostninger i forbindelse hermed, defineret som de omkostninger, der skønnedes at falde bort på kort eller mellemlang sigt, hvis virksomheden ophørte med den pågældende aktivitet. Med henblik på at vurdere, om der foreligger konkurrencebegrænsende virkninger under sådanne omstændigheder, skal det undersøges, om denne prispolitik uden objektiv begrundelse medfører, at denne konkurrent faktisk eller sandsynligvis elimineres til skade for konkurrencen og følgelig for forbrugernes interesser. Domstolen fastslog desuden, at den omstændighed, at en

prispolitik, der anvendes af en dominerende virksomhed, kan anses for prisdiskrimination, ikke i sig selv kan indikere, at der foreligger et ekskluderende misbrug. Domstolen fastslog desuden, at en dominerende virksomhed kan begrunde handlinger, der kan falde ind under forbuddet i artikel 82 EF. Navnlig kan en sådan virksomhed i denne forbindelse godtgøre, enten at dens adfærd er objektivt nødvendig, eller at den eliminerende virkning, som følger af en sådan adfærd, kan opvejes, endog overvindes, af effektivitetsfordele, som ligeledes er til gavn for forbrugerne.

Hvad angår misbrug af dominerende stilling skal ligeledes nævnes dommen i sagen *AstraZeneca mod Kommissionen* (dom af 6.12.2012, sag C-457/10 P), som var en appel af en dom afsagt af Retten, der i det væsentlige stadfæstede Kommissionens beslutning om et misbrug, som AstraZeneca, der var en lægemiddelvirksomhed, kunne gøres ansvarlig for. I beslutningen foreholdt Kommissionen virksomheden et første misbrug, der bestod i indgivelsen af en række forsætligt vildledende oplysninger til patentkontorer i visse medlemsstater med henblik på at opnå eller bevare de supplerende beskyttelsescertifikater, der medførte en forlængelse af patentbeskyttelsen med det formål at holde fabrikanten af generiske produkter ude fra markedet. Det andet anfægtede misbrug bestod i afregistreringen af markedsføringstilladelser for et lægemiddel i visse medlemsstater med det formål at forsinke og besværliggøre markedsføringen af generiske lægemidler samt forhindre parallelimport.

Hvad navnlig angår det første misbrug vedrørende de supplerende beskyttelsescertifikater bemærkede Domstolen, at EU-retten forbyder en dominerende virksomhed at eliminere en konkurrent for herigennem at styrke sin stilling ved hjælp af andre midler end en konkurrence på ydelser. Domstolen fastslog på dette område, at Retten med rette havde fundet, at lægemiddelvirksomhedens konsekvente og målrettede adfærd, der var karakteriseret ved fremsendelsen af stærkt vildledende oplysninger til patentkontorerne samt ved en åbenbar manglende gennemsigtighed, hvorved virksomheden forsætligt forsøgte at vildlede patentkontorerne og de retslige myndigheder med henblik på længst muligt at bevare sit monopol på markedet for lægemidler, var en praksis, som ikke er en konkurrence på ydelser, og dermed var misbrug af dominerende stilling. Hvad angår det andet misbrug af dominerende stilling fastslog Domstolen, at afregistreringen af markedsføringstilladelserne – uden objektiv begrundelse og efter udløbet af den eneret, som er anerkendt i EU-retten – med det formål at lægge hindringer i vejen for indførelsen af generiske produkter og parallelimport, heller ikke falder ind under en sådan konkurrence. Hvad endelig angår den bøde, som selskaberne var blevet pålagt, fandt Domstolen, at Retten ikke havde begået en retlig fejl ved bl.a. at fastslå, at da der ikke forelå formildende omstændigheder eller særlige omstændigheder, skulle misbrugene anses som alvorlige overtrædelser. Følgelig var der ikke anledning til at nedsætte bøden.

Hvad angår fusioner blev der iværksat appel til Domstolen af to af Rettens domme vedrørende den transaktion, hvorved Vivendi Universal havde overdraget sine forlagsinteresser til Lagardère ved et aktiesalg, der involverede banken Natexis Banques Populaires. En del af aktiverne var efterfølgende blevet tilbageført til selskabet Wendel efter godkendelse af Kommissionen ved gennemførelsen af de forpligtelser, som selskabet Lagardère havde påtaget sig, for at fusionen kunne godkendes.

I den første sag, *Éditions Odile Jacob mod Kommissionen* (dom af 6.11.2012, sag C-551/10 P), stadfæstede Domstolen Rettens dom, hvorved Kommissionen blev frifundet i en sag anlagt til prøvelse af Kommissionens beslutning om at erklære denne fusion forenelig med fællesmarkedet. Domstolen fastslog navnlig, at den omstændighed, at transaktionen fandt sted, inden den blev anmeldt til Kommissionen, var uden betydning for den nævnte beslutnings lovlighed. Selv om en sådan omstændighed eventuelt kan resultere i de sanktioner, som er fastsat i EU-retten, navnlig pålæggelse af en bøde, kan de ikke bevirke en annullation af Kommissionens beslutning, eftersom de ikke har nogen betydning for den omhandlede fusions forenelighed med fællesmarkedet.

I den anden sag, *Kommissionen mod Éditions Odile Jacob* (dom af 6.11.2012, forenede sager C-553/10 P og C-554/10 P), stadfæstede Domstolen Rettens dom, der annullerede Kommissionens beslutning, hvorved selskabet Wendels erhvervelse af en del af Lagardères aktiver blev godkendt efter fusionen. Domstolen fastslog, at når Kommissionen erklærer fusionen forenelig med fællesmarkedet under forudsætning af, at erhververen indfrier visse tilsagn, herunder forpligtelsen til at genafstå aktiver og udpege en befuldmægtiget, der skal være ansvarlig for overholdelsen af denne genafståelse, skal en sådan befuldmægtiget først og fremmest være uafhængig af parterne og desuden optræde uafhængigt i forhold til disse, således at manglende uafhængighed udgør en tilstrækkelig omstændighed til, at en beslutning fra Kommissionen annulleres. Spørgsmålet om, hvorvidt denne befuldmægtigede har optrådt uafhængigt, opstår kun, hvis det først er blevet konstateret, at denne reelt var uafhængig af parterne. Såfremt Unionens retsinstanser med rette fastslår, at en befuldmægtiget ikke er uafhængig, har de ikke pligt til at undersøge, om denne befuldmægtigede konkret har optrådt på en måde, som viser denne manglende uafhængighed.

Hvad endelig angår de konkurrencebegrænsende foranstaltninger, der kan tilskrives medlemsstaterne, og nærmere bestemt støtte, vedrørte sagen *Kommissionen mod EDF m.fl.* (dom af 5.6.2012, sag C-124/10 P) Kommissionens kvalificering af Den Franske Republiks afkald på et skattetilgodehavende, som den havde på Électricité de France, der på det pågældende tidspunkt var en offentlig virksomhed, der var helejet af Den Franske Republik, som statsstøtte. Domstolen undersøgte spørgsmålet om, hvorvidt en medlemsstat, der både er en offentlig virksomheds kreditor i skattemæssig henseende og dens eneste aktionær, med føje kan påberåbe sig kriteriet om »det markedsøkonomiske investorprincip« og foranstaltningen dermed ikke kan kvalificeres som statsstøtte, når den gennemfører en forhøjelse af den pågældende virksomheds kapital ved at give afkald på et skattetilgodehavende, eller om der er grund til at fravige dette kriterium, som Kommissionen har gjort i det foreliggende tilfælde, på grund af tilgodehavendets skattemæssige art og den omstændighed, at staten ved at give afkald på det har gjort brug af sine beføjelser som offentlig myndighed.

Domstolen bemærkede i dommen, at en foranstaltning ikke kan betragtes som statsstøtte, hvis den begunstigede offentlige virksomhed kunne opnå den samme fordel som den, der er blevet stillet til rådighed for den ved hjælp af statens midler, på vilkår, der svarer til normale markedsvilkår. Med henblik på vurderingen af, om den samme fordel ville være blevet tildelt under sådanne omstændigheder af en privat investor, fastslog Domstolen, at der kun skal tages hensyn til de fordele og forpligtelser, som er forbundet med statens situation i dens egenskab af aktionær, og ikke dem, som er forbundet med dens egenskab af offentlig myndighed. Følgelig afhænger anvendelsen af kriteriet om den private investor i sidste ende af, om medlemsstaten i sin egenskab af aktionær og ikke i sin egenskab af offentlig myndighed indrømmer en økonomisk fordel til en virksomhed, som tilhører den. Domstolen understregede desuden, at den økonomiske situation for den begunstigede offentlige virksomhed imidlertid ikke afhænger af den form, hvorunder fordelene stilles til rådighed, uanset arten heraf, men af det beløb, som den i sidste ende nyder godt af. Domstolen fastslog dermed, at kriteriet om den private investor kan anvendes selv i tilfælde, hvor midler af skattemæssig art er blevet anvendt.

Domstolen præciserede imidlertid, at hvis en medlemsstat påberåber sig kriteriet om den private investor, tilkommer det den utvetydigt og på grundlag af objektive elementer, som kan efterprøves, at føre bevis for, at beslutningen om at gennemføre foranstaltningen blev truffet i dens egenskab af aktionær. Det skal især af disse elementer klart fremgå, at den pågældende medlemsstat forud for eller samtidigt med indrømmelsen af den økonomiske fordel ved den foranstaltning, som faktisk er blevet gennemført, har besluttet at investere i den kontrollerede offentlige virksomhed. Når den pågældende medlemsstat fremlægger sådanne beviser, tilkommer det Kommissionen at foretage en samlet vurdering, som skal tage hensyn til alle relevante beviser, som gør det muligt for den

at afgøre, om beslutningen om at gennemføre den omhandlede foranstaltning er blevet truffet af nævnte medlemsstat i dens egenskab af aktionær eller dens egenskab af offentlig myndighed.

Stadig hvad angår statsstøtte angik sagen *Kommissionen mod Spanien* (dom af 11.12.12, sag C-610/10) Kongeriget Spaniens manglende opfyldelse af Domstolens dom, hvori det var blevet fastslået, at Kongeriget Spanien havde tilsidesat sine forpligtelser ved ikke at have truffet de nødvendige foranstaltninger for at efterkomme en beslutning fra Kommissionen, der erklærede en støtte ulovlig og uforenelig med fællesmarkedet.

For så vidt angår spørgsmålet om tilbagebetalingen af statsstøtte, der er erklæret ulovlig og uforenelig med fællesmarkedet, bemærkede Domstolen, at i tilfælde, hvor den virksomhed, der har modtaget støtte, er erklæret konkurs, kan en genoprettelse af den tidligere situation og en eliminering af konkurrencefordrejningen som følge af den ulovligt ydede støtte i princippet opnås ved, at kravet på tilbagebetaling af den omhandlede støtte anmeldes som et krav i konkursboet. En sådan anmeldelse kan imidlertid kun opfylde tilbagesøgningspligten, såfremt bobehandlingen, i tilfælde hvor de statslige myndigheder ikke kan tilbagesøge hele støtten, fører til likvidation af den virksomhed, der har modtaget den ulovlige støtte, dvs. endeligt ophør af dens aktivitet. Domstolen fastslog dermed, at når en virksomhed er gået konkurs, og der er stiftet et selskab med henblik på at fortsætte en del af den konkursramte virksomheds aktivitet, kan fortsættelsen af denne aktivitet, når den omhandlede støtte ikke er tilbagesøgt i sin helhed, bevirke, at den konkurrencefordrejning, som er forårsaget af den konkurrencefordel, som modtageren af dette selskab har opnået på markedet i forhold til sine konkurrenter, varer ved. Derfor kan et sådant nystiftet selskab, hvis der fortsat foreligger en fordel for det, være forpligtet til at tilbagebetale den omhandlede støtte. I et sådant tilfælde er anmeldelse af et krav vedrørende en sådan støtte ikke i sig selv tilstrækkelig til at fjerne den derved opståede konkurrencefordel.

Skattemæssige bestemmelser

For så vidt angår merværdiafgift skal *Belvedere Costruzioni*-dommen (dom af 29.3.2012, sag C-500/10) nævnes. Sagen vedrørte anvendelsen af en italiensk undtagelsesbestemmelse på merværdiafgiftsområdet, som fastsætter automatisk afslutning af sager, der verserer for en skattedomstol i tredje instans, når disse sager blev anlagt i første instans mere end ti år før denne bestemmelses ikrafttræden, når skattemyndigheden havde tabt sagen ved de to første retsinstanser, og når nævnte automatiske afslutning medførte, at andeninstansafgørelsen opnåede retskraft, og at det krav, som skattemyndigheden havde nedlagt påstand om, bortfaldt. Domstolen fastslog, at artikel 4, stk. 3, TEU og artikel 2 og 22 i sjette direktiv 77/388/EØF om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter³⁵ ikke er til hinder for en sådan bestemmelse. Forpligtelsen til at sikre en effektiv opkrævning af Unionens egne indtægter må ifølge Domstolen nemlig ikke tilsidesætte princippet om en retsafgørelse inden for en rimelig frist, som medlemsstaterne i medfør af artikel 47, stk. 2, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder er pålagt, når de gennemfører EU-retten, og hvoraf beskyttelsen ligeledes er påkrævet i henhold til artikel 6, stk. 1, i den europæiske menneskerettighedskonvention.

³⁵ Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17.5.1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter – Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (EFT L 145, s. 1).

Transport

Tre domme på området for lufttransport har givet Domstolen lejlighed til at fortolke flere bestemmelser i forordning nr. 261/2004 om fælles bestemmelser om kompensation og bistand til luftfartspassagerer ved boardingafvisning og ved aflysning eller lange forsinkelser ³⁶.

Efter dommen i sagen *Sturgeon m.fl.* ³⁷ gjorde de forenede sager *Nelson m.fl.* og *TUI Travel m.fl.* (dom af 23.10.2012, forenede sager C-581/10 og C-629/10) det muligt for Domstolen at stadfæste sin retspraksis, hvorefter passagerer på flyafgange med lange forsinkelser kan kompenseres. Domstolen fandt således, at artikel 5, 6 og 7 i forordning nr. 261/2004 ³⁸ skal fortolkes således, at passagerer på forsinkede flyafgange har ret til kompensation i henhold til denne forordning, når de på grund af disse flyafgange udsættes for et tab af tid svarende til tre timer eller længere, dvs. når de når deres endelige bestemmelsessted senere end tre timer efter det af luftfartsselskabet oprindeligt planlagte ankomsttidspunkt. Imidlertid giver en sådan forsinkelse ikke passagererne ret til kompensation, hvis luftfartsselskabet kan godtgøre, at den lange forsinkelse skyldes usædvanlige omstændigheder, som ikke kunne have været undgået, selv om alle forholdsregler, der med rimelighed kunne træffes, faktisk var blevet truffet, dvs. omstændigheder, som ligger uden for luftfartsselskabets faktiske kontrol. Domstolen fastslog desuden, at kravet om kompensation til passagerer på forsinkede flyafgange er foreneligt med Montrealkonventionen ³⁹. Domstolen fandt ligeledes, at nævnte forpligtelse hverken strider mod retssikkerhedsprincippet eller proportionalitetsprincippet.

I to sager, der blev afsagt samme dag, præciserede Domstolen rækkevidden af begrebet »boardingafvisning«.

Domstolen fastslog således i *Finnair*-sagen (dom af 4.10.2012, sag C-22/11), at begrebet »boardingafvisning« som omhandlet i artikel 2, litra j), og artikel 4 i forordning nr. 261/2004 ⁴⁰ skal fortolkes således, at det ikke kun omfatter boardingafvisninger, som skyldes tilfælde af overbookning, men ligeledes boardingafvisninger af andre grunde, såsom driftsmæssige grunde. Ifølge Domstolen ville en begrænsning af rækkevidden af begrebet »boardingafvisning« alene til tilfælde af overbookning i praksis føre til en væsentlig nedsættelse af den beskyttelse, som gives passagerer i henhold til forordning nr. 261/2004, og følgelig være i strid med forordningens formål, nævnt i første betragtning hertil, som er at sikre et højt beskyttelsesniveau for passagerer, hvilket begrunder en vid fortolkning af disses rettigheder. Desuden fastslog Domstolen, at artikel 2, litra j), og artikel 4, stk. 3, i forordning nr. 261/2004 skal fortolkes således, at det forhold, at der indtræffer »usædvanlige omstændigheder«, som medfører, at et luftfartsselskab omorganiserer de flyvninger, som skal gennemføres, efter at disse omstændigheder er indtrådt, ikke kan begrunde »boardingafvisning« på de nævnte efterfølgende flyvninger eller fritage dette luftfartsselskab fra dets forpligtelse til at yde kompensation i henhold til samme forordnings artikel 4, stk. 3, til

³⁶ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 261/2004 af 11.2.2004 om fælles bestemmelser om kompensation og bistand til luftfartspassagerer ved boardingafvisning og ved aflysning eller lange forsinkelser og om ophævelse af forordning (EØF) nr. 295/91 (EUT L 46, s. 1).

³⁷ Dom af 19.11.2009, forenede sager C-402/07 og C-432/07, jf. Årsrapport 2009, s. 29.

³⁸ Jf. ovenstående fodnote.

³⁹ Konvention om indførelse af visse ensartede regler for international luftbefordring undertegnet af Det Europæiske Fællesskab den 9.12.1999 og godkendt på Fællesskabets vegne ved Rådets beslutning 2001/539/EF af 5.4.2001 (EFT L 194, s. 38).

⁴⁰ Jf. fodnote 37.

en passager, som bliver nægtet boarding på en af de flyvninger, som er chartret efter de nævnte omstændigheders indtræden.

I sagen *Rodríguez Cachafeiro og Martínez-Reboredo Varela-Villamor* (dom af 4.10.2012, sag C-321/11), fastslog Domstolen, at artikel 2, litra j), i forordning nr. 261/2004⁴¹, sammenholdt med forordningens artikel 3, stk. 2, skal fortolkes således, at begrebet »boardingafvisning« omfatter den situation, hvor et luftfartsselskab i forbindelse med en samlet transportkontrakt, som omfatter flere reservationer til flyvninger, der følger umiddelbart efter hinanden og er registreret samtidigt, nægter visse passagerer at boarde med den begrundelse, at den første flyvning, der er omfattet af deres reservation, er forsinket, hvilket kan tilskrives dette luftfartsselskab, og at luftfartsselskabet fejlagtigt har vurderet, at disse passagerer ikke vil nå frem i tide til at boarde den anden flyvning.

Indbyrdes tilnærmelse af lovgivningerne

Da den indbyrdes tilnærmelse af lovgivningerne finder sted på meget forskelligartede områder, er det ikke overraskende, at retspraksis, der er fastslået i denne sammenhæng, er meget heterogen. Domstolen tog i to omgange stilling til den retlige beskyttelse af edb-programmer ved fortolkning af de to direktiver fra 1991⁴² og 2009⁴³ vedrørende denne beskyttelse, dels angående formålet med beskyttelsen, dels angående rækkevidden af udtømmningen af eneretten til spredning af kopier af et edb-program. De faktiske omstændigheder i den første sag, som Domstolen traf afgørelse i (dom af 2.5.2012, *SAS Institute*, sag C-406/10), gav anledning til, at den britiske retsinstans forelagde adskillige præjudicielle spørgsmål for Domstolen. Det drejede sig således om at afgrænse formålet med beskyttelsen af edb-programmerne ved ophavsret, og navnlig hvorvidt denne beskyttelse omfattede funktionaliteten og programmeringssproget. Domstolen fandt for det første, at hverken et edb-programs funktionalitet eller det programmeringssprog og det datafilformat, der anvendes i et edb-program til at udnytte visse af dets funktioner, udgør en form, hvori dette edb-program udtrykkes. Følgelig er de ikke beskyttet af ophavsretten. Domstolen præciserede imidlertid, at såfremt en tredjemand skaffede sig den del af kilde- eller objekt-koden, der vedrører programmeringssproget eller det datafilformat, der anvendes i et edb-program, og han ved hjælp af denne kode skabte lignende elementer i sit eget edb-program, ville en sådan adfærd kunne forbydes af ophavsmanden til programmet. Domstolen bemærkede derefter, at i henhold til direktiv 91/250 har køberen af en softwarelicens ret til at besigtige, undersøge eller afprøve den med henblik på at fastlægge de idéer og principper, som ligger til grund for elementerne i programmet, og derfor vil aftalemæssige bestemmelser, som strider mod denne ret, være ugyldige. Domstolen fastslog ligeledes, at fastlæggelsen af disse idéer og principper kan foretages inden for rammerne af de handlinger, der er tilladt efter licensen. Ifølge Domstolen kan indehaveren af ophavsretten til et edb-program følgelig ikke under henvisning til licensaftalen hindre, at erhververen af licensen besigtiger, undersøger eller afprøver, hvordan edb-programmet fungerer med henblik på at fastlægge, hvilke idéer og principper der ligger til grund for de enkelte elementer af dette program, når han udfører de handlinger, som er omfattet af licensen, såsom indlæsning og kørsel, der er nødvendige for anvendelse af edb-programmet, forudsat at han ikke gør indgreb i indehaveren af dette programs ophavsrettigheder. Desuden foreligger der ifølge Domstolen intet indgreb i ophavsretten, når den person, der lovligt har opnået en licens, som i sagen, der gav anledning til dommen af 2. maj 2012, ikke har haft adgang til kildekoden i edb-programmet, men blot har besigtiget, afprøvet og undersøgt dette program med henblik

⁴¹ Jf. ovenstående fodnote.

⁴² Rådets direktiv 91/250/EØF af 14.5.1991 om retlig beskyttelse af edb-programmer (EFT L 122, s. 42).

⁴³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/24/EF af 23.4.2009 om retlig beskyttelse af edb-programmer (EUT L 11, s. 16).

på at gengive dets funktionalitet i et andet program. Dernæst konstaterede Domstolen, at gengivelse i et edb-program eller i en brugermanual til dette program af visse elementer, der er beskrevet i brugermanualen til et andet edb-program, der er ophavsretligt beskyttet, kan udgøre en krænkelse af ophavsretten til sidstnævnte manual, såfremt denne gengivelse udgør et udtryk for ophavsmanden til brugermanualens egen intellektuelle frembringelse. I denne henseende fandt Domstolen, at i den foreliggende sag er nøgleordene, syntaksen, kommandoerne og kombinationerne af kommandoer, valgmulighederne, standarderne samt gentagelserne sammensat af ord, tal eller matematiske formler, der isoleret set ikke i sig selv er udtryk for ophavsmanden til edb-programmets egen intellektuelle frembringelse, da de ikke er et udtryk for ophavsmandens kreative frihed. Derfor tilkommer det ifølge Domstolen den forelæggende ret at efterprøve, om den påståede gengivelse i hovedsagen udgør et udtryk for ophavsmanden til brugermanualen til edb-programmets egen intellektuelle frembringelse, der er ophavsretligt beskyttet.

I den anden sag (dom af 3.7.2012, *UsedSoft*, sag C-128/11), der udsprang af en præjudiciel forelæggelse fra Bundesgerichtshof, præciserede Domstolen, at princippet om konsumtion af spredningsretten ikke alene finder anvendelse, når indehaveren af ophavsretten markedsfører kopier af sin software på et fysisk medie (CD-rom eller DVD), men ligeledes når han distribuerer dem via downloading fra hans internet-side. Når indehaveren af ophavsretten stiller en fysisk eller immateriel kopi til rådighed for kunden og samtidig mod betaling indgår en licensaftale, der giver kunden ret til at anvende denne kopi på ubestemt tid, sælger indehaveren nemlig denne kopi til kunden og udtømmer således sin eneret til spredning. En sådan transaktion indebærer nemlig overdragelsen af ejendomsretten til denne kopi. Selv om licensaftalen forbyder en efterfølgende overdragelse, kan rettighedsindehaveren således ikke længere modsætte sig et videresalg af denne kopi.

Domstolen bemærkede bl.a., at en begrænsning i anvendelsen af princippet om konsumtion af spredningsretten til alene at omfatte kopier af edb-programmer, der er solgt via lagring på et fysisk medium, gør det muligt for indehaveren af ophavsretten at kontrollere videresalget af kopier, der er downloadet via internettet, og i forbindelse med hvert salg kræve et nyt vederlag, selv om det første salg af den pågældende kopi allerede havde gjort det muligt for indehaveren af ophavsretten at opnå et passende vederlag. En sådan begrænsning i videresalget af kopier af edb-programmer, der er downloadet fra internettet, går ud over, hvad der er nødvendigt for at bevare den omhandlede intellektuelle ejendomsrets særlige genstand. Desuden udstrækker udtømmningen af spredningsretten sig til den solgte kopi af edb-programmet, sådan som denne er blevet rettet og opdateret af indehaveren af ophavsretten. Selv i et tilfælde, hvor vedligeholdelsesaftalen er tidsbestemt, indgår de funktionaliteter, der er blevet rettet, ændret eller tilføjet på grundlag af en sådan aftale, som en integreret del af den kopi, der først blev downloadet, og den kan således anvendes af kunden uden tidsbegrænsning.

Domstolen understregede imidlertid, at hvis den licens, der er erhvervet af den første erhverver, omfatter et antal brugere, der overstiger dennes behov, er det ikke af den grund tilladt denne erhverver på grundlag af udtømmning af spredningsretten at opdele licensen og videresælge denne delvist. Ydermere præciserede Domstolen, at den første erhverver af en fysisk eller en immateriel kopi af et edb-program, hvortil ophavsmandens spredningsret er udtømt, skal gøre den til hans computer downloadede kopi ubrugelig på tidspunktet for videresalget. Hvis han fortsatte sin brug, ville han nemlig krænke indehaveren af ophavsrettens eneret til reproduktion af sit edb-program. Til forskel fra eneretten til spredning udtømmes eneretten til reproduktion ikke af det første salg. Direktiv 2009/24 tillader imidlertid enhver nødvendig reproduktion, for at den retmæssige erhverver kan benytte edb-programmet efter dets formål. Sådanne reproduktioner kan ikke forbydes ved aftale.

I denne sammenhæng besvarede Domstolen det præjudicielle spørgsmål med, at enhver senere erhverver af en kopi, hvortil ophavsmandens spredningsret er udtømt, således er en retmæssig erhverver. Han kan følgelig downloade den kopi til sin computer, der er blevet solgt til ham af den første erhverver. Et sådant download bør anses for at være en nødvendig reproduktion af et edb-program, som gør det muligt for den nye erhverver at benytte programmet efter dets formål. Den nye erhverver af brugerlicensen kan derfor, som den, der retmæssigt har erhvervet det pågældende rettede og opdaterede edb-program, downloade denne kopi fra indehaveren af ophavsrettens hjemmeside.

Stadigvæk på området for ophavsret i en sag indbragt for Domstolen mellem den ledende instruktør af en dokumentarfilm og denne films producent angående gennemførelsen af den kontrakt, hvorved førstnævnte overdrog ophavsretten og visse brugsrettigheder til nævnte film til sidstnævnte, tog Domstolen stilling til begrebet indehaver af ophavsretten og de rettigheder, denne kan udlede heraf. Adskillige EU-retlige forskrifter var berørt af denne præjudicielle forelæggelse, der blev indgivet af en østrigsk retsinstans, nærmere bestemt direktiv 92/100⁴⁴, direktiv 93/83⁴⁵, direktiv 93/98⁴⁶ og direktiv 2001/29⁴⁷.

Domstolen fastslog (dom af 9.2.2012, *Luksan*, sag C-277/10), at bestemmelserne i artikel 1 og 2 i direktiv 93/83, på den ene side, og artikel 2 og 3 i direktiv 2001/29, sammenholdt med artikel 2 og 3 i direktiv 2006/115 og artikel 2 i direktiv 2006/116⁴⁸ på den anden side, skal fortolkes således, at brugsrettighederne til et filmværk (ret til reproduktion, ret til satellitudsendelse og enhver anden form for offentlig gengivelse i form af tilrådighedsstillelse for almenheden) direkte efter loven og originært tilkommer den ledende instruktør. Disse bestemmelser skal derfor fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning, der direkte og udelukkende tildeler nævnte brugsrettigheder til producenten af det omhandlede værk. Domstolen fastslog i denne forbindelse endvidere, at artikel 2 i direktiv 93/83 og artikel 2 og 3 i direktiv 2001/29 ikke under hensyn til artikel 1, stk. 4, i Verdensorganisationen for Intellectuel Ejendomsrets traktat om ophavsret kan fortolkes således, at en medlemsstat i sin nationale lovgivning på grundlag af artikel 14 bis i Bernerkonventionen til værn for litterære og kunstneriske værker, under påberåbelse af den valgfrihed, som denne konventionsartikel tildeler medlemsstaten, kan nægte den ledende instruktør af et filmværk brugsrettighederne til dette filmværk, eftersom en sådan fortolkning for det første ikke respekterer Unionens kompetence på området, for det andet ikke er forenelig med det formål, der forfølges med direktiv 2001/29, og endelig ikke opfylder kravene i henhold til artikel 17, stk. 2, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, der garanterer beskyttelsen af den intellektuelle ejendomsret.

Dernæst fandt Domstolen, at EU-retten skal fortolkes således, at den overlader medlemsstaterne muligheden for at fastsætte en formodning for overdragelse – til fordel for producenten af

⁴⁴ Rådets direktiv 92/100/EØF af 19.11.1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EFT L 346, s. 61).

⁴⁵ Rådets direktiv 93/83/EØF af 27.9.1993 om samordning af visse bestemmelser vedrørende ophavsrettigheder og ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med radio- og tv-udsendelse via satellit og viderespredning pr. kabel (EFT L 248, s. 15).

⁴⁶ Rådets direktiv 93/98/EØF af 29.10.1993 om harmonisering af beskyttelsestiden for ophavsret og visse beslægtede rettigheder (EFT L 290, s. 9).

⁴⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22.5.2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (EFT L 167, s. 10).

⁴⁸ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/116/EF af 12.12.2006 om beskyttelsestiden for ophavsret og visse beslægtede rettigheder (EUT L 372, s. 12).

filmværket – af brugsrettighederne til filmværket (ret til satellitudsendelse, ret til reproduktion og enhver anden form for offentlig gengivelse i form af tilrådighedsstillelse for almenheden), forudsat at en sådan formodning ikke er uigendrivelig og udelukker muligheden for, at den ledende instruktør af nævnte værk træffer andre beslutninger.

Domstolen fastslog derimod, at den ledende instruktør i sin egenskab af ophavsmand til filmværket direkte efter loven og originært har ret til den rimelige kompensation, der er omhandlet i artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29.

Ifølge Domstolen overlader EU-retten således ikke medlemsstaterne muligheden for at fastsætte en formodning for overdragelse – til fordel for producenten af filmværket – af den ret til rimelig kompensation, der tilkommer den ledende instruktør af nævnte værk, uanset om denne formodning er formuleret således, at den er uigendrivelig, eller således, at den kan fraviges. For ikke at miste enhver effektiv virkning pålægger bestemmelserne i artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet nemlig den medlemsstat, som har indført undtagelsen for privatkopiering i sin nationale lovgivning, en resultatforpligtelse, således at denne medlemsstat inden for rammerne af sine beføjelser skal sikre en effektiv opkrævning af den rimelige kompensation, som skal udgøre rettighedsindehavernes erstatning for den lidte skade. Det at pålægge medlemsstaterne en sådan resultatforpligtelse til at opkræve en rimelig kompensation til fordel for rettighedsindehaverne er imidlertid begrebsmæssigt uforeneligt med en sådan rettighedsindehavers mulighed for at give afkald på denne rimelige kompensation og i endnu højere grad med medlemsstaternes mulighed for at fastsætte en sådan formodning for overdragelse.

I en anden sag (dom af 21.6.2012, *Donner*, sag C-5/11) tog Domstolen stilling til muligheden for at hindre varenes frie bevægelighed på grund af beskyttelse af ophavsretten. En tysk statsborger blev ved Landgericht München II dømt for medvirken og tilskyndelse til den ulovlige kommercielle udnyttelse af ophavsretligt beskyttede værker. Ifølge de faktiske omstændigheder, som den regionale retsinstans lagde til grund, havde den pågældende statsborger mellem 2005 og 2008 været medvirkende til spredning af reproduktioner af møbler i Tyskland, der var ophavsretsbeskyttet i Tyskland. Disse eksemplarer af værkerne kom fra Italien, hvor de ikke var ophavsretligt beskyttet mellem 2002 og 2007, eller ikke fuldstændigt beskyttet på det relevante tidspunkt, fordi denne beskyttelse i henhold til italiensk retspraksis ikke kunne håndhæves i praksis over for de producenter, der havde reproduceret dem og/eller markedsført dem igennem nogen tid. Reproduktionerne var blevet udbudt til salg til kunder bosiddende i Tyskland ved hjælp af annoncer i tidsskrifter, med direkte reklameskrivelser og via en tysksproget hjemmeside.

Sælgeren, der havde sin base i Italien, anbefalede sine købere en italiensk transportvirksomheds tjenesteydelser, som den omhandlede tyske statsborger var direktør for. I forbindelse med varens levering til kunderne i Tyskland opkrævede transportselskabets chauffører prisen for købet af kopiværkerne og transportudgifterne. Fra et retligt synspunkt var ejendomsretten til de solgte genstande overgået til de tyske kunder i Italien. Den faktiske råderet over genstandene var derimod først overgået til kunderne ved transportørens medvirken i forbindelse med deres overdragelse i Tyskland. Ifølge den regionale retsinstans havde spredningen i ophavsretlig forstand således ikke fundet sted i Italien men i Tyskland, hvor det var forbudt, da indehaverne af ophavsretten ikke havde givet tilladelse hertil.

Bundesgerichtshof, som sagen blev indbragt for ved en revisionsanke, ønskede oplyst, om anvendelsen af tysk strafferet i den foreliggende sag udgjorde en ubegrundet restriktion af de i EU-retten garanterede frie varebevægelser.

Domstolen bemærkede for det første, at anvendelsen af strafferet i den foreliggende sag forudsætter, at der på nationalt territorium er foretaget »spredning til almenheden« i EU-retlig forstand ⁴⁹. I denne henseende konstaterede Domstolen, at en erhvervsdrivende, der retter sin reklamerings mod de medlemmer af almenheden, som er bosat i en bestemt medlemsstat, og skaber eller stiller en særlig leveringsordning og betalingsmetode til rådighed for dem, eller tillader en tredjemand at gøre dette, hvorved det er muligt for disse medlemmer af almenheden at modtage leveringer af eksemplarer af værker, der er ophavsretligt beskyttet i den samme medlemsstat, foretager en sådan spredning. Domstolen overlod det til den nationale retsinstans at vurdere, om der forelå sådanne omstændigheder, der gjorde det muligt at fastslå, at nævnte erhvervsdrivende havde foretaget en sådan spredning til almenheden.

Domstolen konstaterede for det andet, at det strafsanktionerede forbud mod spredning i Tyskland udgør en hindring for varernes frie bevægelighed. En sådan restriktion kan være begrundet i hensynet til beskyttelse af industriel og kommerciel ejendomsret. Den omhandlede restriktion er således baseret på forskellen i de praktiske betingelser for ophavsretlig beskyttelse i de forskellige medlemsstater. Denne forskel er uløseligt forbundet med selve enerettighedernes eksistens. I den foreliggende sag kan beskyttelsen af spredningsretten ikke anses for at give anledning til en uforholdsmæssig eller kunstig opdeling af markederne. Anvendelsen af strafferetlige bestemmelser kan nemlig anses for nødvendig for at beskytte ophavsrettens særlige genstand, der bl.a. sikrer en eneret til at udnytte værket. Den omhandlede restriktion er derfor berettiget og står i et rimeligt forhold til det tilstræbte legitime formål.

Domstolen besvarede således det præjudicielle spørgsmål med, at EU-retten ikke er til hinder for, at en medlemsstat foretager retsforfølgning af transportøren for medvirken til spredning af eksemplarer af ophavsretligt beskyttede værker uden tilladelse i henhold til nationale straffeforskrifter, når disse spredes til almenheden på denne medlemsstats område i forbindelse med salg, der er specifikt rettet mod almenheden i den nævnte stat, og som aftales på en anden medlemsstats område, hvor dette værk ikke er ophavsretligt beskyttet, eller hvor beskyttelsen ikke kan håndhæves i praksis over for tredjemand.

Domstolen tog i to omgange stilling til begrebet kommunikation til offentligheden inden for rammerne af direktiv 2006/115 ⁵⁰, der, i modsætning til ved privat brug, pålægger indehaveren af brugsretten til det udbredte værk at betale en afgift. De to sager vedrørte erhvervsdrivendes udsendelse af fonogrammer i deres forretningslokaler – en hotelejer i den første sag og en tandlæge i den anden sag. I de to domme, der blev afsagt samme dag (domme af 15.3.2012, *SCF*, sag C-135/10, og *Phonographic Performance (Ireland)*, sag C-162/10), behandlede Domstolen de kriterier, der skal anvendes for at afgøre, om der er sket en kommunikation af værket til offentligheden.

Domstolen bemærkede indledningsvis, at den allerede havde fastslået, at begrebet »kommunikation til offentligheden« indebærer en individuel vurdering, og at der i forbindelse med en sådan vurdering skal tages hensyn til flere supplerende kriterier, som ikke er selvstændige, men indbyrdes forbundne. Blandt disse kriterier findes for det første den afgørende rolle, som brugeren har. Denne bruger foretager nemlig kommunikation, når denne med fuldt kendskab

⁴⁹ Jf. fodnote 47.

⁵⁰ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/115/EF af 12.12.2006 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EUT L 376, s. 28). Dette direktiv, der trådte i kraft den 16.1.2007, kodificerede og ophævede Rådets direktiv 92/100/EF af 19.11.1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EFT L 346, s. 61).

til konsekvenserne af sine handlinger medvirker til at give sine gæster adgang til en radio-/fjernsynsudsendelse, der indeholder det beskyttede værk. Domstolen præciserede visse forhold knyttet til begrebet offentligheden. »Offentligheden« skal i denne henseende være sammensat af et ubestemt antal potentielle modtagere og et tilstrækkeligt antal personer. Domstolen tilføjede, at det forhold, at en »kommunikation til offentligheden« sker med vinding for øje, også er et relevant kriterium. Det er således underforstået, at den offentlighed, som er genstand for kommunikationen, dels er bestemt af brugeren, dels på den ene eller anden måde er modtagelig for brugerens kommunikation og ikke blot er »fanget« ved et tilfælde.

Angående betydningen af antallet af potentielle modtagere har Domstolen allerede fastslået, at gæsterne på et hotel udgør et tilstrækkeligt antal personer, således at de kan anses for en offentlighed, og at hotelejerens radio-/fjernsynsudsendelse af fonogrammer sker med vinding for øje. Den handling, som hotelejer foretager, og hvorved denne giver adgang til de radio-/fjernsynsudsendte værker, udgør en supplerende tjenesteydelse, som har en betydning for hotellets anseelse og følgelig for prisen på hotelværelserne. Endvidere kan den tiltrække yderligere gæster, der er interesserede i denne supplerende ydelse.

Følgelig er en sådan bruger en »bruger«, som foretager »kommunikation til offentligheden« af et radio-/fjernsynsudsendt fonogram som omhandlet i EU-retten.

I denne forbindelse er brugeren forpligtet til at betale et rimeligt vederlag for afspilningen af et radio-/fjernsynsudsendt fonogram ud over det rimelige vederlag, der betales af radio-/fjernsynsvirksomheden. Når en hotelejer således kommunikerer et radio-/fjernsynsudsendt fonogram i hotelværelser, anvender denne hotelejer et fonogram selvstændigt og overfører dette til en ny og særskilt offentlighed i forhold til den offentlighed, der var omfattet af den oprindelige kommunikation. Den pågældende hotelejer drager endvidere økonomisk fordel af denne udsendelse, som er uafhængig af den fordel, der opnås af radio-/fjernsynsvirksomheden eller af fremstilleren af fonogrammerne.

Domstolen fastslog ligeledes, at en hotelejer, som ikke stiller fjernsyns- og/eller radioapparater til rådighed på hotelværelserne, men stiller andre former for apparater samt fonogrammer i fysisk eller digital form, som kan afspilles eller høres ved hjælp af disse apparater, til rådighed, er en »bruger«, der foretager »kommunikation til offentligheden« af et fonogram i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i EU-retten. Hotelejer har følgelig pligt til at betale et rimeligt vederlag for overføringen af disse fonogrammer.

Selv om EU-retten begrænser retten til rimeligt vederlag i tilfælde af »privat brug«, gør den det ifølge Domstolen ikke muligt for medlemsstaterne at fritage en hotelejer, der foretager en »kommunikation til offentligheden« af et fonogram, for pligten til at betale et sådant vederlag.

Domstolen præciserede i denne sammenhæng, at det ikke er spørgsmålet om, hvorvidt hotelgæsters brug af et værk er af privat karakter eller ej, men spørgsmålet om, hvorvidt hotelejerens brug af værket er af privat karakter eller ej, der er relevant ved fastlæggelsen af, om hotelejer kan påberåbe sig indskrænkningen ved »privat brug«. »Privat brug« af et beskyttet værk, der kommunikerer til offentligheden af dens bruger, er imidlertid udtryk for en selvmodsigelse, for så vidt som en »offentlighed« pr. definition er »ikkeprivat«.

Under hensyntagen til de samme kriterier og på baggrund af samme argumentation fastslog Domstolen, at i modsætning til en hotelejer foretager en tandlæge, der gratis udbreder fonogrammer i sin private praksis, til gavn for praksissens kunder uafhængigt af deres egen vilje, ikke »kommunikation til offentligheden« i EU-retlig forstand.

Selv om en tandlæge således bevidst er engageret i udsendelsen af fonogrammer, består tandlægepatienter sædvanligvis af en gruppe af personer, hvis sammensætning er overvejende stabil, og de udgør således bestemte potentielle modtagere og ikke blot personer i almindelighed. Hvad angår størrelsen af det antal personer, som ved tandlægens mellemkomst kan høre det samme udsendte fonogram bemærkede Domstolen, at for så vidt angår tandlægepatienter er denne flerhed af personer lille eller endog ubetydelig, eftersom den personkreds, som sideløbende opholder sig i tandlægens praksis, almindeligvis er stærkt begrænset. Selv om patienterne efterfølger hinanden, forholder det sig ikke desto mindre således, at de kommer til efter tur og dermed generelt ikke hører de samme fonogrammer, navnlig når disse er radioudsendte. Endelig sker en sådan udbredelse således ikke med vinding for øje. Patienter hos en tandlæge begiver sig nemlig kun til en privat tandlægepraksis med det ene formål at modtage behandling, idet udbredelse af fonogrammer ikke er et forhold, der er knyttet til udøvelse af tandpleje. Det er tilfældigt og uafhængigt af deres ønsker, at de får adgang til visse fonogrammer, alt efter hvornår de ankommer til praksissen, hvor længe de skal vente, og hvilken art behandling de skal modtage. Under disse omstændigheder konkluderede Domstolen, at det ikke kan antages, at en tandlæges normale kundekreds er modtagelig for den omhandlede udbredelse, og at en sådan udbredelse dermed ikke giver fonogramfremstillere ret til vederlag.

Domstolen har ligeledes i flere omgange behandlet spørgsmålet om urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler, bl.a. i tre sager (dom af 15.3.2012, *Pereničová og Perenič*, sag C-453/10, dom af 26.4.2012, *Invitel*, sag C-472/10, og dom af 14.6.2012, *Banco Español de Crédito*, sag C-618/10) foranlediget af præjudicielle spørgsmål, der for to af de præjudicielle forelæggelses vedkommende vedrørte de nationale lovgivningers forenelighed med EU-retten og for den tredje præjudicielle forelæggelses vedkommende vedrørte den nationale retsinstans' kompetence.

I den første sag anmodede en slovakisk retsinstans Domstolen om på baggrund af bestemmelserne i direktiv 93/13⁵¹ at undersøge vilkårene i en kreditaftale indgået af privatpersoner med henblik på at få oplyst, om direktivets bestemmelser gør det muligt for den slovakiske retsinstans at erklære en forbrugerkontrakt, der indeholder urimelige kontraktvilkår, ugyldig, når en sådan løsning vil være den mest fordelagtige for forbrugeren. Den forelæggende ret oplyste således, at det ville være mere fordelagtigt for sagsøgerne, at denne kreditaftale erklæres ugyldig i sin helhed, baseret på visse urimelige vilkår i aftalen, end at gyldigheden af de vilkår i aftalen, der ikke er urimelige, blev opretholdt. I førstnævnte tilfælde ville de berørte forbrugere nemlig alene være forpligtet til at betale morarenter til en sats på 9% og ikke samtlige kreditomkostninger i forbindelse med det ydede lån, der langt ville overstige de nævnte renter.

I sin dom bemærkede Domstolen for det første, at formålet med direktivet er at fjerne urimelige kontraktvilkår, der er indeholdt i forbrugerkontrakter, samtidig med at kontrakten om muligt forbliver gyldig i sin helhed, og ikke at annullere alle kontrakter, der indeholder sådanne kontraktvilkår. Hvad angår kriterierne for bedømmelsen af, om en aftale faktisk kan opretholdes uden de urimelige vilkår, bemærkede Domstolen, at der må anlægges en objektiv tilgang, således at situationen for en af aftaleparterne, i det foreliggende tilfælde forbrugeren, ikke anses for det afgørende kriterium, der afgør aftalens videre skæbne. Nævnte direktiv er følgelig til hinder for, at det kun er de for forbrugeren fordelagtige følger af en annullation af kontrakten i sin helhed, der tages i betragtning ved bedømmelsen af, om en aftale, der indeholder et eller flere urimelige vilkår, kan opretholdes uden de nævnte vilkår.

⁵¹ Rådets direktiv 93/13/EØF af 5.4.1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler (herefter »direktivet om urimelige kontraktvilkår «) (EFT L 95, s. 29).

Domstolen konstaterede imidlertid, at der med dette direktiv kun foretages en delvis og minimal harmonisering af de nationale bestemmelser vedrørende urimelige kontraktvilkår, idet medlemsstaterne har adgang til at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau end fastsat i direktivet. Dette direktiv er følgelig ikke til hinder for, at en medlemsstat under overholdelse af EU-retten fastsætter en bestemmelse, der gør det muligt i sin helhed at kende en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, og som indeholder ét eller flere urimelige vilkår, ugyldig, hvis det viser sig, at dette sikrer en bedre forbrugerbeskyttelse.

Endelig besvarede Domstolen det præjudicielle spørgsmål med, at en handelspraksis, der består i – i en kreditaftale – at angive en lavere sats for de årlige kreditomkostninger i procent end den reelle, udgør en urigtig oplysning med hensyn til de samlede omkostninger i forbindelse med lånet, som kan kvalificeres som en vildledende handelspraksis i henhold til direktivet om urimelig handelspraksis ⁵², for så vidt som den foranlediger eller kan forventes at foranledige forbrugeren til at træffe en transaktionsbeslutning, som han ellers ikke ville have truffet. Selv om der blandt andre forhold ifølge Domstolen kan tages hensyn til denne omstændighed med henblik på konstateringen af, at der foreligger en urimelig handelspraksis i henhold til direktivet om urimelige kontraktvilkår, kan denne omstændighed imidlertid efter sin karakter ikke automatisk og i sig selv godtgøre, at vilkårene er urimelige. Alle de faktiske omstændigheder i det konkrete tilfælde skal således undersøges, før de omhandlede vilkårs karakter kan fastlægges. På samme måde har den omstændighed, at det konstateres, at en handelspraksis er urimelig, ikke direkte indvirkning på spørgsmålet om, hvorvidt aftalen er gyldig i sin helhed.

En anden sag, der blev forelagt Domstolen i forbindelse med en anmodning om en præjudiciel afgørelse indgivet af en ungarske retsinstans, gav anledning til en dom (dom af 26.4.2012, *Invitel*, sag C-472/10) vedrørende nationale bestemmelsers forenelighed med EU-retten på området for urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler.

Den ungarske forbrugerbeskyttelsesmyndighed har kompetence til at anmode domstolene om at erklære et urimeligt vilkår i en forbrugeraftale ugyldigt, hvis en erhvervsdrivendes anvendelse af et sådant vilkår vedrører et stort antal forbrugere eller forvolder stor skade. I henhold til ungarsk lovgivning finder retsinstansens afgørelse om, at det urimelige kontraktvilkår er ugyldigt som følge af et søgsmål af generel interesse (*actio popularis*), anvendelse over for enhver forbruger, der har indgået en aftale med en erhvervsdrivende, hvori dette vilkår optræder.

Denne ungarske myndighed havde modtaget et stort antal klager fra forbrugere over en fastnetoperatør, der ensidigt havde indført et vilkår i abonnementets almindelige forretningsbetingelser, der gav fastnetoperatøren ret til efterfølgende at fakturere abonnenterne de omkostninger, der pålægges i tilfælde af betaling af fakturaerne pr. postanvisning. Desuden var beregningsmåden for disse postanvisningsomkostninger ikke præciseret i kontrakterne.

Da myndigheden fandt, at det omhandlede vilkår var et urimeligt kontraktvilkår, anmodede den de ungarske retsinstanser om at erklære det ugyldigt og pålægge telefonoperatøren at tilbagebetale abonnenterne de beløb, som uretmæssigt var blevet opkrævet i henhold til disse omkostninger.

⁵² Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11.5.2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004 (herefter »direktivet om urimelig handelspraksis«) (EUT L 149, s. 22).

Den ungarske departementsret, hvor tvisten var blevet indbragt, anmodede Domstolen om at tage stilling til, om en national bestemmelse, der gør det muligt for alle de berørte forbrugere at drage fordel af de retlige virkninger af, at et urimeligt vilkår erklæres ugyldigt som følge af et søgsmål af generel interesse, er i overensstemmelse med direktivet om urimelige kontraktvilkår⁵³.

I sin dom bemærkede Domstolen for det første, at nævnte direktiv forpligter medlemsstaterne til at gøre det muligt for personer eller organisationer, der har en legitim interesse i at beskytte forbrugerne, at anlægge søgsmål med påstand om forbud for domstolene for at få fastslået, om vilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og for i givet fald at opnå, at de forbydes. I denne henseende præciserede Domstolen imidlertid, at direktivet ikke tilsigter at harmonisere de sanktioner, der finder anvendelse, når det i forbindelse med sager, der er blevet indledt af disse personer eller organisationer, er blevet anerkendt, at et vilkår er urimeligt.

Dernæst bemærkede Domstolen, at den effektive gennemførelse af det afskrækkende formål med et søgsmål af generel interesse kræver, at de vilkår, som er fundet urimelige i forbindelse med et sådant søgsmål, anlagt mod den pågældende erhvervsdrivende, hverken er bindende for de forbrugere, der i givet fald er parter i forbudssagen, eller for de forbrugere, som ikke er parter i sagen, men som har indgået aftale med denne erhvervsdrivende, i hvilken forbindelse de samme almindelige forretningsbetingelser finder anvendelse. I denne sammenhæng fremhævede Domstolen, at søgsmål af generel interesse, der tilsigter at fjerne urimelige kontraktvilkår, ligeledes kan anlægges før vilkårenes anvendelse i kontrakter.

Under disse omstændigheder konstaterede Domstolen, at den anfægtede ungarske lovgivning er helt på linje med nævnte direktiv, hvorefter medlemsstaterne er forpligtede til at sikre, at der findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår til ophør. Denne lovgivning er følgelig forenelig med direktivet.

Domstolen tilføjede dernæst, at de nationale retsinstanser er forpligtede til af egen drift og ligeledes for fremtiden at drage alle konsekvenserne af en ugyldighedserklæring i forbindelse med et søgsmål med påstand om forbud, således at det urimelige vilkår ikke binder de forbrugere, som har indgået en aftale, der indeholder et sådant vilkår, og med hensyn til hvilken de samme almindelige forretningsbetingelser finder anvendelse.

Hvad endelig angår vurderingen af, om det vilkår, som Domstolen var blevet bedt om at bedømme, var urimeligt, besvarede Domstolen dette spørgsmål med, at denne vurdering henhører under den nationale retsinstans' kompetence. I forbindelse med denne vurdering skal den ungarske retsinstans bl.a. efterprøve, om grundene til eller retningslinjerne for ændringerne af omkostningerne i forbindelse med den tjenesteydelse, der skal leveres, i lyset af alle vilkårene i aftalen og den nationale lovgivning, som finder anvendelse, er angivet på en klar og forståelig måde, og om forbrugerne har ret til at bringe kontrakten til ophør.

Den tredje sag vedrørende urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler er fra Spanien, hvor der for retsinstanserne kan indgives anmodninger om krav på betaling af en pengegæld, som er opstået og forfalden, og som ikke overstiger 30 000 EUR, hvis størrelsen af denne gæld er behørigt attesteret. Såfremt en sådan anmodning er indgivet i overensstemmelse med disse krav, skal debitoren betale sin gæld eller gøre indsigelse mod denne betaling inden for en frist på 20 dage, og sagen vil blive afgjort inden for rammerne af en almindelig civil sag. Den spanske lovgivning

⁵³ Jf. fodnote 51.

bemyndiger imidlertid ikke de retsinstanser, der skal behandle en anmodning om udstedelse af et betalingspåkrav, til af egen drift at erklære urimelige vilkår i en kontrakt, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ugyldige. Vurderingen af, om vilkårene i en sådan kontrakt er urimelige, tillades således kun i tilfælde af, at forbrugeren modsætter sig betaling.

I tilfælde, hvor en spansk retsinstans har beføjelse til at erklære et urimeligt vilkår i en forbrugerkontrakt ugyldigt, gør den nationale lovgivning det desuden muligt for retsinstansen at tilpasse kontrakten ved at ændre dette vilkårs indhold, således at det ikke er urimeligt.

En privatperson indgik en lånekontrakt med en spansk bank vedrørende et beløb på 30 000 EUR til bilkøb. Selv om lånet først skulle tilbagebetales i 2014, var banken af den opfattelse, at kontrakten var udløbet før dette tidspunkt, eftersom der i september 2008 endnu ikke var blevet foretaget tilbagebetaling af syv månedlige ydelser. Ved en førsteinstansret indgav banken derfor en anmodning om udstedelse af betalingspåkrav vedrørende et beløb svarende til de månedlige ydelser, der ikke var blevet betalt, med tillæg af renter og omkostninger i henhold til aftalen mellem parterne. Retsinstansen erklærede af egen drift kontraktvilkåret vedrørende morarenterne for ugyldigt med den begrundelse, at det var urimeligt, idet renten var blevet fastsat til 29%, og fastsatte endvidere den nye rentesats til 19%, idet den henviste til den lovbestemte rentesats og til morarentesatsen. Retsinstansen pålagde endvidere kreditinstituttet at foretage en ny beregning af rentebeløbet.

I forbindelse med behandlingen af appelsagen vedrørende denne afgørelse ønskede den spanske retsinstans for det første oplyst, om direktivet om urimelige kontraktvilkår⁵⁴ er til hinder for en ordning i en medlemsstat som den i hovedsagen omhandlede, hvorefter en ret, der skal behandle en anmodning om udstedelse af et betalingspåkrav ikke ex officio må efterprøve, om et vilkår, der er indeholdt i en forbruger aftale, er urimeligt. Den spanske retsinstans ønskede for det andet oplyst, om den spanske lovgivning, hvorefter retterne ikke alene kan afvise, men ligeledes ændre indholdet af de urimelige kontraktvilkår, er forenelig med direktivet. I dommen fastslog Domstolen for det første, at de nationale retter af egen drift skal efterprøve, om et kontraktvilkår i en forbruger aftale er urimeligt, når den råder over de retlige og faktiske oplysninger, der er nødvendige i denne forbindelse. Domstolen bemærkede imidlertid, at i henhold til spansk lovgivning må en ret, der skal behandle en anmodning om udstedelse af et betalingspåkrav, ikke ex officio efterprøve om vilkårene, der er indeholdt i en kontrakt, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimelige, selv om den allerede råder over alle de retlige og faktiske oplysninger, der er nødvendige i denne forbindelse. Under disse omstændigheder fandt Domstolen, at en sådan processuel ordning er egnet til at gribe negativt ind i effektiviteten af den beskyttelse, der søges tildelt forbrugerne ved hjælp af direktivet om urimelige kontraktvilkår. Endelig konkluderede Domstolen, at den spanske processuelle lovgivning ikke er forenelig med nævnte direktiv, for så vidt som den i de sager, der indledes af erhvervsdrivende over for forbrugere, gør det umuligt eller uforholdsmæssigt svært at anvende den beskyttelse, som samme direktiv tilsigter at give forbrugerne. Domstolen bemærkede imidlertid for det andet, at ifølge dette direktiv binder et urimeligt vilkår i en kontrakt, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke sidstnævnte, og aftalen, der indeholder et sådant vilkår, forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden dette urimelige kontraktvilkår. Domstolen fastslog således, at nævnte direktiv er til hinder for den spanske lovgivning, for så vidt som den gør det muligt for den nationale ret, når den erklærer et urimeligt vilkår ugyldigt, at ændre dette vilkårs indhold.

⁵⁴ Jf. fodnote 51.

Domstolen fastslog, at hvis den nationale ret blev tillagt en sådan adgang, ville det kunne fjerne den afskrækkende virkning for den erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende urimelige vilkår over for forbrugerne. Denne adgang ville således garantere en beskyttelse for forbrugeren, der er mindre effektiv end den, der følger af, at disse vilkår ikke anvendes. Hvis det således stod den nationale ret frit for at ændre indholdet af de urimelige kontraktvilkår, ville de erhvervsdrivende forsøge at anvende disse vilkår, idet de ved, at kontrakten, selv hvis disse vilkår skulle blive erklæret ugyldige, ikke desto mindre ville kunne tilpasses af retten, således at deres interesser blev sikret.

Hvis de nationale retter følgelig konstaterer, at der findes et urimeligt vilkår, er de forpligtede til at udelukke anvendelsen af et sådant vilkår, således at det ikke binder forbrugeren, men de bør ikke have kompetence til at ændre vilkårets indhold. Kontrakten, hvori vilkåret optræder, skal nemlig principielt opretholdes uden nogen anden ændring end den, der følger af ophævelsen af urimelige kontraktvilkår, for så vidt som en opretholdelse af kontrakten retligt set er mulig i overensstemmelse med reglerne i national ret.

På et helt andet område traf Domstolen afgørelse i en sag vedrørende genetisk modificerede organismer (dom af 6.9.2012, *Pioneer Hi Bred Italia*, sag C-36/11), der har sin oprindelse i en tvist ved en italiensk ret angående en tilladelse til dyrkning af genetisk modificerede organismer (herefter »GMO«).

En beslutning fra Kommissionen, der godkender markedsføring af indavlede linjer og hybrider fra majslinjen MON 810, blev vedtaget med hjemmel i direktiv 90/220⁵⁵ efter anmeldelse af Monsanto Europe. Dette selskab anmeldte bl.a. i henhold til forordning nr. 1829/2003⁵⁶ sorter af MON 810-majs som »eksisterende produkter« til Kommissionen, som derefter godkendte optagelsen af 17 sorter af MON 810-majs på den fælles sortliste. Selskabet Monsanto Europe foretog imidlertid ikke inden for de fastsatte frister en anmeldelse til den kompetente nationale myndighed i henhold til bestemmelserne i direktiv 2001/18⁵⁷, men anmodede senere om fornyelse af tilladelsen til markedsføring af sorter af MON 810-majs med hjemmel i bestemmelserne i forordning nr. 1829/2003.

Et selskab, hvis hovedaktivitet er produktion og distribution på globalt plan af konventionelle og genetisk modificerede frø, agtede at dyrke sorter af MON 810-majs, der er optaget på den fælles sortliste. Derfor anmodede selskabet den kompetente italienske myndighed om en tilladelse til dyrkning af disse sorter i medfør af den relevante nationale lovgivning. Myndigheden meddelte ved et notat, at det ikke kunne gå videre med behandlingen af dets ansøgning om tilladelse til dyrkning af genetisk modificerede majs hybrider, der allerede var optaget på den fælles sortliste, »i afventning af, at regionerne vedtager bestemmelser, som er egnede til at sikre sameksistens mellem konventionelle, økologiske og genetisk modificerede afgrøder, således som det er foreskrevet i cirkulære af 31. marts 2006 udstedt af Mipaaf [Ministero delle Politiche agricole alimentari e forestali]«.

Selskabet anlagde søgsmål med påstand om annullation af dette notat og anfægtede herved kravet om en national tilladelse med henblik på markedsføring af produkter såsom GMO'er

⁵⁵ Rådets direktiv 90/220/EF af 23.4.1990 om udsætning i miljøet af genetisk modificerede organismer (EFT L 117, s. 15).

⁵⁶ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1829/2003 af 22.9.2003 om genetisk modificerede fødevarer og foderstoffer (EUT L 268, s. 1).

⁵⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/18/EF af 12.3.2001 om udsætning i miljøet af genetisk modificerede organismer og om ophævelse af Rådets direktiv 90/220/EØF (EFT L 106, s. 1).

optaget på den fælles sortliste. Selskabet anfægtede endvidere fortolkningen af artikel 26a i direktiv 2001/18, hvorefter dyrkning af GMO'er i Italien ikke er tilladt, indtil der er vedtaget regionale lovbestemmelser, som er egnede til at sikre sameksistens mellem genetisk modificerede, konventionelle og økologiske afgrøder.

Under disse omstændigheder besluttede det italienske statsråd at udsætte sagen og forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål vedrørende den nationale ordning for godkendelse af dyrkning af GMO'er.

Domstolen fastslog, at dyrkningen af GMO'er, såsom sorter af MON 810-majs, ikke kan underlægges en national tilladelsesprocedure, når anvendelsen og markedsføringen af disse sorter er tilladt i henhold til forordning nr. 1829/2003 og sorterne er optaget på den fælles sortliste over landbrugsplantearter fastsat ved direktiv 2002/53⁵⁸ om den fælles sortliste over landbrugsplantearter, som ændret ved forordning nr. 1829/2003. Forordning nr. 1829/2003 og direktiv 2002/53 tilsigter nemlig begge at sikre den frie anvendelse og den frie markedsføring af genetisk modificerede organismer på hele Unionens område, når de er tilladt i henhold til den første retsakt og optaget på den fælles sortliste i henhold til den anden. Domstolen fandt desuden, at de betingelser, der er pålagt ved disse to retsakter for en tilladelse eller en optagelse på den fælles sortliste, dækker kravene til beskyttelse af sundheden og miljøet.

Domstolen præciserede dernæst, at artikel 26a i direktiv 2001/18 ikke giver en medlemsstat mulighed for generelt at forhindre dyrkningen på dens område af sådanne genetisk modificerede organismer, mens man afventer vedtagelsen af sameksistensforanstaltninger, som skal forhindre utilsigtet forekomst af genetisk modificerede organismer i andre afgrøder. En fortolkning af denne artikel, som giver medlemsstaterne mulighed for at fastsætte et sådant forbud, ville således være i strid med den ordning, der er gennemført ved forordning nr. 1829/2003, og som består i at sikre den umiddelbare frie bevægelighed for produkter tilladt på fællesskabsniveau og optaget på den fælles sortliste, efter at kravene om beskyttelse af sundheden og miljøet er taget i betragtning under tilladelses- og godkendelsesprocedurerne. Ifølge Domstolen kan artikel 26a i direktiv 2001/18 således ikke give anledning til begrænsninger endsige geografisk ubegrænsede forbud, ved hjælp af sameksistensforanstaltninger, som reelt er vedtaget i henhold til disses formål.

På et område uden sammenhæng med det foregående forelagde Audiencia Provincial de Barcelona (Spanien) Domstolen et præjudicielt spørgsmål om medlemsstaternes mulighed for på baggrund af direktiv 2002/20⁵⁹ (»tilladelsesdirektivet«) at pålægge gebyrer for installation af infrastrukturer, der er nødvendige med henblik på udbud af teletjenester til brugerne af telekommunikationsnettet, på offentlige kommunale arealer. I sin dom (dom af 12.7.2012, *Vodafone España og France Telecom España*, forenede sager C-55/11, C-57/11 og C-58/11) fastslog Domstolen for det første, at medlemsstaterne inden for rammerne af tilladelsesdirektivet ikke kan opkræve andre afgifter eller gebyrer i forbindelse med udbud af elektroniske kommunikationsnet og -tjenester end dem, der er fastsat i dette direktiv. I denne sammenhæng er medlemsstaterne ifølge Domstolen bl.a. bemyndiget til at pålægge gebyrer i forbindelse med tilladelser til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom. I denne henseende præciserede Domstolen, at dette direktiv ikke definerer hverken begrebet installation af faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom eller begrebet skyldneren for afgiften for tilladelse til denne

⁵⁸ Rådets direktiv 2002/53/EF af 13.6.2002 om den fælles sortliste over landbrugsplantearter (EFT L 193, s. 1).

⁵⁹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/20/EF af 7.3.2002 om tilladelser til elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (»tilladelsesdirektivet«) (EFT L 108, s. 21).

installation. Domstolen bemærkede imidlertid, at i henhold til direktiv 2002/21⁶⁰ gives tilladelse til at installere faciliteter, dvs. fysiske infrastrukturer, på en offentlig eller privat ejendom, til en virksomhed, der har haft tilladelse til at udbyde offentlige kommunikationsnet, og som i denne sammenhæng er bemyndiget til at installere de krævede faciliteter. En afgift for tilladelse til at installere faciliteter kan følgelig kun pålægges indehaveren af disse rettigheder, dvs. indehaveren af de infrastrukturer, som er installeret på, over eller under de pågældende offentlige eller private ejendomme.

Under disse betingelser fastslog Domstolen, at EU-retten ikke gør det muligt for medlemsstaterne at pålægge operatører, som uden at være indehavere af infrastrukturerne anvender dem med henblik på levering af mobiltelefonitjenesteydelser, denne afgift. Derefter konstaterede Domstolen, at idet tilladelsesdirektivets artikel 13 vedrørende opkrævning af afgiften er formuleret ubetinget og præcist, kan privatpersoner støtte umiddelbart ret på bestemmelsen for de nationale retter med henblik på at anfægte håndhævelsen af en afgørelse fra en offentlig myndighed, som er uforenelig med denne bestemmelse.

Afslutningsvis anmodede Bundesgerichtshof Domstolen om at præcisere begrebet »specifik viden« i direktiv 2003/6⁶¹, som med henblik på at sikre finansmarkedernes integritet i Den Europæiske Union og forbedre investorernes tillid til disse markeder forbyder insiderhandel og pålægger udstedere af finansielle instrumenter hurtigst muligt at offentliggøre intern viden, der direkte vedrører dem. »Intern viden« defineres som specifik viden, som endnu ikke er blevet offentliggjort, som direkte eller indirekte vedrører én eller flere finansielle instrumenter eller deres udstedere, og som, hvis den blev offentliggjort, mærkbart ville kunne påvirke kursen på de omhandlede finansielle instrumenter eller på de afledte finansielle instrumenter. Direktiv 2003/124⁶² giver en nærmere definition af begrebet »specifik viden«. Oplysningerne skal således bl.a. angive en række forhold, der foreligger eller med rimelighed kan forventes at komme til at foreligge, eller en begivenhed, der er indtrådt eller med rimelighed kan forventes at indtræde.

Den præjudicielle forelæggelse fra den tyske retsinstans angik en tvist mellem en tysk statsborger og selskabet Daimler AG vedrørende det tab, som vedkommende hævdede at have lidt som følge af, at dette selskab angiveligt havde offentliggjort viden om den førtidige fratrædelse af selskabets administrerende direktør for sent. Selskabets aktiekurs var steget kraftigt som følge af offentliggørelsen af afgørelsen fra Daimlers tilsynsråd, hvorefter den administrerende direktør skulle fratræde sin stilling ved årets udgang, og at han skulle afløses. Den omhandlede borger havde imidlertid solgt sine Daimler-aktier kort forinden.

Den nationale ret ønskede bl.a. oplyst, om en præcis oplysning angående den administrerende direktørs fratræden kunne have foreligget før tilsynsrådets beslutning, idet den administrerende direktør allerede havde nævnt sin intention om at fratræde sin stilling over for formanden for tilsynsrådet, og idet andre medlemmer af tilsynsrådet og bestyrelsen efterfølgende også var blevet informeret.

⁶⁰ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/21/EF af 7.3.2002 om fælles rammebestemmelser for elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (EFT L 108, s. 33).

⁶¹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/6/EF af 28.1.2003 om insiderhandel og kursmanipulation (direktivet om markedsmissbrug) (EUT L 96, s. 16).

⁶² Kommissionens direktiv 2003/124/EF af 22.12.2003 om gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/6/EF med hensyn til definition og offentliggørelse af intern viden og definition af kursmanipulation. (EUT L 339, s. 70).

Domstolen svarede (dom af 28.6.2012, *Geltl*, sag C-19/11), at for så vidt angår et forløb af en vis varighed, hvorved der realiseres et bestemt forhold eller fremkaldes en bestemt begivenhed, kan ikke blot dette forhold eller denne begivenhed, men ligeledes dette forløbs mellemliggende trin, som har forbindelse med realiseringen af forholdet eller begivenheden, udgøre specifik viden. Et mellemliggende trin i et forløb af en vis varighed kan nemlig i sig selv udgøre en række forhold eller en begivenhed i henhold til den betydning, der almindeligvis tillægges disse udtryk. Denne fortolkning gælder ikke blot de trin, der allerede foreligger eller er indtrådt, men vedrører ligeledes trin, som med rimelighed kan forventes at komme til at foreligge eller med rimelighed kan forventes at indtræde.

Enhver anden fortolkning vil kunne skade dette direktivs formål om at sikre integriteten af finansmarkederne i Unionen og forbedre investorernes tillid til disse markeder. Såfremt det udelukkes, at en viden om et mellemliggende trin i et forløb af en vis varighed kan anses for specifik, ophæves forpligtelsen til at offentliggøre denne viden, selv om den kunne have en ganske specifik karakter og på trods af, at de andre elementer, som kendetegner intern viden, ligeledes foreligger. I en sådan situation kan visse personer, som er i besiddelse af disse oplysninger, befinde sig i en fordelagtig stilling i forhold til de andre investorer og være i stand til at profitere heraf til skade for dem, som ikke er i besiddelse af disse oplysninger.

Hvad angår begrebet en række forhold eller en begivenhed, der med rimelighed kan forventes at komme til at foreligge eller indtræde, præciserede Domstolen, at det er de fremtidige forhold eller de fremtidige begivenheder, der tilsigtes, hvorom det på grundlag af en samlet bedømmelse af allerede tilgængelige forhold fremgår, at der er en reel mulighed for, at de vil foreligge eller indtræde. Det er derfor ikke nødvendigt at bevise, at der er stor sandsynlighed for, at de omhandlede forhold eller begivenheder vil indtræde. Desuden har omfanget af disses mulige påvirkning af kurserne på de pågældende finansielle instrumenter ingen indflydelse på fortolkningen af dette begreb.

Varemærker

I en sag vedrørende varemærkeret (dom af 19.6.2012, *Chartered Institute of Patent Attorneys*, sag C-307/10), tog Domstolen stilling til kravene ved identifikationen af varer og tjenesteydelser, for hvilke der er ansøgt om varemærkeskyttelse.

En ansøgning om registrering af en betegnelse som nationalt varemærke var blevet indgivet i Det Forenede Kongerige, og til identifikation af de tjenesteydelser, der er berørt af denne registrering, brugte ansøgeren de generelle termer, der nøjagtigt svarede til termene i overskriften på klassen for de omhandlede tjenesteydelser. Den kompetente nationale myndighed for registrering af varemærker afslog denne ansøgning i henhold til de nationale bestemmelser til gennemførelse af direktiv 2008/95⁶³. Myndigheden fandt, at den skulle anses for at dække ikke blot tjenesteydelser af den art, som ansøgeren om registreringen har specificeret, men også alle andre tjenesteydelser, som er omfattet af den omhandlede klasse. Derfor blev den omhandlede betegnelse anset for at mangle fornødent særpræg og for at have en beskrivende karakter. Der forelå desuden ikke noget bevis for, at det berørte ordmærke før tidspunktet for registreringsansøgningen havde opnået fornødent særpræg som følge af brug for så vidt angår de omhandlede tjenesteydelser. Ansøgeren havde heller ikke anmodet om, at disse tjenesteydelser skulle udelades fra ansøgningen om registrering af varemærket.

⁶³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/95/EF af 22.10.2008 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varemærker (EUT L 299, s. 25).

Ansøgeren om registrering appellerede afslaget på registrering til High Court of Justice, der forelagde Domstolen et præjudicielt spørgsmål om kravet til klarhed og præcision ved identifikationen af varer og tjenesteydelser, hvorom der er søgt varemærkebeskyttelse, og om muligheden for i denne forbindelse at anvende de generelle angivelser i klasseoverskrifterne i den officielle klassifikation af varer og tjenesteydelser.

I sin dom fremhævede Domstolen for det første, at nævnte direktiv skal fortolkes således, at det kræver, at de varer eller tjenesteydelser, der er omfattet af ansøgningen om varemærkebeskyttelse, identificeres med tilstrækkelig klarhed og præcision af ansøgeren, således at de kompetente myndigheder og de erhvervsdrivende alene på baggrund heraf kan fastlægge udstrækningen af den beskyttelse, varemærket giver. For det første skal de relevante myndigheder således klart og præcist kende de varer eller tjenesteydelser, der er omfattet af et varemærke, så de kan opfylde deres forpligtelser angående den forudgående undersøgelse af registreringsansøgninger samt vedrørende offentliggørelse og førelse af et præcist og formålstjenligt varemærkeregister. For det andet skal de erhvervsdrivende tilstrækkelig klart og præcist kunne gøre sig bekendt med aktuelle og potentielle konkurrenters registrering af varemærker og disses ansøgninger herom, således at de kan få relevante oplysninger om tredjemands rettigheder.

Domstolen fastslog for det andet, at direktivet ikke er til hinder for brugen af generelle angivelser i Niceklassifikationens klasseoverskrifter med henblik på at identificere de varer eller tjenesteydelser, for hvilke der søges om varemærkebeskyttelse. Denne identifikation skal dog være tilstrækkeligt klar og præcis til, at de kompetente myndigheder og de erhvervsdrivende kan fastlægge udstrækningen af den søgte beskyttelse. Domstolen bemærkede i denne sammenhæng, at visse af de generelle angivelser i klasseoverskrifterne i den officielle klassifikation i sig selv er tilstrækkeligt klare og præcise, mens andre er for generelle og omfatter varer og tjenesteydelser, der er for forskelligartede til at være forenelige med varemærkets oprindelsesfunktion. Det tilkommer dermed de kompetente myndigheder at foretage en vurdering fra sag til sag i forhold til de varer og tjenesteydelser, for hvilke ansøgeren søger om varemærkebeskyttelse, med henblik på at afgøre, om disse angivelser opfylder kravene om klarhed og præcision.

Endelig præciserede Domstolen, at ansøgeren om et nationalt varemærke, som gør brug af alle de generelle angivelser i klasseoverskriften for en bestemt klasse med henblik på at identificere de varer eller tjenesteydelser, der er omfattet af ansøgningen om varemærkebeskyttelse, skal præcisere, om den pågældendes registreringsansøgning omfatter samtlige varer eller tjenesteydelser, som er opført i den alfabetiske fortegnelse i denne bestemte klasse, eller blot visse af disse varer eller tjenesteydelser. Såfremt ansøgningen blot vedrører visse af de nævnte varer eller tjenesteydelser, er ansøgeren forpligtet til at anføre, hvilke varer eller tjenesteydelser i denne klasse der er omfattet.

Det tilkommer således den forelæggende ret at afgøre, om ansøgeren om registrering, idet vedkommende brugte alle de generelle angivelser i overskriften for en klasse i Niceklassifikationen, i sin ansøgning præciserede, hvorvidt denne dækkede alle de af denne klasse omfattede tjenesteydelser eller ej.

Den økonomiske og monetære politik

Efter en forelæggelse af 3. august 2012 fra Irlands Supreme Court fastslog Domstolen i plenum og under anvendelse af hasteproceduren i *Pringle*-dommen af 27. november 2012 (sag C-370/12), at EU-retten ikke er til hinder for, at de medlemsstater, der har euroen som valuta, indgår og ratificerer traktaten om den europæiske stabilitetsmekanisme (herefter »ESM-traktaten«).

Under anvendelse af den forenklede revisionsprocedure, der blev indført ved Lissabontraktaten ⁶⁴, vedtog Det Europæiske Råd den 25. marts 2011 afgørelse 2011/199/EU ⁶⁵, der tilføjer en ny bestemmelse ⁶⁶ til traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde, hvorefter de medlemsstater, der har euroen som valuta, kan etablere en stabilitetsmekanisme, der skal aktiveres, hvis det er strengt nødvendigt for at sikre stabiliteten i euroområdet som helhed. Staterne i eurozonen indgik derefter den 2. februar 2012 ESM-traktaten.

Forespurgt om gyldigheden af afgørelse 2011/199 udtalte Domstolen, at den forenklede revisionsprocedure kun finder anvendelse på Unionens interne politikker og foranstaltninger, og at den ikke kan udvide de kompetencer, der er tildelt Unionen i traktaterne.

Hvad angår den første af disse betingelser, fastslog Domstolen først, at den omtvistede ændring ikke berører Unionens enekompetence på området for den monetære politik for de medlemsstater, der har euroen som valuta. Mens hovedmålet for Unionens monetære politik således er at fastholde prisstabilitet, forfølger ESM-traktaten klart et andet mål, nemlig stabiliteten i euroområdet som helhed. Den omstændighed, at denne foranstaltning på området for den økonomiske politik vil kunne have indirekte virkninger for euroens stabilitet, indebærer ikke i sig selv, at den kan sidestilles med en foranstaltning på området for den monetære politik. Desuden er ESM-traktaten et supplement i forhold til de nye lovgivningsmæssige rammer med henblik på en styrkelse af Unionens økonomiske styring, som indfører en tættere samordning og overvågning af medlemsstaternes økonomiske politikker og budgetpolitikker. Etableringen af ESM-traktaten har til formål at styre finansielle kriser, som alligevel måtte opstå på trods af den forebyggende indsats, som er gjort i overensstemmelse med de nye lovgivningsmæssige rammer. ESM-traktaten henhører følgelig under området for den økonomiske politik og ikke området for den monetære politik. Den omtvistede ændring påvirker heller ikke Unionens kompetence på området for samordning af medlemsstaternes økonomiske politikker. Da bestemmelserne i TEU og TEUF ikke tildeler Unionen en specifik kompetence til at etablere en stabilitetsmekanisme som den, der er omhandlet i afgørelse 2011/199, har de medlemsstater, der har euroen som valuta, kompetence til at indgå en indbyrdes aftale om etablering af en stabilitetsmekanisme. Endvidere har den strenge konditionalitet, som den omtvistede ændring af TEUF underlægger ydelsen af finansiel støtte gennem ESM-traktaten, til formål at sikre, at denne mekanisme fungerer på en sådan måde, at den overholder EU-retten, herunder Unionens foranstaltninger inden for rammerne af samordningen af medlemsstaternes økonomiske politikker.

Hvad angår den anden betingelse for at anvende den forenklede revisionsprocedure fastslog Domstolen, at ændringen af TEUF ikke skaber noget retsgrundlag med henblik på at gøre det muligt for Unionen at iværksætte en foranstaltning, som ikke tidligere var mulig, og den udvider således ikke de kompetencer, som Unionen tildeles ved traktaterne.

Domstolen fastslog desuden, at hverken de forskellige bestemmelser i EU- og EUF-traktaten, som Supreme Court har nævnt, eller princippet om en effektiv domstolsbeskyttelse er til hinder for indgåelsen af en aftale som ESM-traktaten.

⁶⁴ Artikel 48, stk. 6, TEU.

⁶⁵ Det Europæiske Råds afgørelse 2011/199/EU af 25.3.2011 om ændring af artikel 136 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde med hensyn til en stabilitetsmekanisme for de medlemsstater, der har euroen som valuta (EUT L 91, s. 1).

⁶⁶ Det nye stk. 3 i artikel 136 TEUF.

Domstolen fastslog bl.a., at »no bail-out-klausulen«⁶⁷, hvorefter Unionen eller en medlemsstat ikke hæfter for og heller ikke må påtage sig forpligtelser indgået af en anden medlemsstat, tilsigter at sikre, at medlemsstaterne følger en sund budgetpolitik ved at sikre, at de fortsat er underlagt markedets logik, når de stifter gæld. Klausulen forbyder således ikke, at én eller flere medlemsstater yder finansiel støtte til en medlemsstat, når denne forbliver ansvarlig for sine egne forpligtelser over for sine kreditorer, og forudsat at de betingelser, der er knyttet til en sådan støtte, er af en sådan karakter, at den pågældende medlemsstat tilskyndes til at gennemføre en sund budgetpolitik. Den omstændighed, at ESM-traktaten tildeler Kommissionen, Den Europæiske Centralbank og Domstolen nye opgaver, er forenelig med deres beføjelser, således som disse er defineret i traktaterne⁶⁸. Når medlemsstaterne etablerer en stabilitetsmekanisme som ESM-traktaten, til hvis etablering TEU- og TEUF-traktaten ikke tildeler Unionen en specifik kompetence, gennemfører de endelig ikke EU-retten, således at Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder⁶⁹, som sikrer enhver en effektiv domstolsbeskyttelse, ikke finder anvendelse.

Socialpolitik

På det socialpolitiske område skal to domme fremhæves, den ene dom vedrører årlig ferie og den anden forbud mod forskelsbehandling på grund af alder.

Hvad angår retten til årlig betalt ferie gav *Dominguez*-sagen (dom af 24.1.2012, sag C-282/10) Domstolen anledning til at fortolke artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden⁷⁰. Domstolen fastslog for det første, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 er til hinder for en national lovgivning eller praksis, hvorefter retten til årlig betalt ferie er betinget af, at arbejdstageren har haft en faktisk arbejdstid på mindst ti dage eller en måned i referenceperioden. Selv om det nemlig ganske vist er tilladt medlemsstaterne at fastsætte betingelserne for udøvelse og gennemførelse af retten til årlig betalt ferie i deres nationale lovgivning, må de ikke fastsætte nogen form for betingelser for selve stiftelsen af denne ret. Domstolen præciserede for det andet, at i tilfælde af en tvist mellem private, hvor national ret – derved, at den ikke med henblik på retten til årlig betalt ferie sidestiller en arbejdstagers fravær som følge af en ulykke under transport mellem hjem og arbejde med fravær som følge af en arbejdsulykke – er i strid med artikel 7 i direktiv 2003/88, påhviler det den forelæggende ret, idet den tager den nationale ret i dens helhed i betragtning, navnlig den relevante arbejdsret, og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret, for at sikre den fulde virkning af direktiv 2003/88 og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med dette, at undersøge, om den kan nå frem til en fortolkning af denne nationale ret, som gør det muligt at sidestille en arbejdstagers fravær på grund af en ulykke under transport mellem hjem og arbejde med et af de tilfælde, der er opregnet i den relevante bestemmelse i den nationale arbejdsret. Såfremt en sådan fortolkning ikke er mulig, påhviler det den nationale ret at undersøge, om den direkte virkning af artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 kan påberåbes over for de sagsøgte i hovedsagen, henset til disses retlige karakter. Den part, der har lidt skade som følge af den nationale lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten, vil ikke desto mindre kunne påberåbe sig den retspraksis, der følger af dommen i sagen *Francovich* m.fl. mod Italien⁷¹ med henblik

⁶⁷ Artikel 125 TEUF.

⁶⁸ Artikel 13 TEU.

⁶⁹ Artikel 47 i chartret om grundlæggende rettigheder.

⁷⁰ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4.11.2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EUT L 299, s. 9).

⁷¹ Dom af 19.11.1991, forenede sager C-6/90 og C-9/90.

på i givet fald at opnå erstatning for den lidte skade, såfremt den nationale ret ikke når frem til det resultat, der er fastsat i nævnte artikel 7. Domstolen fastslog for det tredje, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 ikke er til hinder for en national bestemmelse, hvori det – alt efter grunden til den sygemeldte arbejdstagers fravær – fastsættes, at varigheden af årlig betalt ferie er længere end eller svarer til den minimumsperiode på fire uger, som er fastsat ved dette direktiv.

Sagen *Kommissionen mod Ungarn* (dom af 6.11.2012, sag C-286/12) omhandlede nationale bestemmelser, der fastsætter et erhvervsophør for dommere, offentlige anklagere og notarer, der er fyldt 62 år. Indledningsvis fastslog Domstolen henset til artikel 2, stk. 1, i direktiv 2000/78⁷², at sådanne bestemmelser indfører en ulige behandling mellem de personer, der udøver disse erhverv og som er fyldt 62 år, og de personer, der er yngre end dem, og som udøver samme erhverv, eftersom de første på grund af deres alder er tvunget til uden videre at ophøre med deres erhverv. Ifølge Domstolen er denne forskelsbehandling ikke berettiget, for så vidt som sådanne bestemmelser ikke udgør et hensigtsmæssigt eller nødvendigt middel til at nå de legitime formål hermed. I henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78 kan formålet om, at aldersgrænserne for det obligatoriske erhvervsophør inden for offentlige erhverv gøres ensartede, ganske vist udgøre et legitimt formål. Imidlertid går bestemmelser, hvorved der foretages en brat og betydelig nedsættelse af aldersgrænsen for det obligatoriske erhvervsophør, uden at der fastsættes overgangsforanstaltninger, der kan beskytte den berettigede forventning hos de berørte personer ud over, hvad der er nødvendigt for at opfylde dette formål. Ligeledes kan formålet om at tilvejebringe en mere afbalanceret aldersstruktur, der letter unge juristers adgang til arbejdet som dommer, offentlig anklager eller notar, udgøre et legitimt beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitisk formål. Bestemmelser, som medfører virkninger, der tilsyneladende er positive på kort sigt, men som kan skade muligheden for at nå til en »aldersstruktur«, der reelt er afbalanceret på længere og lang sigt, er imidlertid ikke egnede til at nå dette formål. Følgelig fastslog Domstolen, at Ungarn havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 2 og artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78.

Miljø

Som i de foregående år har Domstolen flere gange haft anledning til at tage stilling til spørgsmål vedrørende Den Europæiske Unions miljøbeskyttelsespolitik.

Hvad først angår regulering af affald gav sagen *Interseroh Scrap and Metals Trading* (dom af 29.3.2012, sag C-1/11) Domstolen lejlighed til at tage stilling til rækkevidden af retten til beskyttelse af forretningshemmeligheder for så vidt angår oplysninger, som skal ledsage overførsler af ikke-farligt affald. Domstolen fastslog, at artikel 18, stk. 4, i forordning nr. 1013/2006⁷³, som fastsætter, at oplysninger, der ledsager overførslen af visse former for affald, behandles som fortrolige, hvor dette er påkrævet i henhold til fællesskabslovgivningen og national lovgivning, ikke giver en mellemhandler, som står for en affaldsoverførsel, mulighed for at undlade at afsløre affaldsproducentens identitet over for modtageren af overførslen, som fastsat i forordning nr. 1013/2006, på trods af, at denne manglende afsløring er nødvendig for beskyttelsen af mellemhandlerens forretningshemmeligheder. I øvrigt fastslog Domstolen ligeledes, at artikel 18,

⁷² Rådets direktiv 2000/78/EF af 27.11.2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT L 303, s. 16).

⁷³ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1013/2006 af 14.6.2006 om overførsel af affald (EUT L 190, s. 1), som ændret ved Kommissionens forordning (EF) nr. 308/2009 af 15.4.2009 om ændring med henblik på tilpasning til den videnskabelige og tekniske udvikling af bilag IIIA og VI til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1013/2006 om overførsel af affald (EUT L 97, s. 8).

stk. 1, i forordning nr. 1013/2006 i forbindelse med en affaldsoverførsel, som henhører under denne bestemmelse, forpligter en mellemhandler til at udfylde rubrik 6 i det dokument, der ledsager overførslen af affaldet, hvori han skal angive affaldsproducentens navn, og til at udlevere dette til modtageren, uden at rækkevidden af denne forpligtelse kan begrænses af en ret til beskyttelse af forretningshemmeligheder. Selv hvis det antages, at forpligtelsen til at afsløre affaldsproducentens identitet over for modtageren af en affaldsoverførsel udgør en tilsidesættelse af beskyttelsen af mellemhandlers forretningshemmeligheder, kan en sådan konstatering nemlig ikke føre til, at rækkevidden af en bestemmelse i sekundær ret, som er klar og ubetinget, begrænses.

Dernæst er rækkevidden af retten til oplysninger og offentlig deltagelse på miljøområdet blevet præciseret i flere sager, som skal nævnes.

I *Solvay-sagen* (dom af 16.2.2012, sag C-182/10) tog Domstolen stilling til gennemførelsen af direktiv 85/337⁷⁴ om vurdering af indvirkningerne på miljøet, af direktiv 92/43⁷⁵ og af Århuskonventionen⁷⁶ for så vidt angår infrastrukturprojekter, som er godkendt af en lovgiver, samt til de regler, der finder anvendelse på projekter, som skader en beskyttet lokalitets integritet, men som er begrundet i et bydende nødvendigt hensyn til væsentlige samfundsinteresser.

Domstolen fastslog for det første, at kun projekter, som opfylder den dobbelte betingelse om dels at være blevet vedtaget i enkeltheder ved en særlig lov, dels at være blevet vedtaget på en sådan måde, at formålene med disse bestemmelser er blevet opnået gennem lovgivningsproceduren, er udelukket fra direktiv 85/337's anvendelsesområde, og udtalte herefter, at spørgsmålet om, hvorvidt loven opfylder disse betingelser, skal kunne prøves ved en domstol eller et andet ved lov oprettet uafhængigt og upartisk organ. I modsat fald tilkommer det enhver national ret, som behandler en sag inden for rammerne af sin kompetence, at udøve denne kontrol og i givet fald drage de nødvendige konsekvenser heraf og undlade at anvende denne lov.

Hvad angår direktiv 92/43 fastslog Domstolen dernæst, at det ikke gør det muligt for en national myndighed, selv hvis den er lovgivende, at godkende en plan eller et projekt uden at have sikret sig, at den/det ikke skader den berørte lokalitets integritet. Nævnte direktiv indeholder nemlig ikke nogen særbestemmelse om de planer eller projekter, der ville kunne godkendes af en lovgivende myndighed. Disse skal derfor undergives vurderingsproceduren i artikel 6, stk. 3, i direktiv 92/43.

Domstolen præciserede endelig, fortsat for så vidt angår direktiv 92/43, de betingelser, hvorunder et bydende nødvendigt hensyn til væsentlige samfundsinteresser kan begrunde gennemførelsen af et projekt, der skader en beskyttet lokalitets integritet, på grundlag af dette direktivs artikel 6, stk. 4. Domstolen fastslog, at den interesse, som kan begrunde gennemførelsen af et projekt i et sådant tilfælde, skal være både »samfundsmæssig« og »væsentlig«, hvilket indebærer, at den har en sådan betydning, at der kan foretages en afvejning med den målsætning om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter, der forfølges med samme direktiv. Byggearbejder til etablering eller udvidelse af en virksomhed opfylder derfor i princippet kun disse betingelser, når der foreligger usædvanlige omstændigheder. Det kan ikke udelukkes, at det forholder sig

⁷⁴ Rådets direktiv 85/337/EØF af 27.6.1985 om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet (EFT L 175, s. 40), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/35/EF af 26.5.2003 (EUT L 156, s. 17).

⁷⁵ Rådets direktiv 92/43/EØF af 21.5.1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EFT L 206, s. 7).

⁷⁶ Konventionen om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet, indgået på Det Europæiske Fællesskabs vegne ved Rådets afgørelse 2005/370/EF af 17. februar 2005 (EUT L 124, s. 1).

således, når et projekt, selv om det er af privat karakter, både på grund af sin art og på grund af den økonomiske og sociale sammenhæng, det indgår i, reelt udgør en væsentlig samfundsinteresse, og hvis det er godtgjort, at der ikke findes nogen alternativ løsning. Tilvejebringelsen af en infrastruktur, der har til formål at huse et hovedkontor, kan imidlertid principielt ikke anses for et bydende nødvendigt hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, der kan begrunde gennemførelsen af en plan eller et projekt, der skader den berørte lokalitets integritet.

Flachglas Torgau-sagen (dom af 14.2.2012, sag C-204/09) vedrørte de grænser, som medlemsstaterne kan fastsætte for offentlig adgang til de miljøoplysninger, som en offentlig myndighed er i besiddelse af, jf. direktiv 2003/4⁷⁷. Domstolen fastslog i sin afgørelse for det første, at medlemsstaterne kan bestemme, at ministerier nægter offentlig adgang til miljøoplysninger, for så vidt som sidstnævnte deltager i lovgivningsproceduren, navnlig ved at fremsætte lovforslag eller udtalelser. Når lovgivningsproceduren først er afsluttet, kan det ministerium, som har deltaget heri, imidlertid ikke længere påberåbe sig denne undtagelse, da en korrekt afvikling af denne procedure i princippet ikke længere kan hindres af tilrådighedsstillelsen af miljøoplysninger. Derimod er det ikke udelukket, at ministeriet kan nægte at formidle disse oplysninger af andre grunde, der er anerkendt i EU-retten. Medlemsstaterne kan således bestemme, at en ansøgning om miljøoplysninger skal afslås, hvis deres offentliggørelse har skadelig indvirkning på offentlige myndigheders tavshedspligt for så vidt angår sagsbehandling, når »lovgivningen« stiller krav om en sådan fortrolig behandling. Domstolen fastslog, at sidstnævnte betingelse kan anses for opfyldt i kraft af en bestemmelse i den berørte medlemsstats nationale ret, der generelt fastsætter, at offentlige myndigheders tavshedspligt for så vidt angår sagsbehandling udgør en begrundelse for afslag på adgang til miljøoplysninger, der er i disse myndigheders besiddelse, for så vidt som national ret klart fastlægger rækkevidden af begrebet sagsbehandling. I øvrigt fastslog Domstolen, at en offentlig myndighed, som vil påberåbe sig tavshedspligt for så vidt angår dens sagsbehandling med henblik på at afslå en ansøgning om adgang til miljøoplysninger, i hvert tilfælde skal foretage en afvejning af de foreliggende interesser.

I sagen *Inter-Environnement Bruxelles m.fl.* (dom af 22.3.2012, sag C-567/10) afklarede Domstolen begrebet »planer og programmer« i direktiv 2001/42⁷⁸ og således anvendelsesområdet for de i dette direktiv fastsatte bestemmelser vedrørende miljøvurdering. Domstolen præciserede for det første, at begrebet planer og programmer, »som kræves ifølge love og administrative bestemmelser«, ligeledes vedrører planer for arealanvendelse, hvis vedtagelse ikke er obligatorisk. Dernæst fastslog Domstolen, at en national procedure for hel eller delvis ophævelse af en plan for arealanvendelse i princippet falder ind under anvendelsesområdet for direktiv 2001/42. Domstolen understregede imidlertid ligeledes, at dette i princippet ikke er tilfældet, hvis den ophævede retsakt indgår i et hierarki af arealanvendelsesretsakter, idet disse retsakter fastlægger tilstrækkeligt præcise arealanvendelsesbestemmelser og i sig selv har været genstand for en miljøvurdering, og da det med rimelighed kan antages, at der inden for disse rammer er taget tilstrækkeligt hensyn til de interesser, som direktiv 2001/42 tilsigter at sikre.

I sagen *Inter-Environnement Wallonie og Terre wallonne* (dom af 28.2.2012, sag C-41/11) blev Domstolen endelig af den nationale ret forelagt et spørgsmål om annullation i forbindelse med

⁷⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/4/EF af 28.1.2003 om offentlig adgang til miljøoplysninger og om ophævelse af Rådets direktiv 90/313/EØF (EUT L 41, s. 26).

⁷⁸ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/42/EF af 27.6.2001 om vurdering af bestemte planers og programmers indvirkning på miljøet (EFT L 197, s. 30).

et søgsmål vedrørende en national retsakt vedtaget i strid med forpligtelsen i direktiv 2001/42⁷⁹ og pligten til at foretage en forudgående miljøvurdering af visse planer og programmer, når nævnte nationale retsakt udgør en gennemførelse af et andet miljødirektiv, i det foreliggende tilfælde »nitrat-direktivet« (direktiv 91/676)⁸⁰. Domstolen konstaterede i sin afgørelse for det første, at når der for en national ret er blevet indbragt et søgsmål med påstand om annullation af en national retsakt, som udgør en »plan« eller et »program« i den forstand, hvori udtrykkene er anvendt i direktiv 2001/42, som er vedtaget under tilsidesættelse af forpligtelsen til at foretage en forudgående miljøvurdering, skal denne ret træffe alle foranstaltninger fastsat i national ret for at afhjælpe undladelsen af en sådan vurdering, herunder eventuelt udsættelse eller annullation af den anfægtede plan eller det anfægtede program. Domstolen fastslog imidlertid, at den forelæggende ret, henset til de særlige omstændigheder i den sag, der var blevet indbragt for den, undtagelsesvis kunne gøre brug af en national bestemmelse, der giver den mulighed for at opretholde virkningerne af en annulleret national retsakt, for så vidt som denne nationale retsakt udgør en foranstaltning til korrekt gennemførelse af direktiv 91/676, og for så vidt som vedtagelsen og ikrafttrædelsen af en ny national retsakt i mellemtiden, som gennemfører dette direktiv, ikke gør det muligt at undgå de skadelige virkninger på miljøet, som følger af annullationen af den anfægtede retsakt, idet annullationen af den anfægtede retsakt ville medføre, at der skabes et retsligt tomrum for så vidt angår gennemførelsen af direktiv 91/676, som ville være mere skadelig for miljøet, eftersom annullationen ville betyde ringere beskyttelse af vand mod forurening og således ville modvirke selve dette direktivs væsentligste formål, og idet en opretholdelse af virkningerne af en sådan retsakt alene omfatter en tidsperiode, som er begrænset til det strengt nødvendige til vedtagelse af foranstaltninger, der kan afhjælpe den konstaterede uregelmæssighed.

Personalesager

I afgørelsen i sagen *Italien mod Kommissionen* (dom af 27.11.2012, sag C-566/10 P), tog Domstolen stilling til sprogordningen i offentliggørelserne i *Den Europæiske Unions Tidende* (herefter »EUT«) af meddelelserne om udvælgelsesprøver med henblik på ansættelse af tjenestemænd i EU's institutioner, som offentliggøres af Det Europæiske Personaleudvælgelseskontor (herefter »EPSO«)⁸¹. Den Italienske Republik havde anlagt sag ved Retten til prøvelse af meddelelser om udvælgelsesprøver offentliggjort udelukkende på tysk, fransk og engelsk⁸². For så vidt angik adgangen til og afviklingen af adgangsprøverne blev der stillet krav om et indgående kendskab til et af Den Europæiske Unions officielle sprog som første sprog og et tilfredsstillende kendskab til tysk, engelsk eller fransk som andet sprog, der skulle være et andet end det første sprog. I øvrigt blev det anført, at indkaldelserne, korrespondancen mellem EPSO og ansøgerne og adgangsprøverne kun ville foregå på tysk, engelsk eller fransk. Samme betingelser blev fastsat for adgangen til de skriftlige prøver samt for afviklingen af disse. Retten frifandt Kommissionen⁸³, hvorefter Den Italienske Republik iværksatte appel for Domstolen.

⁷⁹ Jf. den foregående fodnote.

⁸⁰ Rådets direktiv 91/676/EØF af 12.12.1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375, s. 1).

⁸¹ European Personnel Selection Office (Det Europæiske Personaleudvælgelseskontor), oprettet ved Europa-Parlamentets, Rådets, Kommissionens, Domstolens, Revisionsrettens, Det Økonomiske og Sociale Udvalgs, Regionsudvalgets og Ombudsmandens afgørelse af 25.7.2002 (EFT L 197, s. 53).

⁸² Udvælgelsesprøverne EPSO/AD/94/07, EPSO/AST/37/07 og EPSO/AD/95/07.

⁸³ Dom af 13.9.2010, *Italien mod Kommissionen* (forenede sager T-166/07 og T-285/07).

Domstolen fastslog for det første, at sprogordningen i Den Europæiske Union som officielle sprog og arbejdssprog i Unionens institutioner udpeger de 23 aktuelle sprog i Unionen, at EUT skal udkomme på alle de officielle sprog⁸⁴, og at en meddelelse om almindelig udvælgelsesprøve ifølge vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union skal offentliggøres i EUT⁸⁵. Følgelig medfører en kombination af disse regler, at de omtvistede udvælgelsesprøver burde have været offentliggjort i deres fulde udstrækning på samtlige officielle sprog.

Domstolen undersøgte dernæst begrænsningen ved valget af andet sprog i forbindelse med deltagelsen i en udvælgelsesprøve. Domstolen fandt, at de krav om sprogkunderskaber, der er fastsat i en meddelelse om udvælgelsesprøve, kan være begrundet i tjenestens interesse, som kan udgøre et legitimt formål. Domstolen præciserede, at den pågældende interesse imidlertid skal være objektivt begrundet, og at niveauet for de krævede sprogkunderskaber skal stå i et rimeligt forhold til tjenestens reelle behov. Endvidere skal det, i overensstemmelse med tjenestemandsvedtægtens artikel 27, stk. 1, ved ansættelse af tjenestemænd tilstræbes, at institutionen sikres medarbejdere, der opfylder de højeste krav til kvalifikationer, indsats og integritet. Da dette mål bedst sikres, når ansøgerne har adgang til at gå op til udvælgelsesprøverne på deres modersmål eller på det andet sprog, som de mener, at de behersker bedst, påhviler det i denne forbindelse institutionerne at afveje det objektive formål, der berettiger begrænsningen af antallet af sprog til brug for udvælgelsesprøverne, med målet om at udpege de bedst kvalificerede ansøgere. Følgelig ophævede Domstolen Rettens dom samt de omtvistede meddelelser om udvælgelsesprøver.

Den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik

På området for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik påkalder fire afgørelser, der blev truffet i 2012, sig opmærksomhed.

Hvad angår de restriktive foranstaltninger over for Den Islamiske Republik Iran med henblik på at forhindre nuklear spredning, blev der for Domstolen iværksat appel af Melli Bank, der er en britisk bank, som fuldt ud ejes af Bank Melli Iran, der er en iransk bank kontrolleret af den iranske stat. I denne appelsag (dom af 13.3.2012, sag C-380/09 P, *Melli Bank mod Rådet*) var der nedlagt påstand om ophævelse af Rettens dom⁸⁶, hvorved Melli Banks påstand om annullation af afgørelse 2008/475/EF⁸⁷, for så vidt som denne vedrører Melli Bank, ikke blev taget til følge. Nogle måneder tidligere var der for Domstolen blevet iværksat appel (dom af 16.11.2011, sag C-548/09 P, *Bank Melli Iran mod Rådet*)⁸⁸ af Bank Melli Iran, moderselskabet til Melli Bank, med påstand om ophævelse af Rettens dom⁸⁹, hvorved Bank Melli Irans påstand om annullation af samme afgørelse 2008/475/EF, for så vidt som denne vedrører Bank Melli Iran, ikke blev taget til følge. Domstolen havde forkastet appellen og dermed stadfæstet afgørelsen om indefrysning af Bank Melli Irans midler.

⁸⁴ Forordning nr. 1 om den ordning, der skal gælde for Det Europæiske Økonomiske Fællesskab på det sproglige område (EFT 17 af 6.10.1958, s. 385/58).

⁸⁵ Rådets forordning (EØF, Euratom, EKSF) nr. 259/68 af 29.2.1968 om vedtægten for tjenestemænd i De Europæiske Fællesskaber og om ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i disse Fællesskaber samt om særlige midlertidige foranstaltninger for tjenestemænd i Kommissionen (EFT 1968 I, s. 30).

⁸⁶ Dom af 9.7.2009, forenede sager T-246/08 og T-332/08, *Melli Bank mod Rådet*.

⁸⁷ Nærmere bestemt punkt 4 i tabel B i bilaget til Rådets afgørelse 2008/475/EF af 23.6.2008 om gennemførelse af artikel 7, stk. 2, i forordning (EF) nr. 423/2007 om restriktive foranstaltninger over for Iran (EUT L 163, s. 29).

⁸⁸ Årsrapporten for 2011, s. 66.

⁸⁹ Dom af 14.10.2009, sag T-390/08, *Bank Melli Iran mod Rådet*.

I den her omtalte sag, *Melli Bank mod Rådet*, fastslog Domstolen, at Retten ikke begik nogen fejl ved at lægge til grund, at artikel 7, stk. 2, litra d), i forordning nr. 423/2007 om restriktive foranstaltninger over for Den Islamiske Republik Iran⁹⁰ pålagde Rådet at indefryse en enheds midler, når denne »ejes eller kontrolleres« af en enhed, der anses for at være involveret i nuklear spredning. Da Melli Bank ejes 100% af Bank Melli Iran, som er en enhed, der anses for at være involveret i nuklear spredning, skulle indefrysningen af Melli Banks midler herefter ikke begrundes med, at Melli Bank selv var involveret i nuklear spredning. Desuden kan indefrysningen af midler over for en enhed, der er helejet af en enhed, der anses for at være involveret i nuklear spredning, ikke indebære en tilsidesættelse af uskyldsformodningen. Vedtagelse på grundlag af artikel 7, stk. 2, litra d), i forordning nr. 423/2007 af foranstaltninger i form af indefrysning af midler er netop ikke rettet mod en selvstændig adfærd, der udvises af en sådan enhed, og kræver derfor ikke, at denne udviser en adfærd, som er i strid med den nævnte forordnings forskrifter.

Endvidere foretog Retten ifølge Domstolen en korrekt vurdering, da den fandt, at indefrysningen af Melli Banks midler var i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet, for så vidt som den var passende og nødvendig for at nå det legitime mål om opretholdelse af international fred og sikkerhed. Når midler tilhørende en enhed, som anses for involveret i den nukleare spredning, indefrysnes, er der nemlig en ikke ubetydelig risiko for, at enheden lægger pres på de enheder, den ejer eller kontrollerer, for at omgå virkningen af de foranstaltninger, den er omfattet af. Under disse omstændigheder er indefrysning af midler tilhørende enheder, der ejes eller kontrolleres af en enhed, der er involveret i nuklear spredning, nødvendig og egnet til at sikre effektiviteten af de foranstaltninger, der er vedtaget over for denne sidstnævnte enhed, og til at garantere, at disse foranstaltninger ikke omgås. Domstolen tiltrådte ligeledes Rettens konklusion, hvorefter der ikke findes passende alternative foranstaltninger til at nå det samme mål. Henset til den afgørende betydning af opretholdelse af international fred og sikkerhed, er de begrænsninger af en banks frihed til at udøve økonomisk virksomhed og af dens ejendomsret, som forårsages af indefrysningen af midler, ikke uforholdsmæssige i forhold til de forfulgte mål. Endelig erindrede Domstolen ligeledes om, at Sikkerhedsrådets resolutioner på den ene side og Rådets fælles holdninger og dets forordninger på den anden side henhører under forskellige retsordener. De retsakter, der vedtages inden for rammerne af på den ene side De Forenede Nationer og på den anden side Unionen, vedtages således af organer, der råder over selvstændige kompetencer, som de er blevet tildelt ved deres grundlæggende retsakter, som er de traktater, hvorved de er blevet oprettet. Ved udformningen af fællesskabsforanstaltninger, som har til formål at gennemføre en resolution vedtaget af Sikkerhedsrådet, som en fælles holdning henviser til, skal Den Europæiske Union imidlertid tage behørigt hensyn til den omhandlede resolutions ordlyd og formål. Der skal ligeledes tages hensyn til affattelsen af og formålet med en resolution fra Sikkerhedsrådet ved fortolkningen af en forordning, som har til formål at gennemføre denne.

I sagen *Tay Za mod Rådet* (dom af 13.3.2012, sag C-376/10 P) blev Domstolen inden for rammerne af en appel anmodet om at udtale sig om de betingelser, hvorunder en af Rådet indført sanktionsordning over for et tredjeland kan omfatte fysiske personer, og om de krav, der stilles til graden af forbindelsen mellem disse personer og styret. I denne henseende bemærkede Domstolen, at for at kunne vedtages med hjemmel i artikel 60 EF og 301 EF som restriktive foranstaltninger, der rammer tredjelande, bør foranstaltninger over for fysiske personer udelukkende være rettet mod lederne af disse lande og personer med tilknytning til disse ledere. Domstolen præciserede, at den ved i *Kadi*-dommen⁹¹ at fastslå, at restriktive foranstaltninger, der

⁹⁰ Rådets forordning (EF) nr. 423/2007 af 19.4.2007 om restriktive foranstaltninger over for Iran (EUT L 103, s. 1).

⁹¹ Dom af 3.9.2008, forenede sager C-402/05 P og C-415/05 P, Kadi og Al Barakaat International Foundation mod Rådet og Kommissionen.

vedtages over for et tredjeland, ikke kan omfatte personer, der »på anden måde« har tilknytning til dette land, ville begrænse de kategorier af fysiske personer, der kan rammes af målrettede restriktive foranstaltninger, til dem, der helt klart har en reel tilknytning til det pågældende tredjeland, dvs. til ledere af tredjelande og enkeltpersoner med tilknytning til disse ledere. Følgelig kunne foranstaltningen om indefrysning af Pye Phyto Tay Zas pengemidler og økonomiske ressourcer kun vedtages på grundlag af præcise og konkrete oplysninger, der gjorde det muligt at fastslå, at han drog fordel af den af Myanmar's ledere førte økonomiske politik.

I sagen *Parlamentet mod Rådet* (dom af 19.7.2012, sag C-130/10) blev der ved Domstolen anlagt et søgsmål af Europa-Parlamentet med påstand om annullation af forordning nr. 1286/2009 om ændring af forordning nr. 881/2002 om indførelse af visse specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder, der har tilknytning til Usama bin Laden, Al-Qaida-organisationen og Taliban ⁹².

Til støtte for sin påstand gjorde Parlamentet principalt gældende, at den anfægtede forordning fejlagtigt var udstedt med artikel 215 TEUF som hjemmel, da artikel 75 TEUF udgjorde rette hjemmel. Med henblik på at afgøre, om artikel 215, stk. 2, TEUF, henset til den anfægtede forordnings formål og indhold, er rette hjemmel for den nævnte forordning, foretog Domstolen følgelig en gennemgang af ordlyden af nævnte artikel, den sammenhæng, hvori den indgår, og de mål, som den forfølger, set i forhold til de mål, som artikel 75 TEUF forfølger.

Efter denne gennemgang udtalte Domstolen, at artikel 215, stk. 2, TEUF kan udgøre retsgrundlaget for restriktive foranstaltninger, herunder foranstaltninger, som Unionen iværksætter, til bekæmpelse af terrorisme over for fysiske og juridiske personer, grupper eller ikke-statslige enheder, når afgørelsen om at træffe de nævnte foranstaltninger henhører under Unionens tiltag inden for rammerne af FUSP. Selv om bekæmpelsen af terrorisme og finansieringen heraf ganske vist kan være omfattet af formålene med området med frihed, sikkerhed og retfærdighed, som bl.a. fremgår af artikel 3, stk. 2, TEU, svarer formålet om at bekæmpe international terrorisme og finansieringen heraf med henblik på at bevare international fred og sikkerhed imidlertid til formålene med traktaternes bestemmelser om Unionens optræden udadtil, som fastsat ved artikel 21, stk. 2, litra c), TEU. Følgelig kan de tiltag, som Unionen iværksætter inden for rammerne af FUSP, og de foranstaltninger, der træffes til gennemførelse af denne politik inden for rammerne af Unionens optræden udadtil, og navnlig de restriktive foranstaltninger, som er omhandlet i artikel 215, stk. 2, TEUF, have til formål at bekæmpe terrorisme. Det følger heraf, at artikel 215, stk. 2, TEUF er rette hjemmel for forordning nr. 1286/2009. Den omhandlede forordning, der indeholder garantier for overholdelse af de grundlæggende rettigheder for personer, der er opført på listen, kunne følgelig vedtages på grundlag af artikel 215, stk. 2, TEUF og ikke artikel 75 TEUF. Forskellen mellem artikel 75 TEUF og 215 TEUF med hensyn til inddragelsen af Parlamentet følger af et valg, som ophavsmændene til Lissabontraktaten har truffet, om at tildele Parlamentet en mere begrænset rolle i forbindelse med Unionens tiltag inden for rammerne af FUSP. Desuden gælder forpligtelsen til at overholde de grundlæggende rettigheder i overensstemmelse med artikel 51, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder for samtlige Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer.

I øvrigt medfører den omstændighed, at EU-traktaten på området for fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik ikke længere foreskriver vedtagelse af fælles holdninger, men af afgørelser, ikke,

⁹² Rådets forordning (EU) nr. 1286/2009 af 22.12.2009 om ændring af forordning (EF) nr. 881/2002 om indførelse af visse specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder, der har tilknytning til Usama bin Laden, Al-Qaida-organisationen og Taliban (EUT L 346, s. 42).

at fælles holdninger, der er vedtaget før Lissabontraktatens ikrafttræden, ikke længere eksisterer. De fælles holdninger, der som fælles holdning 2002/402⁹³ ikke er blevet ophævet, annulleret eller ændret efter Lissabontraktatens ikrafttræden, kan, med henblik på anvendelsen af artikel 215 TEUF, anses for at svare til de afgørelser, der er vedtaget i overensstemmelse med kapitel 2 i EU-traktatens afsnit V, som denne artikel henviser til.

I henseende til de specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder med henblik på at bekæmpe terrorisme blev der for Domstolen iværksat to appeller af henholdsvis Stichting Al-Aqsa, som er en nederlandsk stiftelse, og Kongeriget Nederlandene. I disse to appelsager (dom af 15.11.2012, forenede sager C-539/10 P og C-550/10 P, *Al-Aqsa mod Rådet og Nederlandene mod Al-Aqsa*) var der nedlagt påstand om ophævelse af Rettens dom⁹⁴, hvorved denne havde annulleret flere af Rådets foranstaltninger om opførelse af Stichting Al-Aqsa på listen over personer og enheder, hvis aktiver indefrys.

For det første afviste Domstolen Stichting Al-Aqsas appel fra realitetsbehandling, eftersom denne alene vedrørte en ændring af visse af præmisserne i Rettens dom.

Hvad dernæst angik Kongeriget Nederlandenes appel, konstaterede Domstolen, at Retten begik en retlig fejl ved at vurdere, at der efter ophævelsen af Sanctieregeling⁹⁵ ikke længere fandtes noget »grundlag« i henhold til national ret, som kunne give en begrundelse for at bevare Stichting Al-Aqsa på listen uden at tage behørigt hensyn til grunden til denne ophævelse. Den eneste begrundelse for ophævelsen var nemlig at undgå en overlapning mellem den nationale foranstaltning om indefrysning af midler, der blev pålagt i medfør af Sanctieregeling, og den foranstaltning om indefrysning af midler, der blev fastlagt på unionsplan ved forordning nr. 2580/2001⁹⁶ i forlængelse af opførelsen af Stichting Al-Aqsa på listen. Domstolen ophævede følgelig Rettens dom. Efter denne ophævelse traf Domstolen selv endelig afgørelse i det oprindelige søgsmål, der var anlagt af Stichting Al-Aqsa ved Retten med påstand om annulation af Rådets afgørelser om indefrysning af midler.

For det første konstaterede Domstolen, at Rådet rådede over præcise oplysninger og forhold, der viste, at der var blevet truffet en afgørelse, der opfyldte de ved EU-retten opstillede kriterier, af en kompetent nederlandsk myndighed over for Stichting Al-Aqsa. Domstolen fremhævede i denne sammenhæng, at en sådan henvisning til den nationale afgørelse i medfør af EU-retten forudsætter tilstedeværelsen af seriøse og troværdige beviser for en persons involvering i terroraktiviteter, der af de kompetente nationale myndigheder anses for pålidelige. Dernæst lagde Domstolen til grund, at Rådet ikke kunne anses for at have tilsidesat sin forpligtelse til at foretage en fornyet gennemgang af tilstedeværelsen af de grunde, der kunne begrunde afgørelserne om indefrysning af midler. Domstolen konstaterede, at ophævelsen af Sanctieregeling ikke var tilstrækkelig til at fastslå, at bevarelsen af Stichting Al-Aqsa på listen er uforenelig med EU-retten. Der foreligger således ikke indicier, som kunne have fået Rådet til at fastslå, at Stichting Al-Aqsa har stillet sine bidrag til finansiering af terroraktiviteter i bero eller indstillet disse, og det uafhængigt af det

⁹³ Rådets fælles holdning 2002/402/FUSP af 27.5.2002 om restriktive foranstaltninger over for Usama bin Laden, medlemmer af Al-Qaida-organisationen og Taliban samt andre personer, grupper, virksomheder og enheder, der er knyttet til dem, og om ophævelse af fælles holdning 96/746/FUSP, 1999/727/FUSP, 2001/154/FUSP og 2001/771/FUSP (EFT L 139, s. 4).

⁹⁴ Dom af 9.9.2010, sag T-348/07, *Al-Aqsa mod Rådet*.

⁹⁵ Forordningen om sanktioner imod terrorisme vedtaget af Kongeriget Nederlandene over for Stichting Al-Aqsa.

⁹⁶ Rådets forordning (EF) nr. 2580/2001 af 27.12.2001 om specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder med henblik på at bekæmpe terrorisme (EFT L 344, s. 70, og berigtiget EUT 2010 L 52, s. 58).

forhold, at indefrysningen af stiftelsens midler gjorde varetagelsen af disse bidrag vanskeligere eller endog umulig. Endelig vurderede Domstolen, at Rådets afgørelser ikke krænker Stichting Al-Aqsa's ejendomsret. Idet indefrysningen af midler udgør en sikkerhedsforanstaltning, tilsigter den ikke at fratage personerne deres ejendom. Eftersom alternative og mindre indgribende foranstaltninger ikke lige så effektivt tillader at nå det af EU forfulgte mål, nemlig bekæmpelse af finansieringen af terrorisme, har de af Rådet pålagte restriktioner i Stichting Al-Aqsa's ejendomsret den påkrævede nødvendige karakter. På tilsvarende vis er disse restriktioner, af hensyn til vigtigheden af denne bekæmpelse, ikke uforholdsmæssige i forhold til de forfulgte mål. Følgelig frifandt Domstolen i det hele Rådet i det oprindelige søgsmål, der var anlagt af Stichting Al-Aqsa.

C – Domstolens sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 28.11.2012)

Første række, fra venstre mod højre:

Førstegeneraladvokat N. Jääskinen, afdelingsformand L. Bay Larsen, afdelingsformand R. Silva de Lapuerta, Domstolens vicepræsident, K. Lenaerts, Domstolens præsident, V. Skouris, afdelingsformændene A. Tizzano, M. Ilešič, T. von Danwitz og A. Rosas.

Anden række, fra venstre mod højre:

Dommerne U. Lohmus og E. Juhász, afdelingsformændene E. Jarašiūnas, J. Malenovský, G. Arestis og M. Berger, generaladvokat J. Kokott, dommerne A. Borg Barthet og E. Levits.

Tredje række, fra venstre mod højre:

Dommerne J.-J. Kasel og A. Arabadjiev, generaladvokaterne Y. Bot og E. Sharpston, dommer A. Ó Caoimh, generaladvokat P. Mengozzi, dommerne J.-C. Bonichot, C. Toader og M. Safjan.

Fjerde række, fra venstre mod højre:

Generaladvokaterne N. Wahl og M. Wathelet, dommer C.G. Fernlund, generaladvokat P. Cruz Villalón, dommerne D. Šváby, A. Prechal, J.L. da Cruz Vilaça og C. Vajda, justitssekretær A. Calot Escobar.

1. Domstolens medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

Vassilios Skouris

Født i 1948; juridisk eksamen fra det frie universitet i Berlin (1970); dr.jur. i forfatningsret og forvaltningsret ved Hamburgs universitet (1973); lektor ved Hamburgs universitet (1972-1977); professor i offentlig ret ved Bielefeld universitet (1978); professor i offentlig ret ved Thessalonikis universitet (1982); indenrigsminister (i 1989 og i 1996); medlem af bestyrelsen for Kretas universitet (1983-1987); direktør for Center for International Økonomisk og Europæisk Ret, Thessaloniki (1997-2005); formand for Græsk Selskab for Europæisk Ret (1992-1994); medlem af det græske forskningsråd (1993-1995); medlem af det øverste udvalg for udvælgelse af græske tjenestemænd (1994-1996); medlem af det videnskabelige råd ved Akademiet for Europæisk Ret i Trier (fra 1995); medlem af bestyrelsen for den græske nationale dommerskole (1995-1996); medlem af udenrigsministeriets videnskabelige råd (1997-1998); formand for det græske økonomiske og sociale råd i 1998; dommer ved Domstolen siden den 8. juni 1999; Domstolens præsident siden den 7. oktober 2003.

Koen Lenaerts

Født i 1954; cand.jur. og dr.jur. (Katholieke Universiteit Leuven); Master of Laws og Master in Public Administration (Harvard University); assistent (1979-1983), derefter professor i EU-ret ved Katholieke Universiteit Leuven (siden 1983); referendar ved Domstolen (1984-1985); lærer ved Europa-Kollegiet, Brugge (1984-1989); advokat i Bruxelles (1986-1989); gæsteprofessor ved Harvard Law School; dommer ved Retten i Første Instans fra den 25. september 1989 til den 6. oktober 2003; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2003. Domstolens vicepræsident siden den 9. oktober 2012.

Antonio Tizzano

Født i 1940; professor i EU-ret ved universitetet La Sapienza i Rom; professor ved universiteterne »Istituto Orientale« (1969-1979) og »Federico II« i Napoli (1979-1992), ved universitetet i Catania (1969-1977) og ved universitetet i Mogadishu (1967-1972); advokat med møderet for den italienske kassationsret; juridisk konsulent ved Den Italienske Republiks faste repræsentation ved De Europæiske Fællesskaber (1984-1992); medlem af den italienske delegation ved forhandlingerne om Kongeriget Spaniens og Den Portugisiske Republiks tiltrædelse af De Europæiske Fællesskaber, om den europæiske fælles akt og om traktaten om Den Europæiske Union; forfatter af mange publikationer, herunder kommentarer til de europæiske traktater og værker om Den Europæiske Union; grundlægger af og siden 1996 direktør for tidsskriftet »Il Diritto dell'Unione Europea«; medlem af bestyrelsen eller redaktionskomitéen for flere juridiske tidsskrifter; rapportør ved mange internationale kongresser; konferencer og kurser ved flere internationale institutioner, herunder ved Hague Academy of International Law (1987), medlem af en uafhængig gruppe af eksperter, som blev udpeget til at undersøge Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers finanser (1999); generaladvokat ved Domstolen fra den 7. oktober 2000 til den 3. maj 2006; dommer ved Domstolen siden den 4. maj 2006.

José Narciso da Cunha Rodrigues

Født i 1940; forskellige dommerfunktioner (1964-1977); tildelt forskellige opgaver af regeringen med henblik på gennemførelsen og samordningen af undersøgelser om reformen af domstolssystemet; regeringens repræsentant ved Den Europæiske Menneskerettighedskommission og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (1980-1984); ekspert ved Europarådets styringsudvalg for menneskerettigheder (1980-1985); medlem af udvalget for revision af straffeloven og af lov om strafferetsplejen; Procurador-Geral da República (1984-2000); medlem af overvågningsudvalget for Det Europæiske Kontor for Bekæmpelse af Svig (OLAF) (1999-2000); dommer ved Domstolen fra den 7. oktober 2000 til den 8. oktober 2012.

Allan Rosas

Født i 1948; juridisk kandidateksamen fra Turku universitet (Finland); underviser i retsvidenskab ved Turku universitet (1978-1981) og ved Åbo Akademi (Turku/Åbo) (1981-1996); direktør for dettes institut for menneskerettigheder (1985-1995); forskellige ledende nationale og internationale universitetsstillinger; medlem af videnskabelige selskaber; samordning af flere nationale og internationale projekter og forskningsprogrammer, navnlig på følgende områder: fællesskabsret, international ret, menneskerettigheder og grundlæggende rettigheder, forfatningsret og komparativ offentlig ret; den finske regerings repræsentant som medlem af eller konsulent for finske delegationer ved forskellige internationale konferencer og møder; har virket som ekspert i finsk ret navnlig i juridiske udvalg under Finlands regering og parlament samt ved De Forenede Nationer, UNESCO, Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) og Europarådet; siden 1995 ledende juridisk konsulent i Europa-Kommissionens Juridiske Tjeneste med ansvar for forbindelser udadtil; siden marts 2001 vicegeneraldirektør for Europa-Kommissionens Juridiske Tjeneste; dommer ved Domstolen siden den 17. januar 2002.

Rosario Silva de Lapuerta

Født i 1954; cand.jur. (Universidad Complutense de Madrid); abogado del Estado i Malaga; abogado del Estado i transport-, turist- og kommunikationsministeriets juridiske afdeling og derefter i udenrigsministeriets juridiske afdeling; abogado del Estado for statens juridiske tjeneste i relation til sager for EF-Domstolen og vicegeneraldirektør i Abogacías General del Estados afdeling for EF-ret og international ret (justitsministeriet); medlem af Kommissionens arbejdsgruppe vedrørende EF-domstolssystemets fremtid; chef for den spanske delegation i arbejdsgruppen »Formandskabets Venner« med henblik på reformen af EF-domstolssystemet i Nicetraktaten og formand for Rådets ad hoc-udvalg vedrørende »EF-Domstolen«; underviser i EF-ret på Escuela Diplomática i Madrid; medredaktør af tidsskriftet »Noticias de la Unión Europea«. Dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Juliane Kokott

Født i 1957; jurastudier (Bonns universitet og Genève's universitet); LL.M. (American University/Washington D.C.); dr.jur. (Heidelbergs universitet, 1985, Harvard University, 1990); gæsteprofessor ved University of California, Berkeley (1991); professor i tysk og international offentlig ret, international ret og EF-ret ved Augsburgs universitet (1992), Heidelbergs universitet (1993) og Düsseldorfs universitet (1994); stedfortrædende dommer for den tyske regering i den internationale mæglings- og voldgiftsdomstol under Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE); næstformand i Wissenschaftliche Beirat der Bundesregierung Globale Umweltveränderungen (WBGU, 1996); professor i international ret, international erhvervsret og EF-ret ved universitetet i St. Gallen (1999); leder af Institut for europæisk og international erhvervsret ved universitetet i St. Gallen (2000); stedfortrædende leder af programmet for specialisering i erhvervsret ved universitetet i St. Gallen (2001); generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Konrad Hermann Theodor Schiemann

Født i 1937; jurastudier i Cambridge; barrister (1964-1980); Queen's Counsel (1980-1986); dommer ved High Court of England and Wales (1986-1995); Lord Justice of Appeal (1995-2003); siden 1985 seniormedlem og i 2003 kasserer i Honourable Society of the Inner Temple; dommer ved Domstolen fra den 8. januar 2004 til den 8. oktober 2012.

Endre Juhász

Født i 1944; juridisk eksamen fra universitetet i Szeged, Ungarn (1967); ungarsk advokateksamen (1970); studier i komparativ ret ved universitetet i Strasbourg, Frankrig (1969, 1970, 1971 og 1972); embedsmand i det juridiske kontor i ministeriet for udenrigshandel (1966-1974); direktør for lovgivningsmæssige anliggender (1973-1974); første handelsattaché ved Ungarns ambassade i Bruxelles med ansvar for fællesskabsretlige anliggender (1974-1979); direktør i ministeriet for udenrigshandel (1979-1983); første handelsattaché, senere handelsråd, ved Ungarns ambassade i Washington D.C., De Forenede Stater (1983-1989); generaldirektør i handelsministeriet og ministeriet for udenrigshandel (1989-1991); Ungarns chefforhandler i forbindelse med den associeringsaftale, der blev indgået mellem Ungarn, De Europæiske Fællesskaber og medlemsstaterne (1990-1991); generalsekretær i ministeriet for internationale økonomiske relationer; direktør for kontoret for europæiske anliggender (1992); statssekretær, ministeriet for internationale økonomiske relationer (1993-1994); statssekretær, ministeriet for industri og handel, leder af kontoret for europæiske anliggender (1994); overordentlig og befuldmægtiget ambassadør, chef for Republikken Ungarns diplomatiske mission ved Den Europæiske Union (januar 1995 – maj 2003); chefforhandler i forbindelse med Republikken Ungarns tiltrædelse af Den Europæiske Union (juli 1998 – april 2003); minister uden portefølje for koordineringen af spørgsmål vedrørende europæisk integration (siden maj 2003); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

George Arestis

Født i 1945; juridisk eksamen fra universitetet i Athen (1968); MA i Comparative Politics and Government fra University of Kent, Canterbury (1970); advokat på Cypern (1972-1982); udnævnt til District Court Judge (1982); forfremmet til President District Court (1995); Administrative President District Court i Nicosia (1997-2003); dommer ved Cyperns Højesteret (2003); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Anthony Borg Barthet U.O.M.

Født i 1947; juridisk kandidateksamen ved det kongelige universitet på Malta i 1973; ansat i den maltesiske centraladministration som Notary to Government i 1975; rådgiver for Republikken Malta i 1978, førsterådgiver for Republikken Malta i 1979, assisterende Attorney General i 1988 og af Maltas præsident udnævnt til Attorney General i 1989; ekstern lektor i civilret ved universitetet på Malta (1985-1989), medlem af bestyrelsen for universitetet på Malta (1998-2004); medlem af kommissionen for justitsforvaltningen (1994-2004); medlem af Committee of Governors for Maltas voldgiftsdomstol (1998-2004); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Marko Ilešič

Født i 1947; dr.jur. (Ljubljana universitet); specialisering i komparativ ret (Strasbourg universitet og Coimbra universitet); juridisk kandidateksamen; professor i civilret, handelsret og international privatret; prodekan (1995-2001) og dekan (2001-2004) ved det juridiske fakultet ved universitetet i Ljubljana; forfatter af adskillige juridiske publikationer; retsformand og afdelingsformand ved arbejdsretten i Ljubljana (1975-1986); præsident for idrætsvoldgiftsdomstolen i Slovenien (1978-1986); præsident for børsens voldgiftsdomstol i Ljubljana; voldgiftsdommer ved Jugoslaviens handelskammer (indtil 1991), og ved Sloveniens handelskammer (siden 1991); voldgiftsdommer ved Det Internationale Handelskammer i Paris; dommer ved UEFA's appeludvalg og ved FIFA's appeludvalg; formand for sammenslutningen af slovenske juristerforeninger (1993-2005); medlem af International Law Association, af Comité Maritime International og af flere andre selskaber inden for international ret; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Jiří Malenovský

Født i 1950; juridisk kandidateksamen fra Karlova universitet i Prag (1975); assisterende professor (1974-1990); prodekan (1989-1991) og leder for afdelingen for international og europæisk ret (1990-1992) ved Masaryk universitet i Brno; dommer ved Tjekkoslaviets forfatningsdomstol (1992); ambassadør ved Europarådet (1993-1998); formand for komitéen af delegerede til Europarådet (1995); generaldirektør i udenrigsministeriet (1998-2000); formand for den tjekkiske og slovakiske afdeling af International Law Association (1999-2001); dommer ved forfatningsdomstolen (2000-2004); medlem af det lovgivende råd (1998-2000); medlem af den permanente voldgiftsdomstol i Haag (siden 2000); professor i international ret ved Masaryk universitet i Brno (2001); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Uno Lõhmus

Født i 1952; dr.jur. i 1986; advokat (1977-1998); gæsteprofessor i strafferet ved universitetet i Tartu; dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (1994-1998); præsident for Estlands højesteret (1998-2004); medlem af den juridiske forfatningskommission; rådgiver for straffelovskommissionen; medlem af arbejdsgruppen til udarbejdelse af strafferetsplejeloven; forfatter af flere værker om menneskerettigheder og statsforfatningsret; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Egils Levits

Født i 1955; juridisk og politologisk eksamen fra universitetet i Hamburg; videnskabelig medarbejder ved det juridiske fakultet ved universitetet i Kiel; rådgiver for det lettiske parlament i spørgsmål om international ret, statsforfatningsret og lovgivningsreformer; Republikken Letlands ambassadør i Tyskland og Schweiz (1992-1993) og i Østrig, Schweiz og Ungarn (1994-1995); vicestatsminister og justitsminister samt fungerende udenrigsminister (1993-1994); rådgiver for den internationale mæglings- og voldgiftsdomstol under Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) (siden 1997); medlem af den permanente voldgiftsdomstol (siden 2001); valgt til dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i 1995 og genvalgt i 1998 og 2001; adskillige publikationer inden for statsforfatningsret, forvaltningsret, lovgivningsreformer og fællesskabsret; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Aindrias Ó Caoimh

Født i 1950; bachelor i civilret (National University of Ireland, University College Dublin 1971); barrister (King's Inns, 1972); eksamensbevis efter videregående studier i fællesskabsret (University College Dublin, 1977); barrister i Irland (1972-1999); lektor i fællesskabsret (King's Inns, Dublin); Senior Counsel (1994-1999); Irlands repræsentant i en række sager for De Europæiske Fællesskabers Domstol, dommer ved High Court, Irland (fra 1999); Bencher (bestyrelsesmedlem) af Honorable Society of King's Inns (fra 1999); næstformand for det irske selskab for fællesskabsret; medlem af Foreningen for International Ret (den irske afdeling); søn af Andreas O'Keeffe (Aindrias Ó Caoimh), der var dommer ved Domstolen (1974-1985); dommer ved Domstolen siden den 13. oktober 2004.

Lars Bay Larsen

Født i 1953; eksamen i statskundskab (1976); cand.jur. (1983), Københavns Universitet; sekretær i Justitsministeriet (1983-1985); undervisningsassistent (1984-1991), herefter ekstern lektor (1991-1996) i familieret ved Københavns Universitet; fuldmægtig i Advokatsamfundet (1985-1986); fuldmægtig i Justitsministeriet (1986-1991), advokatbestalling (1991); kontorchef i Justitsministeriet (1991-1995); afdelingschef, Justitsministeriets Civil- og Politiafdeling (1995-1999), afdelingschef, Justitsministeriets Lovafdeling (2000-2003), repræsentant for Danmark i K-4-Komitéen (1995-2000), i Schengen-Centralgruppen (1996-1998) og i Europol Management Board (1998-2000); dommer ved Højesteret (2003-2006); dommer ved Domstolen siden den 11. januar 2006.

Eleanor Sharpston

Født i 1955; studier i økonomi, sprog og retsvidenskab ved King's College, Cambridge (1973-1977); assistent og forsker ved Corpus Christi College, Oxford (1977-1980); advokatbestalling (Middle Temple, 1980); barrister (1980-1987 og 1990-2005); referendar for generaladvokat, derefter dommer Sir Gordon Slynn (1987-1990); lektor i europæisk og komparativ ret (Director of European Legal Studies) ved University College London (1990-1992); lektor (Lecturer) ved juridisk fakultet (1992-1998), herefter ekstern lektor (Affiliated Lecturer) (1998-2005) ved Cambridge universitet; Fellow ved King's College, Cambridge (siden 1992); ekstern lektor og forsker (Senior Research Fellow) ved Centre for European Legal Studies, Cambridge universitet (1998-2005); Queen's Counsel (1999); Benchers of Middle Temple (2005); Honorary Fellow of Corpus Christi College, Oxford (2010), LL.D (h.c.) Glasgow (2010) og Nottingham Trent (2011); generaladvokat ved Domstolen siden den 11. januar 2006.

Paolo Mengozzi

Født i 1938; professor i international ret og indehaver af Jean Monnet-lærestolen i fællesskabsret ved universitetet i Bologna; æresdoktor ved universitetet Carlos III i Madrid; gæsteforsker ved følgende universiteter: John Hopkins (Bologna Center), St. Johns (New York), Georgetown, Paris-II, Georgia (Athens) og Institut universitaire international (Luxembourg); koordinator af European Business Law Pallas Program på universitetet i Nijmegen; medlem af Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Rådgivende Udvalg for Offentlige Aftaler; statssekretær for industri og handel under det italienske formandskab for Rådet; medlem af Det Europæiske Fællesskabs arbejdsgruppe vedrørende Verdenshandelsorganisationen (WTO) og leder af 1997-konferencen om Verdenshandelsorganisationen på forskningscentret ved Hague Academy of International Law; dommer ved Retten i Første Instans fra den 4. marts 1998 til den 3. maj 2006; generaladvokat ved Domstolen siden den 4. maj 2006.

Yves Bot

Født i 1947; cand.jur. fra Rouens universitet; dr.jur. (université de Paris II Panthéon-Assas); assisterende professor ved Mans' universitet; fuldmægtig, og siden førstefuldmægtig ved anklagemyndigheden i Mans (1974-1982); offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Dieppe (1982-1984); assisterende offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Strasbourg (1984-1986); offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Bastia (1986-1988); generaladvokat ved cour d'appel de Caen (1988-1991); offentlig anklager ved tribunal de grande instance du Mans (1991-1993); tildelt forskellige opgaver af det franske justitsministeriums kabinet (1993-1995); offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Nanterre (1995-2002); offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Paris (2002-2004); offentlig anklager ved cour d'appel de Paris (2004-2006); generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Ján Mazák

Født i 1954; juridisk kandidateksamen (Pavol Jozef Safarik-universitetet, Košice, 1978); professor i civilret (1994) fællesskabsret (2004); direktør for instituttet for fællesskabsret ved Košices universitet (2004); dommer ved Krajský súd (landsret) i Košice (1980); vicepræsident (1982) og præsident (1990) for Mestský súd (byret) i Košice; medlem af den slovakiske advokatsammenslutning (1991); juridisk rådgiver for forfatningsdomstolen (1993-1998); vicejustitsminister (1998-2000); præsident for forfatningsdomstolen (2000-2006); medlem af Venedigkommissionen (2004); generaladvokat ved Domstolen fra den 7. oktober 2006 til den 8. oktober 2012.

Jean-Claude Bonichot

Født i 1955; juridisk kandidateksamen fra Metz' universitet, eksamen fra Institut d'études politiques de Paris, École nationale d'administration; Rapporteur (1982-1985), Commissaire du Gouvernement (1985-1987 og 1992-1999); assessor (1999-2000); formand for sjette underafdeling af Conseil d'États tvistemålsafdeling (2000-2006); referendar ved Domstolen (1987-1991); kabinetschef for Ministre du Travail, de l'Emploi et de la Formation professionnelle, senere kabinetschef for Ministre d'État, ministre de la Fonction publique et de la Modernisation de l'administration (1991-1992); chef for Conseil d'États juridiske kontor ved Caisse nationale d'assurance maladie des travailleurs salariés (2001-2006); adjungeret professor ved Metz' universitet (1988-2000), senere ved université de Paris I Panthéon-Sorbonne (siden 2000); forfatter til en række udgivelser om forvaltningsret, fællesskabsret og europæiske menneskerettigheder; stifter af og formand for redaktionskomitéen for Bulletin de jurisprudence de droit de l'urbanisme, medstifter og medlem af redaktionskomitéen for Bulletin juridique des collectivités locales, formand for Conseil scientifique du groupement de recherche sur les institutions et le droit de l'aménagement de l'urbanisme et de l'habitat; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Thomas von Danwitz

Født i 1962; studier i Bonn, Genève og i Paris; juridisk statseksamen (1986 og 1992); dr.jur. (Bonns universitet, 1988); diplôme international d'administration publique (École nationale d'administration, 1990); akademisk undervisningsbeføjelse (Bonns universitet, 1996); professor i tysk offentlig ret og fællesskabsret (1996-2003), dekan for det juridiske fakultet ved Ruhr-Universität Bochum (2000-2001); professor i tysk offentlig ret og fællesskabsret (Kölns universitet, 2003-2006); direktør for institut for offentlig ret og forvaltningskundskab (2006); gæsteprofessor ved Fletcher School of Law and Diplomacy (2000), ved université François Rabelais (Tours, 2001-2006) og ved université de Paris I Panthéon-Sorbonne (2005-2006); æresdoktor ved université François Rabelais (Tours, 2010); dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Verica Trstenjak

Født i 1962; juridisk kandidateksamen (1987); dr.jur. fra Ljubljana universitet (1995); professor (siden 1996) i rets- og statsteori (retslære) og privatret; forsker; doktorstudier ved Zürich universitet, ved Institut für Rechtsvergleichung ved Wien universitet, ved Max Planck Instituttet for international privatret i Hamburg og ved Vrije Universitet, Amsterdam; gæsteforsker ved Wien universitet, Freiburg universitet (Tyskland) og ved Bucerius Law School i Hamburg, chef for juridisk tjeneste (1994-1996) og statssekretær for ministeren for videnskab og teknologi (1996-2000); generalsekretær for regeringen (2000); medlem af arbejdsgruppen for en europæisk civillovbog (Study Group on European Civil Code) siden 2003; ansvarlig for forskningsprojekt Humboldt (Humboldt Stiftung); skrevet mere end 100 juridiske artikler og bøger inden for fællesskabsret og privatret; den slovenske juristsammenslutnings pris »årets jurist 2003«; medlem af redaktionskomitéen på flere juridiske tidsskrifter; generalsekretær for den slovenske juristsammenslutning; medlem af flere juridiske foreninger, herunder Gesellschaft für Rechtsvergleichung; dommer ved Retten i Første Instans fra den 7. juli 2004 til den 6. oktober 2006; generaladvokat ved Domstolen fra den 7. oktober 2006 til den 28. november 2012.

Alexander Arabadjiev

Født i 1949; jurastudier (St. Kliment Ohridski universitet, Sofia); dommer ved førsteinstansretten i Blagoevgrad (1975-1983); dommer ved den regionale domstol i Blagoevgrad (1983-1986); dommer ved højesteretten (1986-1991); dommer ved forfatningsdomstolen (1991-2000); medlem af Den Europæiske Menneskerettighedskommission (1997-1999); medlem af konventet om Den Europæiske Unions fremtid (2002-2003); parlamentsmedlem (2001-2006); observatørstatus i Europa-Parlamentet; dommer ved Domstolen siden den 12. januar 2007.

Camelia Toader

Født i 1963; juridisk kandidateksamen (1986), dr.jur. (1997) (Bukarest universitet); retsassessor ved førsteinstansretten i Buftea (1986-1988); dommer ved førsteinstansrettens femte afdeling i Bukarest (1988-1992); advokatbestalling (Bukarest 1992); ekstern lektor (1992-2005) og derefter fra 2005 professor i civilret og europæisk kontraktsret ved Bukarest universitet; flere doktorstudier samt forskning ved Max Planck Instituttet for international privatret i Hamburg (1992-2004); afdelingschef for europæisk integration i justitsministeriet (1997-1999); dommer ved kassationsdomstolen (1999-2007); gæsteprofessor ved Wien universitet (2000 og 2011); underviser i fællesskabsret ved det nationale institut for dommerstanden (2003 og 2005-2006); medlem af redaktionskomitéer for flere juridiske tidsskrifter; fra 2010 associeret medlem af Det internationale akademi for komparativ ret og æresforsker ved centeret for europaretlige studier ved det rumænske akademis juridiske forskningsinstitut; dommer ved Domstolen siden den 12. januar 2007.

Jean-Jacques Kasel

Født i 1946; juridisk kandidateksamen, overbygningsgrad i forvaltningsret (ULB, 1970); afgangseksamen fra Institut d'études politiques de Paris (Ecofin, 1972); advokatfuldmægtig; juridisk konsulent ved Banque de Paris et des Pays-Bas (1972-1973); attaché og senere legationssekretær i udenrigsministeriet (1973-1976); formand for Ministerrådets arbejdsgrupper (1976); første ambassadesekretær (Paris), assisterende fast repræsentant ved OECD (forbindelsesofficer ved UNESCO, 1976-1979); kabinetschef for regeringens viceformand (1979-1980); formand for arbejdsgrupperne i EPS (Asien, Afrika, Latinamerika); rådgiver og derefter vicekabinetschef for formanden for Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1981); direktør for budgettet og vedtægten ved Ministerrådets Generalsekretariat (1981-1984); fuldmægtig ved den faste repræsentation ved De Europæiske Fællesskaber (1984-1985); formand for budgetkomitéen; befuldmægtiget minister, direktør for politiske og kulturelle anliggender (1986-1991); diplomatisk rådgiver for premierministeren (1986-1991); ambassadør i Grækenland (1989-1991, ikke bosat i Grækenland), formand for den politiske komité (1991); ambassadør, fast repræsentant ved De Europæiske Fællesskaber (1991-1998); formand for Coreper (1997); ambassadør (Bruxelles, 1998-2002); fast repræsentant ved NATO (1998-2002); hofmarskal og kabinetschef for Hans Kongelige Højhed Storhertugen (2002-2007); dommer ved Domstolen siden den 15. januar 2008.

Marek Safjan

Født i 1949; dr.jur. (Warszawas universitet 1980); doktor i juridisk videnskab (Warszawas universitet 1980); juridisk professor (1998-2009); direktør for institut for civilret ved Warszawas universitet (1992-1996); vicerector for Warszawas universitet (1994-1997); generalsekretær for den polske afdeling af foreningen Henri Capitant; venner af den franske retskultur (1994-1998); Polens repræsentant ved Europarådets Komité for Bioetik (1991-1997); præsident for Det Videnskabelige Råd ved Juridisk Institut (1998); dommer ved forfatningsdomstolen (1997-1998), derefter retspræsident for samme domstol (1998-2006); medlem af Det Internationale Akademi for komparativ ret (siden 1994); medlem af Den Internationale Forening for Jura, Etik og Videnskab (siden 1995); medlem af den polske komité i Helsinki, medlem af det polske kunst- og litteraturakademi; fortjenstmedalje tildelt af Europarådets generalsekretær (2007); forfatter af adskillige artikler vedrørende civilret, lægeret og EU-ret; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2009.

Daniel Šváby

Født i 1951; juridisk kandidateksamen (Bratislava universitet); dommer ved førsteinstansretten i Bratislava; dommer ved appelretten med civile retssager som ansvarsområde og vicepræsident for appelretten i Bratislava; medlem af afdelingen for civil- og familieret ved justitsministeriets juridiske tjeneste; konstitueret dommer ved højesteret med erhvervsret som ansvarsområde; medlem af Den Europæiske Menneskerettighedskommission (Strasbourg); dommer ved forfatningsdomstolen (2000-2004); dommer ved Retten i Første Instans fra den 12. maj 2004 til den 6. oktober 2009, dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2009.

Maria Berger

Født i 1956; jura- og økonomistudier (1975-1979); juridisk kandidateksamen; assistent og ansvarlig for undervisningen ved institut for offentlig ret og statskundskab ved Innsbruck Universitet (1979-1984); fuldmægtig i Forbundsministeriet for videnskab og forskning, senest vicekontorchef (1984-1988); ansvarlig for spørgsmål vedrørende Den Europæiske Union ved Forbundskancelliet (1988-1989); kontorchef for »Europæisk Integration« i Forbundskancelliet (forberedelse af Østrigs tiltrædelse af Den Europæiske Union) (1989-1992); direktør for EFTA-Tilsynsmyndigheden i Genève og i Bruxelles (1993-1994); vicerector for Donau universitet i Krems (1995-1996); medlem af Europa-Parlamentet (november 1996 – januar 2007 og december 2008 – juli 2009); medlem af Udvalget om Retlige Anliggender og suppleant ved Det Europæiske Konvent om Europas fremtid (februar 2002 – juli 2003); medlem af kommunalbestyrelsen i Perg (september 1997 – september 2009); forbundsjustitsminister (januar 2007 – december 2008); dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2009.

Niilo Jääskinen

Født i 1958; lic.jur. (1980); diplom i videregående retsstudier (1982); doktorafhandling (2008) fra Helsinki universitet; undervisningsansvarlig ved Helsinki universitet (1980-1986); referendar og vikarierende dommer ved førsteinstansretten i Rovaniemi (1983-1984); juridisk rådgiver (1987-1989), derefter chef for afdelingen for EU-ret (1990-1995) i justitsministeriet; juridisk rådgiver ved udenrigsministeriet (1989-1990); rådgiver og sekretær for europasager i den høje kommission ved den finske parlament 1995-2000); vikarierende dommer (juli 2000-december 2002), derefter dommer (januar 2003 – september 2009) ved den højeste forvaltningsdomstol; ansvarlig for juridiske og institutionelle spørgsmål under forhandlingerne om Republikken Finlands tiltrædelse af Den Europæiske Union; generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2009.

Pedro Cruz Villalón

Født i 1946; juridisk eksamen (1963-1968) og dr.jur. (1975) fra Sevillas universitet; studier ved universitetet i Freiburg im Breisgau (1969-1971); lektor i politisk ret ved Sevillas universitet (1978-1986); indehaver af lærestolen i forfatningsret ved Sevillas universitet (1986-1992); referendar ved Tribunal Constitucional (1986-1987); Letrado ved Tribunal Constitucional (1992-1998); præsident for Tribunal Constitucional (1998-2001); Fellow ved Wissenschaftskolleg i Berlin (2001-2002); indehaver af lærestolen i forfatningsret ved Universidad Autónoma i Madrid (2002-2009); valgt medlem af Consejo de Estado (2004-2009); forfatter af adskillige publikationer; generaladvokat ved Domstolen siden den 14. december 2009.

Alexandra (Sacha) Prechal

Født i 1959; jurastudier (Groningen Universitet, 1977-1983); dr.jur. (Amsterdam universitet, 1995); underviser i jura ved det juridiske fakultet i Maastricht (1983-1987); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1987-1991); underviser ved Europa-Instituttet under det juridiske fakultet ved Amsterdam universitet (1991-1995); professor i EU-ret ved det juridiske fakultet ved Tilburg universitet (1995-2003); professor i EU-ret ved det juridiske fakultet ved Utrecht universitet og bestyrelsesmedlem ved Europa-Instituttet ved Utrecht universitet (siden 2003); medlem af redaktionskomitéen for flere nationale og internationale juridiske tidsskrifter; forfatter af adskillige publikationer; medlem af Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen; dommer ved Domstolen siden den 10. juni 2010.

Egidijus Jarašiūnas

Født i 1952; juridisk kandidateksamen fra universitetet i Vilnius (1974-1979); doktor i juridisk videnskab ved Litauens Akademi for Retsvidenskab (1999); advokat i Litauen (1979-1990); parlamentsmedlem i Republikken Litauens parlament (1990-1992), herefter medlem af Republikken Litauens parlament Seimas og medlem af Rådet for stat og ret (1992-1996); dommer ved Republikken Litauens forfatningsdomstol (1996-2005), herefter rådgiver for præsidenten for Republikken Litauens forfatningsdomstol (siden 2006); assistent for lærestolen i forfatningsret ved det juridiske fakultet ved universitetet Mykolas Romeris (1997-2000), herefter assisterende professor (2000-2004), dernæst professor ved lærestolen (siden 2004) og endelig formand for denne lærestol i forfatningsret (2005-2007); dekan for det juridiske fakultet ved universitetet Mykolas Romeris (2007-2010); medlem af Venedigkommissionen (2006-2010); underskriver af retsakten af 11. marts 1990 om genopretning af Litauens selvstændighed; forfatter af adskillige juridiske publikationer; dommer ved Domstolen siden den 6. oktober 2010.

Carl Gustav Fernlund

Født i 1950; juridisk kandidateksamen fra Lunds Universitet (1975); justitssekretær ved Landskrona tingsrätt (1976-1978); kammarrättsfiskal (1978-1982); kammarrättsassessor (1982); juridisk rådgiver for det faste udvalg Konstitutionsutskottet i Sveriges riksdag (1983-1985); juridisk rådgiver i finansministeriet (1985-1990); departementsråd og leder af finansministeriets afdeling for personlig indkomstskat (1990-1996); leder af finansministeriets afdeling for punktafgifter (1996-1998); økonomisk råd ved Sveriges faste repræsentation ved Den Europæiske Union (1998-2000); finansråd og leder af finansministeriets skatte- og tolddepartement (2000-2005); regeringsråd (2005-2009); præsident for Kammarrätten i Göteborg (2009-2011); dommer ved Domstolen siden den 6. oktober 2011.

José Luis da Cruz Vilaça

Født i 1944; juridisk eksamen og kandidatgrad i økonomisk politik ved universitet i Coimbra; doktor i international økonomi (Université de Paris I – Panthéon Sorbonne); værnepligtigt aftjent i marine-ministeriet (juridisk tjeneste, 1969-1972); professor ved det katolske universitet og ved Universidade Nova de Lisboa; professor ved universitetet i Coimbra og ved Universidade Lusíada de Lisboa (direktør for instituttet for europæiske studier); medlem af den portugisiske regering (1980-1983); statssekretær i Indenrigsministeriet, under formandskabet i Ministerrådet og for EU-anliggender; medlem af det portugisiske parlament; næstformand for De Kristelige Demokrater; generaladvokat ved Domstolen (1986-1988); præsident for De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (1989-1995); advokat i Lisabon, specialiseret i EU-ret og konkurrenceret (1996-2012); medlem af refleksionsgruppen vedrørende fremtidsperspektiverne for De Europæiske Fællesskabers retsinstanser (»Due-gruppen«) (2000); formand for Europa-Kommissionens disciplinærråd (2003-2007); formand for den portugisiske forening for europaret (siden 1999); dommer ved Domstolen siden den 8. oktober 2012.

Melchior Wathelet

Født i 1949; juridisk og økonomisk kandidateksamen (universitetet i Liège); Master of Laws (Harvard University, De Forenede Stater); doctor honoris causa (université de Paris-Dauphine); professor i europaret ved universitetet i Louvain og ved universitetet i Liège; medlem af deputeretkammeret (1977-1995); statssekretær, minister og ministerpræsident i regionen Vallonien (1980-1988); vicepremierminister, justitsminister og minister for små og mellemstore virksomheder (1988-1992); vicepremierminister, justitsminister og økonomiminister (1992-1995); vicepremierminister, forsvarsminister (1995); borgmester i Verviers (1995); dommer ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1995-2003); juridisk rådgiver, derefter advokat (2004-2012); minister uden portefølje (2009-2012); generaladvokat ved Domstolen siden den 8. oktober 2012.

Christopher Vajda

Født i 1955; juridisk kandidateksamen fra Cambridge universitet; eksamensbevis efter videregående studier i EU-ret ved det frie universitet i Bruxelles (licence spéciale) (med særlig udmærkelse); bestalling fra the Bar of England and Wales (Gray's Inn, 1979); barrister (1979-2012); bestalling fra the Bar of Northern Ireland (1996); Queen's Counsel (1997); medlem af bestyrelsen for Gray's Inn (2003); dommer ved Crown Court (2003-2012); kasserer for United Kingdom Association for European Law (2001-2012); bidrager til European Community Law of Competition (Bellamy & Child, 3.-6. udgave); dommer ved Domstolen siden 8. oktober 2012.

Nils Wahl

Født i 1961; jur.kand. (1987), dr.jur. (Stockholms universitet, 1995); assisterende professor, indehaver af Jean Monnet-lærestolen for fællesskabsret (1995) og professor i fællesskabsret (Stockholms universitet, 2001); advokatfuldmægtig (1987-1989); administrerende direktør for en uddannelsesfond (1993-2004); formand for den svenske forening for fællesskabsretlige studier (2001-2006); medlem af Rådet för konkurrensfrågor (2001-2006); konstitueret dommer ved Hovrätten över Skåne och Blekinge (landsretten, 2005); dommer ved Retten i Første Instans siden den 7. oktober 2006. Generaladvokat ved Domstolen siden den 28. november 2012.

Alfredo Calot Escobar

Født i 1961; juridisk kandidateksamen fra Valencias Universitet (1979-1984); forretningsanalytiker ved rådet for handelskamrene i den selvstyrende region Valencia (1986); jurist-lingvist ved Domstolen (1986-1990); juridisk revisor ved Domstolen (1990-1993); fuldmægtig i Domstolens Presse- og Informationstjeneste (1993-1995); fuldmægtig i sekretariatet for Europa-Parlamentets Udvalg om Institutionelle Spørgsmål (1995-1996); attaché ved Domstolens justitssekretær (1996-1999); referendar ved Domstolen (1999-2000); chef for den spanske oversættelsesafdeling ved Domstolen (2000-2001); direktør, herefter generaldirektør, for oversættelsesdirektoratet ved Domstolen (2001-2010); justitssekretær ved Domstolen siden den 7. oktober 2010.

2. Ændringer i Domstolens sammensætning i 2012

Højtideligt retsmøde den 8. oktober 2012

Ved afgørelser af 25. april 2012 og 20. juni 2012 er José Luís da Cruz Vilaça, til afløsning af José Narciso da Cunha Rodrigues, og Christopher Vajda, til afløsning af Konrad Schiemann, blevet udnævnt til dommere ved Domstolen for perioden fra den 7. oktober 2012 til den 6. oktober 2018.

Ved afgørelser af 25. april 2012 og 20. juni 2012 har repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer for perioden fra den 7. oktober 2012 til den 6. oktober 2018 genudnævnt generaladvokaterne Yves Bot og Paolo Mengozzi. Ved afgørelse af 25. april 2012 er Melchior Wathelet blevet udnævnt til generaladvokat ved Domstolen for perioden fra den 7. oktober 2012 til den 6. oktober 2018 til afløsning af Ján Mazák.

Højtideligt retsmøde den 28. november 2012

Der blev denne dato afholdt et højtideligt retsmøde ved Domstolen i anledning af Verica Trstenjaks fratræden og Nils Wahls tiltræden.

3. Rettens sammensætning efter rangfølge

Fra den 1. januar 2012 til den 10. oktober 2012

V. SKOURIS, Domstolens præsident
A. TIZZANO, formand for Første Afdeling
J.N. CUNHA RODRIGUES, formand for Anden Afdeling
K. LENAERTS, formand for Tredje Afdeling
J.-C. BONICHOT, formand for Fjerde Afdeling
J. MAZÁK, førstegeneraladvokat
J. MALENOVSKÝ, formand for Syvende Afdeling
U. LÖHMUS, formand for Sjette Afdeling
M. SAFJAN, formand for Femte Afdeling
A. PRECHAL, formand for Ottende Afdeling
A. ROSAS, dommer
R. SILVA de LAPUERTA, dommer
J. KOKOTT, generaladvokat
K. SCHIEMANN, dommer
E. JUHÁSZ, dommer
G. ARESTIS, dommer
A. BORG BARTHET, dommer
M. ILEŠIČ, dommer
E. LEVITS, dommer
A. Ó CAOIMH, dommer
L. BAY LARSEN, dommer
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGGOZZI, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
T. von DANWITZ, dommer
V. TRSTENJAK, generaladvokat
A. ARABADJIEV, dommer
C. TOADER, dommer
J.-J. KASEL, dommer
D. ŠVÁBY, dommer
M. BERGER, dommer
N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
E. JARAŠIŪNAS, dommer
C.G. FERNLUND, dommer

A. CALOT ESCOBAR, justitssekretær

fra den 11. oktober 2012 til den 28. november 2012

V. SKOURIS, Domstolens præsident
K. LENAERTS, Domstolens vicepræsident
A. TIZZANO, formand for Første Afdeling
R. SILVA DE LAPUERTA, formand for Anden Afdeling
M. ILEŠIČ, formand for Tredje Afdeling
L. BAY LARSEN, formand for Fjerde Afdeling
T. von DANWITZ, formand for Femte Afdeling
N. JÄÄSKINEN, førstegeneraladvokat
A. ROSAS, formand for Tiende Afdeling
G. ARESTIS, formand for Syvende Afdeling
J. MALENOVSKÝ, formand for Niende Afdeling
M. BERGER, formand for Sjette Afdeling
E. JARAŠIŪNAS, formand for Ottende Afdeling
J. KOKOTT, generaladvokat
E. JUHÁSZ, dommer
A. BORG BARTHET, dommer
U. LÖHMUS, dommer
E. LEVITS, dommer
A. Ó CAOIMH, dommer
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGGOZZI, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
J.-C. BONICHOT, dommer
A. ARABADJIEV, dommer
C. TOADER, dommer
J.-J. KASEL, dommer
M. SAFJAN, dommer
D. ŠVÁBY, dommer
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
A. PRECHAL, dommer
C.G. FERNLUND, dommer
J.L. DA CRUZ VILAÇA, dommer
M. WATHELET, generaladvokat
C. VAJDA, dommer

A. CALOT ESCOBAR, justitssekretær

**fra den 29. november 2012 til den
31. december 2012**

V. SKOURIS, Domstolens præsident
K. LENAERTS, Domstolens vicepræsident
A. TIZZANO, formand for Første Afdeling
R. SILVA DE LAPUERTA, formand for Anden Afdeling
M. ILEŠIČ, formand for Tredje Afdeling
L. BAY LARSEN, formand for Fjerde Afdeling
T. von DANWITZ, formand for Femte Afdeling
N. JÄÄSKINEN, førstegeneraladvokat
A. ROSAS, formand for Tiende Afdeling
G. ARESTIS, formand for Syvende Afdeling
J. MALENOVSKÝ, formand for Niende Afdeling
M. BERGER, formand for Sjette Afdeling
E. JARAŠIŪNAS, formand for Ottende Afdeling
J. KOKOTT, generaladvokat
E. JUHÁSZ, dommer
A. BORG BARTHET, dommer
U. LÖHMUS, dommer
E. LEVITS, dommer
A. Ó CAOIMH, dommer
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGOZZI, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
J.-C. BONICHOT, dommer
A. ARABADJIEV, dommer
C. TOADER, dommer
J.-J. KASEL, dommer
M. SAFJAN, dommer
D. ŠVÁBY, dommer
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
A. PRECHAL, dommer
C.G. FERNLUND, dommer
J.L. DA CRUZ VILAÇA, dommer
M. WATHELET, generaladvokat
C. VAJDA, dommer
N. WAHL, generaladvokat

A. CALOT ESCOBAR, justitssekretær

4. Tidligere medlemmer af Domstolen

Massimo Pilotti, dommer (1952-1958), præsident 1952-1958
Petrus Serrarens, dommer (1952-1958)
Adrianus Van Kleffens, dommer (1952-1958)
Jacques Rueff, dommer (1952-1959 og 1960-1962)
Otto Riese, dommer (1952-1963)
Maurice Lagrange, generaladvokat (1952-1964)
Louis Delvaux, dommer (1952-1967)
Charles Léon Hammes, dommer (1952-1967), præsident 1964-1967
Karl Roemer, generaladvokat (1953-1973)
Nicola Catalano, dommer (1958-1962)
Rino Rossi, dommer (1958-1964)
Andreas Matthias Donner, dommer (1958-1979), præsident 1958-1964
Alberto Trabucchi, dommer (1962-1972), derefter generaladvokat (1973-1976)
Robert Lecourt, dommer (1962-1976), præsident 1967-1976
Walter Strauss, dommer (1963-1970)
Joseph Gand, generaladvokat (1964-1970)
Riccardo Monaco, dommer (1964-1976)
Josse J. Mertens de Wilmars, dommer (1967-1984), præsident 1980-1984
Pierre Pescatore, dommer (1967-1985)
Alain Louis Dutheil de Lamothe, generaladvokat (1970-1972)
Hans Kutscher, dommer (1970-1980), præsident 1976-1980
Henri Mayras, generaladvokat (1972-1981)
Cearbhall O'Dalaigh, dommer (1973-1974)
Max Sørensen, dommer (1973-1979)
Gerhard Reischl, generaladvokat (1973-1981)
Jean-Pierre Warner, generaladvokat (1973-1981)
Alexander J. Mackenzie Stuart, dommer (1973-1988), præsident 1984-1988
Aindrias O'Keeffe, dommer (1974-1985)
Adolphe Touffait, dommer (1976-1982)
Francesco Capotorti, dommer (1976), derefter generaladvokat (1976-1982)
Giacinto Bosco, dommer (1976-1988)
Thymen Koopmans, dommer (1979-1990)
Ole Due, dommer (1979-1994), præsident 1988-1994
Ulrich Everling, dommer (1980-1988)
Alexandros Chloros, dommer (1981-1982)
Simone Rozès, generaladvokat (1981-1984)
Pieter Verloren van Themaat, generaladvokat (1981-1986)
Sir Gordon Slynn, generaladvokat (1981-1988), derefter dommer (1988-1992)
Fernand Grévisse, dommer (1981-1982 og 1988-1994)
Kai Bahlmann, dommer (1982-1988)
Yves Galmot, dommer (1982-1988)
G. Federico Mancini, generaladvokat (1982-1988), derefter dommer (1988-1999)
Constantinos Kakouris, dommer (1983-1997)

Marco Darmon, generaladvokat (1984-1994)
René Joliet, dommer (1984-1995)
Carl Otto Lenz, generaladvokat (1984-1997)
Thomas Francis O'Higgins, dommer (1985-1991)
Fernand Schockweiler, dommer (1985-1996)
José Luís Da Cruz Vilaça, generaladvokat (1986-1988)
José Carlos De Carvalho Moithinho de Almeida, dommer (1986-2000)
Jean Mischo, generaladvokat (1986-1991 og 1997-2003)
Gil Carlos Rodríguez Iglesias, dommer (1986-2003), præsident 1994-2003
Manuel Díez de Velasco, dommer (1988-1994)
Manfred Zuleeg, dommer (1988-1994)
Walter Van Gerven, generaladvokat (1988-1994)
Giuseppe Tesauro, generaladvokat (1988-1998)
Francis Geoffrey Jacobs, generaladvokat (1988-2006)
Paul Joan George Kapteyn, dommer (1990-2000)
John L. Murray, dommer (1991-1999)
Claus Christian Gulmann, generaladvokat (1991-1994), derefter dommer (1994-2006)
David Alexander Ogilvy Edward, dommer (1992-2004)
Michael Bendik Elmer, generaladvokat (1994-1997)
Günter Hirsch, dommer (1994-2000)
Georges Cosmas, generaladvokat (1994-2000)
Antonio Mario La Pergola, dommer (1994 og 1999-2006), generaladvokat (1995-1999)
Jean-Pierre Puissochet, dommer (1994-2006)
Philippe Léger, generaladvokat (1994-2006)
Hans Ragnemalm, dommer (1995-2000)
Nial Fennelly, generaladvokat (1995-2000)
Leif Sevón, dommer (1995-2002)
Melchior Wathelet, dommer (1995-2003)
Peter Jann, dommer (1995-2009)
Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer, generaladvokat (1995-2009)
Romain Schintgen, dommer (1996-2008)
Ioannou Krateros, dommer (1997-1999)
Siegbert Alber, generaladvokat (1997-2003)
Antonio Saggio, generaladvokat (1998-2000)
Fidelma O'Kelly Macken, dommer (1999-2004)
Stig Von Bahr, dommer (2000-2006)
Ninon Colneric, dommer (2000-2006)
Leendert A. Geelhoed, generaladvokat (2000-2006)
Christine Stix-Hackl, generaladvokat (2000-2006)
Christiaan Willem Anton Timmermans, dommer (2000-2010)
José Narciso Da Cunha Rodrigues, dommer (2000-2012)
Luís Miguel Póiares Pessoa Maduro, generaladvokat (2003-2009)
Jerzy Makarczyk, dommer (2004-2009)
Ján Klučka, dommer (2004-2009)
Pranas Kūris, dommer (2004-2010)
Konrad Hermann Theodor Schiemann, dommer (2004-2012)

Pernilla Lindh, dommer (2006-2011)
Ján Mazák, generaladvokat (2006-2012)
Verica Trstenjak, generaladvokat (2006-2012)

Præsidenter

Massimo Pilotti (1952-1958)
Andreas Matthias Donner (1958-1964)
Charles Léon Hammes (1964-1967)
Robert Lecourt (1967-1976)
Hans Kutscher (1976-1980)
Josse J. Mertens de Wilmars (1980-1984)
Stuart Alexander John Mackenzie (1984-1988)
Ole Due (1988-1994)
Gil Carlos Rodríguez Iglésias (1994-2003)

Justitssekretærer

Albert Van Houtte (1953-1982)
Paul Heim (1982-1988)
Jean-Guy Giraud (1988-1994)
Roger Grass (1994-2010)

D – Statistik over retssagerne ved Domstolen

Samlet oversigt for Domstolen

1. Indbragte, afsluttede, verserende sager (2008-2012)

Indbragte sager

2. Sagstyper (2008-2012)
3. Sagernes genstand (2012)
4. Traktatbrudssøgsmål (2008-2012)

Afsluttede sager

5. Sagstyper (2008-2012)
6. Domme, kendelser, udtalelser (2012)
7. Dommerkollegierne (2008-2012)
8. Afsluttede sager ved dom, udtalelse eller kendelse med karakter af afgørelse (2008-2012)
9. Sagernes genstand (2008-2012)
10. Sagernes genstand (2012)
11. Traktatbrudssøgsmål: sagernes udfald (2008-2012)
12. Sagsbehandlingstid (domme og kendelser med karakter af afgørelse) (2008-2012)

Verserende sager pr. 31. december

13. Sagstyper (2008-2012)
14. Dommerkollegierne (2008-2012)

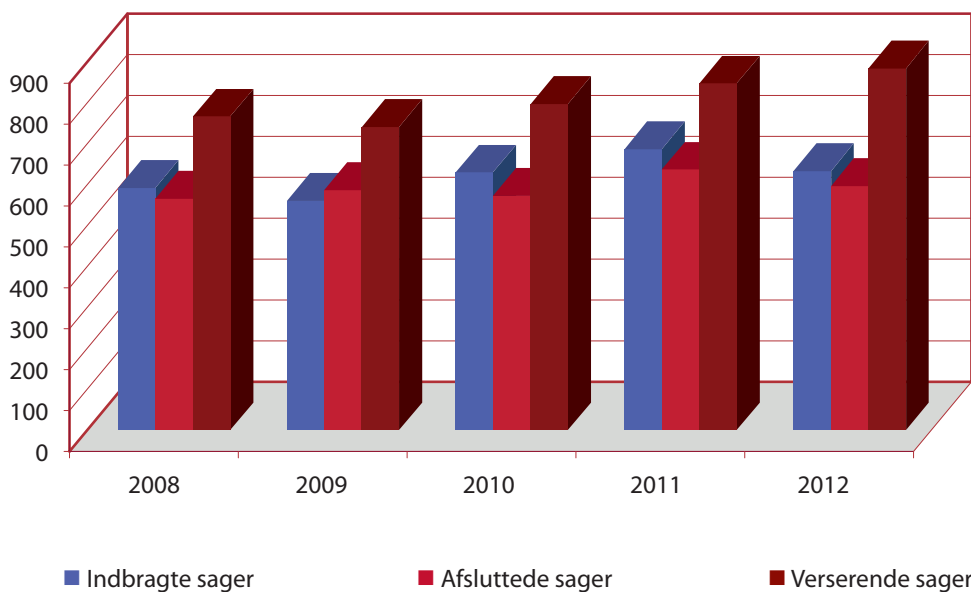
Øvrige poster

15. Fremskyndede procedurer (2008-2012)
16. Præjudicielle hasteprocedurer (2008-2012)
17. Afgørelser vedrørende foreløbige forholdsregler (2012)

Den almindelige udvikling (1952-2012)

18. Indbragte sager og domme
19. Indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. år)
20. Indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. retsinstans)
21. Indbragte traktatbrudssøgsmål

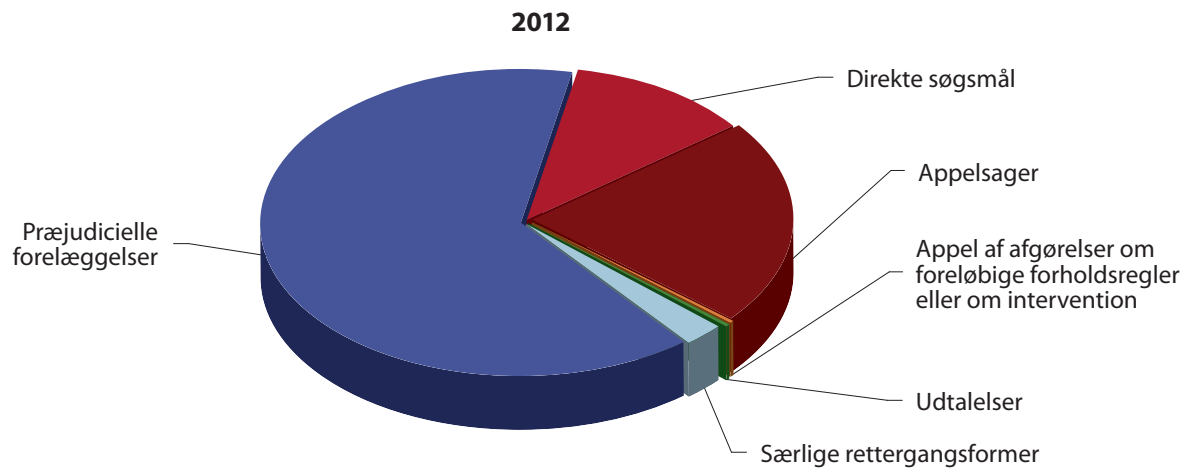
1. Samlet oversigt for Domstolen – indbragte, afsluttede, verserende sager (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Indbragte sager	593	562	631	688	632
Afsluttede sager	567	588	574	638	595
Verserende sager	768	742	799	849	886

¹ Tallene (brutttotal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

2. Indbragte sager – sagstyper (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Præjudicielle forelæggelser	288	302	385	423	404
Direkte søgsmål	210	143	136	81	73
Appelsager	78	105	97	162	136
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	8	2	6	13	3
Udtalelser	1	1			1
Særlige rettergangsformer ²	8	9	7	9	15
I alt		562	631	688	632
Begæringer om foreløbige forholdsregler		2	2	3	

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

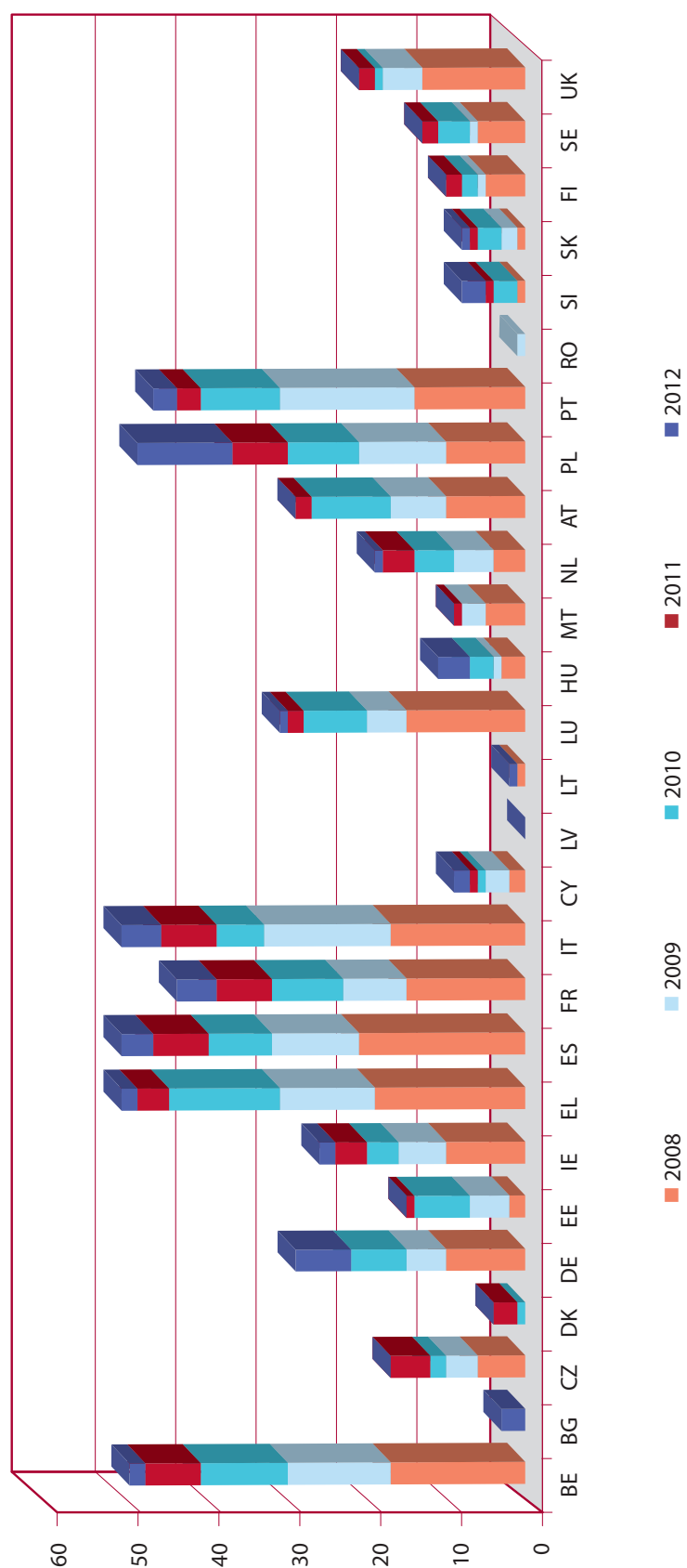
² »Særlige rettergangsformer« omfatter: retshjælp, fastsættelse af sagsomkostninger, berigtigelse, indsigelser mod udeblivelsesdom, tredjemandsindsigelser, fortolkning, ekstraordinær genoptagelse, stillingtagen til et forslag fra førstegeneraladvokaten om at undergive en afgørelse fra Retten en fornyet prøvelse, begæringer om udlæg eller arrest, sager om immunitetsspørgsmål.

3. Indbragte sager – sagernes genstand (2012) ¹

	Direkte søgsmål	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	I alt	Særlige rettergangsformer
Aktindsigt			3		3	
Den Europæiske Unions optræden udadtil	2	1			3	1
Energi	3				3	
Etableringsfrihed		10			10	
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig, ...)	1	1			2	
Fiskale bestemmelser	2	57	1		60	
Forbrugerbeskyttelse	1	22	1		24	
Forskning, teknologisk udvikling og rummet		2			2	
Fri bevægelighed for personer	1	21			22	
Fri udveksling af tjenesteydelser	2	8			10	
Frie kapitalbevægelser	2	9			11	
Frie varebevægelser	2	1			3	
Fælles fiskeripolitik	2		1		3	
Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik			4	2	6	
Grundlæggende EU-retlige principper		21			21	
Handelspolitik	1	1	5		7	
Industripolitik	4	12			16	
Intellektuel og industriel ejendomsret		16	43		59	
Konkurrence		6	23	1	30	
Landbrug	1	15	5		21	
Miljø	14	19	5		38	
Offentlige kontrakter	3	8	1		12	
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	1	56			57	
Regler for institutionerne	3	3	15		21	4
Regler for virksomhederne		4			4	
Social sikring af vandrende arbejdstagere		8			8	
Socialpolitik	2	34	2		38	
Statsstøtte	5	3	20		28	
Tilnærmelse af lovgivningerne	6	30			36	
Toldunion og fælles toldtarif		11	2		13	
Transport	10	11			21	
Unionsborgerskab		11			11	
Økonomisk og monetær politik	1	1	1		3	
Økonomisk, social og territorial samhørighed		2	3		5	
TEUF	69	404	135	3	611	5
Procedure						11
Tjenestemandsvedtægten	4		1		5	
Diverse	4		1		5	11
I ALT	73	404	136	3	616	16

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

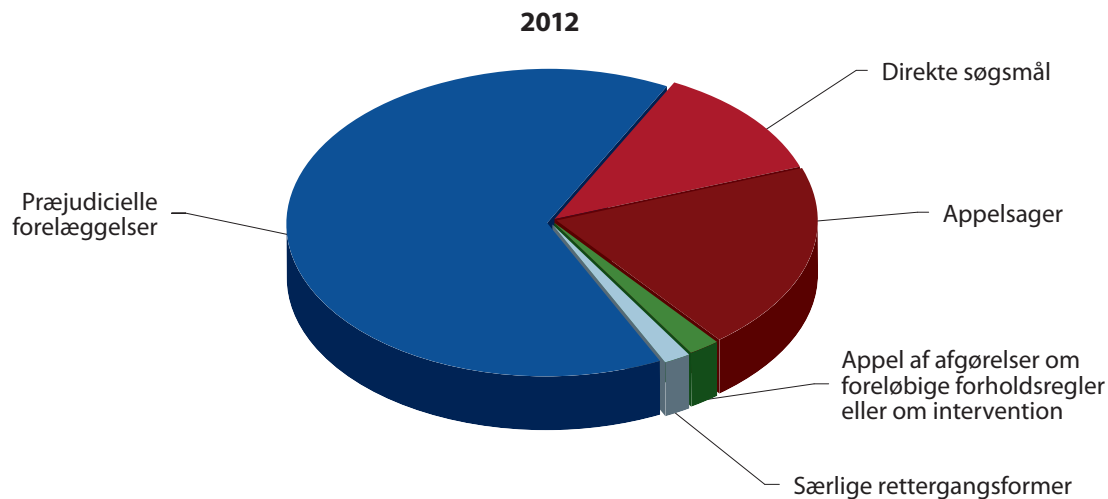
4. Indbragte sager – traktatbrudssøgsmål (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Belgien	17	13	11	7	2
Bulgarien					3
Tjekkiet	6	4	2	5	
Danmark			1	3	
Tyskland	10	5	7		7
Estland	2	5	7	1	
Irland	10	6	4	4	2
Grækenland	19	12	14	4	2
Spanien	21	11	8	7	4
Frankrig	15	8	9	7	5
Italien	17	16	6	7	5
Cypern	2	3	1	1	2
Letland					
Litauen	1				1
Luxembourg	15	5	8	2	1
Ungarn	3	1	3		4
Malta	5	3		1	
Nederlandene	4	5	5	4	1
Østrig	10	7	10	2	
Polen	10	11	9	7	12
Portugal	14	17	10	3	3
Rumænien		1			
Slovenien	1		3	1	3
Slovakiet	1	2	3	1	1
Finland	5	1	2	2	
Sverige	6	1	4	2	
Det Forenede Kongerige	13	5	1	2	
I alt	207	142	128	73	58

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

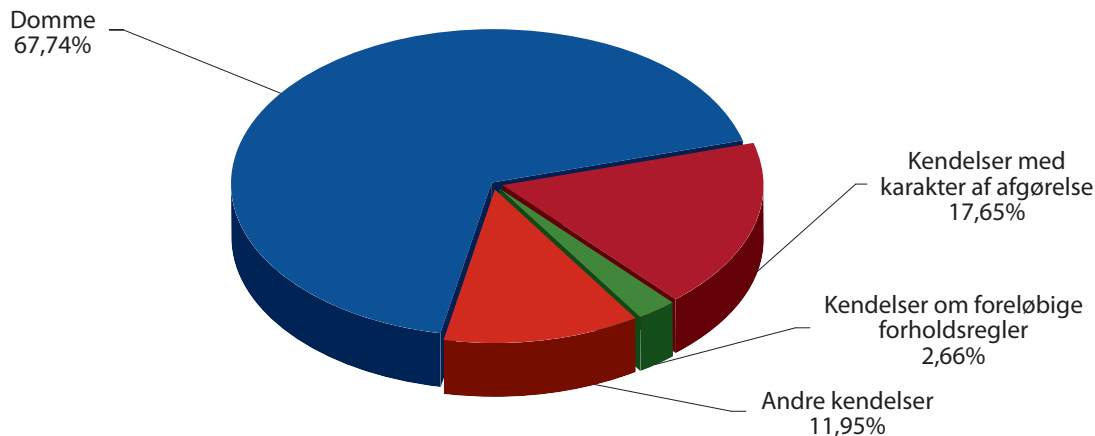
5. Afsluttede sager – sagstyper (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Præjudicielle forelæggelser	301	259	339	388	386
Direkte søgsmål	181	215	139	117	70
Appelsager	69	97	84	117	117
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	8	7	4	7	12
Udtalelser		1		1	
Særlige rettergangsformer	8	9	8	8	10
I alt	567	588	574	638	595

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

6. Afsluttede sager – domme, kendelser, udtalelser (2012) ¹

	Domme	Kendelser med karakter af afgørelse ²	Kendelser om foreløbige forholdsregler ³	Andre kendelser ⁴	Udtalelser	I alt
Præjudicielle forelæggelser	249	41		36		326
Direkte søgsmål	56		1	13		70
Appelsager	52	44	1	14		111
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention			12			12
Udtalelser						
Særlige rettergangsformer		8				8
I alt	357	93	14	63		527

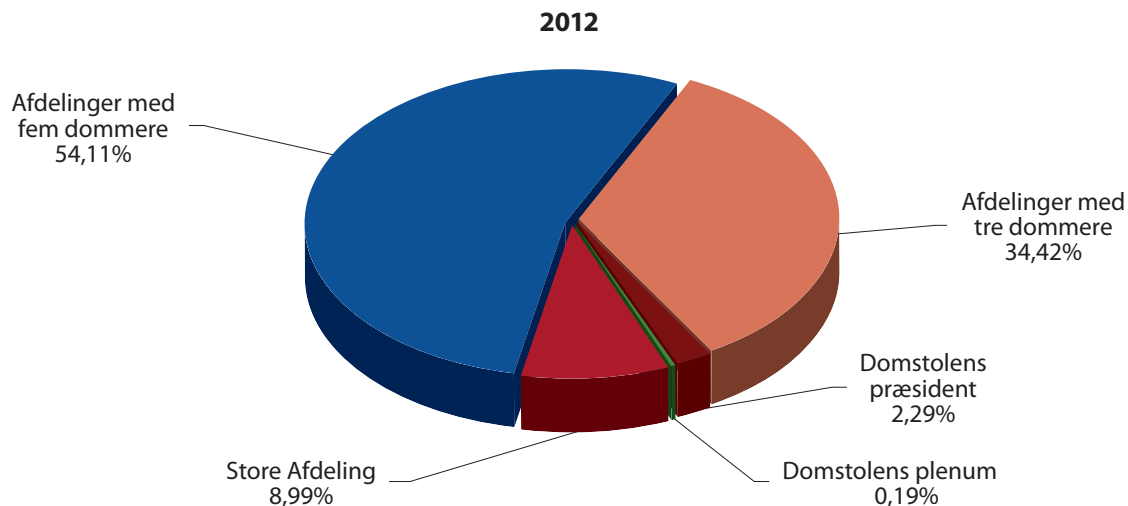
¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

² Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

³ Kendelser afsagt i sager vedrørende begæringer i medfør af artikel 278 TEUF eller 279 TEUF (tidligere artikel 242 EF og 243 EF) eller artikel 280 TEUF (tidligere artikel 244 EF) eller i medfør af de tilsvarende bestemmelser i Euratomtraktaten eller i sager angående appel af en kendelse om foreløbige forholdsregler eller om intervention.

⁴ Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

7. Afsluttede sager – dommerkollegierne (2008-2012)¹

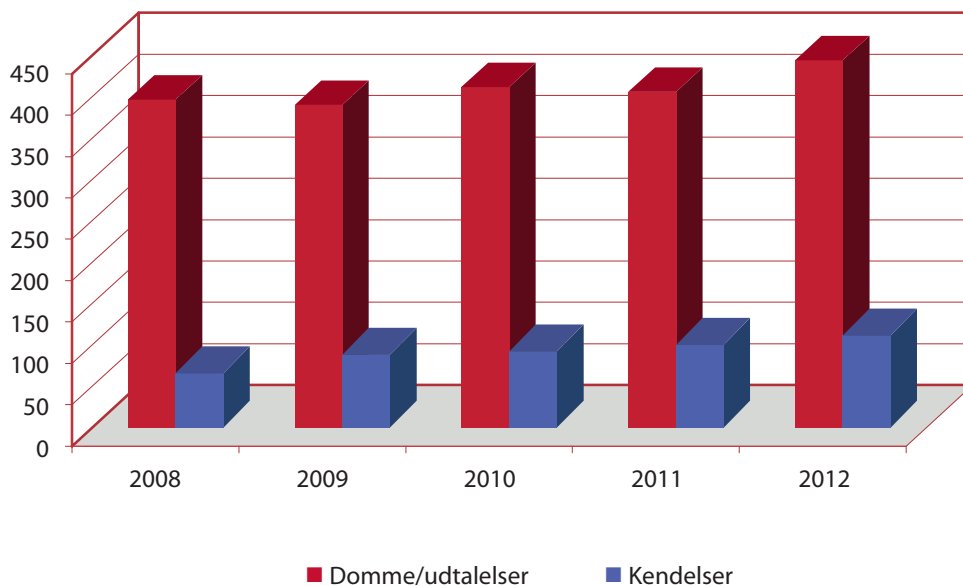

	2008			2009			2010			2011			2012		
	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt
Domstolens plenum										1		1	1		1
Store Afdeling	66		66	41		41	70	1	71	62		62	47		47
Afdelinger med fem dommere	259	13	272	275	8	283	280	8	288	290	10	300	275	8	283
Afdelinger med tre dommere	65	59	124	96	70	166	56	76	132	91	86	177	83	97	180
Domstolens præsident		7	7		5	5		5	5		4	4		12	12
I alt	390	79	469	412	83	495	406	90	496	444	100	544	406	117	523

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

8. Sager afsluttet ved dom, udtalelse eller kendelse med karakter af afgørelse (2008-2012)^{1 2}

	2008	2009	2010	2011	2012
Domme/udtalelser	390	412	406	444	406
Kendelser	79	83	90	100	117
I alt	469	495	496	544	523

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

9. Sager afsluttet ved dom, udtalelse eller kendelse med karakter af afgørelse – sagernes genstand (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Aktindsigt				2	5
Bruxelleskonventionen	1	2			
De Europæiske Fællesskabers budget ²			1		
Den Europæiske Unions optræden udadtil	8	8	10	8	5
Energi	4	4	2	2	
Etableringsfrihed	29	13	17	21	6
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig, ...) ²			1	4	3
Fiskale bestemmelser	38	44	66	49	64
Folkesundhed				3	1
Forbrugerbeskyttelse ³			3	4	9
Forskning, information, uddannelse og statistik			1		
Forskning, teknologisk udvikling og rummet					1
Fri bevægelighed for personer	27	19	17	9	18
Fri udveksling af tjenesteydelser	8	17	30	27	29
Frie kapitalbevægelser	9	7	6	14	21
Frie varebevægelser	12	13	6	8	7
Fælles fiskeripolitik	6	4	2	1	
Fælles toldtarif ⁴	5	13	7	2	
Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik	2	2	2	4	9
Fællesskabernes egne indtægter ²		10	5	2	
Grundlæggende EU-retlige principper	4	4	4	15	7
Handelspolitik	1	5	2	2	8
Industripolitik	12	6	9	9	8
Intellectuel og industriel ejendomsret	22	31	38	47	46
Konkurrence	23	28	13	19	30
Landbrug	54	18	15	23	22
Miljø ³			9	35	27
Miljø og forbrugerbeskyttelse ³	43	60	48	25	1
Nye staters tiltrædelse		1		1	2
Offentlige kontrakter				7	12
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	4	26	24	23	37
Privilegier og immuniteter	2				
Regionalpolitik	1	3	2		
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (Reachforordningen)				1	
Regler for institutionerne	15	29	26	20	27
Regler for virksomhederne	17	17	17	8	1
Retlige og indre anliggender	1				
Romkonventionen		1			
Social sikring af vandreende arbejdstagere	5	3	6	8	8
Socialpolitik	25	33	36	36	28
Statsstøtte	26	10	16	48	10

>>>

	2008	2009	2010	2011	2012
Tilnærmelse af lovgivningerne	21	32	15	15	12
Toldunion og fælles toldtarif	8	5	15	19	19
Transport ⁴	4	9	4	7	14
Turisme					1
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport					1
Unionsborgerskab	7	3	6	7	8
Økonomisk og monetær politik	1	1	1		3
Økonomisk, social og territorial samhørighed					3
EF-traktaten/TEUF	445	481	482	535	513
EU-traktaten	6	1	4	1	
KS-traktaten	2			1	
Privilegier og immuniteter				2	3
Procedure	5	5	6	5	7
Tjenestemandsvedtægten	11	8	4		
Diverse	16	13	10	7	10
I ALT	469	495	496	544	523

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² Kategorierne »Fællesskabernes almindelige budget« og »Fællesskabernes egne indtægter« er blevet samlet i en enkelt kategori, »Finansielle bestemmelser«, for så vidt angår sager, der er blevet indbragt efter den 1.12.2009.

³ Kategorien »Miljø og forbrugerbeskyttelse« er blevet opsplittet i to særskilte kategorier for så vidt angår sager, der er indbragt efter den 1.12.2009.

⁴ Kategorierne »Fælles toldtarif« og »Toldunion« er blevet samlet i en enkelt kategori for så vidt angår sager, der er blevet indbragt efter den 1.12.2009.

10. Sager afsluttet ved dom, udtalelse eller kendelse med karakter af afgørelse – sagernes genstand (2012) ¹

	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt
Aktindsigt	3	2	5
Den Europæiske Unions optræden udadtil	4	1	5
Etableringsfrihed	6		6
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig, ...) ³	3		3
Fiskale bestemmelser	59	5	64
Folkesundhed	1		1
Forbrugerbeskyttelse ⁴	7	2	9
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	1		1
Fri bevægelighed for personer	12	6	18
Fri udveksling af tjenesteydelser	14	15	29
Frie kapitalbevægelser	18	3	21
Frie varebevægelser	7		7
Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik	6	3	9
Grundlæggende EU-retlige principper	2	5	7
Handelspolitik	7	1	8
Industripolitik	8		8
Intellectuel og industriel ejendomsret	29	17	46
Konkurrence	20	10	30
Landbrug	20	2	22
Miljø ⁴	26	1	27
Miljø og forbrugerbeskyttelse ⁴	1		1
Nye staters tiltrædelse	2		2
Offentlige kontrakter	9	3	12
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	33	4	37
Regler for institutionerne	13	14	27
Regler for virksomhederne	1		1
Social sikring af vandreende arbejdstagere	8		8
Socialpolitik	26	2	28
Statsstøtte	7	3	10
Tilnærmelse af lovgivningerne	9	3	12
Toldunion og fælles toldtarif ⁵	17	2	19
Transport	14		14
Turisme	1		1
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport	1		1
Unionsborgerskab	8		8
Økonomisk og monetær politik	1	2	3
Økonomisk, social og territorial samhørighed	1	2	3
EF-traktaten/TEUF	405	108	513

>>>

	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt
Privilegier og immuniteter	1	2	3
Procedure		7	7
Diverse	1	9	10
I ALT	406	117	523

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

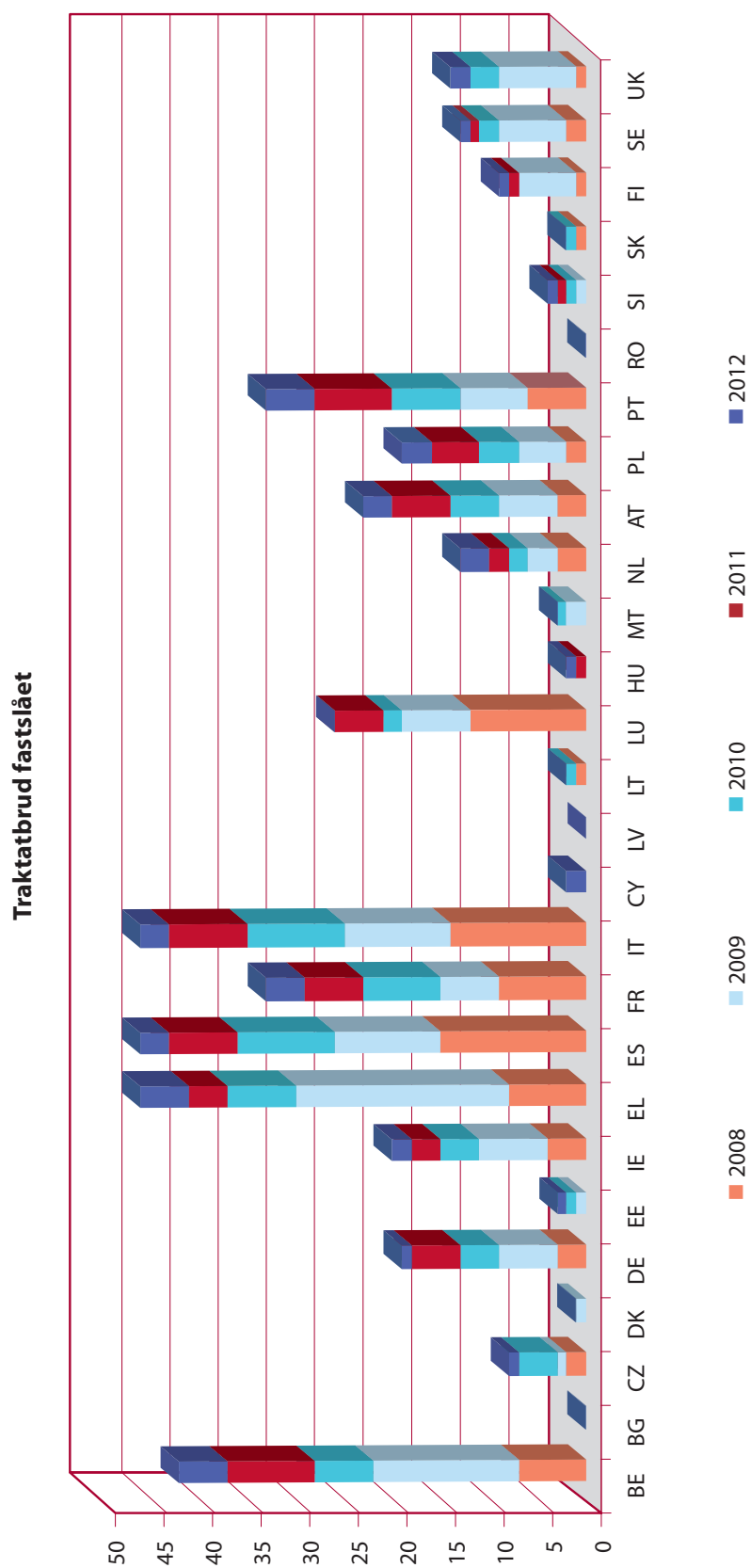
² Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

³ Kategorierne »Fællesskabernes almindelige budget« og »Fællesskabernes egne indtægter« er blevet samlet i en enkelt kategori, »Finansielle bestemmelser«, for så vidt angår sager, der er blevet indbragt efter den 1.12.2009.

⁴ Kategorien »Miljø og forbrugerbeskyttelse« er blevet opslittet i to særskilte kategorier for så vidt angår sager, der er indbragt efter den 1.12.2009.

⁵ Kategorierne »Fælles toldtarif« og »Toldunion« er blevet samlet i en enkelt kategori for så vidt angår sager, der er blevet indbragt efter den 1.12.2009.

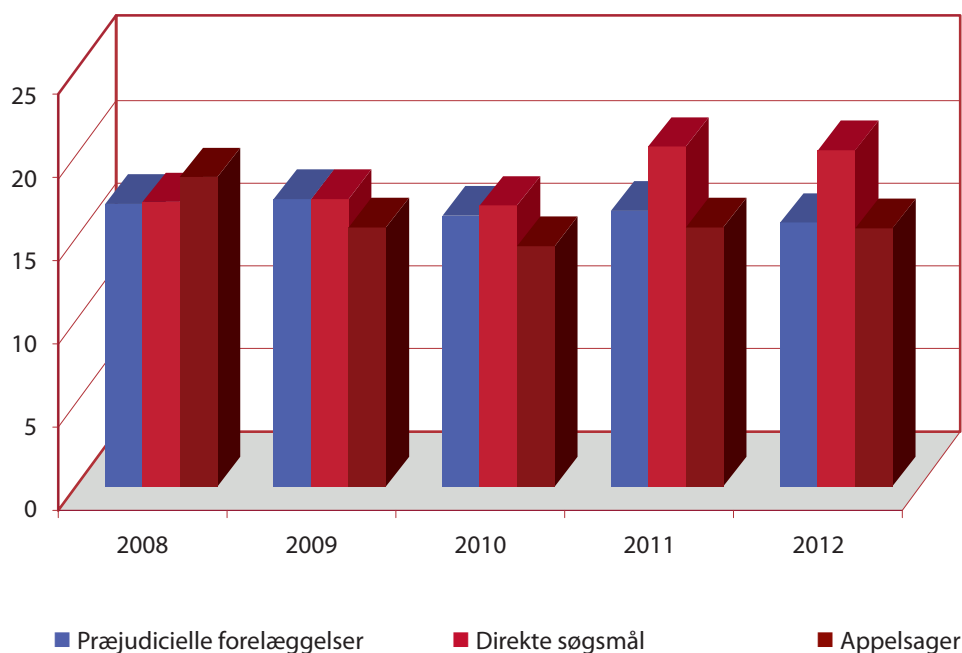
11. Afsluttede sager – traktatbrudssøgsmål: sagernes udfald (2008-2012)¹

	2008			2009			2010			2011			2012		
	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået
Belgien	7			15	1	6	1	1	9	5	1	1		1	
Bulgarien															
Tjekkiet	2		1			4				1					
Danmark			1												
Tyskland	3	3	6	2	2	4	2	2	5	1		1		2	
Estland			1			1				1		1			
Irland	4		7			4			3	2					
Grækenland	8	1	22			7			4	5					
Spanien	15	1	11			10	2	1	7	3					
Frankrig	9	1	6			8	2		6	4					
Italien	14	1	11	4		10			8	3					
Cypern										2					
Letland															
Litauen	1					1									
Luxembourg	12		7			2			5						
Ungarn									1	1		1			
Malta			2			1	1			1					
Nederlandene	3		3			2	1		2	3				1	
Østrig	3		6			5			6	3					
Polen	2		5			4	1		5	3					
Portugal	6		7	1		7	1		8	5					
Rumænien															
Slovenien			1			1			1			1			
Slovakiet	1					1								1	
Finland	1	1	6						1	1					
Sverige	2	1	7			2			1	1					
Det Forenede Kongerige	1		8	1		3	1			2					
I alt	94	9	133	10	83	72	9	12	47	5	9	47	5	5	5

¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

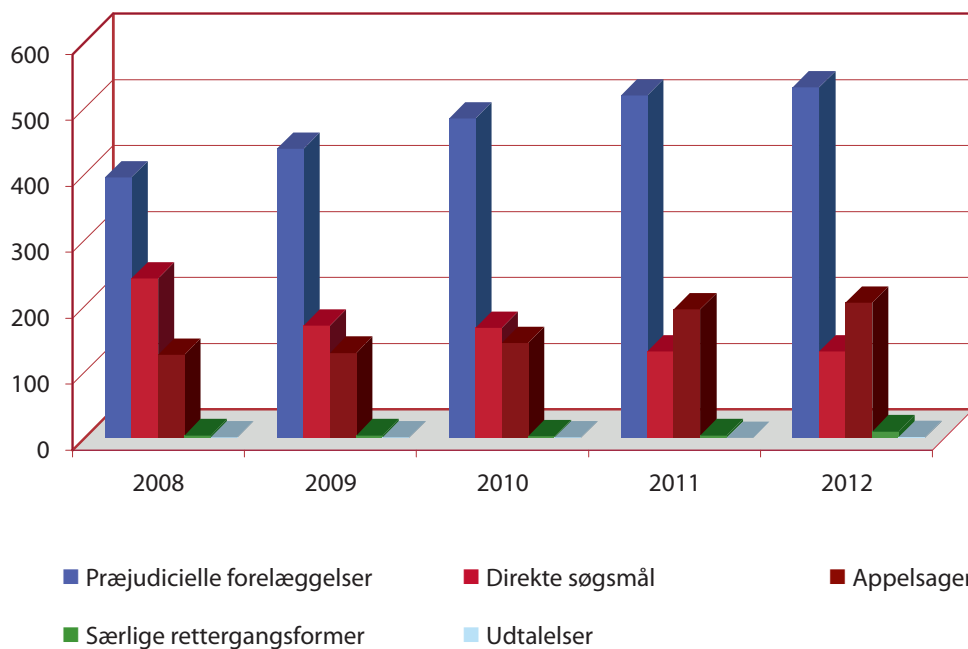
12. Afsluttede sager – sagsbehandlingstid (2008-2012)¹ (domme og kendelser med karakter af afgørelse)

	2008	2009	2010	2011	2012
Præjudicielle forelæggelser	16,8	17,1	16,1	16,4	15,7
Præjudicielle hasteprocedurer	2,1	2,5	2,1	2,5	1,9
Direkte søgsmål	16,9	17,1	16,7	20,2	19,7
Appelsager	18,4	15,4	14,3	15,4	15,3

¹ Undtaget fra beregningen af sagsbehandlingstiden er sager, hvori der er afsagt en mellemafgørelse, truffet en foranstaltning til sagens oplysning, afgivet udtalelse, sager, der indebærer en særlig rettergangsform (dvs. retshjælp, fastsættelse af sagsomkostninger, berigtigelse, indsigelser mod udeblivelsesdom, tredjemandsindsigelser, fortolkning, ekstraordinær genoptagelse, stillingtagen til et forslag fra førstegeneraladvokaten om at undergive en afgørelse fra Retten en fornyet prøvelse, begæringer om udlæg eller arrest, sager om immunitetsspørgsmål) samt sager, der afsluttes ved en kendelse om slettelse, om, at det er ufornuddent at træffe afgørelse i sagen, om hjemvisning eller henvisning til Retten, begæringer om foreløbige forholdsregler samt appelsager om begæringer om foreløbige forholdsregler eller om intervention.

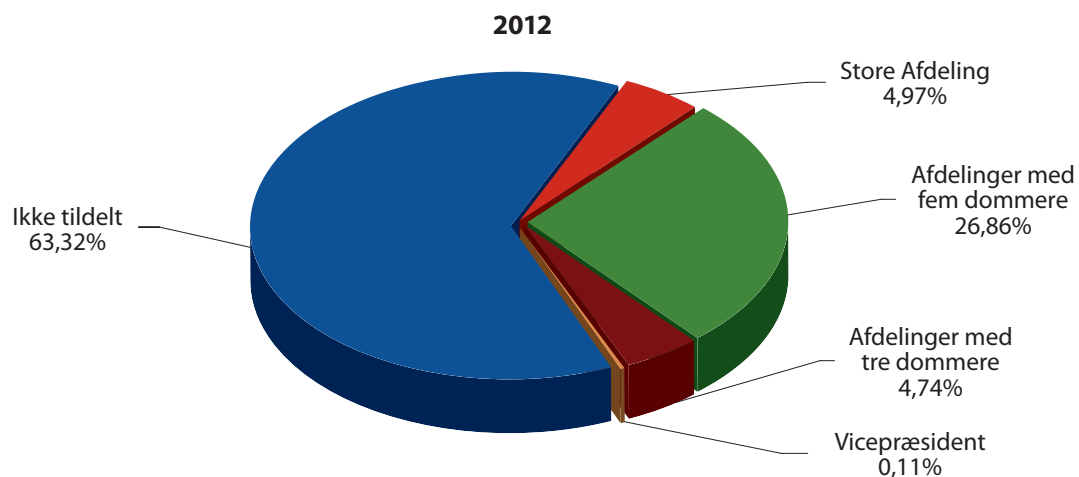
13. Verserende sager pr. 31. december – sagstyper (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Præjudicielle forelæggelser	395	438	484	519	537
Direkte søgsmål	242	170	167	131	134
Appelsager	126	129	144	195	205
Særlige rettergangsformer	4	4	3	4	9
Udtalelser	1	1	1		1
I alt	768	742	799	849	886

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

14. Verserende sager pr. 31. december – dommerkollegierne (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Ikke tildelt	524	490	519	617	561
Domstolens plenum			1		
Store Afdeling	40	65	49	42	44
Afdelinger med fem dommere	177	169	193	157	238
Afdelinger med tre dommere	19	15	33	23	42
Domstolens præsident	8	3	4	10	
Vicepræsident					1
I alt	768	742	799	849	886

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

15. Diverse – fremskyndede procedurer (2008-2012) ¹

	2008		2009		2010		2011		2012	
	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet
Direkte søgsmål						1			1	
Præjudicielle forelæggelser	2	6	1	3	4	7	2	6	1	3
Appelsager				1				5		
Særlige rettergangsformer				1						
I alt	2	6	1	5	4	8	2	11	2	3

16. Diverse – præjudicielle hasteprocedurer (2008 og 2012)

	2008		2009		2010		2011		2012	
	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet
Landbrug		1								
Politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager	2	1		1						
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	1	1	2		5	1	2	3	4	1
I alt	3	3	2	1	5	1	2	3	4	1

17. Diverse – afgørelser vedrørende foreløbige forholdsregler (2012) ¹

	Indbragte sager om foreløbige forholdsregler	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	Sagernes udfald	
			Forkastet	Antaget
Den Europæiske Unions optræden udadtil			1	
Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik		2	3	
Intellectuel ejendomsret			1	
Konkurrence		1	1	
Regler for institutionerne			8	
I ALT		3	14	

¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

18. Den almindelige udvikling (1952-2012) – indbragte sager og domme

År	Indbragte sager ¹							Domme/udtalelser ²
	Direkte søgsmål	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	Anmodninger om udtalelse	I alt	Begæringer om foreløbige forholdsregler	
1953	4					4		
1954	10					10		2
1955	9					9	2	4
1956	11					11	2	6
1957	19					19	2	4
1958	43					43		10
1959	46				1	47	5	13
1960	22				1	23	2	18
1961	24	1			1	26	1	11
1962	30	5				35	2	20
1963	99	6				105	7	17
1964	49	6				55	4	31
1965	55	7				62	4	52
1966	30	1				31	2	24
1967	14	23				37		24
1968	24	9				33	1	27
1969	60	17				77	2	30
1970	47	32				79		64
1971	59	37				96	1	60
1972	42	40				82	2	61
1973	131	61				192	6	80
1974	63	39				102	8	63
1975	61	69			1	131	5	78
1976	51	75			1	127	6	88
1977	74	84				158	6	100
1978	146	123			1	270	7	97
1979	1 218	106				1 324	6	138
1980	180	99				279	14	132
1981	214	108				322	17	128
1982	217	129				346	16	185
1983	199	98				297	11	151
1984	183	129				312	17	165
1985	294	139				433	23	211
1986	238	91				329	23	174

>>>

År	Indbragte sager ¹							Domme/udtalelser ²
	Direkte søgsmål	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	Anmodninger om udtalelse	I alt	Begæringer om foreløbige forholdsregler	
1987	251	144				395	21	208
1988	193	179				372	17	238
1989	244	139				383	19	188
1990	221	141	15	1		378	12	193
1991	140	186	13	1	2	342	9	204
1992	251	162	24	1	2	440	5	210
1993	265	204	17			486	13	203
1994	125	203	12	1	3	344	4	188
1995	109	251	46	2		408	3	172
1996	132	256	25	3		416	4	193
1997	169	239	30	5		443	1	242
1998	147	264	66	4		481	2	254
1999	214	255	68	4		541	4	235
2000	197	224	66	13	2	502	4	273
2001	187	237	72	7		503	6	244
2002	204	216	46	4		470	1	269
2003	277	210	63	5	1	556	7	308
2004	219	249	52	6	1	527	3	375
2005	179	221	66	1		467	2	362
2006	201	251	80	3		535	1	351
2007	221	265	79	8		573	3	379
2008	210	288	77	8	1	584	3	333
2009	143	302	104	2	1	552	2	377
2010	136	385	97	6		624	2	370
2011	81	423	162	13		679	3	371
2012	73	404	136	3	1	617		357
Total	8 755	7 832	1 416	101	20	18 124	355	9 365

¹ Bruttototal, ekskl. særlige rettergangsformer.² Nettototal.

19. Den almindelige udvikling (1952-2012) – indbragte præjudicielle forelæggelser
(pr. medlemsstat og pr. år)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Andet ¹	I alt
1961																		1											1
1962																		5											5
1963															1			5											6
1964																		4											6
1965					4					2								1											7
1966																		1											1
1967	5				11					3					1			3											23
1968	1				4					1	1							2											9
1969	4				11					1					1														17
1970	4				21					2	2							3											32
1971	1				18					6	5				1			6											37
1972	5				20					1	4							10											40
1973	8				37					4	5				1			6											61
1974	5				15					6	5							7									1		39
1975	7			1	26					15	14				1			4									1		69
1976	11				28					8	12							14									1		75
1977	16			1	30					14	7							9									5		84
1978	7			3	46					12	11							38									5		123
1979	13			1	33					18	19				1			11									8		106
1980	14			2	24					14	19							17									6		99
1981	12			1	41					17	11				4			17									5		108
1982	10			1	36					39	18							21									4		129
1983	9			4	36					15	7							19									6		98
1984	13			2	38					34	10							22									9		129
1985	13				40					45	11				6			14									8		139
>>>																													

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Andet ¹	I alt
1986	13			4	18		4	2	1	19	5				1			16									8		91
1987	15			5	32		2	17	1	36	5				3			19									9		144
1988	30			4	34				1	38	28				2			26									16		179
1989	13			2	47		1	2	2	28	10				1			18			1						14		139
1990	17			5	34		4	2	6	21	25				4			9			2						12		141
1991	19			2	54		2	3	5	29	36				2			17			3						14		186
1992	16			3	62			1	5	15	22				1			18			1						18		162
1993	22			7	57		1	5	7	22	24				1			43			3						12		204
1994	19			4	44		2		13	36	46				1			13			1						24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43	58				2			19	2		5					6	20		251
1996	30			4	66			4	6	24	70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997	19			7	46		1	2	9	10	50				3			24	35		2				6	7	18		239
1998	12			7	49		3	5	55	16	39				2			21	16		7				2	6	24		264
1999	13			3	49		2	3	4	17	43				4			23	56		7				4	5	22		255
2000	15			3	47		2	3	5	12	50							12	31		8				5	4	26	1	224
2001	10			5	53		1	4	4	15	40				2			14	57		4				3	4	21		237
2002	18			8	59			7	3	8	37				4			12	31		3				7	5	14		216
2003	18			3	43		2	4	8	9	45				4			28	15		1				4	4	22		210
2004	24			4	50		1	18	8	21	48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005	21		1	4	51		2	11	10	17	18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		1	14	17	24	34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26	43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12	39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28	29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33	49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31	44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15	65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
Total	713	55	27	149	1 953	12	68	161	287	862	1 165	2	25	13	83	64	2	833	410	49	102	46	4	20	79	99	547	2	7 832

¹ Sag C-265/00, Campina Melkunie (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

Sag C-196/09, Miles m.fl. (Europaskolernes Klagenævn).

20. Den almindelige udvikling (1952-2012) – indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. retsinstans)

			I alt
Belgien	Cour constitutionnelle	25	
	Cour de cassation	88	
	Conseil d'État	66	
	Øvrige retsinstanser	534	713
Bulgarien	Върховен административен съд	10	
	Върховен касационен съд	1	
	Øvrige retsinstanser	44	55
Tjekkiet	Nejvyššího soudu		
	Nejvyšší správní soud	14	
	Ústavní soud		
	Øvrige retsinstanser	13	27
Danmark	Højesteret	32	
	Øvrige retsinstanser	117	149
Tyskland	Bundesgerichtshof	163	
	Bundesverwaltungsgericht	105	
	Bundesfinanzhof	285	
	Bundesarbeitsgericht	25	
	Bundessozialgericht	74	
	Staatsgerichtshof des Landes Hessen	1	
	Øvrige retsinstanser	1 300	1 953
Estland	Riigikohus	4	
	Øvrige retsinstanser	8	12
Irland	Supreme Court	22	
	High Court	20	
	Øvrige retsinstanser	26	68
Grækenland	Άρειος Πάγος	10	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	50	
	Øvrige retsinstanser	101	161
Spanien	Tribunal Supremo	47	
	Audiencia Nacional	1	
	Juzgado Central de lo Penal	7	
	Øvrige retsinstanser	232	287
Frankrig	Cour de cassation	100	
	Conseil d'État	80	
	Øvrige retsinstanser	682	862
Italien	Corte suprema di Cassazione	111	
	Corte Costituzionale	1	
	Consiglio di Stato	86	
	Øvrige retsinstanser	967	1 165
Cypern	Ανώτατο Δικαστήριο	2	
	Øvrige retsinstanser		2

>>>

			I alt
Letland	Augstākā tiesa	18	
	Satversmes tiesa		
	Øvrige retsinstanser	7	25
Litauen	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas	1	
	Lietuvos Auksciausiasis	3	
	Lietuvos vyriausiasis administracinis Teismas	5	
	Øvrige retsinstanser	4	13
Luxembourg	Cour supérieure de justice	10	
	Cour de cassation	12	
	Conseil d'État	13	
	Cour administrative	10	
	Øvrige retsinstanser	38	83
Ungarn	Legfelsőbb Bíróság	3	
	Fővárosi Ítéletábla	2	
	Szegedi Ítéletábla	1	
	Øvrige retsinstanser	58	64
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Øvrige retsinstanser	2	2
Nederlandene	Raad van State	88	
	Hoge Raad der Nederlanden	221	
	Centrale Raad van Beroep	50	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	142	
	Tariefcommissie	34	
	Øvrige retsinstanser	298	833
Østrig	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	92	
	Oberster Patent- und Markensenat	4	
	Bundesvergabeamt	24	
	Verwaltungsgerichtshof	69	
	Vergabekontrollsenat	4	
	Øvrige retsinstanser	212	410
Polen	Sąd Najwyższy	5	
	Naczelny Sąd Administracyjny	19	
	Trybunał Konstytucyjny		
	Øvrige retsinstanser	25	49
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	3	
	Supremo Tribunal Administrativo	47	
	Øvrige retsinstanser	52	102
Rumænien	Inalta Curte de Casatie si Justitie	6	
	Curtea de Apel	21	
	Øvrige retsinstanser	19	46

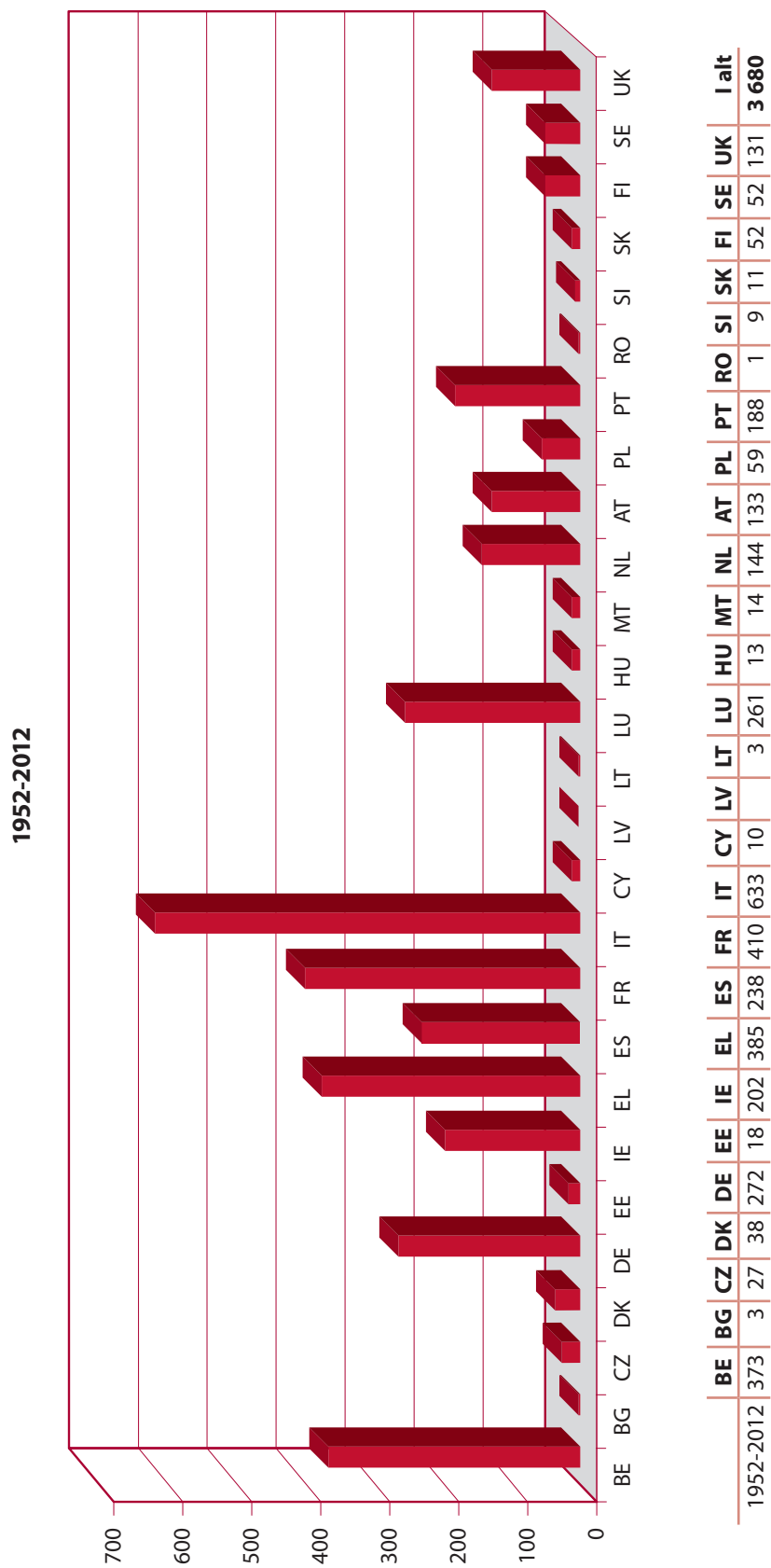
>>>

			I alt
Slovenien	Vrhovno sodišče	1	
	Ustavno sodišče		
	Øvrige retsinstanser	3	4
Slovakiet	Ústavný Súd		
	Najvyšší súd	8	
	Øvrige retsinstanser	12	20
Finland	Korkein hallinto-oikeus	40	
	Korkein oikeus	13	
	Øvrige retsinstanser	26	79
Sverige	Högsta Domstolen	16	
	Marknadsdomstolen	5	
	Regeringsrätten	24	
	Øvrige retsinstanser	54	99
Det Forenede Kongerige	House of Lords	40	
	Supreme Court	3	
	Court of Appeal	70	
	Øvrige retsinstanser	434	547
Øvrige	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	1	
	Europaskolernes Klagenævn ²	1	2
I alt			7 832

¹ Sag C-265/00, Campina Melkunie.

² Sag C-196/09, Miles m.fl.

21. Den almindelige udvikling (1952-2012) – indbragte traktatbrudssøgsmål

Kapitel II

Retten

A – Arbejdet ved Retten i 2012

Ved Rettens præsident, Marc Jaeger

2012 har, set i lyset af de to foregående år, vist, at de perioder, hvor Retten kan regne med en konstant og fuldtallig sammensætning, er blevet sjældne. Det drejer sig om et fænomen, som Retten fremadrettet vil være tvunget til at inddrage i sin funktions- og arbejdsmåde. Selv om dommerne Enzo Moavero Milanesi og Ena Cremona således fratrådte deres embeder henholdsvis den 15. november 2011 og den 22. marts 2012, tiltrådte deres efterfølgere først henholdsvis den 17. september 2012, for så vidt angår dommer Guido Berardis, og den 8. oktober 2012, for så vidt angår dommer Eugène Buttigieg. På tilsvarende måde er dommer Nils Wahl, der tiltrådte som generaladvokat ved Domstolen den 28. november 2012, til dags dato ikke blevet efterfulgt. Selv om det er uundgåeligt, at medlemmer fratræder i en retsinstant, der snart udvides til 28 dommere (når Republikken Kroatiens fremtidige tiltrædelse medregnes), bidrager dette åbenlyst ikke til en optimal administration af den judicielle virksomhed. Det er således af afgørende betydning, at tidsplanen for udnævnelse af medlemmer efter sådanne fratrædelser – særligt ved de treårige delvise fornyelser – muliggør kontinuiteten i sagsbehandlingen i en sammenhæng, hvor den stadige forfølgelse af effektivitet står i centrum for Rettens anstrengelser.

For så vidt angår statistikken kan Retten på trods af disse vanskelige omstændigheder ikke desto mindre glæde sig over at have konsolideret det kvantitative spring, der blev foretaget i 2011. Således blev 688 sager afsluttet i 2012 (hvilket, bortset fra 2011, er det højeste antal siden Rettens oprettelse), og der blev afholdt retsmøder i 322 sager. Etableringen af dette nye niveau for Rettens produktivitet – som skyldes de adskillige interne reformer, der er blevet gennemført i de senere år, og som har medført kumulative effektivitetsgevinster – har muliggjort en historisk reduktion¹ i antallet af verserende sager (en reduktion med 71 sager, hvilket udgør et fald på 5%) takket være et enkeltstående fald i antallet af anlagte sager til 617 i 2012 (hvilket udgør et fald på næsten 15%). Henset til den samlede stigning i antallet af sager i løbet af det sidste årti kan dette fald imidlertid ikke anses for at være varigt, og Retten vil således skulle intensivere sin indsats for at indhente efterslæbet i sager med det formål yderligere at reducere sagsbehandlingstiden ud over den allerede gennemførte reduktion (den gennemsnitlige sagsbehandlingstid var 24,8 måneder i 2012, hvilket udgør en reduktion på 1,9 måneder sammenlignet med 2011).

Det er bl.a. med det formål for øje, at Retten har foretaget en grundlæggende reform af sit procesreglement, som i henhold til artikel 254, stk. 5, TEUF skal godkendes af Rådet i løbet af 2013. Denne modernisering af procedurereglerne er nødvendig, om end de fremtidige virkninger, der ikke på forhånd lader sig kvantificere, kun vil blive synlige på mellemlang sigt, når de nye bestemmelser har været anvendt i en tilstrækkeligt lang periode. Det følger heraf, at den påtænkte reform ikke i sig selv muliggør den væsentlige forøgelse af produktiviteten, som er nødvendig for at reducere sagsbehandlingstiden på en tilstrækkeligt mærkbar og varig måde, særlig hvad angår sager vedrørende omfattende og komplekse tvister. Reformen bør derfor snarest følges af en tilføjelse af nye personalemæssige ressourcer, mens en eventuel strukturel udvikling af retsinstanten afventes.

Som de følgende sider viser, er 2012 kendetegnet ved en varieret udvikling i retspraksis, hvoraf en væsentlig del har vedrørt konkurrenceretlige tvister, statsstøtte og intellektuel ejendomsret.

¹ I løbet af de seneste ti år er antallet af verserende sager konstant steget med undtagelse af 2005 og 2006 (grundet overførsel af kompetence til Personaleretten).

Rettens forskellige aktivitetsområder er opdelt efter Rettens forskellige funktioner: (I) søgsmål vedrørende retsakters lovlighed, (II) appelsager og (III) begæringer om foreløbige forholdsregler.

I. Søgsmål vedrørende retsakters lovlighed

Antagelse af sagen til realitetsbehandling i henhold til artikel 263 TEUF

1. Afgørelser, der kan appelleres

I dom af 1. februar 2012, *Région Wallonne mod Kommissionen* (sag T-237/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), skulle Retten tage stilling til, om det er muligt at anlægge et annullationssøgsmål til prøvelse af en stiltiende afgørelse om afslag, der følger af begrundelsen for en retsakt, og den mindede indledningsvis om, at kun en afgørelses konklusion i princippet kan afføde retsvirkninger og følgelig være bebyrdende, uanset hvilke betragtninger der danner grundlag for afgørelsen. Derimod kan de opfattelser, der fremføres i betragtningerne til en afgørelse, ikke som sådanne gøres til genstand for et annullationssøgsmål og kan kun undergives Unionens retsinstansers prøvelse, hvis de som begrundelse for en bebyrdende retsakt er nødvendige til støtte for retsaktens konklusion. Selv om konklusionen i en afgørelse imidlertid ikke udtrykkeligt giver afslag på retssubjektets ansøgning, kan det ikke desto mindre fremgå af afgørelsen, set i lyset af dens væsentligste betragtninger, at den institution, der har vedtaget retsakt, udtrykkeligt har taget stilling til ansøgningen og givet afslag. I en sådan situation indebærer afgørelsen bindende retsvirkninger, som på dette punkt er bebyrdende for modtageren.

2. Retsakt, som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger

Retten fik anledning til at udtale sig om begrebet retsakt, som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger, som omhandlet i artikel 263, stk. 4, TEUF. For det første i den sag, der gav anledning til dom af 8. marts 2012, *Iberdrola mod Kommissionen* (sag T-221/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), gjorde sagsøgeren til støtte for sin klage over Kommissionens afgørelse – der erklærede en ordning i spansk lovgivning, hvorefter det er muligt at foretage skattemæssig afskrivning af finansiel goodwill i forbindelse med erhvervelse af kapitalandele i udenlandske virksomheder, uforenelig med fællesmarkedet – gældende, at han ikke havde pligt til at godtgøre, at han var individuelt berørt af afgørelsen, i det omfang den udgjorde en regelfastsættende retsakt, der berørte sagsøgeren umiddelbart, og som ikke omfattede gennemførelsesforanstaltninger.

Idet Retten bemærkede, at den anfægtede afgørelses artikel 6, stk. 2, forudsatte eksistensen af »foranstaltninger, der på nationalt plan træffes for at efterkomme [afgørelsen], indtil den støtte, der er udbetalt under den [omtvistede] støtteordning, er endeligt tilbagebetalt«, påpegede den, at alene eksistensen af sådanne tilbagesøgningsforanstaltninger, der udgør gennemførelsesforanstaltninger, begrunder, at den anfægtede afgørelse skal anses for at være en retsakt, der omfatter gennemførelsesforanstaltninger, der kan anfægtes ved de nationale retter af dem, de er rettet til. De i den anfægtede afgørelses omhandlede gennemførelsesforanstaltninger bestod i øvrigt ikke kun af disse tilbagesøgningsforanstaltninger, men omfattede også alle de foranstaltninger, som tilsigtede at gennemføre den afgørelse, som fastslår uforeneligheden, herunder navnlig foranstaltninger, der bestod i at afslå en anmodning om at nyde godt af den omhandlede skattefordel, et afslag, som sagsøgeren ligeledes kunne anfægte ved en national ret. Retten forkastede følgelig sagsøgerens argument, hvorefter den anfægtede afgørelse hverken omfattede eller forudsatte gennemførelsesforanstaltninger for, at dens virkninger blev udmøntet,

idet afgørelsen uden videre var til hinder for, at den omtvistede ordning fortsat ville blive anvendt af støttemodtagerne og af Kongeriget Spanien.

For det andet omhandlede sagen, der gav anledning til kendelse af 4. juni 2012, *Eurofer mod Kommissionen* (sag T-381/11, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), Kommissionens afgørelse om midlertidige bestemmelser for hele Unionen vedrørende harmoniseret gratistildeling af kvoter for drivhusgasemissioner i henhold til artikel 10a i direktiv 2003/87/EF².

Selv om Retten konkluderede, at den pågældende afgørelse udgjorde en regelfastsættende retsakt, som omhandlet i artikel 263 TEUF, fordi den er almen gyldig og ikke udgør en lovgivningsmæssig retsakt, fastslog Retten imidlertid, at retsakten ikke kunne anses for ikke at omfatte gennemførelsesforanstaltninger. Henset til, at den anfægtede afgørelse bestemmer, at Kommissionen og medlemsstaterne skal træffe flere gennemførelsesforanstaltninger, der skal føre til de sidstnævntes fastsættelse af den årlige endelige mængde emissionskvoter, der skal gratistildeles for hvert af de berørte anlæg, fandt Retten, at retsakten omfattede gennemførelsesforanstaltninger i den forstand, hvori begrebet anvendes i artikel 263, stk. 4, TEUF. Denne konklusion blev ikke ændret af målet med denne bestemmelse, der er at gøre det muligt for en fysisk eller juridisk person at anlægge et søgsmål til prøvelse af almen gyldige retsakter, der ikke er regelfastsættende, der berører vedkommende umiddelbart, og som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger, hvorved de situationer undgås, hvor en sådan person skal tilsidesætte loven for at få adgang til en domstol. Retten bemærkede i denne henseende, at den situation, hvor virksomheder, der er medlemmer af en sammenslutning, der repræsenterer den europæiske jern- og stålindustri's interesser, i forbindelse med et søgsmål anlagt af sidstnævnte til prøvelse af den anfægtede afgørelse, ikke er den, der sigtes på med det omhandlede formål. De nævnte virksomheder kan nemlig – uden først at have overtrådt den anfægtede afgørelse – i princippet anfægte de nationale gennemførelsesforanstaltninger i tilknytning til denne afgørelse og i den forbindelse påberåbe sig dens ulovlighed ved de nationale retter, der, inden de træffer afgørelse, kan henholde sig til artikel 267 TEUF.

3. Umiddelbart berørt

I sagen, der gav anledning til kendelse af 27. november 2012, *ADEDY m.fl. mod Rådet* (sag T-541/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), var der ved Retten anlagt søgsmål bl.a. af et græsk fagforeningsforbund med henblik på prøvelse af to afgørelser rettet til Den Helleniske Republik truffet af Rådet vedrørende denne stats uforholdsmæssigt store underskud. Sagsøgerne havde anført, at de anfægtede retsakter indeholdt visse bestemmelser, der berørte de græske tjenestemænds finansielle interesser og arbejdsvilkår.

Retten understregede, at artikel 263, stk. 4, TEUF begrænser de annulationssøgsmål, der kan anlægges af en fysisk eller juridisk person, til at omfatte søgsmål vedrørende tre kategorier af retsakter, nemlig for det første retsakter, der er rettet til den pågældende, for det andet retsakter, som berører den pågældende umiddelbart og individuelt, og for det tredje regelfastsættende retsakter, der berører vedkommende umiddelbart, og som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger. I denne henseende bemærkede Retten, at ifølge retspraksis vedrørende artikel 230, stk. 4, EF kræver betingelsen om, at en fysisk eller juridisk person skal være umiddelbart berørt af den afgørelse, der er genstand for søgsmålet, i princippet, at to kumulative betingelser er opfyldt: Den anfægtede foranstaltning skal skabe umiddelbare virkninger for den

² Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/87/EF af 13.10.2003 om en ordning for handel med kvoter for drivhusgasemissioner i Fællesskabet og om ændring af Rådets direktiv 96/61/EF (EUT L 275, s. 32).

pågældendes juridiske situation, og den bør ikke give nogen skønsebøjelse til dem, der har ansvar for dens gennemførelse, idet foranstaltningen udelukkende er af automatisk karakter og alene følger af EU-retten uden anvendelse af andre mellemliggende regler. Denne retspraksis gælder fortsat i forhold til artikel 263, stk. 4, TEUF henset til, at der ikke er ændret i denne bestemmelses betingelse om at være umiddelbart berørt.

Retten fandt, idet den undersøgte de anfægtede afgørelses forskellige bestemmelser i lyset af disse betingelser, at den afgørelse, der pålagde en nedsættelse af de ydelser, der blev betalt til tjenestemænd, ikke medførte umiddelbare virkninger for sagsøgernes retlige situation, i det omfang den – selv om den pålagde den berørte medlemsstat en forpligtelse til at opnå et budgetmål, dvs. spare et vist årligt beløb ved nedsættelse af de ydelser, der blev udbetalt til tjenestemændene – hverken fastsatte de nærmere bestemmelser for denne nedsættelse eller hvilke tjenestemænd, der var berørt af den, idet disse var elementer, i forhold til hvilke de nationale myndigheder havde en bred skønsmargin. Det samme gjorde sig ifølge Retten gældende i forhold til den bestemmelse, der fastsatte den berørte medlemsstats pligt til inden for en vis frist at vedtage en lov, der ændrer pensionsordningen med henblik på at sikre dens bæredygtighed på mellemlang og lang sigt. Idet der skulle vedtages en national lov for at gennemføre bestemmelsen, og idet denne gav medlemsstatens myndigheder en meget bred skønsmargin til at fastsætte indholdet af loven, forudsat at denne sikrede pensionsordningens bæredygtighed på mellemlang og lang sigt, berørte den nævnte bestemmelse ikke sagsøgerne umiddelbart i den forstand, hvori begrebet anvendes i artikel 263, stk. 4, TEUF, og kun den nævnte lov kunne eventuelt berøre deres retlige situation umiddelbart. Hvad angår den bestemmelse, der fastsatte et loft for en ny pensionsalder i den offentlige sektor, fandt Retten, at den udgjorde en generel foranstaltning til organisering og styring af den offentlige administration og derfor heller ikke berørte sagsøgernes retlige situation umiddelbart. I det omfang denne bestemmelse nemlig havde medført en forringelse af de offentlige tjenesteydelsers funktion og havde forringet sagsøgernes arbejdsvilkår, var der tale om en omstændighed, der ikke havde berørt deres retlige situation, men alene deres faktiske situation.

4. Advokatbistand

I henhold til artikel 19, stk. 3 og 4, i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, som i henhold til samme statuts artikel 53, stk. 1, finder anvendelse på rettergangsmåden ved Retten, skal parterne repræsenteres af en advokat, der har beskikkelse i en medlemsstat eller i en anden stat, som er part i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde³.

I den sag, der gav anledning til kendelse af 26. marts 2012, *Cañas mod Kommissionen* (sag T-508/09, ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel) var stævningen blevet undertegnet i fællesskab af to advokater, den ene med beskikkelse i Lausanne (Schweiz), den anden ligeledes med beskikkelse i Lausanne samt i Paris (Frankrig). Henset til den omstændighed, at sidstnævnte nød fuld adgang til begge advokatsamfund, fandt Retten, at stævningen var blevet indgivet af en advokat med beskikkelse ved en medlemsstats ret. Idet denne advokat imidlertid under sagen var blevet udskiftet med en tredje advokat af schweizisk nationalitet med beskikkelse i Paris på listen over udenlandske advokater, opfordrede Kommissionen Retten til at bekræfte, at den pågældende schweiziske advokat var beskikket til at repræsentere sagsøgeren for Retten, henset til en potentiel risiko for omgåelse af reglerne om advokaters beskikkelse ved Unionens retsinstanser, bl.a. på grundlag af bilaterale aftaler mellem en medlemsstat og et tredjeland. Retten

³ Aftale om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2.5.1992 (EFT 1994 L 1, s. 3).

bemærkede i denne henseende, at fransk ret, selv om direktiv 98/5/EF⁴, sammenholdt med bilag III til EF-Schweiz-aftalen om fri bevægelighed for personer⁵, giver medlemsstaterne mulighed for at underlægge schweiziske advokater, der etablerer sig fast på deres område, et krav om, at disse advokater skal agere sammen med en lokal advokat, når en klient skal repræsenteres ved en domstol, ikke pålægger en sådan forpligtelse. Idet den pågældende advokat i øvrigt havde fremlagt et dokument, der bekræftede, at han var beskikket ved en medlemsstats domstol, fastslog Retten, at han kunne repræsentere sagsøgeren for denne.

Endelig udtalte Retten sig om muligheden for, at den første advokat, der kun var beskikket i Lausanne, påberåbte sig retten til fri udveksling af tjenesteydelser med henblik på at repræsentere sagsøgeren i hovedsagen. Idet Retten henviste til, at det fremgår af artikel 5 i direktiv 77/249/EØF⁶, som de schweiziske advokater kan påberåbe sig, at en medlemsstat for så vidt angår udøvelse af virksomhed i forbindelse med repræsentation af en klient for retten kan kræve, at de advokater, der leverer en tjenesteydelse, handler enten i forbindelse med en advokat, som udøver virksomhed ved den ret, der skal behandle sagen, eller i forbindelse med en »avoué« eller »procuratore«, der udøver virksomhed ved den pågældende ret, fandt Retten, at denne forpligtelse var opfyldt, så længe sagsøgeren desuden var repræsenteret ved en advokat, der var beskikket i Paris.

5. Egenskab af sagsøgt

I sagen, der gav anledning til kendelse af 4. juni 2012, *Elti mod Unionens delegation i Montenegro* (sag T-395/11, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), skulle Retten træffe afgørelse i et søgsmål til prøvelse af en afgørelse truffet af chefen for Unionens delegation i Montenegro om ikke at antage det bud, som sagsøgeren afgav inden for rammerne af en udbudsprocedure om levering af udstyr til digitalisering af Montenegros offentlige radio- og tv-spredning. Denne sag gav Retten anledning til at præcisere, at Unionens delegation i et tredjeland ikke kan anses for et af Unionens organer, kontorer eller agenturer som omhandlet i artikel 263, stk. 1, TEUF.

I denne henseende bemærkede Retten, at det fremgår af artikel 221 TEUF, af afgørelse nr. 2010/427/EU⁷, og af finansforordningens artikel 51, stk. 2, artikel 59, 60a og 85⁸, at EU-delegationernes retlige stilling er kendetegnet ved, at de står i et organisatorisk og funktionelt afhængighedsforhold til Tjenesten for EU's Optræden Udadtil (SEAE). Dermed kan de ikke anses for at udgøre organer, kontorer eller agenturer i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 263 TEUF.

Endvidere skal retsakter, der vedtages i henhold til delegeret kompetence, normalt tilskrives den institution, der uddelegerer beføjelserne, og som det påhviler at give møde vedrørende den pågældende retsakt, hvilket er en løsning der gælder så meget desto mere ved delegationen af retten til at underskrive og ved subdelegation. De retsakter, som chefen for Unionens delegation

⁴ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/5/EF af 16.2.1998 om lettelse af adgangen til varig udøvelse af advokaterhvervet i en anden medlemsstat end den, hvor beskikkelsen er opnået (EFT L 77, s. 36).

⁵ Aftale mellem Det Europæiske Fællesskab og dets medlemsstater på den ene side og Det Schweiziske Forbund på den anden side om fri bevægelighed for personer, undertegnet i Luxembourg den 21.6.1999 (EFT 2002 L 114, s. 6).

⁶ Rådets direktiv 77/249/EØF af 22.3.1977 om lettelse med henblik på den faktiske gennemførelse af advokaters frie udveksling af tjenesteydelser (EFT L 78, s. 17).

⁷ Rådets afgørelse 2010/427/EU af 26.7.2010 om, hvordan Tjenesten for EU's Optræden Udadtil skal tilrettelægges og fungere (EUT L 201, s. 30).

⁸ Rådets forordning (EF, Euratom) nr. 1605/2002 af 25.6.2002 om finansforordningen vedrørende De Europæiske Fællesskabers almindelige budget (EFT L 248, s. 1).

har vedtaget i sin egenskab af Kommissionens anvisningsberettigede ved subdelegation inden for rammerne af en udbudsprocedure, indebærer således ikke, at den nævnte delegation kan anses for at have status som sagsøgt, idet ansvaret i det foreliggende tilfælde påhviler Kommissionen. Følgelig kunne Unionens delegation i Montenegro ikke anses for et af Unionens organer, kontorer eller agenturer, og det søgsmål, der var anlagt i sagen mod denne delegation, blev afvist.

Konkurrenceregler for virksomheder

1. Generelt

a) Anmodninger om oplysninger

De sager, der lå til grund for dommen af 22. marts 2012, *Slovak Telekom mod Kommissionen* (forenede sager T-458/09 og T-171/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), gav Retten mulighed for at tage stilling til omfanget af Kommissionens beføjelse til at anmode virksomheder om oplysninger i henhold til artikel 18 i forordning (EF) nr. 1/2003⁹. Der var tale om to beslutninger fra Kommissionen, der pålagde sagsøgeren at fremsende Kommissionen oplysninger om dennes aktiviteter, ikke kun for perioden efter Den Slovakiske Republiks tiltrædelse af Den Europæiske Union, men ligeledes for den forudgående periode. Retten bemærkede, at de undersøgelsesbeføjelser, der fastsættes i artikel 18, stk. 1, i forordning nr. 1/2003, kun er betinget af et krav om, at de oplysninger, som der anmodes om, er nødvendige, hvilket vurderes af Kommissionen, med henblik på at efterprøve de formodninger for overtrædelse, som begrunder undersøgelsen. Det følger heraf, at Kommissionen har beføjelse til at anmode en virksomhed om oplysninger vedrørende en periode, hvori EU-konkurrenceretten ikke fandt anvendelse på den, hvis de er nødvendige med henblik på at fastslå en eventuel tilsidesættelse af disse regler fra det tidspunkt, de finder anvendelse på virksomheden. Retten afviste i denne forbindelse sagsøgerens argumentation om, at der ikke i det foreliggende tilfælde forelå nogen forbindelse mellem den påståede overtrædelse og de ønskede oplysninger. Retten bemærkede i denne forbindelse, at disse oplysninger kunne give Kommissionen mulighed for at definere de relevante markeder, konstatere om sagsøgeren indtog en dominerende stilling på disse markeder eller bedømme grovheden af overtrædelsen, idet visse oplysninger før den 1. maj 2004 desuden kunne være nødvendige for Kommissionen med henblik på at fastsætte den finansielle sammenhæng, som den ulovlige adfærd indgik i.

b) Kommissionens beføjelser til kontrolundersøgelser

– Advokatbistand

I dommen af 27. september 2012, *Koninklijke Wegenbouw Stevin mod Kommissionen* (sag T-357/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), bemærkede Retten, at selv om retten til forsvar, herunder retten til juridisk bistand, skal respekteres i undersøgelsesfasen, bør det imidlertid sikres, at overholdelsen af disse rettigheder ikke skader kontrolundersøgelseernes effektive virkning, for at Kommissionen kan udøve sine hverv som traktatens vogter på konkurrenceområdet. Det er i denne forbindelse nødvendigt at foretage en afvejning mellem de almindelige EU-retlige principper vedrørende retten til forsvar og den effektive virkning af Kommissionens kontrolundersøgelser ved at forhindre, at dokumenterne tilintetgøres eller skjules. Selv om tilstedeværelsen af en ekstern advokat eller virksomhedens interne jurist er mulig, kan en sådan tilstedeværelse således ikke være

⁹ Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16.12.2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel 81 [EF] og 82 [EF] (EFT L 1, s. 1).

afgørende for kontrolundersøgelsens lovlighed. Når en virksomhed ønsker det, og navnlig når den ikke har en jurist på stedet, kan den anmode om rådgivning hos en advokat og anmode denne om at komme inden for kort tid. For at udøvelsen af denne ret med bistand fra en advokat ikke skader kontrolundersøgelsen, skal de ansvarlige personer kunne komme ind i alle virksomhedens lokaler, underrette virksomheden om beslutningen om kontrolundersøgelsen og straks anvende de kontorer, de ønsker. Disse personer skal desuden gives mulighed for at kontrollere virksomhedens telefon- og internetforbindelse. Den frist, som Kommissionen er forpligtet til at give til en virksomhed, for at den kan rådføre sig med sin egen advokat, inden Kommissionen begynder at udføre kontrolundersøgelserne, må desuden kun være yderst begrænset og reduceret til det strengt nødvendige.

Retten fandt i denne forbindelse, at Kommissionen ikke på nogen måde havde tilsidesat den nævnte virksomheds ret til forsvar ved ikke at imødekomme virksomhedens anmodning om at lade de ansatte, der udførte kontrolundersøgelsen, vente i en ventesal, indtil virksomhedens eksterne advokater ankom, inden den lod dem komme ind i sine lokaler. Den nævnte virksomheds afvisning af at give Kommissionens inspektører adgang til sine faciliteter skal dermed betragtes som at nægte at underkaste sig beslutningen om kontrolundersøgelsen.

– Omfang

I dommen *Koninklijke Wegenbouw Stevin mod Kommissionen* fik Retten desuden lejlighed til at udtale sig om omfanget af Kommissionens beføjelser til kontrolundersøgelser. Retten bemærkede i denne forbindelse, at virksomhederne har pligt til at medvirke til fremme af efterforskningen under den indledende undersøgelse og understregede i denne forbindelse navnlig den betydning, som retten til at få adgang til alle lokaler, områder og transportmidler, tillægges. Denne ret spiller således en væsentlig rolle, idet Kommissionen herved sættes i stand til at indsamle bevismateriale, der godtgør, at der er sket overtrædelser af konkurrencereglerne, dér hvor et sådant materiale normalt befinder sig, dvs. i den pågældende virksomheds forretningslokaler.

Retten fandt, at den blotte omstændighed, at en virksomheds advokater nægter at give Kommissionen adgang til et kontor, der tilhører en af denne virksomheds direktører, således er tilstrækkeligt til at antage, at virksomheden har nægtet at underkaste sig beslutningen om kontrolundersøgelsen fuldt ud, uden at det påhviler Kommissionen at fastslå, at forsinkelsen, der er forårsaget af denne afvisning, har kunnet medføre, at dokumenterne tilintetgøres eller skjules.

I dommene af 14. november 2012, *Nexans France og Nexans mod Kommissionen* (sag T-135/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) og *Prysmian og Prysmian Cavi e Sistemi Energia mod Kommissionen* (sag T-140/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), der vedrørte samme problematik, præciserede Retten imidlertid, at når Kommissionen har foretaget en kontrolundersøgelse i en virksomheds lokaler, er den forpligtet til at begrænse sin undersøgelse til den nævnte virksomheds aktiviteter, der vedrører de sektorer, der er anført i beslutningen om iværksættelse af en kontrolundersøgelse. Når Kommissionen derimod efter undersøgelsen konstaterer, at et dokument eller en oplysning ikke er omfattet af disse sektorer, skal den afholde sig fra at anvende det i forbindelse med undersøgelsen. Retten understregede i denne forbindelse, at hvis Kommissionen ikke var underlagt en sådan begrænsning, ville den i praksis, hver gang den er i besiddelse af et indicium, der giver anledning til en mistanke om, at en virksomhed har gjort sig skyldig i en overtrædelse af konkurrencereglerne på et specifikt aktivitetsområde, have mulighed for at foretage en kontrolundersøgelse vedrørende alle dens aktiviteter. Dette ville være uforeneligt med beskyttelsen af juridiske personers privatsfære, som er en grundlæggende rettighed i et demokratisk samfund. Kommissionen havde i det foreliggende tilfælde således pligt til at råde over tilstrækkeligt seriøse indicier, der kunne begrunde gennemførelsen af en kontrolundersøgelse

i sagsøgerens lokaler og vedrørte samtlige af sagsøgerens aktiviteter vedrørende elektriske kabler og udstyr til disse kabler, for at kunne træffe de anførte beslutninger om kontrolundersøgelsen.

c) Rimelig frist

I dommen af 5. juni 2012, *Imperial Chemical Industries mod Kommissionen* (sag T-214/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fandt Retten, der tog stilling til et anbringende om, at de administrative og retslige procedurer strakte sig over usædvanligt lang tid, at den fulde prøvelsesret, som Retten udøver i forbindelse med bøder for tilsidesættelse af konkurrencereglerne, giver den mulighed for at tage stilling til sagsøgerens påstand om nedsættelse af denne grund af den bøde, som Kommissionen har pålagt denne. Retten understregede bl.a., at i det foreliggende tilfælde var en sådan mulighed begrundet i procesøkonomiske hensyn og for umiddelbart og effektivt at afhjælpe en sådan tilsidesættelse af princippet om en rimelig frist.

Retten bemærkede, at spørgsmålet om, hvorvidt en frist er rimelig, skal vurderes på grundlag af omstændighederne i den enkelte sag, navnlig sagens betydning for den pågældende, dens kompleksitet, den pågældendes adfærd og den kompetente myndigheds adfærd, men fandt imidlertid, at selv om varigheden af den retssag, som sagsøgeren kritiserede – fem år og ni måneder i alt – ganske vist var lang, kunne denne varighed forklares med omstændighederne i sagen og dens kompleksitet. Da sagsøgeren ikke havde fremsat nogen argumenter om den betydning, sagen kunne have for sagsøgeren, og henset til den omstændighed, at sagen på grund af sin art eller sin betydning for den pågældende ikke var særligt hastende, fandt Retten, at denne varighed således ikke kunne begrunde en nedsættelse af den bøde, der er anvendt.

d) Sanktioner

– Beregning af bøder

Den sag, der gav anledning til dommen af 29. marts 2012, *Telefónica og Telefónica de España mod Kommissionen* (sag T-336/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), gav desuden Retten mulighed for at præcisere de kriterier, der skal tages i betragtning ved bødeberegningen. Retten bemærkede i denne forbindelse, at ifølge retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, og artikel 65, stk. 5, [KS]¹⁰, skal Kommissionen i forbindelse med vurderingen af overtrædelsens grovhed udelukkende foretage en undersøgelse af den konkrete indvirkning på markedet, når det er åbenbart, at den kan måles. I denne forbindelse udgør det geografiske markeds udstrækning kun ét af de tre relevante kriterier, som der skal tages hensyn til ved den samlede vurdering af overtrædelsens grovhed. Det er desuden ikke et selvstændigt kriterium i den forstand, at kun overtrædelser, der faktisk berører flere medlemsstater, kan kvalificeres som »meget alvorlige«. Kommissionen kan dermed kvalificere en overtrædelse som »meget alvorlig«, selv om størrelsen på det pågældende geografiske marked er begrænset til en enkelt medlemsstats område.

Retten understregede desuden, at Kommissionen, når karakteren af en overtrædelse fastslås med henblik på at fastsætte bødens størrelse, bør påse, at den trufne forholdsregel er af tilstrækkeligt forebyggende karakter, især for så vidt angår den type overtrædelser, som i særlig grad kan bringe gennemførelsen af Unionens formål i fare. Den afskrækkende virkning skal både være specifik og generel, idet bøden, samtidig med at den sanktionerer en individuel overtrædelse, indgår som led i en generel politik med henblik på, at virksomhederne overholder konkurrencereglerne.

¹⁰ EFT 1998 C 9, s. 3.

Da forhøjelsen af bøden for overtrædelsens varighed sker ved anvendelse af en bestemt procentdel af denne bødes udgangsbetrag, som fastsættes på grundlag af hele overtrædelsens alvor og allerede afspejler overtrædelsens forskellige grader af intensitet, er der desuden ikke grund til i forbindelse med forhøjelsen af dette beløb for overtrædelsens varighed at tage hensyn til overtrædelsens forskellige grader af intensitet i den pågældende periode. Selv om det under visse omstændigheder ikke er udelukket, at national lovgivning eller de nationale myndigheders adfærd kan udgøre formildende omstændigheder, kan de nationale myndigheders billigelse af eller tolerance med overtrædelsen ikke tages i betragtning i denne henseende, da de pågældende virksomheder råder over tilstrækkelige midler til at skaffe sig præcise og korrekte juridiske oplysninger.

– Bøder og tvangsbøder

I dommen af 27. juni 2012, *Microsoft mod Kommissionen* (sag T-167/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), præciserede Retten, at selv om en bøde følger af en overtrædelse af artikel 101 TEUF, og en tvangsbøde følger af en beslutning, der påbyder, at den pågældende overtrædelse bringes til ophør og i givet fald pålægger adfærdsregulerende foranstaltninger, vedrører de imidlertid begge virksomhedens adfærd, som den blev udvist tidligere, og de skal begge have en afskrækkende virkning for at forhindre, at overtrædelsen gentages eller fortsætter. Henset til disse fælles karakteristika og formål er der intet, der berettiger en sondring i graden af præcision i forhold til, hvad en virksomhed skal eller ikke skal gøre for at opfylde konkurrencereglerne, inden der i forhold til virksomhederne vedtages en beslutning, der pålægger en bøde, eller en beslutning, der pålægger en endelig tvangsbøde.

– Pålæg meddelt virksomheder – grænser

I dommen i sagen *Microsoft mod Kommissionen* bemærkede Retten, at selv om Kommissionen har kompetence til at fastslå en overtrædelse af konkurrencereglerne og pålægge de deltagende parter at bringe den til ophør, tilkommer det den ikke at påtvinge parterne sit valg blandt de forskellige former for adfærd, der alle er forenelige med traktaten, eller en beslutning, der pålægger adfærdsregulerende foranstaltninger. Når virksomheden har valgt en af disse muligheder, må Kommissionen fastslå, at der foreligger en overtrædelse, eller pålægge en tvangsbøde med den begrundelse, at den foretrækker det andet alternativ.

2. Nye afgørelser på artikel 101 TEUF's område

a) Begrebet vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder

I dommen *MasterCard m.fl. mod Kommissionen* (dom af 24. maj 2012, sag T-111/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel) var Retten blevet forelagt et søgsmål vedrørende annullation af Kommissionens beslutning, hvori det fastslås, at de multilaterale interbankgebyrer, der anvendes inden for betalingssystemet MasterCard, er i strid med konkurrenceretten. De multilaterale interbankgebyrer svarer til en del af prisen for en betalingskorttransaktion, der opbevares af den kortudstedende bank. Omkostningerne ved de multilaterale interbankgebyrer blev pålagt de erhvervsdrivende under de generelle omkostninger, som de faktureres for anvendelsen af betalingskortene af det finansieringsinstitut, der håndterer deres transaktioner.

Dommen i denne sag gav Retten lejlighed til at præcisere begrebet vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder i henhold til artikel [101 TEUF]. Retten bemærkede i denne forbindelse, at dette begreb skal forhindre, at virksomhederne alene ved den måde, hvorpå de koordinerer deres adfærd på markedet, unddrager sig konkurrencebestemmelserne. Det er

således for at sikre effektiviteten af dette princip, at artikel [101], stk. 1, [TEUF] ikke alene omfatter de direkte former for koordinering af adfærd mellem virksomheder (aftaler og samordnet praksis), men også de institutionaliserede samarbejdsformer, hvor virksomhederne handler gennem en kollektiv struktur eller et fælles organ. I denne forbindelse er den omstændighed, at der foreligger et interessefællesskab eller en fælles interesse, et relevant forhold.

Retten understregede især, at betalingsorganisationen MasterCard og finansieringsinstitutterne havde en fælles interesse i fastsættelsen af høje multilaterale interbankgebyrer, og fastslog, at trods de ændringer, som børsnoteringen af MasterCard Inc medførte, er betalingsorganisationen MasterCard fortsat en institutionaliseret form for samordning af de deltagende finansieringsinstitutters handlinger. Det var derfor med rette, at Kommissionen fastholdt sin kvalificering af vedtagelserne inden for en sammenslutning af virksomheder med hensyn til de beslutninger, der er truffet af organerne i betalingsorganisationen MasterCard, der fastsætter de multilaterale interbankgebyrer.

b) Konkurrencebegrænsninger

– Accessorisk karakter

I dommen i sagen *MasterCard m.fl. mod Kommissionen* afviste Retten argumentationen om, at de multilaterale interbankgebyrer er objektivt nødvendige for, at MasterCard-systemet kan fungere. Ifølge denne argumentation var finansieringsinstitutterne uden opkrævningen af de nævnte bankgebyrer foranledigede til at foreslå andre betalingskorttyper til deres kunder eller nedsætte fordelene for kortindehaverne, hvilket bragte MasterCard-systemets holdbarhed i fare. Retten fremhævede størrelsen af de indtægter og den kommercielle fortjeneste ud over de multilaterale interbankgebyrer, som disse finansieringsinstitutter opnåede ved indløsningen af betalingskortene, og afviste dette ræsonnement, idet den fandt, at selv om der i et system, der fungerer uden de multilaterale interbankgebyrer, ville kunne forventes en nedsættelse af fordelene for kortindehaverne eller rentabiliteten af kortudstedelsen, kan det med rimelighed konkluderes, at en sådan nedsættelse ikke er tilstrækkelig til at bringe MasterCard-systemets holdbarhed i fare.

– Virkninger

I dommen i sagen *MasterCard m.fl. mod Kommissionen* gjorde sagsøgerne bl.a. gældende, at den omstændighed, at de multilaterale interbankgebyrer påvirkede gebyrerne for tjenester til erhvervsdrivende, ikke påvirkede konkurrencen mellem indløserne, fordi de anvendes ensartet over for alle indløserne. Retten fastslog i denne forbindelse, at i det omfang det må lægges til grund, at de multilaterale interbankgebyrer fastsatte en grænse for gebyrerne for tjenester til erhvervsdrivende, og for så vidt som Kommissionen med rette havde kunnet antage, at et MasterCard-system, der fungerede uden de multilaterale interbankgebyrer, forblev økonomisk levedygtigt, fulgte det nødvendigvis heraf, at de havde konkurrencebegrænsende virkninger. I sammenligning med et marked for indløsning, der fungerede uden de multilaterale interbankgebyrer, begrænsede de multilaterale interbankgebyrer således det pres, som de erhvervsdrivende kunne udøve over for bankerne i forbindelse med forhandlingen af gebyrer for tjenester til erhvervsdrivende, ved at begrænse mulighederne for, at priserne kommer under en vis grænse.

– Potentiel konkurrence

I de sager, der gav anledning til dommene af 29. juni 2012, *E.ON Ruhrgas og E.ON mod Kommissionen* (sag T-360/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) og *GDF Suez mod Kommissionen* (sag

T-370/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), var Retten blevet anmodet om at udtale sig om et søgsmål med påstand om annullation af Kommissionens beslutning, der pålagde hvert af de sagsøgende energiselskaber en bøde på 553 mio. EUR for tilsidesættelse af EU's konkurrenceregler, idet de havde indgået en aftale om opdeling af det franske og tyske naturgasmarked. Denne aftale var blevet indgået i 1975, da Ruhrgas AG (nu E.ON Ruhrgas AG, tilhørte E.ON-koncernen) og Gaz de France (GDF) (der nu tilhører GDF Suez) havde besluttet i fællesskab at etablere en rørledning igennem Tyskland for at importere russisk gas til Tyskland og til Frankrig. Kommissionen havde besluttet, at virksomhederne i den pågældende aftale var blevet enige om ikke at sælge den gas, der var blevet transporteret gennem denne rørledning, på den anden parts nationale marked. Disse sager gav Retten lejlighed til at udtale sig om betingelserne for, hvornår en virksomhed kan kvalificeres som en potentiel konkurrent i henhold til artikel [101], stk. 1, [TEUF].

Retten anførte i denne forbindelse, at undersøgelsen af konkurrencevilkårene på et marked ikke alene er baseret på den aktuelle konkurrence mellem de virksomheder, der allerede er til stede på det pågældende marked, men også på den potentielle konkurrence. Hvis en virksomheds planer om at indtræde på et marked eventuelt har betydning for vurderingen af, om den kan betragtes som en potentiel konkurrent på dette marked, er det væsentlige element, som en sådan betegnelse skal baseres på, imidlertid dens evne til at indtræde på dette marked. Hvad angår et nationalt marked, der er kendetegnet ved, at der foreligger faktiske områdemonopoler, er den omstændighed, at der ikke foreligger et lovligt monopol på dette marked, uden betydning. Med henblik på at afgøre, om der på et marked foreligger en potentiel konkurrence, skal Kommissionen således undersøge de reelle og konkrete muligheder for, at de pågældende virksomheder konkurrerer indbyrdes, eller for, at en ny konkurrent kan få adgang til dette marked og konkurrere med de etablerede virksomheder. Kommissionens undersøgelse af disse muligheder skal foretages på objektivt grundlag, således at den omstændighed, at disse udelukkes på grund af et monopol, der følger direkte af national lovgivning eller indirekte af den faktiske situation, der følger af gennemførelsen af denne, er uden betydning. Et selskabs teoretiske mulighed for at komme ind på markedet er således ikke tilstrækkelig til at godtgøre, at der foreligger en sådan konkurrence.

I den foreliggende sag fastslog Retten, at situationen på det tyske marked indtil 24. april 1998, for så vidt som det var kendetegnet ved, at der forelå lovlige faktiske områdemonopoler, kunne medføre, at der ikke forelå nogen konkurrence, hverken reel eller potentiel, på dette marked. Den omstændighed, at der ikke eksisterer lovlige monopoler i Tyskland, var i denne forbindelse uden betydning. Retten fastslog, at Kommissionen ikke havde godtgjort, at der forelå en potentiel konkurrence mellem E.ON og GDF Suez på det tyske gasmarked fra den 1. januar 1980 til den 24. april 1998, som den aftale, der var indgået mellem dem, kunne påføre skade.

c) Beregning af bøden

– Samarbejde

i) Omfang

I dommen af 27. september 2012, *Nynäs Petroleum og Nynas Belgium mod Kommissionen* (sag T-347/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), understregede Retten, at i henhold til punkt 3, sjette led, i retningslinjerne for beregning af bøder kan Kommissionen nedsætte bøden for virksomhedens effektive samarbejde i forbindelse med proceduren uden for anvendelsesområdet for samarbejdsmeddelelsen af 2002. Kommissionen kan imidlertid kun nedsætte bøden for en virksomhed, der har samarbejdet under en procedure vedrørende overtrædelse af konkurrencereglerne, i henhold til disse retningslinjer i de tilfælde, hvor samarbejdsmeddelelsen af 2002 ikke kan finde anvendelse. Denne samarbejdsmeddelelse finder imidlertid ikke anvendelse

på vertikale karteller og er ikke omfattet af anvendelsesområdet for artikel [102 TEUF]. Under disse omstændigheder, og da den pågældende overtrædelse i det foreliggende tilfælde er omfattet af anvendelsesområdet for samarbejdsmeddelelsen af 2002, fandt Retten, at bestemmelserne i punkt 3, sjette led, i retningslinjerne for beregning af bøder ikke fandt anvendelse på sagsøgerne.

ii) Konsekvenser

I dommen af 27. september 2012, *Kuwait Petroleum m.fl. mod Kommissionen* (sag T-370/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), bemærkede Retten, at Kommissionen i henhold til punkt 27 i samarbejdsmeddelelsen af 2002 i kartelsager ved afslutningen af den administrative procedure vedtager en beslutning, hvori den vurderer den endelige situation for hver enkelt virksomhed, der har anmodet om en bødenedsættelse. Det følger efter Rettens opfattelse heraf, at det påhviler Kommissionen at vurdere værdien af de oplysninger, som en virksomhed har givet under en administrativ procedure, og at Kommissionen ikke kan kritiseres for at antage, at den ikke kan give kompensation til en virksomhed for erklæringer, der forekom den afgørende på et tidspunkt i proceduren, men som under den resterende del af den administrative procedure har vist sig ubrugelige, idet virksomheden har ændret disse erklæringer.

– Skærpende omstændigheder

i) Tilfælde, hvor en virksomhed har spillet en førende rolle eller har tilskyndet til overtrædelser.

I dommen af 27. september 2012, *Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen* (sag T-343/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), anførte Retten, at der i princippet intet er til hinder for, at Kommissionen baserer sig på en enkelt begivenhed med henblik på at fastslå, at en virksomhed har spillet en førende rolle i et kartel, forudsat at denne omstændighed alene giver mulighed for sikkert at fastslå, at denne virksomhed har overtalt eller tilskyndet andre virksomheder til at danne kartellet eller til at tilslutte sig det.

I dommen *Koninklijke Wegenbouw Stevin mod Kommissionen* bemærkede Retten desuden, at selv om Unionens retsinstanser foretager en sontring af, om en virksomhed har spillet en førende rolle eller har tilskyndet til overtrædelser, fandt den imidlertid, at selv om de af Kommissionen fremlagte beviser er utilstrækkelige for så vidt angår en af disse roller, kan Unionens retsinstanser fastholde den af Kommissionen fastsatte forhøjelse af bøden som led i udøvelsen af den fulde prøvelsesret. Henset til betydningen af, at sagsøgeren har spillet en førende rolle, fandt Retten i det foreliggende tilfælde, at der ikke var grund til at nedsætte bødeforhøjelsen.

ii) Gentagelsestilfælde

Dommen *Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen* gav Retten lejlighed til at præcisere dette punkt, når det drejer sig om ens overtrædelser begået efter hinanden af to datterselskaber i samme moderselskab. Retten fastslog, at eftersom EU's konkurrenceret tillader, at forskellige selskaber, som indgår i samme gruppe, udgør den samme økonomiske enhed, såfremt de berørte selskaber ikke frit bestemmer deres adfærd på markedet, er Kommissionen berettiget til at antage, at der foreligger et gentagelsestilfælde, når et af moderselskabets datterselskaber begår en overtrædelse af samme type som den, et af de øvrige datterselskaber tidligere er blevet dømt for. For så vidt som det imidlertid drejer sig om en mulighed og ikke en forpligtelse, indebærer den blotte omstændighed, at Kommissionen har pålagt et moderselskab ansvaret i en tidligere beslutning, ikke, at den er forpligtet til at anlægge samme vurdering i en senere beslutning.

Retten fandt i det foreliggende tilfælde, at da det datterselskab, som var omhandlet i den tidligere beslutning, og det datterselskab, der var omhandlet i Kommissionens nye beslutning, begge indirekte var ejet 100% af det samme moderselskab, var den omstændighed, at Kommissionen i den tidligere beslutning havde besluttet at tilregne det første datterselskab overtrædelsen snarere end dets moderselskaber, uden betydning for muligheden for at anvende retspraksis vedrørende gentagelsestilfælde i den nye beslutning. Den omstændighed, at et af moderselskaberne blev fjernet, havde desuden ingen betydning for muligheden for at anvende reglen om gentagelsestilfælde på den virksomhed, der fortsat eksisterede. Kommissionen var endelig ikke forpligtet til at fremlægge de oplysninger, der gør det muligt at fastslå, at dette moderselskab faktisk har øvet en afgørende indflydelse på datterselskabets ulovlige adfærd, som den tidligere afgørelse vedrører, idet dette datterselskab på det tidspunkt, hvor overtrædelserne fandt sted, tilhørte de ovennævnte moderselskaber 100% i fællesskab.

d) Tilregnelsen af ulovlig adfærd – solidarisk domfældelse

I den sag, der gav anledning til dommen af 27. september 2012, *Ballast Nedam mod Kommissionen* (sag T-361/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fandt Retten, at et selskab, som sammen med sit datterselskab udgør den samme virksomhed, ikke kan gøre gældende, at den nedsættelse, der er foretaget af Unionens retsinstanser, af den bøde, der er pålagt dets datterselskab, medfører, at den bøde, der er pålagt selskabet solidarisk som moderselskab i en koncern, ligeledes skal nedsættes, når beslutningen om nedsættelsen af bøden skyldes den omstændighed, at Kommissionen har tilsidesat datterselskabets ret til forsvar.

e) Fuld prøvelsesret

– Forudgående forhold

I dommen *Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen* bemærkede Retten, at den fulde prøvelsesret giver Unionens retsinstanser beføjelse til, ud over en simpel legalitetskontrol af sanktionen, at anlægge deres egen vurdering i stedet for Kommissionens og derfor ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde. Dette indebærer, i overensstemmelse med kravene i princippet om en effektiv domstolsbeskyttelse i artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder¹¹, at Unionens retsinstanser udøver en såvel retlig som faktisk kontrol, og at de har beføjelse til at bedømme beviser, annullere den anfægtede afgørelse og ændre bødebeløb. Det tilkommer Retten inden for rammerne af den nævnte beføjelse på det tidspunkt, hvor den træffer sin afgørelse, at vurdere, om de pågældende virksomheder er blevet pålagt en bøde, hvis størrelse afspejler den pågældende overtrædelses grovhed. Under udøvelsen af sin fulde prøvelsesret kan Retten i princippet tage hensyn til en virksomheds manglende samarbejde og som følge heraf forhøje den bøde, virksomheden er pålagt for overtrædelsen af artikel [101 TEUF] eller [102 TEUF]. Ifølge Retten kan dette være tilfældet, såfremt en virksomhed som svar på en anmodning herom fra Kommissionen forsætligt eller uagtsomt ikke under den administrative procedure har fremført beviser, der er afgørende for fastsættelsen af bøden, og som den er i besiddelse af eller har kunnet være i besiddelse af ved vedtagelsen af den anfægtede beslutning. I dette tilfælde, og hvis Retten ikke er forhindret i at tage hensyn til sådanne beviser, følger det ikke desto mindre således heraf, at virksomheden, der først fremlægger oplysninger herom under retssagen og således hindrer formålet med og gennemførelsen af den administrative procedure, udsætter sig for, at der tages hensyn til denne omstændighed ved Rettens udmåling af bødens passende størrelse.

¹¹ EUT 2010 C 83, s. 389.

– Efterfølgende forhold

Retten bemærkede vedrørende dette punkt i dommen *Imperial Chemical Industries mod Kommissionen*, at selv om anbringendet om den samlede varighed af proceduren vedrørende sagsøgeren først blev fremsat under retsmødet, kunne det ikke anses for ikke at kunne realitetsbehandles med den begrundelse, at det er fremsat for sent. Retten fandt således, at den samlede varighed af proceduren udgør en ny faktisk omstændighed, der i henhold til procesreglementets artikel 48, stk. 2, begrundet fremsættelsen af det nævnte anbringende under sagens behandling.

– Metode – retningslinjernes ikke-bindende karakter for Retten

I dommene *E.ON Ruhrgas og E.ON mod Kommissionen* og *GDF Suez mod Kommissionen* bemærkede Retten, at den hverken er bundet af Kommissionens beregninger eller af Kommissionens retningslinjer vedrørende bøder, når den træffer afgørelse i henhold til sin fulde prøvelsesret, men skal foretage sin egen vurdering under hensyntagen til alle omstændigheder i det enkelte tilfælde. Ifølge Retten har den metode, som Kommissionen anvendte, imidlertid i det foreliggende tilfælde medført en uforholdsmæssig nedsættelse af bøden i forhold til den konstaterede fejls betydning. Selv om Kommissionens fejl alene vedrører det franske marked og udelukkende ca. en femtedel af overtrædelsens varighed, har anvendelsen af Kommissionens metode således medført en nedsættelse af bøden med mere end 50%. Retten bemærkede, at den ikke var bundet af den nævnte metode, og fastslog, at henset til bl.a. overtrædelsens varighed og grovhed burde den endelige bøde, der er pålagt hvert selskab, således fastsættes til 320 mio. EUR.

3. Nye afgørelser på artikel 102 TEUF's område

a) Dominerende stilling

I den sag, der gav anledning til dommen *Telefónica og Telefónica de España mod Kommissionen*, var Retten blevet forelagt et søgsmål vedrørende annullation af den beslutning, hvorved Kommissionen havde idømt sagsøgerne, der var selskaber i koncernen Telefónica, som er den oprindelige spanske telekommunikationsvirksomhed, en bøde på ca. 151 mio. EUR for misbrug af dominerende stilling på markedet for bredbåndsadgang i Spanien. Det var Kommissionens opfattelse, at sagsøgerne havde misbrugt deres dominerende stilling på det spanske engrosmarked for bredbåndsadgang på regionalt og nationalt plan mellem september 2001 og december 2006.

Retten bemærkede, at det har betydning, om markedet eventuelt er præget af konkurrence, når det skal vurderes, om der foreligger en dominerende stilling. Selv en livlig konkurrence på et bestemt marked udelukker ikke, at en virksomhed kan have en dominerende stilling her, idet denne stilling i det væsentlige er karakteriseret ved, at virksomheden kan bestemme sin adfærd uden i sin markedsstrategi at skulle tage hensyn til denne konkurrence og uden for så vidt at måtte acceptere skadevirkninger som følge af sin nævnte adfærd. Retten bemærkede desuden, at skønt det er ubestrideligt, at evnen til at gennemtvinge regelmæssige prisforhøjelser er en faktor, der kan tyde på, at der foreligger en dominerende stilling, er den ikke uomgængeligt nødvendig, idet en dominerende virksomheds uafhængighed med hensyn til priser i højere grad beror på, at den kan fastsætte priserne uden at skulle tage hensyn til konkurrenternes, kundernes og leverandørernes reaktion, end på, at den kan forhøje priserne.

b) Misbrug

– Prispres

I samme sag havde Kommissionen pålagt sagsøgerne sanktioner med den begrundelse, at de havde pålagt deres konkurrenter urimelige priser i form af et prispres mellem priserne for detailbredbåndsadgangen og priserne på engrosbredbåndsadgangen på regionalt og nationalt plan.

Retten bemærkede, at prispresset, såfremt der ikke foreligger en objektiv begrundelse, i sig selv kan udgøre et misbrug i henhold til artikel [102 TEUF]. Avancepresset følger imidlertid af forskellen mellem priserne for engrostjenesterne og dem for detailtjenesterne og ikke af prisniveauet som sådan. Et sådant prispres kan følge ikke blot af unormalt lave priser på detailmarkedet, men ligeledes af unormalt høje priser på engrosmarkedet. Med henblik på vurderingen af lovligheden af den prispolitik, som en dominerende virksomhed anvender, skal der principielt lægges vægt på priskriterier baseret på de omkostninger, som den dominerende virksomhed selv har afholdt, og på virksomhedens strategi. Navnlig når der er tale om en prispolitik, der fører til avancepres, gør anvendelsen af sådanne kriterier det muligt at efterprøve, om denne virksomhed selv ville have været tilstrækkeligt effektiv til at tilbyde sine detailtjenester til slutbrugerne til priser, der ikke var under kostprisen, hvis den på forhånd havde været forpligtet til at betale sine egne engrospriser for at levere i grossistledet.

– Potentiel indvirkning på konkurrencen

Retten understregede desuden i denne sag, at med hensyn til fastlæggelsen af, om artikel [102 TEUF], er blevet overtrådt, er det tilstrækkeligt at bevise, at en dominerende virksomheds misbrug har til hensigt at begrænse konkurrencen, eller med andre ord, at adfærden er egnet til at have denne virkning. En prispolitik konkurrencebegrænsende virkning på markedet skal foreligge, men ikke nødvendigvis være konkret, da en godtgørelse af, at der kan foreligge konkurrencebegrænsende virkninger, som kan fortrænge den dominerende virksomheds mindst lige så effektive konkurrenter, således er tilstrækkelig.

– Begrebet en overtrædelse, der er begået forsætligt eller uagtsomt

Dommen i sagen *Telefónica og Telefónica de España mod Kommissionen* gav Retten lejlighed til, for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt en overtrædelse er begået forsætligt eller uagtsomt, at præcisere, at denne betingelse er opfyldt, når den pågældende virksomhed ikke kan have været uvidende om, at dens adfærd var konkurrencebegrænsende, uanset om den måtte have været klar over, at den hermed overtrådte traktatens konkurrenceregler. En virksomhed er klar over, at dens adfærd er konkurrencebegrænsende, når den er bekendt med de faktiske forhold, der begrundes såvel konstateringen af dominerende stilling på markedet som at Kommissionen har fundet, at der foreligger et misbrug af den dominerende stilling.

Det kan for en kyndig erhvervsdrivende ikke give anledning til tvivl, at store markedsandele i denne henseende har en stor betydning, som den erhvervsdrivende nødvendigvis må tage i betragtning i sin markedsadfærd. En eksisterende operatør og ejer af den eneste infrastruktur, der er af betydning for leveringen af engrosprodukter i telekommunikationssektoren, kan imidlertid ikke have været uvidende om, at den indtager en dominerende stilling på de relevante markeder. Det følger heraf, at størrelsen på en sådan operatørs markedsandele på de pågældende markeder indebærer, at operatørens opfattelse af, at denne ikke indtog en dominerende stilling på disse

markeder, kun kunne være resultatet af enten en utilstrækkelig undersøgelse af strukturen på de markeder, de virkede på, eller af at de ikke ville tage disse strukturer i betragtning.

– Interoperabilitet

I den sag, der gav anledning til dommen *Microsoft mod Kommissionen* var Retten blevet forelagt et søgsmål vedrørende annullation af Kommissionens beslutning, hvorved Microsoft Corp. blev pålagt en tvangsbøde med den begrundelse, at det vederlag, som Microsoft krævede for at give sine konkurrenter adgang til interoperabilitetsoplysningerne mellem Microsofts egne produkter og konkurrenternes produkter, var urimeligt.

Ifølge Retten afspejlede de vurderingsprincipper, som Kommissionen havde lagt til grund i den anfægtede beslutning, og navnlig kriteriet om den innovative karakter af de omhandlede teknologier såvel som de royaltysatser, som Microsoft krævede, en teknologis indre værdi snarere end dens strategiske værdi. Det fulgte heraf, at anvendelsen af disse principper objektivt opfyldte behovet for at undersøge, om de af Microsoft krævede royaltysatser var rimelige. I forbindelse med tildeling af en ret til adgang og brug af interoperabilitetsoplysninger på rimelige og ikke-diskriminerende vilkår, der udelukker ethvert vederlag i henhold til den strategiske værdi, er Kommissionen berettiget til at vurdere den innovative karakter af disse teknologier ved at henvise til disses bestanddele, nemlig nyhedselementet og den ikke-nærliggende genstand, idet sidstnævnte er omfattet af begrebet opfinderaktivitet. Vurderingen af den innovative karakter af teknologier med henvisning til nyhedselementet og opfinderaktiviteten har ikke til følge, at værdien af de intellektuelle ejendomsrettigheder, forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger generelt ophæves eller så meget desto mindre, at denne karakter pålægges som en betingelse for, at et produkt eller en oplysning omfattes af en sådan ret eller udgør en forretningshemmelighed.

4. Nye afgørelser på fusionsområdet

I den sag, der gav anledning til dommen af 12. december 2012, *Electrabel mod Kommissionen* (sag T-332/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), var Retten blevet forelagt et søgsmål anlagt af det belgiske selskab Electrabel til prøvelse af Kommissionens beslutning, der pålagde selskabet en bøde på 20 mio. EUR for gennemførelse af en fusion i strid med artikel 7, stk. 1, i Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89¹². Sagen omhandlede dette selskabs erhvervelse af de facto-enekontrol over Compagnie nationale du Rhône (CNR). Electrabel var kommet i besiddelse af kapitalandele, hvorved selskabets andel kom op på 49,95% af aktiekapitalen og 47,92% af stemmerettighederne i CNR den 23. december 2003, og havde først anmodet Kommissionen om dennes vurdering af erhvervelsen af en sådan kontrol den 9. august 2007. Da Kommissionen havde angivet, at denne kontrol faktisk var blevet erhvervet, havde Electrabel formelt anmeldt fusionen. Selv om Kommissionen ved en første beslutning af 29. april 2008 ikke havde haft indsigelser over for fusionen og havde erklæret den forenelig med fællesmarkedet, havde den imidlertid ladet spørgsmålet om den præcise dato for Electrabels erhvervelse af de facto-enekontrollen over CNR stå åbent i beslutningen. Da Kommissionen vurderede, at afskrivningsdatoen i denne forbindelse burde være den 23. december 2003, havde den imidlertid efterfølgende vedtaget den anfægtede beslutning.

Retten skulle tage stilling til gyldigheden af Kommissionens undersøgelse af, om der foreligger en fusion, og bemærkede, at Kommissionens undersøgelse af omstændighederne omkring

¹² Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 af 21.12.1989 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (berigtiget udgave EFT 1990 L 257, s. 13).

gennemførelsen af fusionen er undergivet Unionens retsinstansers fulde kontrol. Retten bemærkede i denne forbindelse, at i overensstemmelse med punkt 14 i meddelelsen om fusionsbegrebet¹³ kan en aktionær, selv en minoritetsaktionær, anses for at have erhvervet enekontrol over en virksomhed, når der er stor sandsynlighed for, at den pågældende aktionær vil kunne samle et flertal på generalforsamlingen over den nævnte virksomhed som følge af ejerforholdenes meget spredte karakter. Afgørelsen af, hvorvidt der foreligger enekontrol eller ej i en konkret sag, må her træffes på grundlag af aktionærfremmødet i tidligere år. Hvis det af antallet af fremmødte på virksomhedens generalforsamlinger fremgår, at en minoritetsaktionær har et sikkert stemmeflertal i generalforsamlingen, må denne minoritetsaktionær anses for at besidde enekontrol med virksomheden. Dette var ifølge Retten tilfældet i den foreliggende sag, da sagsøgeren ikke havde været i stand til at anfægte Kommissionens konklusion, hvorefter der var stor sandsynlighed for, at sagsøgeren den 23. december 2003 kunne samle et flertal på generalforsamlingen, selv om den ikke havde flertallet af stemmerettighederne.

Retten fastslog desuden, at Kommissionen ved at anvende en forældelsesfrist på fem år ikke havde begået en fejl, da den overtrædelse, der henregnes til sagsøgeren, dvs. gennemførelsen af en fusion, udgjorde en overtrædelse, der kunne medføre væsentlige ændringer i konkurrencebetingelserne og ikke kunne kvalificeres som rent formel eller processuel som omhandlet i artikel 1, stk. 1, litra a), i forordning nr. 2988/74¹⁴.

Hvad endelig angår fastsættelsen af bøden bemærkede Retten for det første, at Kommissionen ikke kunne kritiseres for at have fulgt de principper og metoder i retningslinjerne for beregningen af bøder for overtrædelse af artikel [101 TEUF] og [102 TEUF] ved fastsættelse af bødens størrelse i det foreliggende tilfælde. Rammerne for dens undersøgelse burde være artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 4064/89, hvorefter der ved fastsættelsen af bøden skal tages hensyn til overtrædelsens art og grovhed.

Statsstøtte

1. Antagelse til realitetsbehandling

I dommen af 20. september 2012, *Frankrig mod Kommissionen* (sag T-154/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel) fastslog Retten, at en medlemsstats ophævelse af en foranstaltning, som i en afgørelse fra Kommissionen er anset for at være eksisterende støtte, adskillige måneder før denne blev vedtaget, ikke betyder, at søgsmålet til prøvelse af denne afgørelse ikke kan antages til realitetsbehandling. Retten skulle tage stilling til et søgsmål til prøvelse af en afgørelse truffet af Kommissionen, hvorved en påstået støtte, der er iværksat af Frankrig i form af en implicit, ubegrænset garanti til La Poste som følge af dennes status som offentlig virksomhed, blev erklæret uforenelig med det indre marked.

Retten understregede, at en afgørelse fra Kommissionen, der konkluderer, at der foreligger statsstøtte til en virksomhed i form af en ubegrænset garanti, og erklærer den uforenelig med fællesmarkedet, nødvendigvis tilsigter at skabe bindende retsvirkninger og derfor udgør en anfægtelig retsakt i henhold til artikel 263 TEUF. Selv om det var korrekt i det foreliggende tilfælde, at den franske regering af egne årsager og uden nogen form for tvang fra Kommissionen havde

¹³ Kommissionens meddelelse om fusionsbegrebet efter forordning nr. 4064/89 (EFT 1998 C 66, s. 5).

¹⁴ Rådets forordning (EØF) nr. 2988/74 af 26.11.1974 om forældelse af adgangen til at pålægge økonomiske sanktioner inden for Det Europæiske Fællesskabs transport- og konkurrenceret og af adgangen til tvangsfuldbyrdelse af disse sanktioner (EFT L 319 s. 1).

besluttet at afskaffe den foranstaltning, som Kommissionens afgørelse anså for eksisterende støtte, adskillige måneder før denne afgørelse blev vedtaget, var Den Franske Republik ikke desto mindre retligt forpligtet til at gennemføre den anfægtede afgørelse. Den omstændighed, at der i forbindelse med gennemførelsen af denne afgørelse kunne være en overensstemmelse mellem de interesser, som Kommissionen forsvarede, og de tilsvarende interesser for denne medlemsstat, kunne ikke forhindre sidstnævnte i at anlægge et annulationssøgsmål til prøvelse af denne afgørelse. Anerkendelsen af en sådan forhindring, der medfører, at medlemsstaterne bliver straffet afhængigt af, om de har en egen interesse i at efterkomme en kommissionsafgørelse eller ej, ville være af ren subjektiv karakter.

I den sag, der gav anledning til dommen af 28. marts 2012, *Ryanair mod Kommissionen* (sag T-123/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), havde sagsøgeren anmodet Retten om at annullere to af Kommissionens afgørelser vedrørende det lån på 300 mio. EUR, som den italienske stat tildelte luftfartsselskabet Alitalia – Compagnia Aerea Italiana SpA i 2008. Mens den første af disse afgørelser, der erklærer denne foranstaltning uforenelig med fællesmarkedet og kræver tilbagebetaling af støtten til Alitalia, afsluttede den formelle undersøgelsesprocedure, var den anden afgørelse, der afviste at kvalificere salget af det nævnte selskabs aktiver som støtte, forudsat at de tilsagn, de italienske myndigheder havde afgivet, blev iagttaget fuldt ud, blevet vedtaget i henhold til artikel 4, stk. 3, i forordning (EF) nr. 659/1999¹⁵, uden at den formelle undersøgelsesprocedure var blevet indledt.

Hvad angår den anden afgørelse, hvori det blev anført, at lovligheden af en afgørelse om ikke at gøre indsigelser afhænger af, om der hersker tvivl om, hvorvidt støtten er forenelig med fællesmarkedet, understregede Retten, at da en sådan tvivl skal føre til, at der indledes en formel undersøgelsesprocedure, hvori de interesserede parter som omhandlet i artikel 1, litra h), i forordning 659/1999 kan deltage, må det antages, at enhver interesseret part som omhandlet i sidstnævnte bestemmelse er umiddelbart og individuelt berørt af en sådan beslutning. De interesserede parter, der er indrømmet de i artikel [108], stk. 2, [TEUF] og artikel 6, stk. 1, i forordning nr. 659/199 fastsatte processuelle garantier, kan kun opnå, at disse respekteres, hvis de har adgang til at indbringe beslutningen om ikke at gøre indsigelse for Unionens retsinstanser. I henhold til denne bestemmelse forstås der ved interesseret part alle personer, virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder, hvis interesser måtte være berørt af den tildelte støtte, dvs. navnlig de virksomheder, som er konkurrenter til støttemodtageren.

Retten drog konsekvenserne af Domstolens dom af 24. maj 2011, *Kommissionen mod Kronoply og Kronotex* (C-83/09 P, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), og præciserede, at når en sagsøger har nedlagt påstand om annulation af en beslutning om ikke at gøre indsigelse, kritiserer han således som det væsentlige, at Kommissionens beslutning vedrørende den pågældende støtte er blevet vedtaget, uden at Kommissionen har indledt den formelle undersøgelsesprocedure, hvorved den har tilsidesat sagsøgerens processuelle rettigheder. Sagsøgeren kan, for at få taget sin påstand om annulation til følge, påberåbe sig ethvert anbringende, der kan godtgøre, at vurderingen af de oplysninger, Kommissionen råder over, under den foreløbige undersøgelse af den anmeldte foranstaltning burde have rejst tvivl med hensyn til dens forenelighed med fællesmarkedet.

Det forholder sig imidlertid anderledes med hensyn til beslutningen om at erklære støtten uforenelig med fællesmarkedet. En beslutning om afslutning af en procedure i medfør af artikel [108], stk. 2, [TEUF] berører individuelt de virksomheder, der har taget initiativet til den

¹⁵ Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22.3.1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af artikel 88 [EF] (EFT L 83, s. 1).

klage, der har givet anledning til iværksættelsen af proceduren, og som er blevet hørt og har bestemt forløbet af proceduren, såfremt virksomhedernes stilling på markedet endvidere i væsentligt omfang er blevet påvirket af den støtteforanstaltning, som den anfægtede beslutning drejer sig om, eller hvis de på anden måde under påberåbelse af konkrete omstændigheder, som individualiserer den på lignende måde som adressaten for beslutningen, kan godtgøre, at de berøres individuelt. Retten anerkendte, at sagsøgeren spillede en aktiv rolle i proceduren i det foreliggende tilfælde, men fastslog, at denne ikke var individuelt berørt.

2. Materielle spørgsmål

a) Begrebet statsstøtte

I dommen i sagen *Frankrig mod Kommissionen* præciserede Retten, at en støtte, der er tildelt i form af en ubegrænset statsgaranti, der ydes uden modydelse, generelt er en fordel for den person, der modtager den, idet den medfører en forbedring af modtagerens økonomiske situation gennem en lettelse af de byrder, der normalt belaster dennes budget. Retten understregede i denne forbindelse, at støttebegrebet er mere generelt end tilskudsbegrebet, fordi det ikke blot omfatter positive ydelser såsom selve tilskuddene, men ligeledes de indgreb, der under forskellige former letter de byrder, som normalt belaster en virksomheds budget, og derved, uden at være tilskud i ordets egentlige forstand, er af samme art og har tilsvarende virkninger. En ubegrænset statsstøtte giver imidlertid bl.a. modtageren mulighed for at opnå gunstigere finansieringsvilkår end dem, denne kunne opnå alene på grund af sine egne fortjenester, og dermed mulighed for at lette presset på sit budget. Retten fandt i den henseende, at med henblik på at godtgøre, at en offentlig erhvervsvirksomhed har opnået gunstigere finansieringsvilkår og dermed en økonomisk fordel, kan Kommissionen henvise til kreditvurderingsbureauernes standpunkter og navnlig til de vigtigste af disse. For så vidt som det således er fastslået, at markedet tager hensyn til kreditvurderingsbureauernes kreditvurdering for at anslå, hvilken kredit der skal bevilges en given virksomhed, vil en bedre vurdering fra disse bureauer end den, der ville være blevet givet uden garantien, kunne skabe en fordel for den offentlige erhvervsvirksomhed.

I dommen af 21. marts 2012, *Irland mod Kommissionen* (forenede sager T-50/06 RENV, T-56/06 RENV, T-60/06 RENV, T-62/06 RENV og T-69/06 RENV, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), præciserede Retten forholdet mellem reglerne om statsstøtte og de regler, der er fastsat i et harmoniseringsdirektiv om fritagelse for punktafgiften. Retten bemærkede i denne forbindelse, at reglerne om harmonisering af de nationale lovgivninger om skatter og afgifter, herunder reglerne om punktafgifter og reglerne om statsstøtte, har samme formål, nemlig at fremme det indre markeds funktion ved navnlig at bekæmpe konkurrencefordrejning. På grund af deres fælles formål kræver en indbyrdes overensstemmende gennemførelse af de nævnte regler, at begrebet konkurrencefordrejning anses for at have samme rækkevidde og betydning i relation til harmoniseringen af de nationale skatte- og afgiftslovgivninger og i relation til statsstøtte. Endvidere bemærkede Retten, at de regler om harmonisering af de nationale skatte- og afgiftslovgivninger, herunder reglerne om punktafgifter, som er fastsat i artikel [113 TEUF] og direktiv 92/81¹⁶, udtrykkeligt pålægger EU's institutioner – dvs. Kommissionen, der stiller forslag, og Rådet, der træffer afgørelse – at vurdere, om der kan forekomme konkurrencefordrejning, når de giver, eller ikke giver, en medlemsstat tilladelse til at anvende eller at fortsætte med at anvende en fritagelse for den harmoniserede punktafgift i henhold til artikel 8, stk. 4, i direktiv 92/81, eller om der forekommer illoyal konkurrence eller forstyrrelser af det indre marked, der giver anledning

¹⁶ Rådets direktiv 92/81/EØF af 19.10.1992 om harmonisering af punktafgiftsstrukturen for mineralolier (EFT L 316, s. 12).

til at revurdere en tilladelse, som allerede er givet på grundlag af sidstnævnte artikel, i henhold til artikel 8, stk. 5, i direktiv 92/81.

Retten understregede imidlertid, at fordele, for at kunne kvalificeres som støtte i medfør af artikel [107], stk. 1, [TEUF], navnlig skal kunne tilskrives en ensidig og selvstændig beslutning truffet af den pågældende medlemsstat. Dette var imidlertid ikke tilfældet for de punktafgiftsfritagelser, der, på grundlag af Rådets bemyndigelsesbeslutninger, der er udstedt på forslag fra Kommissionen i overensstemmelse med direktiv 92/81, burde tilregnes Unionen. Heraf fulgte, at så længe Rådets bemyndigelsesbeslutninger var gældende og hverken var blevet ændret af Rådet eller annulleret af EU's retsinstanser, kunne Kommissionen ikke kvalificere de nævnte fritagelser som statsstøtte. Kommissionen havde heller ikke grundlag for at foreholde de berørte medlemsstater, at de ikke havde anmeldt de omtvistede fritagelser, som de havde indrømmet på grundlag af Rådets bemyndigelsesbeslutninger, eftersom de proceduremæssige forpligtelser i henhold til artikel [108 TEUF] fulgte af, at de pågældende foranstaltninger kan klassificeres som statsstøtte som omhandlet i artikel [107], stk. 1, TEUF. Retten fastslog, at den anfægtede beslutning tilsidesatte principperne om retssikkerhed og formodningen om, at Unionens retsakter er lovlige.

Den sag, der gav anledning til dommen af 27. september 2012 i sagen *Frankrig mod Kommissionen* (sag T-139/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), rejste bl.a. spørgsmålet om, hvorvidt foranstaltningerne til støtte for frugt- og grøntsagsmarkedet i Frankrig kunne kvalificeres som statsstøtte henset til, at de delvist var finansieret af frivillige bidrag fra denne sektors erhvervsdrivende. Retten bemærkede i denne forbindelse, at det relevante kriterium for vurderingen af, om der er tale om offentlige midler, uanset deres oprindelse, er, i hvilket omfang den offentlige myndighed har indflydelse på fastlæggelsen af de omhandlede foranstaltninger og deres finansieringsordning. Den blotte omstændighed, at bidragene fra de berørte økonomiske aktører til delvis finansiering af de omhandlede foranstaltninger kun har fakultativ og ikke obligatorisk karakter, er ikke tilstrækkelig til at rejse tvivl om dette princip. Den offentlige myndighed kan nemlig have stor indflydelse på disse bidrag, selv om de ikke er obligatoriske. Det tilkommer Retten at foretage en helhedsvurdering af den offentlige myndigheds rolle i forbindelse med fastlæggelsen af de foranstaltninger, der er finansieret af en offentlig institution og af frivillige bidrag fra producentorganisationerne, hvorved den ikke kan sondre i forhold til deres finansieringsmåde, idet de offentlige og private bidrag blev lagt sammen i en driftsfond, hvor de smeltede sammen. Henset til, at det i det foreliggende tilfælde tilkom en offentlig institution af industriel og handelsmæssig karakter, underlagt statens tilsyn, at fastsætte de omtvistede foranstaltninger og betingelserne for finansieringen heraf, og idet dem, der drog fordel af de nævnte foranstaltninger, derimod alene kunne vælge, hvorvidt de ville deltage i ordningen eller ej, således som denne var fastsat, ved at acceptere eller afvise at indbetale de af sidstnævnte fastsatte erhvervsandele, fastslog Retten, at de nævnte foranstaltninger udgjorde statsstøtte som omhandlet i artikel [107], stk. 1, [TEUF].

Dommen af 7. marts 2012, *British Aggregates mod Kommissionen* (sag T-210/02, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), førte endelig Retten til at undersøge de kriterier, der skal gælde for vurderingen af, om en statslig foranstaltning er selektiv. Retten bemærkede i denne forbindelse, at for at fastslå en national foranstaltnings selektive karakter skal det undersøges, om denne foranstaltning som led i en bestemt retlig ordning kan begunstige visse virksomheder eller visse produktioner, som omhandlet i artikel [107], stk. 1, [TEUF] sammenlignet med andre virksomheder, der befinder sig i en tilsvarende faktisk og retlig situation i forhold til det formål, der forfølges med foranstaltningen. Retten bemærkede imidlertid, at en foranstaltning, som ganske vist udgør en fordel for modtageren, men som berettiges af karakteren eller opbygningen af den ordning, som den er et led i, ikke opfylder denne betingelse om selektivitet. Hvad angår denne undersøgelse må der sondres mellem dels de målsætninger, der søges opfyldt med et

særligt skattesystem, og som ligger uden for selve systemet, dels de iboende målsætninger i selve skattesystemet, som er nødvendige for at gennemføre sådanne formål, idet disse formål og mekanismer, som grundprincipper eller hovedlinjer i det pågældende skattesystem, kunne støtte en sådan begrundelse, hvilket det påhviler medlemsstaten at godtgøre. Hvad angår vurderingen af den selektive karakter af den fordel, der indrømmes ved den pågældende foranstaltning, har fastsættelsen af referencerammen desuden en forstærket betydning ved skatteforanstaltninger, eftersom selve tilstedeværelsen af en fordel kun kan godtgøres i forhold til en beskatning, der betegnes »normal«. Det er en forudsætning for, at en national skatteforanstaltning kan betegnes som »selektiv«, at det først identificeres og undersøges, hvad der er den almindelige eller »normale« skatteordning i den pågældende medlemsstat. Derefter skal den eventuelle selektive karakter af den fordel, der ydes ved den pågældende skatteforanstaltning, vurderes og fastslås i forhold til denne almindelige eller »normale« skatteordning, ved at vise, at denne foranstaltning udgør en undtagelse fra den almindelige ordning, for så vidt som den indfører differentiering mellem aktører, der i forhold til det formål, der forfølges med den pågældende medlemsstats skattesystem, befinder sig i en sammenlignelig faktisk og retlig situation.

Retten fandt i det foreliggende tilfælde, at spørgsmålet om, hvorvidt de pågældende bestemmelser, der indførte en miljøafgift på granulater i Det Forenede Kongerige, fastsatte en gunstigere behandling for visse virksomheder eller visse produktioner sammenlignet med andre virksomheder eller produktioner, der befinder sig i en tilsvarende faktisk og retlig situation, skulle undersøges i forhold til de nævnte bestemmelsers miljømæssige formål. Retten fastslog i denne forbindelse, at sidstnævnte medførte en afgiftsmæssig differentiering mellem de afgiftsfritagne materialer og de substituerbare granulater, der er afledt af de omfattede materialer. En sådan differentiering kunne ikke ifølge Retten begrundes på grundlag af karakteren eller opbygningen af det pågældende afgiftssystem, for så vidt som det dels klart fraveg den normale beskatnings logik, der lå til grund for den anfægtede afgift, dels kunne skade denne afgifts miljømæssige formål.

b) Tjenesteydelser af almen økonomisk interesse

I dommen af 7. november 2012, *CBI mod Kommissionen* (sag T-137/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), gjorde Retten detaljeret rede for de betingelser i henhold til hvilke de foranstaltninger, der skal kompensere for forpligtelserne til offentlig tjeneste, kan kvalificeres som statsstøtte. I denne sag var der tale om støtte ydet af de belgiske myndigheder til fem almindelige, offentlige sygehuse i hovedstadsregionen Bruxelles (Belgien). Kommissionen modtog en klage fra sagsøgeren og en anden forening vedrørende den påståede statsstøtte og besluttede ikke at rejse indsigelse mod de anmeldte foranstaltninger ved afslutningen af den indledende undersøgelsesfase i henhold til artikel [108], stk. 3, [TEUF]. Denne afgørelse var baseret på Domstolens dom af 24. juli 2003, *Altmark Trans og Regierungspräsidium Magdeburg*¹⁷, hvorefter den compensation, der var tildelt som modydelse for de ydelser, der var leveret til opfyldelse af forpligtelsen til offentlig tjeneste, ikke udgjorde statsstøtte, forudsat at visse kriterier var opfyldt. Sagsøgeren, der var en belgisk sammenslutning af ni privathospitaler, anførte, at i lyset af disse kriterier skulle Kommissionen være i alvorlig tvivl om de undersøgte støtteforanstaltningers forenelighed med det indre marked, og anlagde sag med påstand om annullation af denne beslutning.

Retten bemærkede indledningsvis, at hvad navnlig angår det offentlige hospitalsvæsen skal der ved anvendelse af artikel [106], stk. 2, [TEUF] tages hensyn til den manglende erhvervmæssige dimension, idet dets kvalifikation som tjenesteydelse af almen økonomisk interesse snarere forklares ved dets indvirkning på den konkurrenceprægede og kommercielle sektor end ved en

¹⁷ Sag C-280/00, Sml. I, s. 7747.

påstået erhvervsmæssig dimension. Denne anvendelse skal derfor tage hensyn til respekten for medlemsstaternes ansvar med hensyn til udformningen af deres sundhedspolitik, organisation og levering af sundhedstjenesteydelser og medicinsk behandling. I overensstemmelse med disse betragtninger tilrettelægger medlemsstaterne deres nationale sundhedssystemer i henhold til de principper, de vælger. Når en medlemsstats organisation og levering af sundhedstjenesteydelser pålægger private operatører offentlige serviceforpligtelser, skal der imidlertid tages hensyn til denne omstændighed i forbindelse med vurderingen af støtteforanstaltningerne på området. Når de forskellige krav pålægges offentlige og private enheder, der har til opgave at udføre den samme offentlige tjeneste, skal disse forskelle klart fremgå af deres respektive mandater, navnlig med henblik på at gøre det muligt at kontrollere, om støtten er forenelig med ligebehandlingsprincippet.

Retten bemærkede efterfølgende, at medlemsstaterne har en vid skønsebeføjelse med hensyn til definitionen af det, de anser for at være tjenesteydelser af almen økonomisk interesse, idet Kommissionen kun kan sætte spørgsmålstejn ved denne definition i tilfælde af en åbenbar fejl. Den kontrol, Unionens retsinstanser udøver med Kommissionens vurderinger med hensyn til, om der foreligger en opgave med en tjenesteydelse af almen økonomiske interesse, skal vedrøre overholdelsen af visse mindstekrav om, at der bl.a. skal foreligge en offentlig myndighedsakt, der pålægger de omhandlede erhvervsdrivende en opgave med en tjenesteydelse af almen økonomisk interesse, samt om den generelle og bindende karakter af denne opgave. Retten bemærkede i denne forbindelse, at for at kunne kvalificere offentlige retsakter som beslutninger fra en enhed, skal dens organer bestå af personer, der har fået overdraget offentlige tjenesteydelsesopgaver, og de offentlige myndigheder skal råde over en effektiv beføjelse til at kontrollere beslutningerne. Denne vide skønsebeføjelse vedrører også fastsættelsen af de kriterier, der er grundlaget for beregningen af kompensationen i henhold til en opgave med en tjenesteydelse af almen økonomisk interesse, der imidlertid skal præciseres således, at de udelukker enhver mulighed for, at medlemsstaten misbruger begrebet tjenesteydelse af almen økonomisk interesse. Såfremt Kommissionen undlader at foretage en særskilt vurdering af kriterierne for finansieringen i det tilfælde, at en medlemsstats søgsmål involverer flere kompensationsforanstaltninger, foretager Kommissionen en ufuldstændig undersøgelse af den pågældende støtteforanstaltning.

c) Begrebet alvorlige vanskeligheder

I dommen i sagen *Ryanair mod Kommissionen* bemærkede Retten, at begrebet alvorlige vanskeligheder, der fastsætter Kommissionens forpligtelse til at indlede den formelle undersøgelsesprocedure vedrørende statsstøtte, har en objektiv karakter. Selv om Kommissionen er bundet med hensyn til beslutningen om, hvorvidt denne procedure skal indledes, har den dog en vis skønsmargin ved indhentningen og undersøgelsen af sagens konkrete omstændigheder med henblik på at afgøre, om de giver anledning til alvorlige vanskeligheder. Navnlig kan Kommissionen efter formålet med artikel [108], stk. 3, [TEUF] og i overensstemmelse med sin pligt til at følge god forvaltningsskik indlede en dialog med den stat, der har foretaget anmeldelsen, eller med tredjemand for under den indledende procedure at klare eventuelle vanskeligheder. Denne mulighed forudsætter, at Kommissionen kan tilpasse sin holdning i kraft af udfaldet af den indledte dialog, uden at denne tilpasning på forhånd skal fortolkes som et bevis på, at der foreligger alvorlige vanskeligheder. Den utilstrækkelige eller ufuldstændige karakter af Kommissionens undersøgelse under den indledende undersøgelsesprocedure udgør et indicium for, at der foreligger alvorlige vanskeligheder.

d) Det markedsøkonomiske investorprincip

I den sag, der gav anledning til dommen af 11. september 2012, *Corsica Ferries France mod Kommissionen* (sag T-565/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), var Retten

blevet forelagt et søgsmål med påstand om annullation af den beslutning, hvorved Kommissionen erklærede de omstrukturingsforanstaltninger for Société nationale maritime Corse-Méditerranée (SNCM), som Den Franske Republik havde iværksat i 2002, forenelige med fællesmarkedet og afviste at kvalificere foranstaltningerne i denne virksomheds privatiseringsplan, som blev godkendt i 2006, som statsstøtte. Sagsøgeren anfægtede bl.a. Kommissionens anvendelse af det private investorprincip på privatiseringen af dette selskab til en negativ købspris på 158 mio. EUR. Sagsøgeren gjorde bl.a. gældende, at Kommissionen ikke kunne lade de supplerende fratrædelsesgodtgørelser, som gik ud over de strenge retlige og kontraktmæssige forpligtelser, indgå i beregningen af de hypotetiske omkostninger ved likvidationen af SNCM, for så vidt som en sådan fremgangsmåde ikke kunne karakterisere adfærden for en privat investor, som lader sig lede af mere langsigtede rentabilitetsudsigter.

Retten bemærkede i denne forbindelse, at en opmærksom privat investor i en markedsøkonomi ikke kan se bort fra dels sit ansvar over for alle parter i virksomheden, dels udviklingen i de sociale, økonomiske og miljømæssige forhold, hvor denne fortsætter sin egen udvikling. Den private investors udbetaling af supplerende fratrædelsesgodtgørelser kan i den henseende i princippet udgøre en berettiget og fornuftig praksis med det formål at fremme en fredelig social dialog og bevare selskabets eller koncernens image. I mangel af enhver form for økonomisk begrundelse – også på lang sigt – skal en hensyntagen til de omkostninger, som gik ud over de strenge retlige og kontraktmæssige forpligtelser, imidlertid derfor betragtes som statsstøtte som omhandlet i artikel [107], stk. 1, [TEUF]. Beskyttelsen af en medlemsstats image som global investor i markedsøkonomien kan i denne forbindelse ikke – uden at der foreligger særlige omstændigheder eller en særligt overbevisende begrundelse – udgøre et argument, der er tilstrækkeligt til at påvise den økonomiske begrundelse på lang sigt i forbindelse med dækningen af yderligere udgifter såsom supplerende fratrædelsesgodtgørelser.

Det private investorprincip var ligeledes af afgørende betydning i den problemstilling, der var rejst i den sag, der gav anledning til dommen af 2. marts 2012, *Nederlandene og ING Groep mod Kommissionen* (forenede sager T-29/10 og T-33/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), der anfægtede Kommissionens afgørelse vedrørende foreneligheden med fællesmarkedet af de støtteforanstaltninger, som Kongeriget Nederlandene vedtog i 2008 og 2009 til fordel for ING Groep NV i forbindelse med finanskrisen i efteråret 2008. Sagsøgerne kritiserede Kommissionen for at have antaget, at den ændring af betingelserne for tilbagebetaling af det kapitalindskud, der fulgte af oprettelsen af 1 mia. ING-værdipapirer, som blev fuldt tegnet af Kongeriget Nederlandene, udgjorde en yderligere støtte på 2 mia. EUR.

Retten fandt, at Kommissionen ikke kunne begrænse sig til at konstatere, at ændringen af de nævnte betingelser for tilbagebetaling automatisk udgjorde statsstøtte, uden forinden at foretage en undersøgelse af, hvorvidt den foretagne ændring tildelte ING en fordel, som en privat investor i samme situation som den nederlandske stat ikke ville have indrømmet. Først ved en sådan undersøgelse, der navnlig forudsætter, at de oprindelige betingelser for tilbagebetaling sammenlignes med de ændrede betingelser, er Kommissionen således i stand til at fastslå, at der er blevet tildelt en yderligere fordel i henhold til artikel [107], stk. 1, [TEUF]. Retten fandt, at det ikke fremgik af den anfægtede beslutning, at Kommissionen havde foretaget en sådan undersøgelse i det foreliggende tilfælde. Da Kommissionen havde begrænset sig til at konstatere, at ændringen af betingelserne for tilbagebetaling medførte et tab for den nederlandske stat, havde den ikke undersøgt, hvordan et afkast, der består af mellem 15% og 22%, som er tildelt den nederlandske stat som følge af ændringen af betingelserne for tilbagebetaling, ikke svarede til, hvad der med rimelighed kan forventes af en privat investor, der er i en tilsvarende situation. Retten bemærkede, at Kommissionen havde tilsidesat begrebet statsstøtte ved at undlade at foretage en vurdering af, om den nederlandske stat, ved at acceptere ændringen af betingelserne for tilbagebetaling, havde

handlet som en privat investor, navnlig fordi den nederlandske stat kunne blive tilbagebetalt før tiden og ved denne lejlighed opnåede en større sikkerhed for at blive tilbagebetalt på en tilfredsstillende måde, henset til markedsvilkårene, og annullerede den anfægtede afgørelse.

I dommen *Land Burgenland mod Kommissionen* (dom af 28. februar 2012, forenede sager T-268/08 og T-281/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), blev Retten anmodet om at udtale sig om anvendelsen af det private investorprincip i forbindelse med privatiseringen af en bank ved hjælp af en udbudsprocedure. Det drejede sig om, at Land Burgenland (Østrig) i denne forbindelse skulle vælge at tildele den østrigske bank Hypo Bank Burgenland AG til to østrigske selskaber, selv om den købspris, som de to selskaber havde tilbudt, var væsentligt lavere end den, som et østrigsk-ukrainsk konsortium havde tilbudt. Kommissionen modtog en klage indgivet af det østrigsk-ukrainske konsortium og betegnede forskellen mellem de to endelige bud, der blev afgivet under udbudsproceduren, som støtte, der var uforenelig med fællesmarkedet, idet den fandt, at den kompetente østrigske myndighed ikke har handlet som en markedsøkonomisk sælger.

Retten skulle træffe afgørelse i de sager, der var anlagt både af Land Burgenland og Republikken Østrig til prøvelse af denne beslutning, og bekræftede, at det passende kriterium ved afgørelsen af, om det udgør statsstøtte, når en offentlig myndighed sælger en vare til en privatperson, er kriteriet om den private aktør under normale markedsvilkår, hvis konkrete anvendelse i princippet indebærer, at der foretages en kompliceret økonomisk bedømmelse. Retten anerkendte, at en sælger, der handler efter markedsøkonomiske principper, kunne vælge det lavere bud, hvis det var helt klart, at et salg til den højestbydende ikke var gennemførligt, men fandt imidlertid, at Kommissionen i det foreliggende tilfælde med rette havde kunnet fastslå, at hverken det usikre udfald eller den formentlig længere varighed af proceduren ved finanstilsynet kunne begrunde, at konsortiet skulle udelukkes. Retten bemærkede i denne forbindelse, at for at kunne gøre dette skulle Land Burgenland have fremlagt konkrete oplysninger med henblik på at godtgøre, at varigheden af godkendelsesproceduren ved finanstilsynet i tilfælde af salg til konsortiet ville have sat chancerne for en privatisering alvorligt over styr.

3. Processuelle bestemmelser

a) Kumulativ virkning af en støtte og en gammel støtte

Dommen af 14. februar 2012, *Electrolux og Whirlpool Europe mod Kommissionen* (forenede sager T-115/09 og T-116/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), udsprang af to annullationssøgsmål, der var anlagt til prøvelse af en beslutning fra Kommissionen, der erklærede omstruktureringsstøtten på 31. mio. EUR, som Den Franske Republik har tildelt Fagor France SA (Fagorbrandt), der er konkurrent til sagsøgeren, forenelig med fællesmarkedet under visse betingelser. Den anfægtede beslutning fulgte efter en tidligere beslutning, der erklærede en skattemæssig støtte, der var ydet af Den Italienske Republik til et datterselskab til dette selskab, uforenelig med fællesmarkedet, og som pålagde tilbagebetaling af den nævnte støtte. Sagsøgerne anførte bl.a., at Kommissionen havde undladt at undersøge den kumulative virkning af den pågældende støtte og den uforenelige italienske støtte.

Retten præciserede, at det fulgte af Domstolens dom af 15. maj 1997, *TWD mod Kommissionen*¹⁸ og af punkt 23 i Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering

¹⁸ Sag C-355/95 P, Sml I, s. 2549.

af kriseramte virksomheder ¹⁹, at Kommissionen i forbindelse med sin undersøgelse af en omstrukturingsstøttes forenelighed med fællesmarkedet i princippet skal foretage en undersøgelse af den kumulative virkning af denne støtte og eventuel tidligere støtte, som endnu ikke er blevet tilbagesøgt. En sådan undersøgelse er begrundet i den omstændighed, at de fordele, som blev givet ved tildeling af en tidligere uforenelig støtte, som endnu ikke er tilbagesøgt, fortsætter med at have virkninger på konkurrencen. I tilfælde af, at Kommissionen underlægger tildeling af den påtænkte støtte et krav om forudgående tilbagesøgning af ét eller flere tidligere tildelte støttebeløb, er den imidlertid ikke forpligtet til at foretage en undersøgelse af den kumulative virkning på konkurrencen af disse støtteordninger. I dette tilfælde gør et sådant krav det muligt at undgå, at den med den påtænkte støtte tildelte fordel kumuleres med fordelene af de tidligere støtteordninger, idet de negative virkninger på konkurrencen, som tildelingen af de tidligere støttebeløb havde medført, var blevet ophævet ved tilbagesøgning af beløbene med renter. Når Kommissionen derimod ikke underlægger tildeling af den påtænkte støtte et krav om tilbagesøgning af den uforenelige støtte, skal den nødvendigvis undersøge den kumulative virkning af de to støtter.

b) Den administrative procedures effektive virkning

I dommen af 27. september 2012, *Frankrig mod Kommissionen*, havde Retten lejlighed til at bemærke, at en medlemsstat, der har tildelt eller ønsker at tildele støtte ved fravigelse af traktatens bestemmelser, har en pligt til at samarbejde med Kommissionen inden for rammerne af den procedure, som medlemsstaten deltager i. Det påhviler medlemsstaten at forelægge alle de oplysninger, der gør det muligt for Kommissionen at kontrollere, at betingelserne for den ansøgte fravigelse er opfyldt. Retmæssigheden af en beslutning om statsstøtte skal vurderes i forhold til de oplysninger, som Kommissionen kunne råde over på det tidspunkt, da den vedtog den. Da begrebet statsstøtte endvidere skal anvendes på en objektiv situation, der skal bedømmes på det tidspunkt, hvor Kommissionen vedtager sin beslutning, er det de vurderinger, som er foretaget på dette tidspunkt, der skal tages i betragtning med henblik på gennemførelse af denne domstolsprøvelse. Det følger heraf, at Kommissionen, såfremt der ikke er fremlagt modstridende oplysninger fra de berørte parter, er beføjet til at støtte sig på de faktiske omstændigheder – selv om de skulle vise sig at være urigtige – der foreligger for den på tidspunktet for vedtagelsen af den endelige beslutning, i det omfang de pågældende faktiske omstændigheder har været omfattet af et pålæg fra Kommissionen til den pågældende medlemsstat om at forsyne den med de nødvendige oplysninger.

Retten bemærkede i denne forbindelse desuden, at det fremgår tilsvarende af artikel 13, stk. 1, i forordning nr. 659/1999, at Kommissionen som afslutning på en formel undersøgelsesprocedure vedrørende en ulovlig støtte træffer beslutning på grundlag af de foreliggende oplysninger, navnlig dem, som medlemsstaten har fremlagt for at efterkomme Kommissionens begæring om oplysninger. I det foreliggende tilfælde kunne den sagsøgende medlemsstat følgelig ikke i henhold til princippet om den administrative procedures effektive virkning først under retssagen rejse tvivl om ordlyden af de bemærkninger, som er fremsat af en berørt tredjepart under den administrative procedure, og som er blevet videregivet til den.

c) Beviser for, at der foreligger en fordel, som udgør statsstøtte

I dommen af 20. september 2012, *Frankrig mod Kommissionen*, understregede Retten desuden, at Kommissionen ikke kan antage, at en virksomhed har modtaget en fordel, der udgør statsstøtte, ved

¹⁹ EUT 2004 C 244, s. 2.

udelukkende at lægge en negativ formodning til grund, der er baseret på det forhold, at der ikke foreligger oplysninger, der kan medføre den modsatte konklusion. Kommissionen er i det mindste forpligtet til at sikre, at de oplysninger, den råder over, selv om de kan være ufuldstændige og fragmentariske, udgør et tilstrækkeligt grundlag for at konkludere, at en virksomhed har modtaget en fordel, som udgør statsstøtte. Hvad nærmere angår beviset for, at der foreligger en implicit statslig garanti, kan den udledes af en række sammenfaldende omstændigheder, der har en vis troværdighed og sammenhæng, bl.a. ved en fortolkning af de relevante nationale retsfor skrifter og navnlig ved en slutning ud fra de retlige konsekvenser, som den støttemodtagende virksomheds retlige status indebærer. Med henblik på at bevise, at en stat har ydet en implicit finansiell garanti, der pr. definition ikke er udtrykkeligt fastsat i den nationale lovgivning, kan fortolkende notater og cirkulærer i denne forbindelse betragtes som relevante.

Intellektuel ejendomsret

Med 210 afsluttede sager og 238 anlagte sager udgør retstvisterne om intellektuel ejendomsret, i antal sager, en vigtig kilde til Rettens virksomhed, som nedenstående kun er en kortfattet oversigt over.

1. EF-varemærker

a) Absolutte hindringer for registrering

I dom af 14. februar 2012, *Peeters Landbouwmachines mod KHIM – Fors MW (BIGAB)* (sag T-33/11, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fastslog Retten, at ansøgerens onde tro i den forstand, hvori begrebet er anvendt i artikel 52, stk. 1, litra b), i forordning nr. 207/2009 vedrørende EF-varemærker – hvilket begrunder afslag på registrering af det ansøgte varemærke – skal underlægges en helhedsvurdering under hensyntagen til alle de relevante faktorer i den foreliggende sag. Disse faktorer omfatter bl.a. den omstændighed, at ansøgeren ved eller burde vide, at en tredjemand i mindst én medlemsstat bruger et identisk eller lignende tegn for varer af samme eller lignende art, hvilket giver anledning til forveksling med det tegn, som er søgt registreret, ansøgerens hensigt om at forhindre denne tredjemand i fortsat at bruge tegnet og den grad af retlig beskyttelse, som tredjemands tegn og tegnet, der er søgt registreret, nyder. Inden for rammerne af helhedsvurderingen i henhold til artikel 52, stk. 1, litra b), i forordning nr. 207/2009, må der ligeledes tages hensyn til det omtvistede tegns oprindelse og til brugen af tegnet fra det tidspunkt, det blev skabt, samt til den forretningsmæssige logik, der ligger til grund for indgivelsen af ansøgningen om registrering af tegnet som EF-varemærke. Retten fremhævede desuden, at hensigten om at forhindre markedsføringen af en vare under visse omstændigheder kan være et forhold, der viser, at ansøgeren var i ond tro. Dette er bl.a. tilfældet, når det efterfølgende viser sig, at ansøgeren har fået registreret et tegn som EF-varemærke uden at have til hensigt at bruge det, alene med henblik på at forhindre en tredjemands adgang til markedet.

Retten bemærkede ydermere, at den omstændighed, at ansøgeren ved eller burde vide, at en tredjemand i mindst én medlemsstat igennem lang tid har brugt et identisk eller lignende tegn for varer af samme eller lignende art, der giver anledning til forveksling med det tegn, der er søgt registreret, ikke i sig selv er tilstrækkeligt til, at det kan fastslås, at ansøgeren var i ond tro. Når flere producenter på markedet bruger identiske eller lignende tegn for varer af samme eller lignende art, hvilket giver anledning til forveksling med det tegn, der er søgt registreret, kan det således ikke udelukkes, at ansøgeren med registreringen af dette tegn forfølger et legitimt formål. Dette kan navnlig være tilfældet, når ansøgeren på tidspunktet for indgivelsen af registreringsansøgningen er vidende om, at en anden virksomhed gør brug af det varemærke, der er omfattet af denne registrering, ved over for sin kundekreds at skabe det indtryk, at virksomheden officielt distribuerer

varer under dette varemærke, selv om den ikke har fået tilladelse hertil. Varemærkeansøgerens gode tro kan dermed ikke drages i tvivl alene af den grund, at samme ansøger er indehaver af andre varemærker, og at denne ikke har taget initiativ til at ansøge om registrering af disse sidstnævnte som EF-varemærker. Endelig bemærkede Retten, at der, i forbindelse med vurderingen af, om varemærkeansøgeren er i ond tro, kan tages hensyn til den grad af velkendthed, et tegn har på tidspunktet for indgivelsen af ansøgningen med henblik på dets registrering som EF-varemærke, idet en sådan grad af velkendthed således netop kan berettigede ansøgerens interesse i at sikre sig en videre retlig beskyttelse af tegnet.

b) Relative hindringer for registrering

I sagen, der gav anledning til dom af 7. februar 2012, *Dosenbach-Ochsner mod KHIM – Sisma* (gengivelse af elefanter i et rektangel) (sag T-424/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), skulle Retten træffe afgørelse i et søgsmål, der var anlagt til prøvelse af en afgørelse truffet af Fjerde Appellkammer ved Kontoret for Harmonisering i det Indre Marked (Varemærker og Design) (»Harmoniseringskontoret«) om afslag på en ugyldighedsbegæring, der var blevet indgivet af indehaveren af de ældre internationale og nationale figurmærker, der gengiver en elefant, og det ældre nationale ordmærke elefanten over for EF-figurmærket, der gengiver elefanter i et rektangel.

Som svar på anbringendet vedrørende den fonetiske lighed af de omhandlede tegn fastslog Retten, at en fonetisk sammenligning er irrelevant i forbindelse med en undersøgelse af ligheden mellem et figurmærke uden ordbestanddele og et andet varemærke. Et figurmærke, der ikke har nogen ordbestanddele, kan nemlig ikke udtales som sådan. Dets visuelle eller begrebsmæssige indhold kan allerhøjest beskrives mundtligt. Ifølge Retten er en sådan beskrivelse imidlertid nødvendigvis sammenfaldende med enten den visuelle eller den begrebsmæssige opfattelse af det omhandlede varemærke. Der er derfor ikke anledning til selvstændigt at undersøge den fonetiske opfattelse af et figurmærke, der ikke har nogen ordbestanddele, og at sammenligne det med den fonetiske opfattelse af andre varemærker.

I den sag, der gav anledning til dom af 29. marts 2012, *You-Q mod KHIM – Apple Corps (BEATLE)* (sag T-369/10, ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), tog Retten endvidere stilling til lovligheden af afgørelsen om indsigelsessagen vedrørende registreringen af EF-figurmærket BEATLE for befordringsmidler til bevægelseshæmmede personer. Apple Corps Ltd, en virksomhed, der er stiftet af musikgruppen The Beatles, havde gjort indsigelse mod registreringen af nævnte varemærke, der var udformet af You-Q BV (tidligere Handicare Holding BV), på baggrund af virksomhedens adskillige ældre EF-varemærker og nationale varemærker, herunder ordmærket BEATLES og flere figurmærker sammensat af ordene »beatles« eller »the beatles«. Idet appellkammeret på baggrund af tegnenes lighed, det anseelige omdømme, som de ældre varemærker har opbygget gennem mange år, og overlappningen af den relevante kundekreds fandt, at det var sandsynligt, at You-Q ved at gøre brug af det ansøgte varemærke uberettiget ville drage fordel af de ældre varemærkers omdømme og vedvarende tiltrækning, konkluderede appellkammeret, at der forelå en alvorlig risiko for, at disse varemærker ville lide skade.

Rettens dom bekræftede denne analyse. Retten bemærkede for det første, at på grundlag af de fremlagte forhold, navnlig musikgruppen The Beatles' pladesalg, kunne appellkammeret med rette fastslå, at de ældre varemærker BEATLES og THE BEATLES havde et betydeligt omdømme for så vidt angår lydoptagelser, videooptagelser og film. Appellkammeret kunne ligeledes fastslå, at de ældre varemærker havde et omdømme for så vidt angår afledte produkter, såsom legetøj og spil, selv om dette omdømme var af mindre betydning. Ifølge Retten var det ligeledes med rette, at appellkammeret fandt, at der var en høj grad af visuel, fonetisk og begrebsmæssig lighed mellem de omtvistede tegn. På samme måde havde appellkammeret med rette bemærket, at

der forelå en overlapning af de kundekredse, som de omtvistede tegn henvendte sig til, idet bevægelseshæmmede personer ligeledes er en del af den store kundekreds, som de ældre varemærker henvender sig til. Af disse forhold kunne appelkammeret derfor med rette udlede, at trods de omhandlede varers forskelligheder, var der en sammenhæng mellem disse tegn. Som følge af denne sammenhæng ville den relevante kundekreds, selv hvis der ikke forelå risiko for forveksling, overføre de værdier, der er forbundet med de ældre varemærker, til de varer, der er forsynet med det ansøgte varemærke, hvilket gør det muligt for sagsøgeren at markedsføre dette varemærke uden at udsætte sig for særlige risici og uden at skulle afholde omkostningerne til lancering af et helt nyt varemærke. Retten fastslog derfor, at appelkammeret ikke havde begået en fejl, idet det fandt, at det var sandsynligt, at sagsøgeren ved brug af det omtvistede varemærke uberettiget ville kunne drage fordel af de ældre varemærkers omdømme og vedvarende tiltrækning.

c) Proceduremæssige spørgsmål

I dom af 8. marts 2012, *Arrieta D. Gross mod KHIM – International Biocentric Foundation m.fl. (BIODANZA)* (sag T-298/10, ikke trykt i Samling af Afgørelser), tog Retten stilling til spørgsmålet om, hvad der sker med en ansøgning om registrering af et EF-varemærke i tilfælde af ophavsmandens død. Retten bemærkede i denne henseende, at det fremgår af artikel 5 i forordning (EF) nr. 207/2009²⁰, at indehavere af EF-varemærker er fysiske eller juridiske personer. Følgelig kan et EF-varemærke ikke registreres i en død persons navn. Det er desuden ikke fastsat i nævnte forordning, at ophavsmanden til en ansøgning om registrering af et EF-varemærkes død medfører ansøgningens bortfald. En sådan konklusion ville nemlig stride mod karakteren af genstanden for ejendomsretten til registreringsansøgningen. Heraf følger ifølge Retten, at en ansøgning om registrering af et EF-varemærke, i tilfælde af ophavsmanden til denne ansøgnings død, overføres til en anden person, hvilket fastlægges i henhold til de arveretlige bestemmelser i den kompetente medlemsstat. Med henblik på en korrekt afvikling af sagen ved Harmoniseringskontoret tilkommer det den nye indehaver af ansøgningen at få registreret overførslen ved denne myndighed. Uanset hvornår denne registrering foretages, skal den nye indehaver af ansøgningen imidlertid anses for at have opnået denne status på tidspunktet for den oprindelige ansøgers død.

Retten præciserede desuden i dom af 21. marts 2012, *Feng Shen Technology mod KHIM – Majtczak (FS)* (sag T-227/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), at selv om EF-varemærkesystemet bygger på det princip, der er fastsat i artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 40/94²¹ (nu artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 207/2009), hvorefter den første ansøger tildeles en eneret, er dette princip ikke absolut. Princippet nuanceres bl.a. af artikel 51, stk. 1, litra b), i forordning nr. 40/94, i medfør af hvilken et EF-varemærke erklæres ugyldigt efter indgivelse af begæring herom til Harmoniseringskontoret eller ved fremsættelse af modkrav under en sag om varemærkekrænkelse, når ansøgeren ved indgivelsen af ansøgningen var i ond tro, hvilket det påhviler den, der indgiver ugyldighedsbegæringen, at godtgøre.

I dom af 27. juni 2012, *Interkobo mod KHIM – XXXLutz Marken (my baby)* (sag T-523/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fastslog Retten desuden, at såfremt de oplysninger og beviser til støtte for indsigelsen, der er omhandlet i regel 19, stk. 1 og 2, i forordning (EF) nr. 2868/95²², indgives på et andet sprog end behandlingssproget, skal indsigeren inden for den frist, der

²⁰ Rådets forordning (EF) nr. 207/2009 af 26.2.2009 om EF-varemærker (EUT L 78, s. 1).

²¹ Rådets forordning (EF) nr. 40/94 af 20.12.1993 om EF-varemærker (EFT 1994 L 11, s. 1).

²² Kommissionens forordning (EF) nr. 2868/95 af 13.12.1995 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 40/94 om EF-varemærker (EFT L 303, s. 1).

er fastsat til fremlæggelse af oplysninger og beviser, fremlægge en oversættelse af disse, som skal opfylde nogle præcise krav om form og indhold. For det første skal oversættelsen af de oplysninger eller beviser, der er omhandlet i regel 19, stk. 1 og 2, i forordning nr. 2868/95, fremlægges ikke i form af blotte bemærkninger anført i det originale dokument, men i form af ét eller flere særskilte dokumenter. I tilfælde af, at dette formelle krav ikke iagttages, kan der ikke tages hensyn til de ovennævnte af indsigeren fremlagte oplysninger og beviser i forbindelse med indsigelsessagen. Dette formelle krav tilsigter dels, at den anden part i indsigelsessagen samt Harmoniseringskontorets instanser let kan adskille originaldokumentet fra oversættelsen af dokumentet, dels, at denne sidstnævnte har en tilstrækkelig grad af klarhed. For det andet fremgår det af regel 98, stk. 1, i forordning nr. 2868/95, at oversættelsen, der skal fremlægges i form af et særskilt dokument, skal indeholde en nøjagtig gengivelse af originaldokumentet. Såfremt der er tvivl om denne nøjagtige karakter, er instanserne ved Harmoniseringskontoret berettigede til af den berørte part at forlange fremlæggelse af attestation om overensstemmelse af oversættelsen med originalteksten.

Sagen, der gav anledning til dom af 12. juli 2012, *Aiello mod KHIM – Cantoni ITC (100% Capri)* (sag T-279/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), gav Retten mulighed for at præcisere betingelserne, der regulerer meddelelsen til ansøgeren om varemærket om indsigerens svarskrift for appelkammeret. I denne henseende fremhævede Retten, at det følger af regel 67, stk. 1, i forordning nr. 2868/95, at når en repræsentant er blevet udpeget, eller når den første ansøger, der er anført i en fælles ansøgning, anses for fælles repræsentant, sendes meddelelser til den udpegede repræsentant eller til den fælles repræsentant. Harmoniseringskontoret kan derfor ikke påberåbe sig en påstået meddelelse om indsigerens svarskrift til sagsøgeren selv for at begrunde den manglende meddelelse til sagsøgerens repræsentant.

Det bemærkes desuden, at det ifølge Retten ikke kan udledes af regel 77 i forordning nr. 2868/95, i henhold til hvilken en meddelelse til en repræsentant har samme retsvirkning som en meddelelse til fuldmagtsgiveren, at en meddelelse til fuldmagtsgiveren svarer til en meddelelse til repræsentanten, idet forordningens regel 67, hvis det forholdt sig således, ville være uden virkning.

I dom af 21. september 2012, *Wesergold Getränkeindustrie mod KHIM – Lidl Stiftung (WESTERN GOLD)* (sag T-278/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), hvor Retten skulle undersøge rækkevidden af en af Harmoniseringskontorets appelkamres behandling af et søgsmål til prøvelse af en afgørelse truffet af indsigelsesafdelingen, bemærkede Retten endelig, at i henhold til artikel 64, stk. 1, i forordning nr. 207/2009 træffer appelkammeret – efter at have realitetsbehandlet sagen – afgørelse om klagen, og det kan herved »omgøre den af afdelingen truffene afgørelse«, dvs. selv træffe afgørelse om indsigelsen ved at afvise den eller kende den berettiget for derved at stadfæste eller underkende den anfægtede afgørelse. Såfremt det således ikke i svarskriftet for appelkammeret udtrykkeligt er blevet påberåbt, at varemærkerne har en høj grad af særpræg som følge af brug, påvirker det ikke appelkammerets forpligtelse til – når det selv skal træffe afgørelse om indsigelsen – at foretage en ny og fuldstændig prøvelse af indsigelsens realitet, såvel retligt som faktisk. Omfanget af den prøvelse, som appelkammeret er forpligtet til at foretage af den påklagede afgørelse, er nemlig i princippet ikke afgrænset af de anbringender, som den part, der har indgivet klagen, har fremsat. Omfanget af den prøvelse, som appelkammeret skal foretage, afgrænses ikke, fordi de indsigelser, der er fremført for appelkammeret, ikke er præciseret.

c) Bevis for reelt brug

I *BIODANZA*-dommen fastslog Domstolen for det første, at vurderingen af den reelle brug af et varemærke bl.a. skal tage hensyn til arten af de varer eller tjenesteydelser, der er omfattet af varemærket, og de former for brug, der i den pågældende branche anses for begrundet. I denne

henseende finder kravet, hvorefter et reelt brug af et varemærke ikke bevises ved hjælp af sandsynlighedsbetragtninger eller formodninger, men skal hvile på konkrete og objektive beviser, ligeledes anvendelse for så vidt angår varemærker for tjenesteydelser. I så fald skal de krævede beviser være forenelige med arten af de tjenesteydelser, der er omfattet af varemærket. Retten bemærkede for det andet, at hverken artikel 42 eller nogen anden bestemmelse i forordning nr. 207/2009 udtrykkeligt fastsætter, at anmodningen om bevis for reelt brug af det ældre varemærke afvises i tilfælde af ophavsmandens onde tro. En sådan regel kan heller ikke implicit udledes af de gældende bestemmelser på området. Såfremt der som betingelse for antagelse til realitetsbehandling af en anmodning om bevis for reelt brug af et ældre varemærke opstilles krav om, at ophavsmanden ikke må være i ond tro, ville dette unødigt tynde sagsbehandlingen og i sidste ende stride mod den retlige baggrund for de relevante bestemmelser.

I dom af 12. juli 2012, *Rivella International mod KHIM – Baskaya di Baskaya Alim (BASKAYA)* (sag T-170/11, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), fastslog Retten, for så vidt angår fastlæggelsen af det område, for hvilket reel brug af det ældre varemærke skal godtgøres, at spørgsmål vedrørende det bevis, som fremlægges til støtte for indsigelsen mod EF-varemærkets registrering, og spørgsmål vedrørende den territoriale udstrækning af brugen af varemærker, er reguleret i de relevante bestemmelser i forordning nr. 207/2009, og at det er unødvendigt at henvise til en bestemmelse i medlemsstaternes nationale ret. I denne sammenhæng indebærer den omstændighed, at ældre nationale eller internationale varemærker kan påberåbes til støtte for en indsigelse mod registreringen af EF-figurmærker, ikke, at den nationale ret, som finder anvendelse på det ældre varemærke, som er påberåbt til støtte for indsigelsen, også er den relevante ret for så vidt angår en fællesskabsretlig indsigelsessag. I mangel af relevante bestemmelser i forordning nr. 207/2009 eller i givet fald i direktiv 2008/95/EF²³ kan national ret ganske vist tjene som reference. Selv om dette er tilfældet for så vidt angår tidspunktet for registreringen af et ældre varemærke, som er påberåbt under en fællesskabsretlig indsigelsessag, forholder det sig imidlertid anderledes for så vidt angår fastlæggelsen af det område, for hvilket brug af det ældre varemærke skal godtgøres. Dette spørgsmål reguleres på udtømmende vis af forordning nr. 207/2009, uden at det er nødvendigt at henvise til national ret. Heraf følger, at den reelle brug af et ældre varemærke skal godtgøres inden for Den Europæiske Union eller den berørte medlemsstat, uanset om der er tale om et EF-varemærke, et nationalt eller et internationalt varemærke.

2. EF-design

Sagen, der gav anledning til dom af 13. november 2012, *Antrax It mod KHIM – THC (Radiateurs de chauffage)* (forenede sager T-83/11 og T-84/11, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), gav Retten lejlighed til at præcisere betingelserne for fastlæggelsen af designerens grad af frihed i forbindelse med vurderingen af et designs individuelle karakter. Retten bemærkede, at en sådan grad af frihed navnlig defineres ud fra de bindinger, som er knyttet til de kendetegn, som produktets eller en del af produktets tekniske funktion pålægger, eller ud fra de ved lov fastsatte krav til produktet, som designet er anvendt på. Disse bindinger fører til en standardisering af visse kendetegn, der derefter bliver fælles for design, der finder anvendelse på de omhandlede produkter. Det følger heraf, at jo større frihed designeren har ved udviklingen af et design, jo mindre er små forskelle mellem de sammenlignede design tilstrækkelige til at give et andet helhedsindtryk hos den informerede bruger. Omvendt, jo mere bundet designerens frihed er ved udviklingen af det omtvistede design, jo mere vil små forskelle mellem de omhandlede design kunne være tilstrækkelige til at give et andet helhedsindtryk hos den informerede bruger. En høj grad af frihed hos designeren ved

²³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/95/EF af 22.10.2008 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varemærker (EUT L 299, s. 25).

udviklingen af et design styrker således konklusionen om, at de sammenlignede design, der ikke har væsentlige forskelle, giver det samme helhedsindtryk hos den informerede bruger. En eventuel mættet kunstform, der følger af det forhold, at der foreligger andre design, der har de samme helhedsegenskaber som de omhandlede design, er relevant i denne sammenhæng, for så vidt som den kan være af en karakter, der indebærer, at den informerede bruger er mere sensibel over for forskellene i de interne proportioner mellem disse forskellige design.

3. EF-sortsbeskyttelse

I sagen, der gav anledning til dom af 18. september 2012, *Schröder mod CPVO*) – *Hansson (LEMON SYMPHONY og SUMOST 01)* (forenede sager T-133/08, T-134/08, T-177/08 og T-242/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), tog Retten stilling til konsekvenserne af en konstatering af en faktisk omstændighed foretaget af appelkammeret ved EF-Sortsmyndigheden (CPVO). Under henvisning til den omstændighed, at Harmoniseringskontorets organer i følge Domstolens retspraksis på området for tvister om EF-varemærker ikke er forpligtede til i deres afgørelser at påvise rigtigheden af velkendte faktiske omstændigheder, fandt Retten, at dette princip skal finde anvendelse på Sortsmyndighedens organer. Idet den desuden bemærkede, at det endvidere følger af Domstolens praksis på dette område, at Rettens konstatering af, om de faktiske omstændigheder, hvorpå appelkammeret ved Harmoniseringskontoret har støttet sin afgørelse, er almindeligt kendte forhold, er en bedømmelse af faktisk karakter, som ikke er undergivet Domstolens prøvelsesret under en appelsag, medmindre der er tale om en urigtig gengivelse, fandt Retten det hensigtsmæssigt at overføre denne løsning til den retlige prøvelse, som Retten udøver i forhold til Sortsmyndighedens organers afgørelser.

Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik – restriktive foranstaltninger

Med 42 afsluttede sager og 60 anlagte sager blev den betydningsfulde plads, som sagerne vedrørende restriktive foranstaltninger indtager blandt de forskellige retsområder, der henhører under Retten, bekræftet i 2012.

Der henvises især til sagen, der gav anledning til dom af 21. marts 2012, *Fulmen og Mahmoudian mod Rådet* (forenede sager T-439/10 og T-440/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), hvori Retten skulle tage stilling til lovligheden af de restriktive foranstaltninger, som var blevet pålagt et iransk selskab, der bl.a. var aktivt inden for sektoren for eludstyr, og selskabets bestyrelsesformand. De restriktive foranstaltninger over for Den Islamiske Republik Iran med henblik på at forhindre nuklear spredning var hjemlet i nævnte selskabs påståede deltagelse i installationen af eludstyr på Qom-/Fordooanlægget (Iran) på et tidspunkt, hvor anlæggets eksistens endnu ikke var afsløret. Sagsøgerne bestred en sådan deltagelse og påstod, at Rådet ikke havde ført bevis for sine påstande på dette punkt. Rådet gjorde for sit vedkommende gældende, at et sådant bevis ikke kunne kræves af det, idet Unionens retsinstansers kontrol burde begrænses til en efterprøvning af, at de grunde, der var anført til støtte for vedtagelsen af de restriktive foranstaltninger, var »sandsynlige«, hvilket ville have været tilfældet i den foreliggende sag i betragtning af, at Fulmen var en virksomhed, der længe havde været aktiv på det iranske marked for eludstyr.

Retten forkastede denne argumentation og fremhævede, at legalitetskontrollen med den omhandlede retsakt ligeledes omfatter en vurdering af de forhold og omstændigheder, der er påberåbt som begrundelse herfor, og en efterprøvelse vedrørende de beviser og oplysninger, som vurderingen hviler på. I tilfælde af tvist tilkommer det Rådet at fremlægge disse oplysninger med henblik på efterprøvelse heraf ved Unionens retsinstanser. Den legalitetskontrol, som skal udøves i den foreliggende sag, er således ikke begrænset til efterprøvelsen af den abstrakte

»sandsynlighed« for de påberåbte grunde, men bør omfatte spørgsmålet om, hvorvidt disse sidstnævnte i tilstrækkelig grad understøttes af konkrete beviser og oplysninger. Retten bemærkede, at selv om de restriktive foranstaltninger i den omhandlede sag over for sagsøgerne var blevet vedtaget på forslag af en medlemsstat i overensstemmelse med fremgangsmåden i artikel 23, stk. 2, i afgørelse 2010/413/FUSP²⁴, ændrer denne omstændighed ikke ved det forhold, at de anfægtede retsakter i den omhandlede sag var retsakter vedtaget af Rådet, som dermed skal sikre sig, at deres vedtagelse er berettiget, i givet fald ved at anmode den pågældende medlemsstat om at fremlægge de nødvendige beviser og oplysninger med henblik herpå. Rådet kunne desuden ikke hævde, at de omhandlede beviser og oplysninger hidrørte fra fortrolige kilder. I betragtning af domstolskontrollens vigtige rolle i forbindelse med vedtagelsen af restriktive foranstaltninger skal Unionens retsinstanser være i stand til at kontrollere lovligheden og berettigelsen af sådanne foranstaltninger, uden at der kan rejses indsigelser om hemmeligholdelse og fortrolighed for så vidt angår de beviser og oplysninger, som Rådet har lagt til grund. Desuden er Rådet ikke berettiget til at basere en retsakt om vedtagelse af restriktive foranstaltninger på oplysninger eller sagsakter fra en medlemsstat, hvis denne medlemsstat ikke er indstillet på at tillade, at de videregives til den EU-retsinstans, som har beføjelse til at efterprøve lovligheden af denne afgørelse.

Aktindsigt i institutionernes dokumenter

1. Institutionernes pligt til at foretage en konkret og individuel undersøgelse af de dokumenter, der er omhandlet i begæringen

Sagen, der gav anledning til dom af 22. maj 2012, *EnBW Energie Baden-Württemberg mod Kommissionen* (sag T-344/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), omhandlede Kommissionens afslag på at give aktindsigt i sagsakterne i en kartelsag på baggrund af forskellige undtagelser i forordning (EF) nr. 1049/2001²⁵ uden at foretage en konkret og individuel undersøgelse af de omhandlede dokumenter.

Under en sag anlagt til prøvelse af afgørelsen om afslaget, bemærkede Retten, at selv om den berørte institution, når der foreligger en begæring om aktindsigt i dokumenter, med henblik på at give afslag herpå kan basere sin beslutning på de generelle formodninger, der gælder for visse kategorier af dokumenter, og som er baseret på ordningen om aktindsigt i sagsakterne i en bestemt sag, er der ikke tvivl om, at sådanne ordninger, uanset om der er tale om en statsstøtte- eller kartelsag, kun finder anvendelse under sagens forløb og ikke på en situation, hvor institutionen allerede har vedtaget en endelig beslutning, der afslutter den sag, der er søgt om aktindsigt i. Selv om der desuden skal tages hensyn til begrænsningerne af retten til aktindsigt inden for rammerne af særlige procedurer, såsom på området for konkurrencesager, gør en sådan hensyntagen det ikke muligt at antage, at alle dokumenterne i Kommissionens sagsakter på området automatisk er omfattet af en af undtagelserne i artikel 4 i forordning nr. 1049/2001, uden at Kommissionens mulighed for at bekæmpe karteller påvirkes.

Retten fremhævede ydermere, at én og samme begrundelse med henblik på at give afslag på aktindsigt anvendes på dokumenter, der tilhører én og samme kategori, navnlig hvis de indeholder den samme type oplysninger. En begrundelse foretaget pr. gruppe af dokumenter

²⁴ Rådets afgørelse 2010/413/FUSP af 26.7.2010 om restriktive foranstaltninger over for Iran og om ophævelse af fælles holdning 2007/140/FUSP (EUT L 195, s. 39).

²⁵ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1049/2001 af 30.5.2001 om aktindsigt i Europa-Parlamentets, Rådets og Kommissionens dokumenter (EFT L 145, s. 43).

letter og forenkler under sådanne omstændigheder Kommissionens arbejde med behandlingen af begæringen og begrundelsen for afgørelsen. Heraf følger, at den omstændighed, at en vurdering pr. kategori er hensigtsmæssig med henblik på behandlingen af begæringen om aktindsigt, er en betingelse for, at en sådan vurdering er lovlig, idet definitionen af kategorier af dokumenter således skal foretages ud fra kriterier, som gør det muligt for Kommissionen at anvende den samme argumentation på samtlige dokumenter i en kategori.

2. Beskyttelse af internationale forbindelser

Dom af 4. maj 2012, *In 't Veld mod Rådet* (sag T-529/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) gav Retten anledning til at fortolke undtagelsen vedrørende beskyttelsen af internationale forbindelser i artikel 4, stk. 1, litra a), tredje led, i forordning nr. 1049/2001. I den omhandlede sag begærede sagsøgeren, et medlem af Europa-Parlamentet, om aktindsigt i en udtalelse fra Rådets Juridiske Tjeneste vedrørende en henstilling fra Kommissionen, som var afgivet med henblik på Rådets vedtagelse af en afgørelse om bemyndigelse til at indlede forhandlinger mellem Unionen og Amerikas Forenede Stater om at give finansielle betalingsdata til det amerikanske finansministerium for at forebygge terrorisme.

Retten bemærkede for det første, at et dokument som det omhandlede, der vedrører retsgrundlaget for en beslutning, som Rådet skal vedtage angående bemyndigelse til at indlede forhandlinger med henblik på undertegnelsen af en international aftale, under hensyntagen til dets indhold og den sammenhæng, hvori det er udarbejdet, vil kunne henføres under artikel 4, stk. 1, litra a), tredje led, i forordning nr. 1049/2001. For så vidt som et sådant dokument således er udarbejdet specifikt med henblik på at indlede de forhandlinger, der bør føre til indgåelsen af en international aftale, knytter analysen fra den omhandlede institutions Juridiske Tjeneste sig nødvendigvis til den særlige kontekst vedrørende den planlagte internationale aftale, også selv om nævnte dokument behandler spørgsmålet om retsgrundlaget, der er et spørgsmål om Unionens interne ret. Udbredelsen af de dele, der har forbindelse til Unionens forhandlingsstrategi, fordi de berører den planlagte aftales specifikke indhold, ville således have en negativ indvirkning på tilliden mellem parterne under forhandlingerne.

Rådets påberåbelse af afsvækkelsen af Unionens forhandlingsposition i forbindelse med de igangværende forhandlinger var derimod ikke relevant. Retten bemærkede, at da valget af retsgrundlag således var begrundet i objektive forhold og ikke gav mulighed for, at institutionen foretog et skøn, må eventuelle meningsforskelle herom ikke sammenlignes med en uoverensstemmelse mellem institutionerne for så vidt angår de dele, der vedrører aftalens indhold. Følgelig er frykten alene for at udbrede eventuelt forskellige opfattelser blandt institutionerne om retsgrundlaget for en afgørelse om bemyndigelse til at indlede forhandlinger på vegne af Unionen ikke tilstrækkelig til deraf at udlede en risiko for skade på en beskyttet offentlig interesse med hensyn til internationale forbindelser.

I dom af 3. oktober 2012, *Jurašinović mod Rådet* (sag T-465/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fastslog Retten desuden, at undtagelsen vedrørende beskyttelsen af offentlighedens interesse for så vidt angår de internationale forbindelser kunne begrunde Rådets afslag på aktindsigt i rapporter afgivet af Den Europæiske Unions observatører i Kroatien fra den 1. til den 31. august 1995. Udbredelsen af disse rapporter ville således have skadet de mål, som Unionen forfulgte i den vestlige Balkanregion – nemlig at bidrage til fred, stabilitet og en varig regional forsoning for derigennem, i forhold til Unionen, bl.a. at styrke integrationen i landene i denne region – og dermed de internationale forbindelser. Udbredelsen ville have afsløret Det Europæiske Fællesskabs observatørmissions observationer eller vurderinger om den politiske, militære og sikkerhedsmæssige situation i en afgørende fase i konflikten mellem de kroatiske

styrker og Forbundsrepublikken Jugoslaviens styrker. Udbredelsen af disse elementer ville kunne skabe eller forstærke hadet eller spændingerne mellem de forskellige grupperinger i de lande, der var del i konflikten i det tidligere Jugoslavien, eller mellem de lande, der er udsprunget af Jugoslavien. Dette ville således svække den tillid, som de vestlige balkanstater havde til denne integrationsproces.

3. Beskyttelse af retslige procedurer og juridisk rådgivning

Retten præciserede anvendelsesområdet for undtagelsen vedrørende beskyttelsen af retslige procedurer i sagen, der gav anledning til dom af 3. oktober 2012, *Jurašinović mod Rådet* (sag T-63/10, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser). Retten bemærkede i denne henseende, at en fortolkning, hvorefter kun de retslige procedurer, der foregår ved en af Unionens retsinstanser, dvs. Domstolen, Retten eller Personaleretten, eller ved en af medlemsstaternes retter, beskyttes ved undtagelsen fastsat i bestemmelserne i artikel 4, stk. 2, andet led, i forordning nr. 1049/2001, ikke kan tiltrædes. Der er nemlig intet grundlag i denne artikel for at antage, at de retslige procedurer, der omhandles i dens stk. 2, andet led, alene er dem, der foregår ved Unionens eller medlemsstaternes retsinstanser, og denne konklusion styrkes af en gennemgang af forordning nr. 1049/2001 som helhed, der kun i visse af sine bestemmelser knytter en forbindelse med Unionen eller dens medlemsstater. Heraf følger ifølge Retten, at intet i nævnte forordning er til hinder for, at de retslige procedurer, der er omfattet af undtagelsen i artikel 4, stk. 2, andet led, foregår ved en ret, der hverken hører under Unionens eller medlemsstaternes retsorden, idet denne undtagelse bl.a. beskytter den retslige procedure, der finder sted ved Den Internationale Straffedomstol for Det Tidligere Jugoslavien (herefter »ICTY«).

Hvad angår dokumenter, der kan være omfattet af undtagelsen, understregede Retten, at beskyttelsen af offentlige interesser er til hinder for en offentliggørelse af indholdet af dokumenter, som er udfærdiget alene med henblik på en konkret retslig procedure. Enhver form for udbredelse af dokumenter, der er blevet udvekslet mellem på den ene side ICTY's anklagemyndighed eller ICTY's Første instans, Første afdeling, og på den anden side den højtstående repræsentant for Unionens fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik i forbindelse med en procedure ved den nævnte ret, kan således i princippet være beskyttet, når de vedrører et aspekt af tilrettelæggelsen af en straffesag og viser, hvorledes ICTY's retslige organer har besluttet at føre sagen, samt reaktionerne fra forsvaret og tredjemand på foranstaltninger truffet af de nævnte organer for at opnå de beviser, der var nødvendige for sagens rette forløb. Dette er derimod ikke tilfældet for så vidt angår de rapporter, som Unionens observatører i Kroatien afgav fra den 1. til den 31. august 1995, der er blevet udvekslet mellem Unionens institutioner og ICTY, og som er blevet udarbejdet mere end ti år før nævnte sag og derfor ikke kan anses for at være udfærdiget alene med henblik på en retslig procedure.

Hvad angår undtagelsen vedrørende beskyttelsen af juridisk rådgivning fandt Retten i dommen i sagen *In 't Veld mod Rådet*, nævnt ovenfor, at Rådet ikke inden for rammerne af undtagelsen i artikel 4, stk. 2, andet led, i forordning nr. 1049/2001, der omhandler beskyttelsen af juridisk rådgivning, kunne gøre den almindelige betragtning gældende, hvorefter en skade på beskyttelsen af offentlighedens interesser kan antages at foreligge på et følsomt område, herunder for så vidt angår juridisk rådgivning, der gives i forbindelse med en forhandlingsprocedure for en international aftale. En konkret og forudsigelig skade på den omhandlede interesse kunne heller ikke siges at foreligge alene ud fra frykten for at give borgerne indblik i de forskellige opfattelser mellem Unionens institutioner for så vidt angår retsgrundlaget for Unionens internationale arbejde og derved sprede tvivl om arbejdets lovlighed, hvorfor Rådet ikke havde godtgjort, at der forelå en risiko for skade på offentlighedens interesser med hensyn til beskyttelsen af juridisk rådgivning.

Retten fandt desuden, at der under alle omstændigheder forelå en mere tungtvejende offentlig interesse, der kunne begrunde udbredelsen af det omhandlede dokument, i det omfang dette ville kunne bidrage til at give institutionerne en større legitimitet og forøge de europæiske borgeres tillid til sidstnævnte, idet det ville være muligt at føre en åben debat om de punkter, hvor der forelå forskellige opfattelser. Disse betragtninger var så meget desto mere relevante, idet nævnte dokument undersøgte retsgrundlaget for en aftale, som efter indgåelsen ville have indvirkning på den grundlæggende ret til beskyttelse af personoplysninger.

4. Beskyttelse af formålet med inspektioner, undersøgelser og revision

I dommen i sagen *EnBW Energie Baden-Württemberg mod Kommissionen* bemærkede Retten, at undtagelsen vedrørende beskyttelsen af formålet med inspektioner, undersøgelser og revision i artikel 4, stk. 2, tredje led, i forordning nr. 1049/2001, ikke har til formål at beskytte undersøgelser som sådan, men formålet med undersøgelserne, der inden for rammerne af en konkurrencesag består i at undersøge, om der er sket en tilsidesættelse af artikel [101 TEUF] eller ej, og i givet fald at forfølge de ansvarlige selskaber. Selv om undersøgelsesdokumenterne fortsat kan være omfattet af den omhandlede undtagelse, så længe formålet ikke er opnået, også hvis den konkrete undersøgelse eller inspektion, der var baggrunden for det dokument, hvori der er begæret aktindsigt, er afsluttet, skal undersøgelserne i en konkret sag anses for afsluttet med vedtagelsen af den endelige afgørelse, uanset om den eventuelt på et senere tidspunkt annulleres af en retsinstans, idet den pågældende institution selv anser sagen for afsluttet på dette tidspunkt. Hvis det antages, at de forskellige dokumenter vedrørende undersøgelser er omfattet af undtagelsen i artikel 4, stk. 2, tredje led, i forordning nr. 1049/2001, så længe samtlige følger af den pågældende procedure ikke er vedtaget, selv i tilfælde, hvor der anlægges en sag ved Retten, som kan føre til en genåbning af proceduren for Kommissionen, vil dette nemlig svare til, at aktindsigt i disse dokumenter vil afhænge af usikre begivenheder, nemlig udfaldet af retssagen og de følger, Kommissionen vil kunne drage heraf. Der er under alle omstændigheder tale om fremtidige og usikre begivenheder, som beror på beslutninger fra de selskaber, som er adressater for den afgørelse, der pålægger sanktioner for et kartel, og fra de forskellige berørte myndigheder.

Miljø

I dom af 14. juni 2012, *Vereniging Milieudefensie og Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht mod Kommissionen* (sag T-396/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, under appel), fik Retten lejlighed til at træffe afgørelse om Århuskonventionens ²⁶ virkninger i Unionens retsorden og om sammenhængen mellem nævnte konvention og forordning (EF) nr. 1367/2006 ²⁷. Baggrunden for denne dom var en afgørelse fra Kommissionen, hvorved Kommissionen afviste sagsøgernes, to ikke-statslige organisationer med miljøbeskyttelse som formål, anmodning om at foretage en prøvelse af sin tidligere beslutning, hvorved Kongeriget Nederlandene blev meddelt en midlertidig undtagelse med hensyn til forpligtelserne i direktiv 2008/50/EF ²⁸. Dette afslag var begrundet i den omstændighed, at den tidligere beslutning ikke var en individuel foranstaltning, hvorfor anmodningen om prøvelse ikke vedrørte en forvaltningsakt som omhandlet i artikel 10,

²⁶ Konventionen om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet, undertegnet i Århus den 25.6.1998 (EUT 2005 L 124, s. 4).

²⁷ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1367/2006 af 6.9.2006 om anvendelse af Århuskonventionens bestemmelser om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet på Fællesskabets institutioner og organer (EUT L 264, s. 13).

²⁸ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/50/EF af 21.5.2008 om luftkvaliteten og renere luft i Europa (EUT L 152, s. 1).

stk. 1, i forordning nr. 1367/2006, og derfor ikke kunne antages til behandling. I forbindelse med sagsøgernes søgsmål gjorde de bl.a. gældende, at denne bestemmelse var i strid med Århuskonventionen, for så vidt som den begrænsede begrebet handlinger i nævnte konventions artikel 9, stk. 3, til alene at omfatte forvaltningsakter, der i artikel 2, stk. 1, litra g, i forordning nr. 1367/2006 defineres som individuelle foranstaltninger.

Idet den fremhævede den omstændighed, at Unionens institutioner er bundet af Århuskonventionen, der har forrang for afledte fællesskabsretsakter, fandt Retten, at gyldigheden af forordning nr. 1367/2006 om anvendelse af denne konventions bestemmelser på Det Europæiske Fællesskabs institutioner og organer kan påvirkes af den omstændighed, at den ikke er forenelig med konventionen. Kun såfremt Fællesskabet har ønsket at opfylde en særlig inden for rammerne af en i en international aftale påtaget forpligtelse, eller i det tilfælde, at den pågældende retsakt udtrykkeligt henviser til bestemte bestemmelser i denne aftale, tilkommer det Unionens retsinstanser at prøve den pågældende retsakts lovlighed efter bestemmelserne i denne aftale. Unionens retsinstanser bør således kunne prøve lovligheden af en forordning med hensyn til en international aftale uden forinden at undersøge, om arten og opbygningen af den internationale aftale ikke er til hinder herfor, og om bestemmelserne i denne aftale, henset til deres indhold, fremstår som ubetingede og tilstrækkeligt præcise, når denne forordning har til formål at gennemføre en forpligtelse, som Unionens institutioner er pålagt ved den internationale aftale. Da den fandt, at Århuskonventionens artikel 9, stk. 3, ikke kan fortolkes som omhandlende alene individuelle foranstaltninger, fastslog Retten, at idet den begrænser begrebet handlinger, der vil kunne anfægtes, i denne bestemmelse til alene at omfatte forvaltningsakter, der er defineret som individuelle foranstaltninger, skal artikel 10, stk. 1, i forordning nr. 1367/2006 anses for uforenelig med nævnte bestemmelse i Århuskonventionen.

II. Appelsager

I løbet af 2012 blev der anlagt 10 appelsager til prøvelse af afgørelser truffet af EU-Personaleretten, og 32 sager blev afgjort af Rettens appelafdeling. Blandt disse fortjener den sag, som gav anledning til dommen af 27. april 2012, *De Nicola mod EIB* (sag T-37/10 P, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), særlig omtale.

I dommen i sagen *De Nicola mod EIB* fandt Retten, at muligheden – som er tillagt Den Europæiske Investeringsbanks (EIB) appeludvalg ved artikel 6 i afgørelsen af 27. juni 2006 vedrørende procesreglerne for dette udvalg – for at underkende »ethvert udsagn, som er indeholdt i bedømmelsesformularen«, medfører, at nævnte udvalg har bemyndigelse til at foretage en fornyet vurdering af rigtigheden af hvert af disse udsagn, før dette forkastes. Rækkevidden af denne kompetence overskrider således klart rækkevidden af den blotte beføjelse til at kontrollere lovligheden af og annullere en retsakts konklusion, for så vidt som den omfatter muligheden for at underkende selv de præmisser, som begrunder vedtagelsen af dens konklusion. Retten tilføjede, at selv om det antages, at ansættelsesmyndigheden i forbindelse med undersøgelsen af en klage i henhold til artikel 90, stk. 2, i vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union (herefter »vedtægten«) ikke foretager en fuldstændig kontrol af bedømmerens afgørelse, gælder ikke desto mindre, at denne bestemmelse ikke fastsætter kontrolkriterier, som kan sammenlignes med og er lige så præcise som dem, der er fastsat i artikel 6 i afgørelsen af 27. juni 2006, eller mulighed for at afholde et retsmøde eller afhøre vidner. Følgelig er EIB's interne bestemmelser ikke mangelfulde på dette punkt, hvilket udelukker en analog anvendelse af reglerne for den klageprocedure, som er indført ved vedtægtens artikel 90.

Appeludvalgets afståelse fra at foretage en sådan fuldstændig kontrol svarer således til at fratage den berørte en kontrolinstans, der er fastsat i EIB's interne regler, og går ham følgelig imod, således at denne afståelse bør kunne undergives kontrol ved retten i første instans. Henset til den fuldstændige kontrolbeføjelse, som er tillagt appeludvalget i henhold til artikel 6 i afgørelsen af 27. juni 2006 for så vidt angår de i den anfægtede rapport indeholdte bedømmelser og tildelte karakterer, er det nødvendigt for retten i første instans at efterprøve, ganske vist inden for rammerne af dens begrænsede kontrol, om og i hvilket omfang nævnte udvalg opfyldte denne fuldstændige kontrolforpligtelse i overensstemmelse med gældende regler. Endelig fastslog Retten, at den særlige karakter af artikel 41 i EIB's personalevedtægt, som fastsætter en fakultativ mæglingsprocedure til forskel fra den obligatoriske administrative procedure, som er fastsat i vedtægtens artikel 90 og 91, er til hinder for en ren og skær implementering af den retslige orden, der er fastsat i vedtægten, idet nævnte artikel 41 udgør EIB's interne, principielt fuldstændige, bestemmelser, hvis art og ratio er meget forskellige fra vedtægtens bestemmelser. Selve eksistensen af disse interne bestemmelser indebærer, undtagen i tilfælde af, at der foreligger en åbenbar lakune, som strider mod højere retsregler og som det er bydende nødvendigt at udfylde, et forbud mod at foretage analogier i forhold til vedtægten.

III. Begæringer om foreløbige forholdsregler

Retten fik i 2012 forelagt 21 begæringer om foreløbige forholdsregler, hvilket er en mærkbar reduktion i forhold til antallet af begæringer (44) fremsat i 2011. I 2012 blev der i sager om foreløbige forholdsregler afsagt 23 kendelser imod 52 i 2011. Rettens præsident har efterkommet fire begæringer ved kendelse af 19. september 2012, *Grækenland mod Kommissionen* (sag T-52/12 R, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), i en sag vedrørende statsstøtte, og ved kendelser af 16. november 2012, *Evonik Degussa mod Kommissionen* (sag T-341/12 R, ikke trykt i Samling af Afgørelser), og *Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen* (sag T-345/12 R, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), samt ved kendelse af 29. november 2012, *Alstom mod Kommissionen* (sag T-164/12 R, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), idet de tre sidstnævnte alle vedrørte problemstillingen om Kommissionens offentliggørelse af angiveligt fortrolige oplysninger.

Den sag, der gav anledning til kendelsen i sagen *Grækenland mod Kommissionen*, vedrørte en afgørelse af 7. december 2011, hvorved Kommissionen dels kvalificerede et beløb på i alt 425 mio. EUR udbetalt af de græske myndigheder til den græske landbrugssektor med henblik på at erstatte skader lidt som følge af dårlige vejrforhold som statsstøtte, der er uforenelig med det indre marked, dels pålagde disse myndigheder at tilbagesøge de udbetalte beløb hos modtagerne. Efter at have anlagt annullationssøgsmål ved Retten fremsatte Den Hellske Republik en begæring om udsættelse af beslutningens gennemførelse.

Rettens præsident fandt i sin kendelse, at den foreliggende sag rejste spørgsmålet om, hvorvidt den finansielle indvirkning af de omtvistede udbetalinger under de særlige omstændigheder, der siden 2008 har kendetegnet den økonomiske og finansielle situation i Grækenland, reelt kunne påvirke samhandelen mellem medlemsstater og true med at fordreje konkurrencen i den i artikel 107, stk. 1, TEUF omhandlede forstand. Således skulle det af Kommissionen fastholdte beløb på 425 mio. EUR justeres betragteligt nedad, idet flere modtagere af de omtvistede betalinger havde modtaget de minimis-støtte, således at de var undtaget fra tilbagebetalingspligten, og idet disse betalinger var delvist finansieret af bidrag betalt af de græske landbrugere (dvs. modtagerne) selv. Dette rejste ligeledes spørgsmålet om, hvorvidt den anfægtede beslutning skulle anses for overdreven, for så vidt som den pålagde tilbagesøgning af støtten inden den 7. december 2011, selv om den yderst vanskelige situation, som den græske landbrugssektor befandt sig i, var blevet yderligere forværret siden tildelingen. Rettens præsident fandt, at svarene på disse retlige spørgsmål ikke umiddelbart

var indlysende, og at de fortjente en dyberegående undersøgelse i forbindelse med hovedsagen, således at de umiddelbart forekom at være tilstrækkeligt alvorlige til at udgøre fumus boni juris.

Hvad angår betingelsen om uopsættelighed, erindrede Rettens præsident om, at medlemsstaterne bl.a. kan begære, at der anordnes foreløbige forholdsregler, ved at påstå, at den anfægtede foranstaltning risikerer at forvolde alvorlig skade på gennemførelsen af deres statslige opgaver og den offentlige orden. Den Hellske Republik var dermed ikke forhindret i at gøre gældende, at en omgående tvungen tilbagesøgning af de omtvistede beløb fra flere hundredtusinde landmænd ved skatteforvaltningens ansatte ville medføre administrative vanskeligheder, som kunne forvolde den alvorlig og uoprettelig skade. Den Hellske Republik påtænkte således lovligt at fokusere sine ressourcer på at indføre en effektiv skatteforvaltning, som var i stand til bl.a. at identificere og forfølge »store skatteunddragere« og at bekæmpe skattesvig, hvis omfang udgjorde 20 mia. EUR i manglende indtægter. Idet denne tvungne tilbagesøgning ville kræve et massivt indgreb fra den græske skatteforvaltnings ansatte, ville en sådan tvangsmæssig masseinddrivelse kunne have forhindret denne forvaltning i at hellige sig sin prioritetsopgave bestående i at bekæmpe skatteunddragelse og at inddrive skattepligtige beløb, der er næsten 50 gange så store som de omtvistede udbetalinger. Endvidere er det sociale klima i Grækenland mærket af en svækkelse af tilliden til de offentlige beføjelser, af en generel utilfredshed og af en følelse af uretfærdighed. Navnlig er de voldelige demonstrationer mod de store besparelser foretaget af de offentlige græske myndigheder konstant stigende. Under disse omstændigheder forekom risikoen for, at den omgående tilbagesøgning af de omtvistede udbetalinger i landbrugssektoren kunne udløse demonstrationer, som kunne udarte sig til vold, hverken rent hypotetisk, teoretisk eller usikker. Den forstyrrelse af den offentlige orden, som sådanne demonstrationer og udskjelser kunne have fremprovokeret, hvilket nylige dramatiske begivenheder har vist, at de kunne give anledning til, ville således kunne have forvoldt en alvorlig og uoprettelig skade, som Den Hellske Republik lovligt kunne påberåbe sig.

Endelig anerkendte Rettens præsident ved afvejningen af de forskellige interesser, der forelå, den prioritering af de interesser, som Den Hellske Republik havde påberåbt sig, og som bestod i dels at opretholde den sociale fred og forebygge social uro, dels at kunne fokusere skatteforvaltningens kapacitet på de opgaver, som den anså for meget væsentlige for landet, mens anordningen af udsættelsen af gennemførelsen kun indebar en risiko for Unionens interesser på den måde, at de nationale tilbagesøgningsforanstaltninger ville ske på et senere tidspunkt, og der ingen antydning var af, at dette i sig selv ville skade chancen for, at disse foranstaltninger ville blive en succes. Som følge deraf blev gennemførelsen af den anfægtede afgørelse, for så vidt som den pålægger Den Hellske Republik at tilbagesøge de beløb, der er udbetalt til modtagerne, udsat indtil afgørelsen i hovedsagen.

De sager, der gav anledning til kendelserne i sagerne *Evonik Degussa mod Kommissionen* og *Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen*, blev indledt af virksomheder, der havde deltaget i et kartel, og hvis konkurrencebegrænsende adfærd i 2006 var blevet genstand for en kommissionsbeslutning på grundlag af artikel 81 EF. Idet de vedgik overtrædelsen og forelagde beviser for kartellets eksistens, fik de sagsøgende virksomheder i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002 for den enes vedkommende en fuldstændig bødefritagelse, og de andre fik en nettonedsættelse af de bøder, de ellers ville være blevet pålagt. Kommissionen offentliggjorde i september 2007, efter at have taget hensyn til de af sagsøgerne fremsatte anmodninger om fortrolighed, en samlet ikke-fortrolig version af afgørelsen fra 2006 på sin hjemmeside. I november 2011 meddelte Kommissionen sagsøgerne sin hensigt om at offentliggøre en mere detaljeret version af beslutningen fra 2006. Idet de var af den opfattelse, at denne version omfattede oplysninger, som de havde overdraget på grundlag af samarbejdsmeddelelsen af 2002, hvilke oplysninger ikke var blevet offentliggjort i september 2007 på grund af deres fortrolige karakter, modsatte sagsøgerne sig Kommissionens

forslag med den begrundelse, at det på alvorlig og uoprettelig vis ville skade deres interesser og ville tilsidesætte retssikkerhedsprincippet og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning. Ved afgørelse af 24. maj 2012 forkastede Kommissionen den af sagsøgerne fremsatte anmodning om fortrolig behandling. Sagsøgerne nedlagde i deres begæring om foreløbige forholdsregler mod denne beslutning påstand om, at Rettens præsident skulle udsætte fuldbyrdelsen af denne beslutning og pålægge Kommissionen at afstå fra at gennemføre den omtvistede offentliggørelse. Rettens præsident gav i sin kendelse medhold i disse påstande om foreløbige forholdsregler.

Ved afvejningen af de forskellige interesser, der forelå, understregede Rettens præsident, at formålet med en sag om foreløbige forholdsregler er at sikre den fulde virkning af den fremtidige dom vedrørende sagens realitet, og at denne procedure har en rent accessorisk karakter i forhold til den hovedsag, den er tilknyttet, således at den afgørelse, der træffes af Rettens præsident, skal have en foreløbig karakter, så den ikke foregriber den fremtidige afgørelse vedrørende substansen eller gør den illusorisk ved at fratage den sin praktiske betydning. I den foreliggende sag skulle Retten i hovedsagen træffe afgørelse om, hvorvidt Kommissionens afgørelse om at forkaste anmodningen om at afstå fra at offentliggøre de omtvistede oplysninger skulle annulleres på grund af en tilsidesættelse af den ved artikel 339 TEUF beskyttede tavshedspligt og på grund af tilsidesættelse af den fortrolige karakter af de oplysninger, som sagsøgerne havde overdraget Kommissionen med henblik på at drage fordel af samarbejdsmeddelelsen af 2002. For at bevare den effektive virkning af en dom, der annullerer denne afgørelse, måtte sagsøgerne kunne undgå, at Kommissionen offentliggjorde de omtvistede oplysninger. En annulationsdom ville således blive gjort illusorisk og frataget sin effektive betydning, hvis begæringen om foreløbige forholdsregler var blevet forkastet, idet en sådan forkastelse ville have til følge at tillade Kommissionen en umiddelbar offentliggørelse af de omtvistede oplysninger og således de facto foregribe den fremtidige afgørelses indhold, nemlig en forkastelse af annulationssøgsmålet. Som følge deraf måtte Kommissionens interesse i en forkastelse af begæringen om foreløbige forholdsregler vige for den af sagsøgerne forsvarede interesse, og det så meget desto mere som den anordning af foreløbige retsmidler, der var blevet begæret, blot for en begrænset periode opretholdt den status quo, der havde eksisteret i flere år (siden september 2007).

Med hensyn til kravet om uopsættelighed fandt Rettens præsident, at sagsøgerne risikerede at lide alvorlig og uoprettelig skade, hvis deres begæring om foreløbige forholdsregler blev forkastet. Hvis man således antog, at det ville vise sig i hovedsagen, at den af Kommissionen påtænkte offentliggørelse vedrørte oplysninger af fortrolig karakter, hvis videregivelse ville tilsidesætte beskyttelsen af tavshedspligten som omhandlet i artikel 339 TEUF, kunne sagsøgerne påberåbe denne bestemmelse, som giver dem en grundlæggende ret, der beskyttes af artikel 8 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder samt i artikel 7 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, til at modsætte sig denne offentliggørelse. I tilfælde af, at der ikke blev givet medhold i anmodningen om foreløbige forholdsregler, ville det kunne befrygtes, at sagsøgernes grundlæggende ret til beskyttelse af deres forretningshemmeligheder ville blive uopretteligt tømt for enhver betydning for så vidt angår disse oplysninger. Sagsøgerne ville ligeledes risikere, at deres grundlæggende ret til effektive retsmidler, som er fastsat i artikel 6 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder og i artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, ville blive tilsidesat, hvis Kommissionen blev bemyndiget til at offentliggøre de omtvistede oplysninger, før Retten havde afsagt dom i hovedsagen.

Med hensyn til betingelsen om *fumus boni juris* fastslog Rettens præsident, at sagen rejste flere komplekse spørgsmål, som nødvendiggjorde en tilbundsående undersøgelse i hovedsagen, og

som vedrørte problemstillinger knyttet til den fortrolighed, der skal tildeles ved anmodninger om bødenedsættelser. Det ville således i særdeleshed være nødvendigt at undersøge, om sagsøgerne i marts 2003, da de frivilligt meddelte Kommissionen de omtvistede oplysninger i forbindelse med Kommissionens samarbejdsmeddelelse, havde kunnet regne med – henset navnlig til Kommissionens stillingtagen på daværende tidspunkt – den omstændighed, at disse oplysninger som fortrolige beviser ville være omfattet af en varig beskyttelse mod offentliggørelse. Rettens præsident anerkendte således, at der forelå *fumus boni juris*. Idet alle betingelserne derfor var opfyldte, gav Rettens præsident medhold i begæringen om foreløbige forholdsregler og anordnede midlertidige foranstaltninger med henblik på at forbyde Kommissionen at gennemføre den omtvistede offentliggørelse ²⁹.

²⁹ Et tilsvarende ræsonnement blev fulgt i kendelsen i sagen Alstom mod Kommissionen, idet det præciseres, at i den sag, der gav anledning til denne kendelse, var den beslutning, hvis gennemførelse blev udsat, Kommissionens beslutning om at efterkomme en anmodning fra High Court of Justice (England & Wales) om indhentelse af angiveligt fortrolige oplysninger, som Alstom havde overdraget som svar på en klagepunktsmeddelelse under en konkurrencesag, som Kommissionen havde indledt i forbindelse med et erstatningssøgsmål mod Alstom.

B – Rettens sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 8.10.2012)

Første række, fra venstre mod højre:

Afdelingsformændene L. Truchot, S. Papasavvas, O. Czúcz og J. Azizi, Rettens præsident, M. Jaeger, afdelingsformændene N.J. Forwood, I. Pelikánová, A. Dittrich og H. Kanninen.

Anden række, fra venstre mod højre:

Dommerne S. Frimodt Nielsen, M. Prek, I. Labucka, V. Vadapalas, F. Dehousse, M.E. Martins Ribeiro, I. Wyszniowska-Białecka, K. Jürimäe, N. Wahl og S. Soldevila Fragoso.

Tredje række, fra venstre mod højre:

Dommerne E. Buttigieg, M. Kancheva, D. Gratsias, J. Schwarcz, K. O'Higgins, M. Van der Woude, A. Popescu og G. Berardis, justitssekretær E. Coulon.

1. Rettens medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

Marc Jaeger

Født i 1954; juridisk kandidateksamen fra Université Robert Schuman i Strasbourg; studier ved Europakollegiet; advokatbestalling i Luxembourg (1981); attaché de justice, medhjælper hos Procureur général i Luxembourg (1983); dommer ved Tribunal d'arrondissement de Luxembourg (1984); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1986-1996); formand for Institut Universitaire International de Luxembourg (IUIL); dommer ved Retten siden den 11. juli 1996; præsident for Retten siden den 17. september 2007.

Josef Azizi

Født i 1948; juridisk kandidateksamen samt samfundsfaglig og erhvervsøkonomisk kandidateksamen fra Wiens universitet; forsknings- og undervisningsassistent ved Wirtschaftsuniversität Wien og ved det retsvidenskabelige fakultet ved Wiens universitet og ved flere andre universiteter; professor honoris causa ved det retsvidenskabelige fakultet ved Wiens universitet; kontorchef og afdelingschef i Forbundskancelliet; medlem af Europarådets styringsudvalg for retligt samarbejde (CDCJ); beskikket rettergangsfuldmægtig ved Verfassungsgerichtshof (forfatningsdomstolen) i retssager om forfatningsmæssigheden af forbundsstatslovgivning; ansvarlig for koordineringen af østrigsk forbundsrets tilpasning til fællesskabsretten; dommer ved Retten siden den 18. januar 1995.

Nicholas James Forwood

Født 1948; Cambridge University (BA 1969, MA 1973) (polyteknik og jura); møderet for de engelske domstole i 1970, arbejdede derefter som advokat i London (1971-1999) og i Bruxelles (1979-1999); møderet for de irske domstole i 1981; Queen's Counsel i 1987; medlem af Middle Temple i 1998; repræsenterede Advokatsamfundet i England og Wales i Rådet for Advokaterne i Det Europæiske Fællesskab og var formand for Advokatrådets faste repræsentation ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1995-1999); bestyrelsesmedlem i World Trade Law Association og i European Maritime Law Organisation (1993-2002); dommer ved Retten siden den 15. december 1999.

Maria Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro

Født i 1956; studier i Lissabon, Bruxelles og Strasbourg; advogada i Portugal og i Bruxelles; fri forsker ved Institut for europæiske studier ved Université libre de Bruxelles; referendar hos den portugisiske dommer ved EF-Domstolen, Moitinho de Almeida (1986-2000), herefter hos præsidenten for Retten i Første Instans, Vesterdorf (2000-2003); dommer ved Retten siden den 31. marts 2003.

Franklin Dehousse

Født i 1959; cand.jur. (Lièges universitet, 1981); sekretær (den nationale videnskabelige forskningsfond, 1985-1989); juridisk rådgiver for Repræsentantkammeret (1981-1990); dr.jur. (Strasbourgs Universitet, 1990); professor (Lièges universitet, Strasbourgs universitet, Europakollegiet, det kongelige belgiske forsvarsakademi, Université Montesquieu-Bordeaux; Michel Servet-kollegiet ved Paris' universiteter, Notre-Dame de la Paix-universitetet i Namur); særlig udsending for udenrigsministeriet (1995-1999); leder af EF-studierne ved det kongelige belgiske udenrigspolitiske institut (1998-2003); bisidder i Conseil d'Etat (2001-2003); konsulent for Europa-Kommissionen (1990-2003); medlem af Observatoire Internet (2001-2003); dommer ved Retten siden den 7. oktober 2003.

Ena Cremona

Født i 1936; kandidateksamen i sprog fra Maltas kongelige universitet (1955); juridisk kandidateksamen ved Maltas kongelige universitet (1958); advokat på Malta siden 1959; juridisk rådgiver ved det nationale kvinderåd (1964-1979); medlem af kommissionen for offentlige tjenester (1987-1989); medlem af bestyrelsen for Lombard Bank (Malta) Ltd som repræsentant for staten (1987-1993); medlem af valgkommissionen fra 1993; medlem af bedømmelsesudvalg for afhandlinger indleveret ved det juridiske fakultet på Maltas kongelige universitet; medlem af Den Europæiske Kommission mod Racisme og Intolerance (ECRI) (2003-2004); dommer ved Retten fra den 12. maj 2004 til den 22. marts 2012.

Ottó Czúcz

Født i 1946; juridisk kandidateksamen ved Szeged universitet (1971); fuldmægtig i arbejdsministeriet (1971-1974); kursusansvarlig og professor (1974-1989), dekan for det juridiske fakultet (1989-1990), prorektor (1992-1997) ved universitetet i Szeged; advokat; medlem af præsidiet for den nationale pensionsforsikring; næstformand for Institut européen de la sécurité sociale (1998-2002); medlem af det videnskabelige råd for Association internationale de la sécurité sociale; dommer ved forfatningsdomstolen (1998-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Irena Wiszniewska-Białecka

Født i 1947; cand.jur. ved Warszawa universitet (1965-1969); forsker (undervisningsassistent, lektor, professor) ved det retsvidenskabelige institut ved videnskabernes akademi (1969-2004); forsker ved Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht, München (1985-1986); advokat (1992-2000); dommer ved den øverste forvaltningsdomstol (2001-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Irena Pelikánová

Født i 1949; juridisk kandidateksamen, undervisningsassistent i økonomisk ret (indtil 1989), derefter dr. phil., professor i erhvervsret (fra 1993) ved det juridiske fakultet ved Karlova universitetet i Prag; medlem af det ledende organ for værdipapirkommissionen (1999-2002); advokat; medlem af den tjekkiske regerings lovgivende råd (1998-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Vilenas Vadapalas

Født i 1954; juridisk kandidateksamen ved Moskva universitet; dr.jur. (med forelæsningsret) ved Warszawa universitet; professor ved Vilnius universitet: international ret (fra 1981), menneskerettigheder (fra 1991) og fællesskabsret (fra 2000); rådgiver for regeringen i udenrigsanliggender (1991-1993); medlem af koordineringsgruppen for forhandlingsdelegationen i forbindelse med tiltrædelsen af Den Europæiske Union; generaldirektør for regeringens afdeling for europæisk ret (1997-2004); Jean Monnet-professor i europæisk ret ved Vilnius Universitet; formand for Litauisk forening for EU-studier; formand for den parlamentariske arbejdsgruppe for den konstitutionelle reform i forbindelse med Litauens tiltrædelse; medlem af Den Internationale Juristkommission (april 2003); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Küllike Jürimäe

Født i 1962; juridisk kandidateksamen fra Tartu universitet (1981-1986); assistent, anklagemyndigheden i Tallinn (1986-1991); diplom fra diplomatskolen i Estland (1991-1992); juridisk rådgiver (1991-1993) og kommitteret i handels- og industrikammeret (1992-1993); dommer ved appelretten i Tallinn (1993-2004); European Master i menneskerettigheder og demokratisering, Padova universitet og Nottingham universitet (2002-2003); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Ingrida Labucka

Født i 1963; juridisk kandidateksamen fra Letlands universitet (1986); inspektør for indenrigsministeriet i Kirovregionen og Riga (1986-1989); dommer ved førsteinstansretten i Riga (1990-1994); advokat (1994-1998 og juli 1999 – maj 2000); justitsminister (november 1998 – juli 1999 og maj 2000 – oktober 2002); medlem af den stående Voldgiftsdomstol i Haag (2001-2004); parlamentsmedlem (2002-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Savvas S. Papasavvas

Født i 1969; studier ved Athens universitet (Ptychion-grad, 1991); ph.d.-studier ved Paris II-universitetet (»Diplôme d'études approfondies« i offentlig ret, 1992) og ved Aix-Marseille III-universitetet (dr.jur., 1995); advokat på Cypern (Nicosia) fra 1993; kursusansvarlig ved Cyperns universitet (1997-2002); lektor i forfatningsret fra september 2002; forsker ved European Public Law Centre, Athen (2001-2002); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Nils Wahl

Født i 1961; jur.kand. (1987), dr.jur. (Stockholms universitet, 1995); assisterende professor, indehaver af Jean Monnet-lærestolen for fællesskabsret (1995) og professor i fællesskabsret (Stockholms universitet, 2001); advokatfuldmægtig (1987-1989); administrerende direktør for en uddannelsesfond (1993-2004); formand for den svenske forening for fællesskabsretlige studier (2001-2006); medlem af Rådet för konkurrensfrågor (2001-2006); konstitueret dommer ved Hovrätten över Skåne och Blekinge (landsretten, 2005); dommer ved Retten fra den 7. oktober 2006 til den 28. november 2012.

Miro Prek

Født i 1965; juridisk embedseksamen (1989); advokatbestalling (1994); forskellige opgaver og funktioner inden for den offentlige forvaltning, navnlig under regeringens lovkontor (vicestatssekretær og underdirektør, senere chef for departementet for fællesskabsret og komparativ ret) og under kontoret for europæiske anliggender (kontorchef); medlem af forhandlingsdelegationen vedrørende associeringsaftalen (1994-1996) og i forbindelse med tiltrædelsen af Den Europæiske Union (1998-2003) med ansvar for juridiske anliggender; advokat; projektansvarlig for tilpasning til fællesskabsretten og den europæiske integration, primært på Vestbalkan; afdelingschef ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (2004-2006); dommer ved Retten siden den 7. oktober 2006.

Alfred Dittrich

Født i 1950; jurastudier ved universitetet i Erlangen-Nürnberg (1970-1975); Rechtsreferendar ved Oberlandesgericht Nürnberg (1975-1978); fuldmægtig i forbundsøkonomiministeriet (1978-1982); fuldmægtig ved Forbundsrepublikken Tysklands faste repræsentation ved De Europæiske Fællesskaber (1982); fuldmægtig i forbundsøkonomiministeriet med ansvar for EF-ret og konkurrenceret (1983-1992); departementschef for EU-ret i justitsministeriet (1992-2007); leder af den tyske delegation i Rådets arbejdsgruppe »Domstolen«; befuldmægtiget for forbundsregeringen i en lang række sager ved De Europæiske Fællesskabers Domstol; dommer ved Retten siden den 17. september 2007.

Santiago Soldevila Frago

Født i 1960; juridisk kandidateksamen fra Universidad Autónoma de Barcelona (1983); dommer (1985), siden 1992 Magistrado especialista ved Contencioso-Administrativo, med embede ved Tribunal Superior de Justicia de Canarias, Santa Cruz de Tenerife (1992 og 1993), og ved Audiencia Nacional (Madrid, maj 1998 – august 2007), der behandler skattesager (moms), og i søgsmål til prøvelse af Ministro de Economías generelle lovbestemmelser og ministeriets beslutninger om statsstøtte eller Administracións økonomiske ansvar, samt søgsmål til prøvelse af aftaler indgået af de centrale økonomiske myndigheder på bankområdet, børsområdet, energiområdet, sikkerhedsområdet og konkurrenceområdet; referendar ved Tribunal Constitucional (1993-1998); dommer ved Retten siden den 17. september 2007.

Laurent Truchot

Født i 1962; kandidat fra Institut d'études politiques de Paris (1984); studier ved École nationale de la magistrature (1986-1988); dommer ved tribunal de grande instance de Marseille (januar 1988 – januar 1990); fuldmægtig i civilretsdirektoratet i justitsministeriet (januar 1990 – juni 1992); vicekontorchef, senere kontorchef i generaldirektoratet for konkurrence, forbrug og bekæmpelse af svig i økonomi-, finans- og industriministeriet (juni 1992 – september 1994); teknisk rådgiver for justitsministeren (Garde des Sceaux) (september 1994 – maj 1995); dommer ved tribunal de grande instance de Nîmes (maj 1995 – maj 1996); referendar ved Domstolen hos generaladvokat P. Léger (maj 1996 – december 2001); referendarråd ved cour de cassation (december 2001 – august 2007); dommer ved Retten siden den 17. september 2007.

Sten Frimodt Nielsen

Født i 1963; cand.jur. fra Københavns Universitet (1988); fuldmægtig i Udenrigsministeriet (1988-1991); manuduktør i international ret og EF-ret ved Københavns Universitet (1988-1991); ambassadesekretær ved FN-missionen i New York (1991-1994); fuldmægtig i Udenrigsministeriets juridiske tjeneste (1994-1995); ekstern lektor ved Københavns Universitet (1995); fuldmægtig, senere konsulent i Statsministeriet (1995-1998); ministerråd ved Danmarks faste repræsentation ved Den Europæiske Union (1998-2001); kommitteret i juridiske spørgsmål i Statsministeriet (2001-2002); afdelingschef og juridisk rådgiver i Statsministeriet (marts 2002 – juli 2004); departementsråd og juridisk rådgiver i Statsministeriet (august 2004 – august 2007); dommer ved Retten siden den 17. september 2007.

Kevin O'Higgins

Født i 1946; studier ved Crescent College i Limerick, Clongowes Wood College, University College Dublin (B.A. degree og juridisk eksamen i EF-ret) og ved Kings Inns; advokatbestalling i Irland i 1968; barrister (1968-1982); Senior Counsel (Inner Bar of Ireland, 1982-1986); dommer ved Circuit court (1986-1997); dommer ved High Court of Ireland (1997-2008); medlem af Kings Inns; Irlands repræsentant ved Consultative Council of European Judges under Europarådet (2000-2008); dommer ved Retten siden den 15. september 2008.

Heikki Kanninen

Født i 1952; embedseksamen fra handelshøjskolen i Helsinki og det juridiske fakultet ved Helsinki Universitet; referendar ved Finlands højeste forvaltningsdomstol; generalsekretær for udvalget om en retsikkerhedsreform i den offentlige forvaltning; første fuldmægtig ved Finlands højeste forvaltningsdomstol; generalsekretær for udvalget til reform af domstolsbehandlingen af forvaltningsretlige sager; konsulent i justitsministeriets lovafdeling; assisterende justitssekretær ved EFTA-Domstolen; referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol; dommer ved Finlands højeste forvaltningsdomstol (1998-2005); medlem af det finske flygtningenævn; næstformand for udvalget om udvikling af de finske retsinstanser; dommer ved Personaleretten fra den 6. oktober 2005 til den 6. oktober 2009; dommer ved Retten siden den 7. oktober 2009.

Juraj Schwarcz

Født i 1952; juridisk kandidateksamen (Comenius-universitet i Bratislava, 1979); juridisk rådgiver for virksomheder (1975-1990); justitssekretær med ansvar for handelsregistret ved kommuneretten i Košice (1991); dommer ved kommuneretten i Košice (januar – oktober 1992); dommer og afdelingsformand ved regionalretten i Košice (november 1992-2009); dommer udstationeret ved Den Slovakiske Republiks højesteret, den erhvervsretlige afdeling (oktober 2004 – september 2005); præsident for handelskollegiet ved regionalretten i Košice (oktober 2005 – september 2009); ekstern medlem af det erhvervsretlige og økonomiske fakultet ved P.J. Šafárik universitet i Košice (1997-2009); eksternt medlem af lærerkollegiet ved det juridiske akademi (2005-2009); dommer ved Retten siden den 7. oktober 2009.

Marc van der Woude

Født i 1960; juridisk embedseksamen (universitetet i Groningen, 1983); studier ved Europa-kollegiet (1983-1984); assistent ved Europa-kollegiet (1984-1986); underviser ved universitetet i Leiden (1986-1987); referent i Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Generaldirektorat for Konkurrence (1987-1989); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1989-1992); politisk koordinator i Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Generaldirektorat for Konkurrence (1992-1993); medlem af Den Juridiske Tjeneste ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1993-1995); advokat i Bruxelles siden 1995; professor ved Erasmus-Universitetet i Rotterdam siden 2000; forfatter til talrige publikationer; dommer ved Retten siden den 13. september 2010.

Dimitrios Gratsias

Født i 1957; juridisk kandidateksamen fra Athens universitet (1980); eksamensbevis for videregående studier i offentlig ret ved université de Paris I, Panthéon-Sorbonne (1981); certifikat fra centre universitaire d'études communautaires et européennes (université Paris I) (1982); embedsmand ved Grækenlands Statsråd (1985-1992); referendar ved Grækenlands Statsråd (1992-2005); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1994-1996); suppleant ved Grækenlands specialhøjesteret (1998 et 1999); medlem af Grækenlands Statsråd (2005); medlem af specialdomstolen for sager vedrørende destitution af dommere som følge af embedsmisbrug (2006); medlem af det højeste råd for forvaltningsretterne (2008); inspektør ved forvaltningsretterne (2009-2010); dommer ved Retten siden den 25. oktober 2010.

Andrei Popescu

Født i 1948; cand.jur. fra Bukarests universitet (1971); efterfølgende studier i international arbejdsret og europæisk socialret ved Genève universitet (1973-1974); dr.jur. fra Bukarests universitet (1980); manuduktør på prøve (1971-1973), manuduktør (1974-1985), professor i arbejdsret ved Bukarests universitet (1985-1990); chefforsker ved instituttet for videnskabelig forskning vedrørende arbejde og social sikring (1990-1991); vicegeneraldirektør (1991-1992), direktør (1992-1996) i ministeriet for arbejde og social sikring; universitetslektor (1997), underviser ved skolen for politiske og administrative studier, Bukarest (2000); statssekretær i ministeriet for europæisk integration (2001-2005); departementschef i Rumæniens statsråd (1996-2001 et 2005-2009); stifter af og direktør for rumænsk tidsskrift for EU-ret; formand for det rumænske selskab for EU-ret (2009-2010); den rumænske regerings befuldmægtigede for Den Europæiske Unions retsinstanser (2009-2010); dommer ved Retten siden den 26. november 2010.

Mariyana Kancheva

Født i 1958; juridisk kandidatexamen fra Sofias universitet (1979-1984); supplerende mastergrad i europæisk ret ved Institut d'études européennes på Université libre de Bruxelles (2008-2009); specialiseret i økonomisk ret og intellektuel ejendomsret; retsassessor ved den regionale ret i Sofia (1985-1986); juridisk konsulent (1986-1988); advokat med møderet for retten i Sofia (1988-1992); generaldirektør for udenrigsministeriets diplomatafdeling (1992-1994); udøvelse af advokatvirksomhed i Sofia (1994-2011) og i Bruxelles (2007-2011); voldsdommer i Sofia i forbindelse med bilæggelse af handelstvister; deltagelse i udarbejdelsen af diverse retsakter som juridisk konsulent for det bulgarske parlament; dommer ved Retten siden den 19. september 2011.

Guido Berardis

Født i 1950; juridisk kandidateksamen (Roms Universitet, La Sapienza, 1973), diplom for videregående europastudier ved Europakollegiet (Brugge, 1974-1975), tjenestemand ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (direktoratet »Internationale Anliggender« i Generaldirektoratet for Landbrug, 1975-1976), medlem af Den Juridiske Tjeneste ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1976-1991 og 1994-1995); repræsentant for Den Juridiske Tjeneste ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber i Luxembourg (1990-1991); referendar hos dommer G.F. Mancini ved De Europæiske Fællesskabers Domstol i Luxembourg (1991-1994); juridisk konsulent for medlemmerne af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber M. Monti (1995-1997) og F. Bolkestein (2000-2002); direktør for direktoratet »Udbudspolitik« (2002-2003), for direktoratet »Tjenesteydelser, Intellectuel og Industriel Ejendomsret, Medier og Databeskyttelse« (2003-2005) og for direktoratet »Tjenesteydelser« (2005-2011) under Generaldirektoratet for det Indre Marked og Tjenesteydelser ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber; ledende juridisk konsulent og direktør for gruppen »Retfærdighed, frihed og sikkerhed, civilret og strafferet« ved Europa-Kommissionens Juridiske Tjeneste (2011-2012); dommer ved Retten siden den 17. september 2012.

Eugène Buttigieg

Født i 1961; juridisk kandidateksamen fra universitetet i Malta, mastergrad i EU-ret (Exeter universitet); doktorgrad i konkurrenceret (Londons universitet); jurist i justitsministeriet (1987-1990), ledende jurist i udenrigsministeriet (1990-1994); medlem af Copyright Board (ophavsretskommissionen) (1994-2005); jurist-revisor i ministeriet for justits og lokale myndigheder (2001-2002); fuldmægtig i Malta Resources Authority (Maltas ressourcestyringsmyndighed) (2001-2009); konsulent i EU-ret (siden 1994); konsulent i konkurrence- og forbrugerret i finans-, økonomi- og investeringsministeriet (2000-2010); konsulent i konkurrence- og forbrugerret, tilforordnet premierministeren 2010-2011); konsulent ved Malta Competition and Consumer Affairs Authority (Maltas konkurrence- og forbrugerm myndighed) (2012); adjunkt (1994-2001); universitetslektor (2001-2006), derefter professor (siden 2007) og indehaver af Jean Monnet-lærestolen i EU-ret (siden 2009) ved Maltas universitet; medstifter af og vicepræsident for Maltese Association for European Law (Maltas forening for EU-ret), dommer ved Retten siden 8. oktober 2012.

Emmanuel Coulon

Født i 1968; jurastudier (Panthéon-Assas universitetet, Paris); studier i management (université Paris-Dauphine); Europakollegiet (1992); advokateksamen fra centre régional de formation à la profession d'avocat de Paris; belgisk advokatbestalling; advokat i Bruxelles; bestået almindelig udvælgelsesprøve ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber; referendar ved Retten i Første Instans (hos præsident Saggio, 1996-1998; hos præsident Vesterdorf, 1998-2002); kabinetschef hos præsidenten for Retten i Første Instans (2003-2005); justissekretær ved Retten i Første Instans siden den 6. oktober 2005.

2. Ændringer i Rettens sammensætning 2012

Højtideligt retsmøde den 17. september 2012

Repræsentanterne for regeringerne for Den Europæiske Unions medlemsstater har, i anledning af Enzo Moavero Milanesis fratræden, ved afgørelse af 5. september 2012 udnævnt Guido Berardis til dommer ved Den Europæiske Unions Ret for resten af embedsperioden, dvs. indtil den 31. august 2013.

Højtideligt retsmøde den 8. oktober 2012

Eugène Buttigieg er blevet udnævnt til dommer ved Retten ved afgørelse af 20. september 2012 for perioden fra den 22. september 2012 til den 31. august 2013 til afløsning af Ena Cremona.

3. Rettens sammensætning efter rangfølge

Fra den 1. januar 2012 til den 22. marts 2012

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
S. PAPASAVVAS, afdelingsformand
A. DITTRICH, afdelingsformand
L. TRUCHOT, afdelingsformand
H. KANNINEN, afdelingsformand
M.E. MARTINS RIBEIRO, dommer
F. DEHOUSSE, dommer
E. CREMONA, dommer
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
N. WAHL, dommer
M. PREK, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
J. SCHWARCZ, dommer
M. VAN DER WOUDE, dommer
D. GRATSIAS, dommer
A. POPESCU, dommer
M. KANCHEVA, dommer

E. COULON, justitssekretær

fra den 23. marts 2012 til den 16. september 2012

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
S. PAPASAVVAS, afdelingsformand
A. DITTRICH, afdelingsformand
L. TRUCHOT, afdelingsformand
H. KANNINEN, afdelingsformand
M.E. MARTINS RIBEIRO, dommer
F. DEHOUSSE, dommer
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
N. WAHL, dommer
M. PREK, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
J. SCHWARCZ, dommer
M. VAN DER WOUDE, dommer
D. GRATSIAS, dommer
A. POPESCU, dommer
M. KANCHEVA, dommer

E. COULON, justitssekretær

**fra den 17. september 2012 til den
7. oktober 2012**

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
S. PAPASAVVAS, afdelingsformand
A. DITTRICH, afdelingsformand
L. TRUCHOT, afdelingsformand
H. KANNINEN, afdelingsformand
M.E. MARTINS RIBEIRO, dommer
F. DEHOUSSE, dommer
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
N. WAHL, dommer
M. PREK, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
J. SCHWARCZ, dommer
M. VAN DER WOUDE, dommer
D. GRATSIAS, dommer
A. POPESCU, dommer
M. KANCHEVA, dommer
G. BERARDIS, dommer

E. COULON, justitssekretær

**fra den 8. oktober 2012 til den
28. november 2012**

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
S. PAPASAVVAS, afdelingsformand
A. DITTRICH, afdelingsformand
L. TRUCHOT, afdelingsformand
H. KANNINEN, afdelingsformand
M.E. MARTINS RIBEIRO, dommer
F. DEHOUSSE, dommer
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
N. WAHL, dommer
M. PREK, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
J. SCHWARCZ, dommer
M. VAN DER WOUDE, dommer
D. GRATSIAS, dommer
A. POPESCU, dommer
M. KANCHEVA, dommer
G. BERARDIS, dommer
E. BUTTIGIEG, dommer

E. COULON, justitssekretær

**fra den 29. november 2012 til den
31. december 2012**

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
S. PAPASAVVAS, afdelingsformand
A. DITTRICH, afdelingsformand
L. TRUCHOT, afdelingsformand
H. KANNINEN, afdelingsformand
M.E. MARTINS RIBEIRO, dommer
F. DEHOUSSE, dommer
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
M. PREK, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
J. SCHWARCZ, dommer
M. VAN DER WOUDE, dommer
D. GRATSIAS, dommer
A. POPESCU, dommer
M. KANCHEVA, dommer
G. BERARDIS, dommer
E. BUTTIGIEG, dommer

E. COULON, justitssekretær

4. Tidligere medlemmer af Retten

David Alexander Ogilvy Edward (1989-1992)
Christos Yeraris (1989-1992)
José Luis Da Cruz Vilaça (1989-1995), præsident (1989-1995)
Jacques Biancarelli (1989-1995)
Donal Patrick Michael Barrington (1989-1996)
Romain Alphonse Schintgen (1989-1996)
Heinrich Kirschner (1989-1997)
Antonio Saggio (1989-1998), præsident (1995-1998)
Cornelis Paulus Briët (1989-1998)
Koen Lenaerts (1989-2003)
Bo Vesterdorf (1989-2007), præsident (1998-2007)
Rafael García-Valdecasas y Fernández (1989-2007)
Andreas Kalogeropoulos (1992-1998)
Christopher William Bellamy (1992-1999)
André Potocki (1995-2001)
Rui Manuel Gens de Moura Ramos (1995-2003)
Pernilla Lindh (1995-2006)
Virpi Tiili (1995-2009)
John D. Cooke (1996-2008)
Jörg Pirrung (1997-2007)
Paolo Mengozzi (1998-2006)
Arjen W.H. Meij (1998-2010)
Mihalis Vilaras (1998-2010)
Hubert Legal (2001-2007)
Verica Trstenjak (2004-2006)
Daniel Šváby (2004-2009)
Ena Cremona (2004-2012)
Enzo Moavero Milanesi (2006-2011)
Nils Wahl (2006-2010)
Teodor Tchihev (2007-2010)
Valeriu M. Ciucă (2007-2010)

Præsidenter

José Luis Da Cruz Vilaça (1989-1995)
Antonio Saggio (1995-1998)
Bo Vesterdorf (1998-2007)

Justitssekretær

Hans Jung (1989-2005)

C – Statistik over retssagerne ved Retten

Samlet oversigt for Retten

1. Indbragte, afsluttede, verserende sager (2008-2012)

Indbragte sager

2. Sagstyper (2008-2012)
3. Søgsmålstyper (2008-2012)
4. Sagens genstand (2008-2012)

Afsluttede sager

5. Sagstyper (2008-2012)
6. Sagens genstand (2012)
7. Sagens genstand (2008-2012) (domme og kendelser)
8. Dommerkollegierne (2008-2012)
9. Sagsbehandlingstid i måneder (2008-2012) (domme og kendelser)

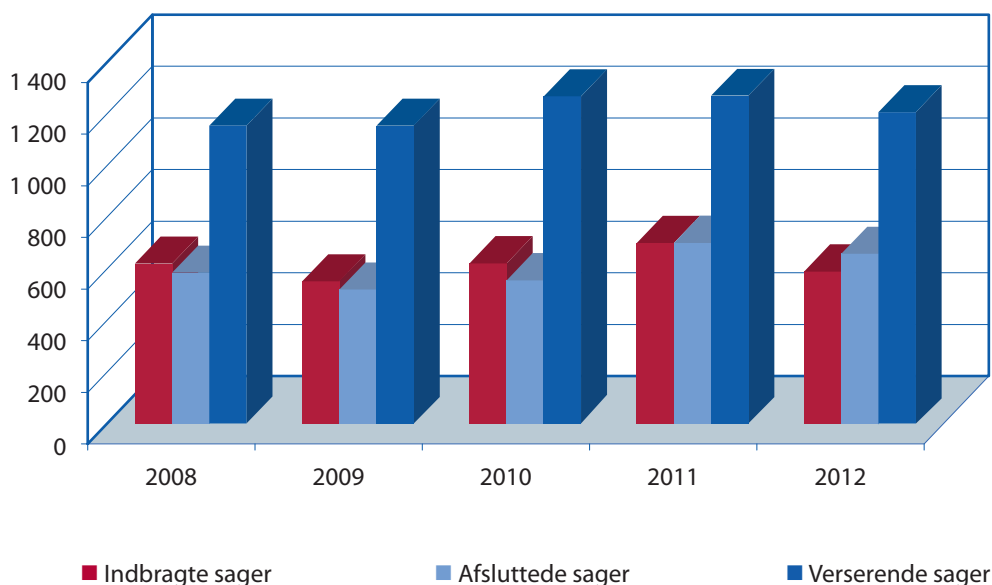
Verserende sager pr. 31. december

10. Sagstyper (2008-2012)
11. Sagens genstand (2008-2012)
12. Dommerkollegierne (2008-2012)

Øvrige poster

13. Foreløbige forholdsregler (2008-2012)
14. Fremskyndede procedurer (2008-2012)
15. Rettens afgørelser, som er blevet appelleret til Domstolen (1990-2012)
16. Fordeling af appelsagerne efter sagstyper ved Domstolen (2008-2012)
17. Appelsagernes udfald ved Domstolen (2012) (domme og kendelser)
18. Appelsagerne udfald ved Domstolen (2008-2012) (domme og kendelser)
19. Samlet udvikling (1989-2012) (indbragte, afsluttede, verserende sager)

1. Samlet oversigt for Retten – indbragte, afsluttede, verserende sager (2008-2012)¹²

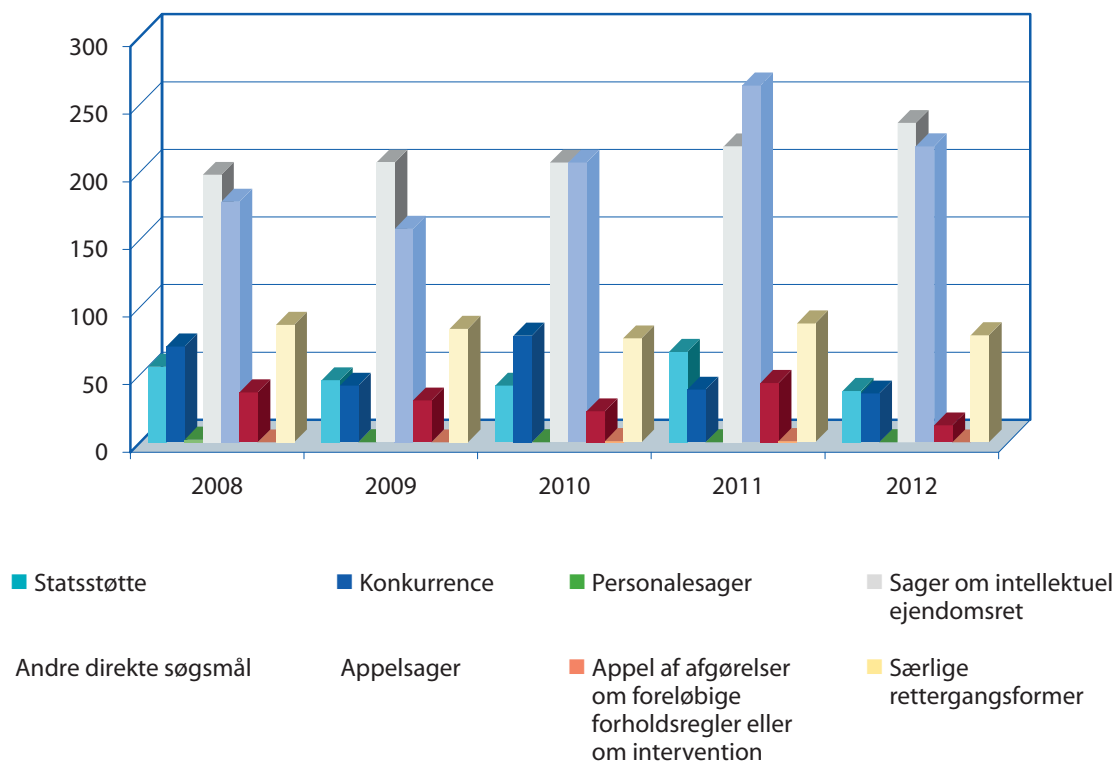
	2008	2009	2010	2011	2012
Indbragte sager	629	568	636	722	617
Afsluttede sager	605	555	527	714	688
Verserende sager	1 178	1 191	1 300	1 308	1 237

¹ Medmindre andet er angivet, er særlige rettergangsformer medtaget i denne og de følgende tabeller.

»Særlige rettergangsformer« omfatter: begæring om genoptagelse af en dom (artikel 41 i statuten for Domstolen, artikel 122 i Rettens procesreglement), tredjemandsindsigelse (artikel 42 i statuten for Domstolen, artikel 123 i Rettens procesreglement), ekstraordinær genoptagelse (artikel 44 i statuten for Domstolen, artikel 125 i Rettens procesreglement), fortolkning af en dom (artikel 43 i statuten for Domstolen, artikel 129 i Rettens procesreglement), fastsættelse af sagsomkostninger (artikel 92 i Rettens procesreglement), fri proces (artikel 96 i Rettens procesreglement) og berigtigelse af en dom (artikel 84 i Rettens procesreglement).

² Medmindre andet er angivet, er sager om foreløbige forholdsregler ikke omfattet af denne og de følgende tabeller

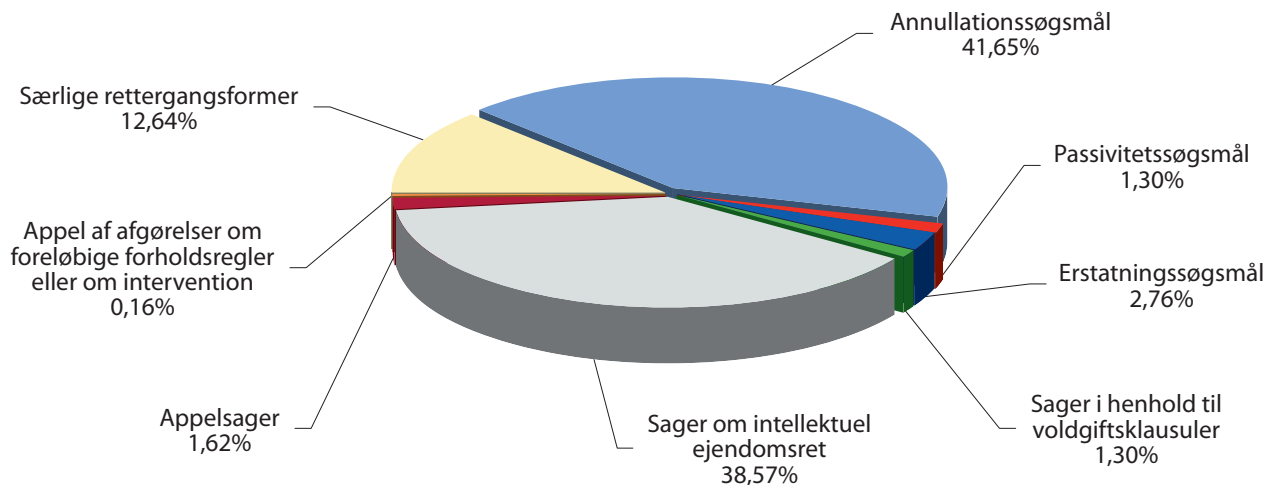
2. Indbragte sager – sagstyper (2008-2012)

	2008	2009	2010	2011	2012
Statsstøtte	56	46	42	67	36
Konkurrence	71	42	79	39	34
Personalesager	2				
Sager om intellektuel ejendomsret	198	207	207	219	238
Andre direkte søgsmål	178	158	207	264	220
Appelsager	37	31	23	44	10
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention			1	1	1
Særlige rettergangsformer	87	84	77	88	78
I alt	629	568	636	722	617

3. Indbragte sager – søgsmålstyper (2008-2012)

Fordeling i 2012

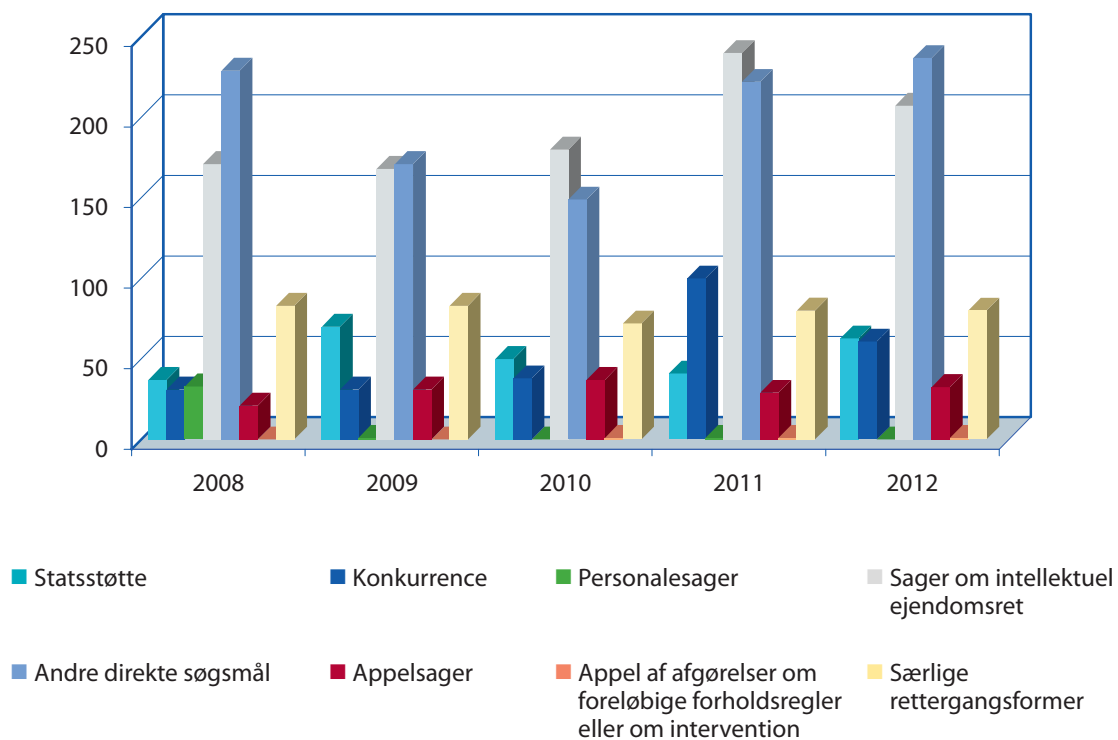
	2008	2009	2010	2011	2012
Annullationsøgsmål	269	214	304	341	257
Passivitetssøgsmål	9	7	7	8	8
Erstatningssøgsmål	15	13	8	16	17
Sager i henhold til voldgiftsklausuler	12	12	9	5	8
Sager om intellektuel ejendomsret	198	207	207	219	238
Personalesager	2				
Appelsager	37	31	23	44	10
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention			1	1	1
Særlige rettergangsformer	87	84	77	88	78
I alt	629	568	636	722	617

4. Indbragte sager – sagernes genstand (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Aktindsigt	22	15	19	21	18
Energi		2		1	
Etableringsfrihed	1				
Den Europæiske Unions optræden udadtil	2	5	1	2	1
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig)		1			1
Fiskeripolitik	23	1	19	3	
Folkesundhed	2	2	4	2	12
Forbrugerbeskyttelse	2				
Forskning, teknologisk udvikling og rummet		6	3	4	3
Fri bevægelighed for personer	1	1	1		
Fri udveksling af tjenesteydelser	3	4	1		1
Frie varebevægelser	1	1			
Handelspolitik	10	8	9	11	20
Intellectuel og industriel ejendomsret	198	207	207	219	238
Konkurrence	71	42	79	39	34
Kultur		1			
Landbrug	14	19	24	22	11
Miljø	7	4	15	6	3
Nye staters tiltrædelse		1			
Offentlige kontrakter	31	19	15	18	23
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	3	2		1	
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (Reachforordningen)			8	3	2
Regler for institutionerne	23	32	17	44	40
Regler for virksomhederne		1			
Restriktive foranstaltninger (optræden udadtil)	7	7	21	93	60
Skatteret			1	1	1
Socialpolitik	6	2	4	5	1
Statsstøtte	55	46	42	67	36
Toldunion og fælles toldtarif	1	5	4	10	6
Transport	1		1	1	
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport				2	1
Udenrigs- og sikkerhedspolitik			1		
Voldgiftsbestemmelse	12	12	9	5	8
Økonomisk og monetær politik			4	4	3
Økonomisk, social og territorial samhørighed	6	6	24	3	4
EF-traktaten/TEUF i alt	502	452	533	587	527
KS-traktaten i alt	1				
EA-traktaten i alt			1		
Tjenestemandsvedtægten	39	32	25	47	12
Særlige rettergangsformer	87	84	77	88	78
I ALT	629	568	636	722	617

¹ Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendiggjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2008-2009 er følgelig blevet revideret.

5. Afsluttede sager – sagstyper (2008-2012)

	2008	2009	2010	2011	2012
Statsstøtte	37	70	50	41	63
Konkurrence	31	31	38	100	61
Personalesager	33	1		1	
Sager om intellektuel ejendomsret	171	168	180	240	210
Andre direkte søgsmål	229	171	149	222	240
Appelsager	21	31	37	29	32
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention			1	1	1
Særlige rettergangsformer	83	83	72	80	81
I alt	605	555	527	714	688

6. Afsluttede sager – sagernes genstand (2012)¹

	Domme	Kendelser	I alt
Aktindsigt	9	12	21
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig)		2	2
Fiskeripolitik	3	6	9
Folkesundhed	1	1	2
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	1	2	3
Fri bevægelighed for personer		1	1
Fri udveksling af tjenesteydelser		2	2
Handelspolitik	11	3	14
Intellektuel og industriel ejendomsret	160	50	210
Konkurrence	49	12	61
Landbrug	23	9	32
Miljø	3	5	8
Offentlige kontrakter	13	11	24
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	1	1	2
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (Reachforordningen)		1	1
Regler for institutionerne	4	37	41
Restriktive foranstaltninger (optræden udadtil)	7	35	42
Skatteret		2	2
Socialpolitik		1	1
Statsstøtte	30	33	63
Toldunion og fælles toldtarif	2	4	6
Transport	1		1
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport		1	1
Voldgiftsbestemmelse	9	2	11
Økonomisk og monetær politik		2	2
Økonomisk, social og territorial samhørighed	10	2	12
EF-traktaten/TEUF i alt	337	237	574
Tjenestemandsvedtægten	17	16	33
Særlige rettergangsformer		81	81
I ALT	354	334	688

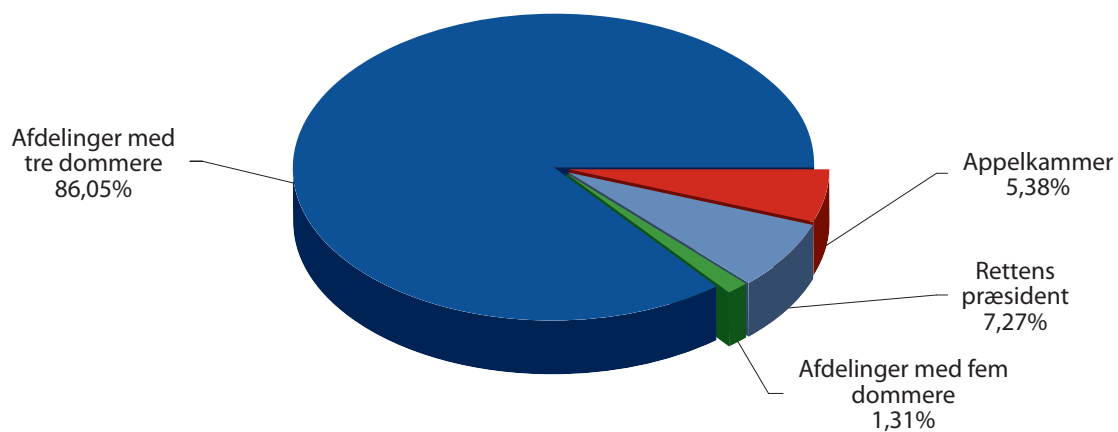
7. Afsluttede sager – sagernes genstand (2008-2012)¹ (domme og kendelser)

	2008	2009	2010	2011	2012
Aktindsigt	15	6	21	23	21
Energi			2		
Etableringsfrihed	1				
Den Europæiske Unions optræden udadtil	2		4	5	
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig)	2	2			2
Fiskeripolitik	4	17		5	9
Folkesundhed	1	1	2	3	2
Forbrugerbeskyttelse			2	1	
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	1	1	3	5	3
Fri bevægelighed for personer	2	1		2	1
Fri udveksling af tjenesteydelser		2	2	3	2
Frie varebevægelser	2	3			
Handelspolitik	12	6	8	10	14
Intellectuel og industriel ejendomsret	171	169	180	240	210
Konkurrence	31	31	38	100	61
Kultur	1	2			
Landbrug	48	46	16	26	32
Miljø	17	9	6	22	8
Nye staters tiltrædelse		1			
Offentlige kontrakter	26	12	16	15	24
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	1	3			2
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (Reachforordningen)				4	1
Regler for institutionerne	22	20	26	36	41
Regler for virksomhederne			1		
Restriktive foranstaltninger (optræden udadtil)	6	8	10	32	42
Skatteret	2		1		2
Socialpolitik	2	6	6	5	1
Statsstøtte	37	70	50	41	63
Tilnærmelse af lovgivningerne	1				
Toldunion og fælles toldtarif	6	10	4	1	6
Transport	3		2	1	1
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport			1	1	1
Voldgiftsbestemmelse	9	10	12	6	11
Økonomisk og monetær politik	1		2	3	2
Økonomisk, social og territorial samhørighed	42	3	2	9	12
EF-traktaten/TEUF i alt	468	439	417	599	574
EA-traktaten i alt		1		1	
Tjenestemandsvedtægten	54	32	38	34	33
Særlige rettergangsformer	83	83	72	80	81
I ALT	605	555	527	714	688

¹ Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendiggjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2008-2009 er følgelig blevet revideret.

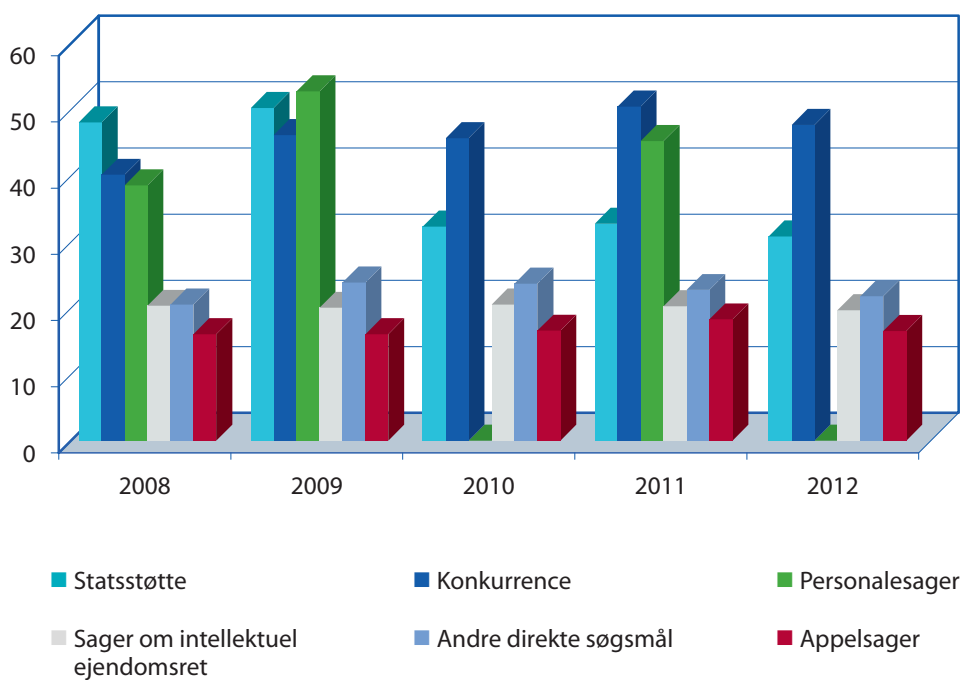
8. Afsluttede sager – dommerkollegierne (2008-2012)

Fordeling i 2012

	2008			2009			2010			2011			2012		
	Domme	Kendelser	I alt	Domme	Kendelser	I alt	Domme	Kendelser	I alt	Domme	Kendelser	I alt	Domme	Kendelser	I alt
Store Afdeling								2	2						
Appelkammer	16	10	26	20	11	31	22	15	37	15	14	29	17	20	37
Rettens præsident		52	52		50	50		54	54		56	56		50	50
Afdelinger med fem dommere	15	2	17	27	2	29	8		8	19	6	25	9		9
Afdelinger med tre dommere	228	282	510	245	200	445	255	168	423	359	245	604	328	264	592
Enedommer							3		3						
I alt	259	346	605	292	263	555	288	239	527	393	321	714	354	334	688

9. Afsluttede sager – sagsbehandlingstid i måneder (2008-2012)¹ (domme og kendelser)

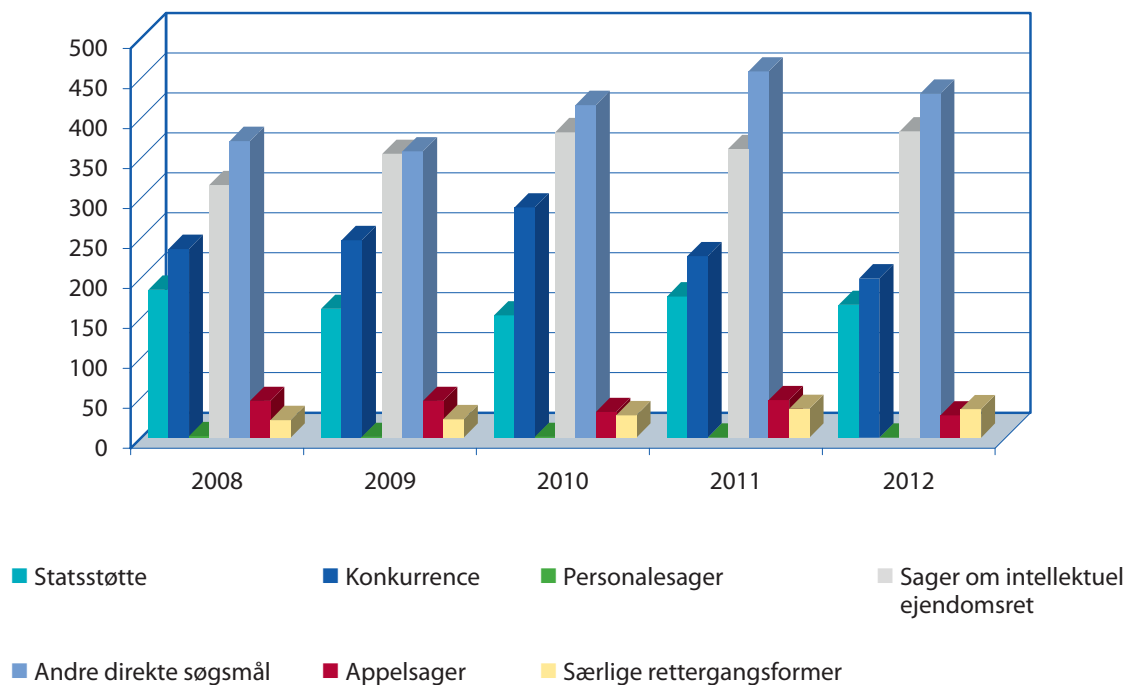

	2008	2009	2010	2011	2012
Statsstøtte	48,1	50,3	32,4	32,8	31,5
Konkurrence	40,2	46,2	45,7	50,5	48,4
Personalesager	38,6	52,8		45,3	
Sager om intellektuel ejendomsret	20,4	20,1	20,6	20,3	20,3
Andre direkte søgsmål	20,6	23,9	23,7	22,8	22,2
Appelsager	16,1	16,1	16,6	18,3	16,8

¹ Ved beregningen af den gennemsnitlige sagsbehandlingstid er der ikke taget hensyn til: sager, hvori der afsiges mellemdom; særlige rettergangsformer, sager om foreløbige forholdsregler; sager, der er overført fra Domstolen som følge af en ændring i fordelingen af kompetencerne mellem Domstolen og Retten; sager, der er overført fra Retten som følge af Personalerettens oprettelse.

Sagsbehandlingstiden er udtrykt i måneder og i tiendedele af en måned.

10. Verserende sager pr. 31. december – sagstyper (2008-2012)

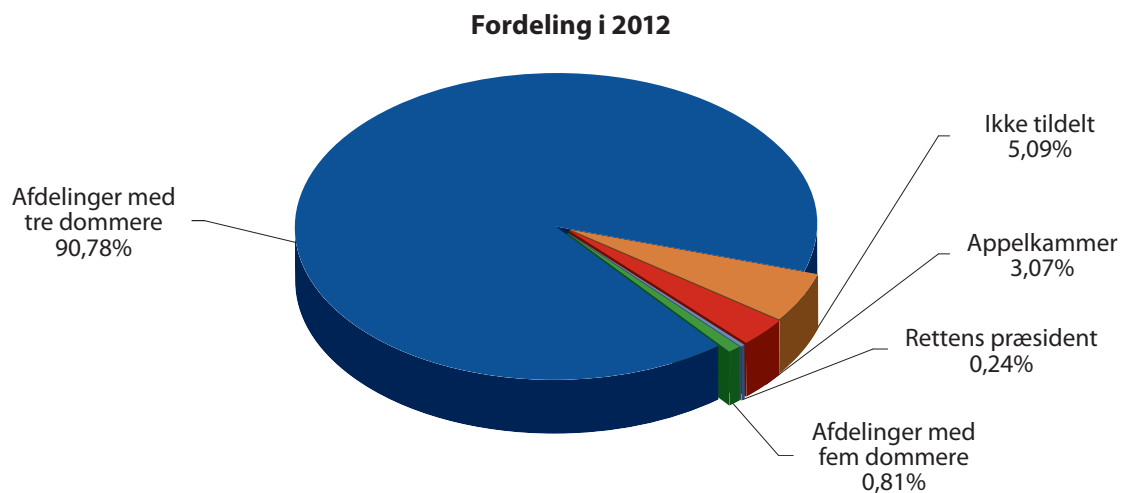
	2008	2009	2010	2011	2012
Statsstøtte	185	161	153	179	152
Konkurrence	236	247	288	227	200
Personalesager	2	1	1		
Sager om intellektuel ejendomsret	316	355	382	361	389
Andre direkte søgsmål	371	358	416	458	438
Appelsager	46	46	32	47	25
Særlige rettergangsformer	22	23	28	36	33
I alt	1 178	1 191	1 300	1 308	1 237

11. Verserende sager pr. 31. december – sagernes genstand (2008-2012)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Aktindsigt	35	44	42	40	37
Energi		2		1	1
Den Europæiske Unions optræden udadtil	3	8	5	2	3
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig)	3	2	2	2	1
Fiskeripolitik	24	8	27	25	16
Folkesundhed	3	4	6	5	15
Forbrugerbeskyttelse	3	3	1		
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	3	8	8	7	7
Fri bevægelighed for personer	2	2	3	1	
Fri udveksling af tjenesteydelser	3	5	4	1	
Frie varebevægelser	2				
Handelspolitik	31	33	34	35	41
Intellectuel og industriel ejendomsret	317	355	382	361	389
Konkurrence	236	247	288	227	200
Kultur	1				
Landbrug	84	57	65	61	40
Miljø	30	25	34	18	13
Offentlige kontrakter	34	41	40	43	42
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	3	2	2	3	1
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (Reachforordningen)			8	7	8
Regler for institutionerne	29	41	32	40	39
Regler for virksomhederne		1			
Restriktive foranstaltninger (optræden udadtil)	19	18	29	90	108
Skatteret				1	
Socialpolitik	10	6	4	4	4
Statsstøtte	184	160	152	178	151
Toldunion og fælles toldtarif	11	6	6	15	15
Transport	2	2	1	1	
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport	1	1		1	1
Udenrigs- og sikkerhedspolitik			1	1	1
Voldgiftsbestemmelse	20	22	19	18	15
Økonomisk og monetær politik			2	3	4
Økonomisk, social og territorial samhørighed	13	16	38	32	24
EF-traktaten/TEUF i alt	1 106	1 119	1 235	1 223	1 176
KS-traktaten i alt	1	1	1	1	1
EA-traktaten i alt	1		1		
Tjenestemandsvedtægten	48	48	35	48	27
Særlige rettergangsformer	22	23	28	36	33
I ALT	1 178	1 191	1 300	1 308	1 237

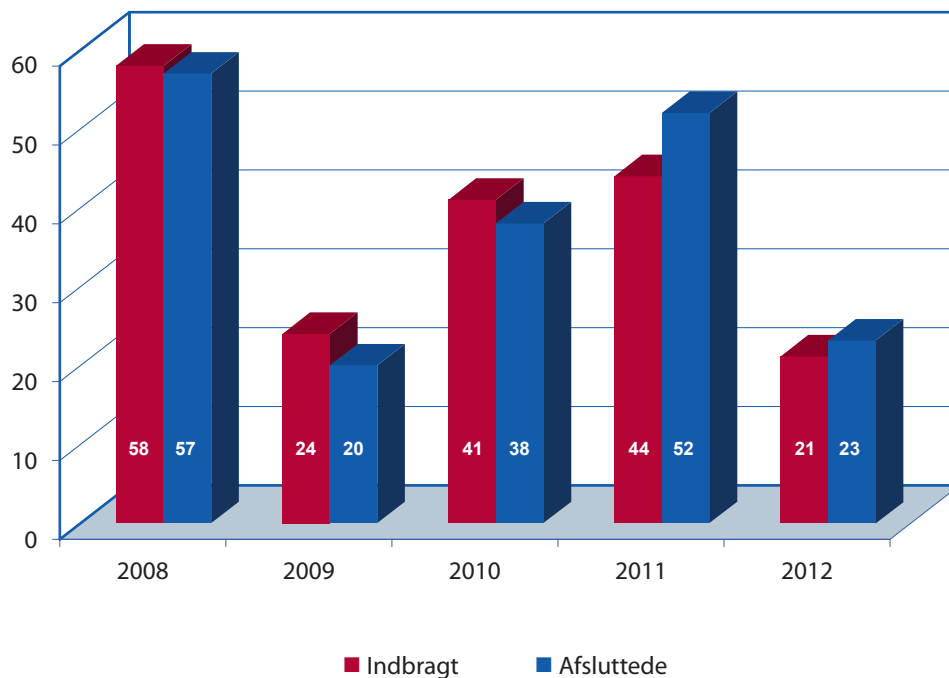
¹ Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendig-
gjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2008-2009 er følgelig
blevet revideret.

12. Verserende sager pr. 31. december – dommerkollegierne (2008-2012)

	2008	2009	2010	2011	2012
Appelkammer	46	46	32	51	38
Rettens præsident			3	3	3
Afdelinger med fem dommere	67	49	58	16	10
Afdelinger med tre dommere	975	1 019	1 132	1 134	1 123
Enedommer		2			
Ikke tildelt	90	75	75	104	63
I alt	1 178	1 191	1 300	1 308	1 237

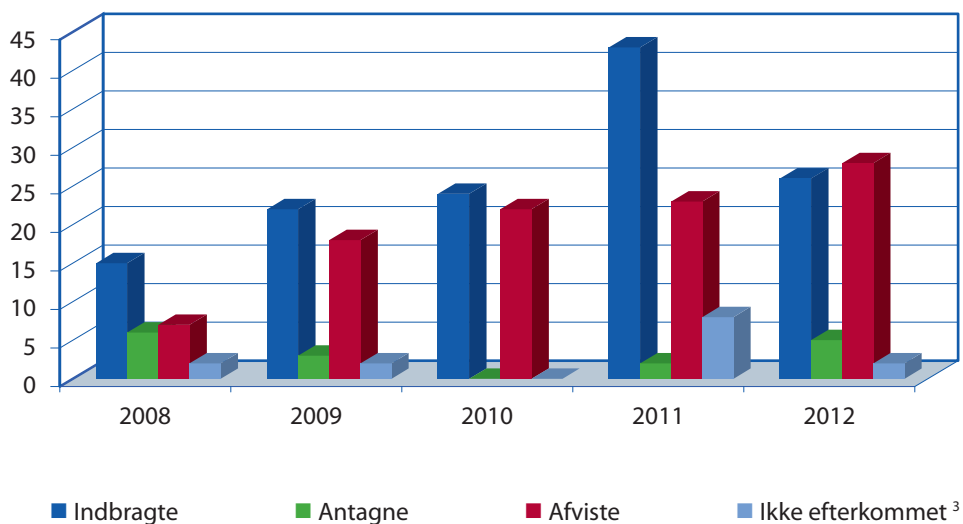
13. Diverse – afgørelser om foreløbige forholdsregler (2008-2012)

Fordeling i 2012

	Indbragte sager om foreløbige forholdsregler	Afsluttede sager om foreløbige forholdsregler	Sagernes udfald		
			Taget til følge	Slettelse/ afgørelse i sagen uforholden	Forkastet
Aktindsigt		1			1
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	1	1			1
Konkurrence	6	5	3	1	1
Offentlige kontrakter	4	5		2	3
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (Reachforordningen)	1				
Restriktive foranstaltninger (optræden udadtil)	4	6		2	4
Statsstøtte	3	3	1	1	1
Tjenestemandsvedtægten	1	1			1
Voldgiftsbestemmelse	1	1		1	
I alt	21	23	4	7	12

14. Diverse – fremskyndede procedurer (2008-2012)¹²

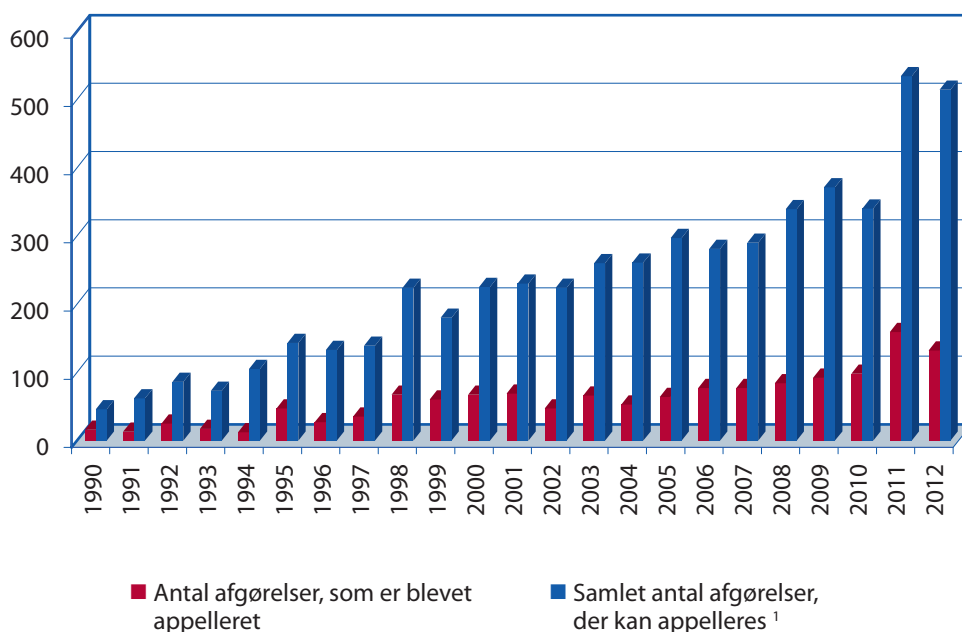
	2008				2009				2010				2011				2012			
	Sagernes udfald ³				Sagernes udfald ³				Sagernes udfald ³				Sagernes udfald ³				Sagernes udfald ³			
	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³
Aktindsigt	2		2		4		4						2		1		1		2	
Den Europæiske Unions optræden udadtil									1		1									
Folkesundhed					1		1										5	1	3	
Fri udveksling af tjenesteydelser					1	1														
Handelspolitik		1			2		2						3		2		3		2	
Konkurrence	1		1		2		2		3		3		4		4		2		2	
Landbrug	1				2		3													
Miljø					1			1					2		2					
Offentlige kontrakter	3	1	3		2		2		2		2									
Regler for institutionerne	1			1	1		1						1			1				
Restriktive foranstaltninger (optræden udadtil)	4	4			5	1	2	1	10		10		30	2	12	7	11	4	17	
Retspleje					1		1													
Socialpolitik													1			1				
Statsstøtte	1		1						7		5				2		2			2
Tjenestemandsvedtægten	1					1														
Toldunion og fælles toldtarif																	1		1	
Voldgiftsbestemmelse	1			1																
Økonomisk, social og territorial samhørighed									1		1						1		1	
I alt	15	6	7	2	22	3	18	2	24	22		43	2	23	9	26	5	28	2	

¹ En sag for Retten kan underkastes en fremskyndet behandling i medfør af procesreglementets artikel 76a. Bestemmelsen finder anvendelse siden den 1.2.2001.

² Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendiggjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2008-2009 er følgelig blevet revideret.

³ Følgende sager omfattes af kategorien »ikke efterkommet«: tilbagetrækning af begæringen, ophævelse af sagen og tilfælde, hvor sagen afgøres ved kendelse, inden der er truffet afgørelse om begæringen om, at der træffes afgørelse efter den fremskyndede procedure.

15. Diverse – Rettens afgørelser, som er blevet appelleret (1990-2012)

	Antal afgørelser, som er blevet appelleret	Samlet antal afgørelser, der kan appelleres ¹	Appellerede afgørelser i procent
1990	16	46	35%
1991	13	62	21%
1992	25	86	29%
1993	17	73	23%
1994	12	105	11%
1995	47	143	33%
1996	27	133	20%
1997	35	139	25%
1998	67	224	30%
1999	60	180	33%
2000	67	225	30%
2001	69	230	30%
2002	47	224	21%
2003	66	260	25%
2004	53	261	20%
2005	64	297	22%
2006	77	281	27%
2007	78	290	27%
2008	84	339	25%
2009	92	371	25%
2010	98	338	29%
2011	158	532	30%
2012	132	514	26%

¹ Det samlede antal afgørelser, der kan appelleres – domme, kendelser om foreløbige forholdregler eller om afvisning; enhver anden kendelse om afslutning af sager end kendelser om slettelse eller om henvisning – hvor fristen for appel er udløbet, eller hvor der er iværksat appel.

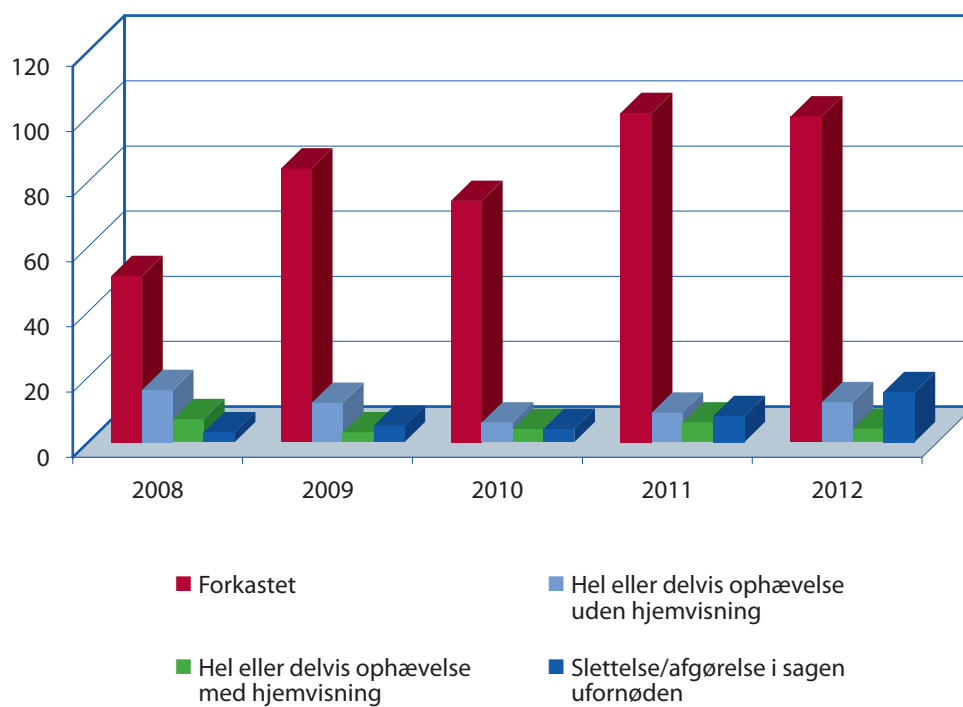
16. Diverse – fordeling af appelsagerne efter sagstype (2008-2012)

	2008			2009			2010			2011			2012		
	Appellerede afgørelser	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %	Appellerede afgørelser	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %	Appellerede afgørelser	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %	Appellerede afgørelser	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %	Appellerede afgørelser	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %
Statsstøtte	4	19	21%	23	51	45%	17	34	50%	10	37	27%	18	52	35%
Konkurrence	7	26	27%	11	45	24%	15	33	45%	49	90	54%	24	60	40%
Personalesager	9	31	29%	1	3	33%				1	1	100%			
Sager om intellektuel ejendomsret	24	105	23%	25	153	16%	32	140	23%	39	201	19%	41	190	22%
Andre direkte søgsmål	40	158	25%	32	119	27%	34	131	26%	59	203	29%	47	208	23%
Appelsager														2	0%
Særlige rettergangsformer													2	2	100%
I alt	84	339	25%	92	371	25%	98	338	29%	158	532	30%	132	514	26%

17. Diverse – appelsagernes udfald (2012) (domme og kendelser)

	Forkastet	Hel eller delvis ophævelse uden hjemvisning	Hel eller delvis ophævelse med hjemvisning	Slettelse/afgørelse i sagen uforførdet	I alt
Aktindsigt	2	2	1		5
Den Europæiske Unions optræden udadtil	1				1
EU-retlige principper		1			1
Fri udveksling af tjenesteydelser	2				2
Handelspolitik	4	2		1	7
Intellectuel og industriel ejendomsret	25		2	5	32
Konkurrence	23	1		6	30
Landbrug	4		1		5
Miljø	4				4
Offentlige kontrakter	3				3
Regler for institutionerne	16	1			17
Socialpolitik	1				1
Statsstøtte	5	1		3	9
Toldunion og fælles toldtarif	1				1
Udenrigs- og sikkerhedspolitik	4	4			8
Økonomisk og monetær politik	2				2
Økonomisk, social og territorial samhørighed	1				1
I alt	98	12	4	15	129

18. Diverse – appelsagernes udfald (2008-2012) (domme og kendelser)

	2008	2009	2010	2011	2012
Forkastet	51	84	73	101	98
Hel eller delvis ophævelse uden hjemvisning	16	12	6	9	12
Hel eller delvis ophævelse med hjemvisning	7	3	5	6	4
Slettelse/afgørelse i sagen uforholden	3	5	4	8	15
I alt	77	104	88	124	129

19. Diverse – samlet udvikling (1989-2012)

indbragte, afsluttede, verserende sager

	Indbragte sager ¹	Afsluttede sager ²	Verserende sager pr. 31. december
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
2011	722	714	1 308
2012	617	688	1 237
I alt	9 950	8 713	

¹ 1989: Domstolen overførte 153 verserende sager til den nyoprettede Ret i Første Instans.

1993: Domstolen overførte 451 sager som følge af første udvidelse af Retten i Første Instans' kompetencer.

1994: Domstolen overførte 14 sager som følge af anden udvidelse af Retten i Første Instans' kompetencer.

2004 og 2005: Domstolen overførte 25 sager som følge af tredje udvidelse af Retten i Første Instans' kompetencer.

² 2005 og 2006: Retten i Første Instans overførte 118 verserende sager til den nyoprettede Personaleret.

Kapitel III

Personaleretten

A – Arbejdet ved Personaleretten i 2012

Ved præsident Sean Van Raepenbusch

1. 2012 var Personalerettens første hele arbejdsår i dens nye sammensætning, idet tre af Rettens medlemmer blev udskiftet den 6. oktober 2011.

2. Statistikken over retssagerne ved Personaleretten viser i 2012 en ny stigning i antallet af anlagte sager (178) i forhold til det foregående år (159). Dette antal har således været stadigt stigende siden 2008 (111).

Antallet af afsluttede sager (121) er for sin del faldet betydeligt i forhold til antallet i det foregående år (166), som ganske vist var Personalerettens bedste kvantitative resultat siden dennes oprettelse. Dette fald skyldes den ændring af Personalerettens sammensætning, som fandt sted i 2011. En afgående dommer skal nemlig lang tid før udløbet af sin embedsperiode koncentrere sig om at færdiggøre sager, som kan afsluttes før den pågældendes fratræden, og således lade de sager ligge, som ikke vil kunne færdiggøres, mens en nyudnævnt dommer almindeligvis først når op på fuld arbejdsindsats efter flere måneders ansættelse som følge af den tid, som er nødvendig til behandling, berømmelse og afsigelse af dom i sagerne. Vanskelighederne bliver særligt store, når udskiftningen blandt dommerne som i det foreliggende tilfælde vedrører næsten halvdelen af rettens medlemmer.

Det følger af det anførte, at antallet af verserende sager er steget kraftigt i forhold til det foregående år (235 pr. 31.12.2012 mod 178 pr. 31.12.2011). Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid er imidlertid kun steget lidt (14,8 måneder i 2012 mod 14,2 måneder i 2011) ¹.

I øvrigt har Personalerettens præsident afsagt 11 kendelser om foreløbige forholdsregler i 2012 mod 7 i 2011.

I 2012 blev der anlagt 11 appelsager til prøvelse af Personalerettens afgørelser ved Den Europæiske Unions Ret mod 44 i 2011. Ud af de 33 appelsager, som blev afgjort i 2012, blev 28 appelsager desuden forkastet, og kun 4 blev ophævet helt eller delvist; 2 af de sager, som blev ophævet, blev desuden hjemvist til Personaleretten. Én appelsag blev slettet.

Endelig blev 4 sager afsluttet ved forlig i henhold til procesreglementets artikel 69.

3. 2012 er også kendetegnet ved vedtagelsen af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU, Euratom) nr. 741/2012 af 11. august 2012 om ændring af protokollen vedrørende statuten for Den Europæiske Unions Domstol og bilag I hertil ². Denne ændring muliggør bl.a. udnævnelse af stedfortrædende dommere, som skal træde i stedet for dommere, der har forfald, og som uden at være ramt af en invaliditet, der anses for fuldstændig, i en længere periode er forhindrede i at deltage i afgørelsen af sager. Formålet er at undgå, at Personaleretten som følge af et sådant forfald sættes i en vanskelig situation, som kan hindre den i at udføre sin dømmende opgave. I medfør af forordning nr. 741/2012 vedtog Europa-Parlamentet og Rådet den 25. oktober 2012 forordning (EU,

¹ Heri er ikke medregnet varigheden af en eventuel udsættelse.

² EUT L 228, s. 1.

Euratom) nr. 979/2012 om stedfortrædende dommere ved Retten for EU-personalesager³. Denne forordning fastsætter bestemmelse om disse dommers status.

4. I det følgende præsenteres Personalerettens vigtigste afgørelser.

I. Processuelle spørgsmål

Betingelser for antagelse til realitetsbehandling

1. Bebyrdende retsakt

I dom af 23. oktober 2012, *Eklund mod Kommissionen* (sag F-57/11), præciserede Personaleretten, at et tilbud om ansættelse, som fremsættes til en ansøger med henblik på dennes udnævnelse til tjenestemand, alene er en hensigtserklæring, eftersom en udnævnelse kun kan ske under de former og betingelser, der er fastsat i vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union (herefter »vedtægten«). Følgelig blev det fastslået, at en tilbagetrækning af et tilbud om ansættelse ikke kan anfægtes inden for rammerne af et annulationssøgsmål. I samme dom præciserede Personaleretten imidlertid, at afgørelsen om ikke at følge op på et tilbud om ansættelse og om at tilbagetrække dette, selv om det allerede var blevet accepteret af sagsøgeren, er en bebyrdende retsakt.

2. Søgsmålsinteresse

Efter at have henvist til retspraksis, hvorefter en sagsøger kun kan fortsætte et søgsmål, der har til formål at opnå annulation af en afgørelse, hvis han bevarer en eksisterende og aktuel personlig interesse i denne annulation efter anlæggelsen af søgsmålet, fandt Personaleretten i dom af 11. december 2012, *Ntouvas mod ECDC* (sag F-107/11), at sagsøgeren ikke mister sin interesse i at indbringe søgsmål til prøvelse af en bedømmelsesrapport som følge af, at han ikke længere arbejder i det agentur, som bedømte ham, og at denne rapport forbliver fortrolig. Personaleretten baserede sig i denne forbindelse på den omstændighed, at en bedømmelsesrapport udgør et skriftligt og formelt bevis hvad angår kvaliteten af det af den pågældende udførte arbejde, og at den således indeholder en bedømmelse af de kvaliteter, som den bedømte person har udvist under udøvelsen af sit hverv.

3. Overholdelse af den administrative procedure

Personaleretten fastslog i to domme af 20. juni 2012, *Cristina mod Kommissionen* (sag F-66/11 og sag F-83/11), at det retsmiddel, der står til rådighed i forhold til en afgørelse fra en udvælgelseskomité, normalt består i et sagsanlæg ved EU's retsinstanser uden forudgående klage. Personaleretten fastslog herefter, at en ansøger til en udvælgelsesprøve, som ikke desto mindre har indgivet en klage over en sådan afgørelse til ansættelsesmyndigheden, ikke er forpligtet til at afvente ansættelsesmyndighedens afgørelse vedrørende denne klage inden indbringelsen af sagen for EU's retsinstanser. En klage over en afgørelse truffet af en udvælgelseskomité kan tværtimod ikke bevirke, at den pågældende fratages sin ret til direkte at indbringe sagen for den kompetente ret. Indbringelsen af sagen skal imidlertid ske inden for en frist på tre måneder og ti dage at regne fra meddelelsen af den afgørelse, der indeholder et klagepunkt.

³ EUT L 303, s. 83.

Domstolsproceduren

1. Partsrepræsentanternes immunitet

Idet en sagsøger anmodede om ophævelse af immuniteten for sagsøgte partsrepræsentanter på grund af deres mundtlige og skriftlige ytringer i forbindelse med sagens behandling, fik Personaleretten i dom af 23. oktober 2012, *Strack mod Kommissionen* (sag F-44/05 RENV), lejlighed til at fortolke procesreglementets artikel 30, som bemyndiger den til at ophæve denne immunitet. Personaleretten konstaterede, at denne artikel beskytter partsrepræsentanter mod eventuel retsforfølgning, at det ikke heri bestemmes, at en begæring om ophævelse af immuniteten kan fremsættes af en af parterne, og at nævnte repræsentanternes ytringsfrihed bidrager til en retfærdig rettergang, og fastslog, at en begæring om ophævelse af immuniteten kun kan fremsættes af en domstol eller af en kompetent national myndighed, og at den ikke kan fremsættes af en part.

2. Sagsomkostninger

Eftersom EU-retten ikke indeholder en takstbestemmelse hvad angår de sagsomkostninger, der kan kræves erstattet, tilkommer det retten selv at fastsætte størrelsen af disse sagsomkostninger. Personaleretten fastslog i denne forbindelse i kendelse af 22. marts 2012, *Brune mod Kommissionen* (sag F-5/08 DEP), at den timetakst, som retten skal anvende, ikke kan fastsættes med henvisning til den gennemsnitlige takst, som forlanges af en advokat i Bruxelles, da en sådan løsning vil tilskynde sagsøgere til at vælge advokater i denne retskreds og vil berøre den frie udveksling af tjenesteydelser. Til gengæld kan den timetakst, der lægges til grund, være timetaksten for en specialiseret advokat, når tvisten for en rimelig opmærksom part kan synes at rejse særligt svære retlige spørgsmål, eller når tvisten er særlig betydningsfuld for denne part.

II. Realiteten

Generelle betingelser for retsakters gyldighed

1. Procedurefejl

I dommen *Strack mod Kommissionen* præciserede Personaleretten, at en procedurefejl kun kan føre til annulation af den anfægtede afgørelse, hvis proceduren uden denne fejl kunne have ført til et andet resultat. Personaleretten understregede ved denne lejlighed, at sagsøgeren ikke skal godtgøre, at den anfægtede afgørelse nødvendigvis ville have været anderledes, hvis den ikke havde været behæftet med den pågældende fejl, men at det er tilstrækkeligt, at det ikke er fuldstændigt udelukket, at administrationen kunne have truffet en anderledes afgørelse, for at den omstændighed, at der foreligger en fejl, medfører annulation.

2. Ret til forsvar og ret til at deltage i proceduren

For ikke at pålægge administrationen en urimelig byrde forud for vedtagelsen af enhver bebyrdende retsakt fastslog Personaleretten i overensstemmelse med sin tidligere retspraksis i dom af 18. april 2012, *Buxton mod Parlamentet* (sag F-50/11), at retten til forsvar ikke finder anvendelse på en procedure vedrørende tildeling af point for fortjeneste til en tjenestemand, da denne procedure, som er uadskilleligt forbundet med et forfremmelsesår, på ingen måde kan sidestilles med en procedure, der er indledt mod sidstnævnte. Personaleretten fastslog ligeledes i dom af 16. maj 2012, *Skareby mod Kommissionen* (sag F-42/10), at det angivelige offer for psykisk chikane

ikke kan påberåbe sig retten til forsvar, da en undersøgelsesprocedure, som iværksættes efter den pågældendes ansøgning om bistand, ikke kan sidestilles med en undersøgelsesprocedure, som indledes over for denne. Endelig fastslog Personaleretten i dom af 6. november 2012, *Marcuccio mod Kommissionen* (sag F-41/06 RENV), at et invaliditetsudvalgs arbejder heller ikke udgør en procedure, som indledes over for den pågældende tjenestemand, og at et sådant udvalgs afhøring af ham følgelig ikke er omfattet af retten til forsvar.

I dommen i sagen *Skareby mod Kommissionen* tilføjede Personaleretten imidlertid, at det angivelige offer for chikane henset til det almindelige princip om god forvaltning, som er stadfæstet i artikel 41 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, kan påberåbe sig processuelle rettigheder, som er forskellige fra retten til forsvar og ikke er så vidtgående som denne. Personaleretten gentog i det væsentlige denne retspraksis i dommen i sagen *Marcuccio mod Kommissionen*.

I samme dom i sagen *Skareby mod Kommissionen* fastslog Personaleretten konkret, at sagsøgeren, som havde kunnet fremføre sine argumenter, ikke i medfør af førnævnte processuelle rettigheder kunne gøre krav på adgang til den endelige rapport, som blev udarbejdet efter en undersøgelse, samt til de beviser, som blev indsamlet i løbet af denne, eller skulle have været hørt vedrørende indholdet af disse dokumenter før vedtagelsen af afgørelsen om afslaget på ansøgningen om bistand. I dommen i sagen *Marcuccio mod Kommissionen* fastslog Personaleretten, at proceduren for invaliditetsudvalget overholder tjenstemandens processuelle rettigheder, for så vidt som hans interesser varetages ved, at den læge, som repræsenterer ham, deltager i dette udvalg, ved, at den tredje læge udpeges i fællesskab af de to medlemmer, der er udpeget af hver part, eller, i mangel af enighed, af Domstolens præsident, hvilket er en garanti for upartiskhed, og ved den omstændighed, at den pågældende tjenestemand kan fremlægge alle rapporter eller certifikater fra de praktiserende læger, han har konsulteret, for invaliditetsudvalget.

3. Upartiskhed

Personaleretten annullerede en afgørelse om afslag på en ansøgning om bistand på grund af psykisk chikane, idet den baserede sig på, at den person, som havde ledet den undersøgelse, som lå til grund for denne afgørelse, ikke objektivt set var upartisk. I dom af 18. september 2012, *Allgeier mod FRA* (sag F-58/10), bemærkede Personaleretten nemlig, at efterforskeren ledede kontoret på et institut, som – med sagsøgte – havde indgået en stor kontrakt, der kunne forlænges fortløbende, og udledte heraf, at vigtigheden af denne forretningsforbindelse kunne gøre, at der hos sagsøgeren opstod begrundet frygt for, at efterforskeren, som ønskede at bevare denne forretningsforbindelse, blev styret af ønsket om at varetage agenturets omdømme.

4. Forpligtelsen til at overholde en rimelig frist

I henhold til princippet om god forvaltningsskik har myndigheden pligt til at overholde en rimelig frist i forbindelse med gennemførelsen af en administrativ procedure. Personaleretten fastslog i denne forbindelse i dommen i sagen *Strack mod Kommissionen*, at varigheden af den administrative procedure, som iværksættes i henhold til vedtægtens artikel 90 og 91, principielt ikke kan være uforholdsmæssig, når den som følge af de frister, der er fastsat i disse bestemmelser, ikke kan overskride 14 måneder og 10 dage, når den startede med en ansøgning, og 10 måneder og 10 dage, når den startede med en klage.

5. Forpligtelsen til ikke at anvende en ulovlig bestemmelse

I den sag, som gav anledning til dom af 8. februar 2012, *Bouillez m.fl. mod Rådet* (sag F-11/11), fastslog Personaleretten, at i det tilfælde, hvor en generel afgørelse truffet af en institution ulovligt fraviger trindhøjere bestemmelser, tilkommer det denne institution ikke at anvende denne generelle afgørelse. Dette gælder bl.a., når institutionen skal tage stilling til den individuelle situation for en tjenestemand og konfronteres med en almindelig gennemførelsesbestemmelse, som strider mod en trindhøjere regel. Institutionen skal i dette tilfælde tage stilling til den pågældendes individuelle situation, idet den undlader at anvende den ulovlige almindelige gennemførelsesbestemmelse.

6. Flerhed af begrundelser

Personaleretten præciserede i dom af 28. marts 2012, *BD mod Kommissionen* (sag F-36/11), at i det tilfælde, hvor den anfægtede afgørelse hviler på flere begrundelser, kan den omstændighed, at én af disse er fejlagtig, ikke medføre, at denne afgørelse annulleres, hvis de andre begrundelser giver en begrundelse, der i sig selv er tilstrækkelig.

7. Retsakters bortfald

I relation til et søgsmål, som gav anledning til dom af 5. december 2012, *Lebedef m.fl. mod Kommissionen* (sag F-110/11), fik Personaleretten lejlighed til at præcisere, at en lovgivende myndighed dels er forpligtet til at kontrollere, om ikke løbende så i det mindste regelmæssigt, at de regler, som den har udstedt, fortsat modsvarer de behov, med henblik på hvilke de er udstedt, dels at ændre eller endog ophæve regler, som har mistet enhver berettigelse og ikke længere er i overensstemmelse med de nye sammenhænge, de skal virke i. Ifølge Personaleretten skal der navnlig ske en sådan kontrol i forbindelse med tilpasningen af justeringskoefficienterne.

I dommen i sagen *Eklund mod Kommissionen* fastslog Personaleretten efter at have henvist til den sondring, som skal foretages i henhold til tilbagetrækningsteorien mellem begunstigende retsakter og ikke-begunstigende retsakter, at et tilbud om ansættelse, som fremsendes til en ansøger med henblik på dennes udnævnelse til tjenestemand, kun er en hensigtserklæring og ikke skaber rettigheder, således at administrationen har adgang til at tilbagetrække dette på et hvilket som helst tidspunkt. Personaleretten præciserede ligeledes, at den pågældendes accept af dette tilbud ikke medfører, at der ipso facto opstår en begunstigende retsakt som omhandlet i nævnte teori. Som anført ovenfor kan en udnævnelse nemlig kun ske under de former og betingelser, der er fastsat i vedtægten.

8. Opfyldelse af en annullationsdom

Idet Personaleretten fandt, at administrationen kan søge en retfærdig løsning med henblik på at løse det særlige tilfælde, hvor en ansøger ulovligt blev forbigået ved en almindelig udvælgelsesprøve, fastslog den i dom af 13. december 2012, *Honnefelder mod Kommissionen* (sag F-42/11), at når en afgørelse om ikke at opføre en ansøger på en reserveliste er blevet annulleret som følge af en fejl, som har berørt hele udvælgelsesprøven, synes afgørelsen om at genåbne udvælgelsesproceduren alene i forhold til denne ansøger at kunne gøre det muligt fuldt ud at opfylde annullationsdommen, selv om den ikke fuldstændigt kan afhjælpe den konstaterede fejl.

Tjenestemænds og andre ansattes karriere

1. Udvælgelsesprøver

I dom af 1. februar 2012, *Bancale og Buccheri mod Kommissionen* (sag F-123/10), fastslog Personaleretten, at kravet om erhvervserfaring opnået efter erhvervelsen af den eksamen, der giver adgang til en udvælgelsesprøve, er en passende måde for administrationen at sikre sig tjenestemænd, som er i besiddelse af de kvaliteter, der er fastsat i vedtægtens artikel 27, stk. 1, og følgelig til at sikre tjenestens interesse. En erhvervserfaring opnået efter erhvervelsen af en eksamen, og som har sammenhæng med denne, er nemlig mere egnet til at give den pågældende ansøger et godt overblik over anvendelsen af videnskabelig tilgang på praktiske problemer end en erhvervserfaring opnået før erhvervelsen af en eksamen. Heraf følger, at ansættelsesmyndigheden i medfør af dens vide skønsmagt lovligt kan vedtage at begrænse adgangen til udvælgelsesprøverne til ansøgere, som har en mere relevant erhvervserfaring, eftersom den er opnået efter erhvervelsen af deres universitetseksamen og har sammenhæng med nævnte eksamen.

I dom af 18. september 2012, *Cuallado Martorell mod Kommissionen* (sag F-96/09), fastslog Personaleretten, at en i meddelelsen om udvælgelsesprøven fastsat procedure, som gav ansøgerne mulighed for inden for en frist på én måned efter meddelelsen af udvælgelsesprøvens resultater at indgive en ansøgning om supplerende oplysninger, og som pålagde administrationen at svare herpå inden for én måned, er en procedure, som har til formål at gøre det muligt for ansøgerne at udøve en specifik ret til at få adgang til visse oplysninger, som berører dem direkte og individuelt. Personaleretten fandt derefter, at administrationens strenge overholdelse af denne specifikke ret, både hvad angår dens indhold og hvad angår svarfristen, er udtryk for de forpligtelser, som følger af princippet om god forvaltning, af offentlighedens ret til aktindsigt i dokumenter og af adgangen til effektive retsmidler, jf. chartrets artikel 41, 42 og 47. Følgelig kan en manglende overholdelse af denne ret, bortset fra, at den vil kunne medføre, at udelukkede ansøgere anlægger søgsmål eller indgiver klager uden at råde over tilstrækkelige oplysninger, udgøre en tjenstlig fejl, som i givet fald kan give anledning til en erstatning.

I dom af 5. december 2012, *BA mod Kommissionen* (sag F-29/11), fik et søgsmål anlagt af en sagsøger med rumænsk statsborgerskab, men som talte ungarsk, Personaleretten til at fremkomme med præciseringer hvad angår de sprogkundskaber, som kan kræves ved udvælgelsesprøver i forbindelse med en udvidelse. Selv om Personaleretten erkendte, at forpligtelsen til at afholde en skriftlig prøve på rumænsk kunne have stillet sagsøgeren ufordelagtigt i forhold til ansøgere med rumænsk som modersmål, fastslog den, at en sådan ulempe, såfremt denne blev godtgjort, ikke havde været i strid med ligebehandlingsprincippet. Eftersom administrationen henset til tjenestens behov kan specificere det eller de sprog, med hensyn til hvilke der kræves indgående eller tilfredsstillende kendskab, fandt Personaleretten, at den omstændighed at stille krav om en prøve på rumænsk i det foreliggende tilfælde burde anses for lovligt, da det var begrundet i overordnede krav netop som følge af Rumæniens tiltrædelse, idet Rumænien som officielt sprog alene havde valgt rumænsk. Desuden forekom forskelsbehandlingen at stå i rimeligt forhold til det forfulgte formål, for så vidt som den forekom under en overgangsperiode, som efterfulgte denne tiltrædelse, og for så vidt som kendskab til rumænsk kunne forekomme nyttigt, endog nødvendigt, som følge af den omstændighed, at de således ansatte administratorer ville deltage i diverse opgaver i institutionerne og, i givet fald, i relation til medlemsstaternes økonomiske og sociale områder. Det omtvistede krav tilsidesatte derfor ikke ligebehandlingsprincippet. Personaleretten tog imidlertid forbehold for det tilfælde, hvor den pågældende medlemsstat for så vidt angår dets deltagelse i institutionernes arbejde som sprog i Unionen havde anerkendt et mindretalssprog, som anvendes på dets område, selv om dette ikke var et af medlemsstatens officielle sprog.

2. Bedømmelse

Principielt kan en tjenestemand ikke straffes i forbindelse med sin bedømmelse som følge af begrundet fravær. Dette betyder imidlertid ikke, at bedømmerne systematisk skal afstå fra at tage hensyn til begrundet fravær på grund af sygdom, når de bedømmer de pågældendes indsats. I dom af 2. oktober 2012, *Q mod Kommissionen* (sag F-52/05 RENV), præciserede Personaleretten, at karakteren for indsatsen for en tjenestemand, som har nået sine mål, kan forhøjes for at tage hensyn til den omstændighed, at han kun havde rådet over en nedsat arbejdstid som følge af et sådant fravær. Ligeledes skal bedømmerne, før de tildeler en dårlig karakter for indsatsen, tage hensyn til, at tjenstemandens indsats har været påvirket af hans begrundede fravær på grund af sygdom.

3. Forfremmelse

I dom af 8. februar 2012, *AY mod Rådet* (sag F-23/11, som er blevet appelleret til Den Europæiske Unions Ret), fastslog Personaleretten, at certificeringen af tjenestemænd i ansættelsesgruppe AST henhører under faglig videreuddannelse, som omhandlet i vedtægtens artikel 24a, som ansættelsesmyndigheden skal tage hensyn til i forbindelse med de pågældendes karriereforløb. Denne forpligtelse skal komme til udtryk i bedømmelsesrapporternes indhold. Eftersom bedømmelsesrapporterne ifølge vedtægtens artikel 45, stk. 1, er et af de elementer, der skal tages hensyn til ved sammenligningen af fortjenesterne med henblik på en forfremmelse, og eftersom forfremmelse er et af elementerne i tjenestemændenes karriereforløb, fastslog Personaleretten, at ansættelsesmyndigheden ikke uden at tilsidesætte førnævnte artikel 45 kan undlade at tage noget hensyn til certificeringen i forbindelse med den sammenligning af fortjenesterne, som foretages i et forfremmelsesår. Følgelig fastslog Personaleretten ligeledes, at ansættelsesmyndigheden ikke i forbindelse med sammenligningen af fortjenesterne for de forfremmelsesværdige tjenestemænd kan bortse fra den omstændighed, at en tjenestemand blev udvalgt til at deltage i et uddannelsesprogram med henblik på hans certificering, og at han bestod de prøver, som beviser, at han med succes havde fulgt dette program.

Tjenestemænds og andre ansattes rettigheder og pligter

1. Ligebehandling af mænd og kvinder

Efter at have henvist til, at vedtægtens artikel 1e, stk. 2, bestemmer, at tjenestemænd i aktiv tjeneste skal tildeles arbejdsvilkår, der opfylder passende sundheds- og sikkerhedsstandarder, der mindst svarer til de mindstekrav, der gælder i forbindelse med foranstaltninger, der vedtages på disse områder i henhold til traktaterne, fastslog Personaleretten i dom af 17. juli 2012, *BG mod Ombudsmanden* (sag F-54/11), at direktiv 92/85⁴ netop har til formål at forbedre arbejdsmiljøet ved at forstærke beskyttelsen af sundheden og sikkerheden for gravide arbejdstagere. Følgelig fastslog Personaleretten, at dette direktiv binder institutionerne, og at disse følgelig skal sikre gravide tjenestemænd og andre arbejdstagere en beskyttelse, der svarer til den minimumsbeskyttelse, der er fastsat ved nævnte direktiv. Selv om direktiv 92/85 forbyder afskedigelse af en gravid arbejdstager, omfatter det imidlertid ikke desto mindre ikke det tilfælde, hvor grundene til denne afskedigelse ikke har forbindelse med graviditeten og er tilladt efter lovgivningen og/eller praksis. Personaleretten fastslog i denne forbindelse, at selv om vedtægten ikke indeholder

⁴ Rådets direktiv 92/85/EØF af 19.10.1992 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere, som er gravide, som lige har født, eller som ammer (tiende særdirrektiv i henhold til artikel 16, stk. 1, i direktiv 89/391/EØF) (EFT L 348, s. 1).

en bestemmelse, som udtrykkeligt fastsætter en undtagelse til forbuddet mod afskedigelse af gravide arbejdstagere, skal den fortolkes således, at vedtægtens artikel 47, litra e), udgør en sådan undtagelse derved, at den fastsætter, at en tjenestemand i ekstraordinære tilfælde udtræder af tjenesten i tilfælde af en afgørelse om fjernelse fra tjenesten vedtaget efter en disciplinær forfølgning.

2. Forebyggelse af interessekonflikter

Det følger af dommen i sagen *BD mod Kommissionen*, at vedtægtens artikel 11a har til formål at sikre tjenestemændenes uafhængighed, integritet og upartiskhed og dermed de institutioners uafhængighed, integritet og upartiskhed, som de arbejder for, ved at pålægge de berørte en forebyggende underretningspligt over for myndigheden, som skal gøre det muligt for denne i givet fald at træffe passende foranstaltninger. Henset til den grundlæggende karakter af formålene om uafhængighed og integritet, som forfølges med denne bestemmelse, og til den generelle karakter af den forpligtelse, som foreskrives tjenestemændene, fandt Personaleretten, at der må tillægges vedtægtens artikel 11a et vidt anvendelsesområde, som omfatter enhver situation, med hensyn til hvilken den pågældende, henset til det hverv, han udfører og omstændighederne, med rimelighed bør indse, at den set med tredjemands øjne kan give anledning til tvivl om hans uafhængighed. Desuden præciserede Personaleretten, at tjenestemændenes uafhængighed i forhold til tredjemand ikke blot skal bedømmes subjektivt. Den forudsætter også, navnlig i forbindelse med forvaltningen af Unionens midler, at enhver form for adfærd, som objektivt kan berøre institutionernes image og undergrave den tillid, som disse skal indgyde offentligheden, undgås.

3. Eksterne aktiviteter

Eftersom vedtægtens artikel 12b forpligter tjenestemænd til at indhente samtykke, når de har til hensigt at udøve lønnet eller ulønnet ekstern virksomhed, præciserede Personaleretten i dommen i sagen *BD mod Kommissionen*, at denne forpligtelse gælder generelt, uden at det er fornødent at foretage en sondring hvad angår virksomhedens karakter eller vigtighed. Personaleretten fastslog på dette grundlag, at forpligtelsen til at anmode om en sådan tilladelse gælder ikke blot for tjenestemænd, som i løbet af deres karriere påtænker at udøve en sådan virksomhed, men også for nyansatte, som ønsker at fortsætte en virksomhed, som de udøvede forud for deres ansættelse, og som bliver »ekstern« fra deres indtræden i tjenesten.

4. Psykisk chikane

Personaleretten fastslog i dom af 9. december 2008, *Q mod Kommissionen* (sag F-52/05, som delvis blev ophævet ved Den Europæiske Unions Rets dom af 12. juli 2011, *Kommissionen mod Q*, sag T-80/09 P), at den omtvistede adfærd for at kunne kvalificeres som chikane objektivt skal have »haft [...] følger«, som miskrediterer offeret eller forringer dettes arbejdsvilkår. Førnævnte dom i sagen *Skareby mod Kommissionen* gav Personaleretten anledning til at præcisere, at kvalifikationen af chikane er underlagt en betingelse om, at den omtvistede adfærds karakter af misbrug skal være en tilstrækkeligt objektiv realitet, således at en upartisk og fornuftig iagttagelse, hvis følsomhed er normal, og som befinder sig i samme situation, vil anse den for at være overdreven og kritisabel. Det følger heraf, at en anerkendelse af eksistensen af chikane, som omhandlet i vedtægtens artikel 12a, forudsætter, at den pågældende adfærd – ord, handlinger, bevægelser eller skrift – er forsætlig, uden at det imidlertid kræves, at det godtgøres, at den er begået med den hensigt at angribe en persons værdighed, personlighed eller psykiske eller fysiske integritet, men under forudsætning af, at den objektivt, jf. ovenfor, har haft konsekvenser, som medfører, at offeret miskrediteres, eller at vedkommendes arbejdsvilkår forringes.

I dom af 15. februar 2012, *AT mod EACEA* (sag F-113/10), fastslog Personaleretten i øvrigt vedrørende en afskedigelse på grund af utilstrækkelige kvalifikationer, at en ansat med føje kan gøre gældende, at han ikke har kunnet udføre sit arbejde tilfredsstillende som følge af eksistensen af psykisk chikane, og at begrundelsen om utilstrækkelige kvalifikationer, hvorpå den afgørelse, som han anfægter, er baseret, som følge heraf er behæftet med et åbenbart urigtigt skøn. Der kan navnlig tages hensyn til den omstændighed, at der foreligger en kontekst med psykisk chikane, med henblik på at godtgøre, at afgørelsen om afskedigelse blev truffet med det formål at skade den ansatte, når ophavsmanden til denne chikane har deltaget i den bedømmelse, på baggrund af hvilken der blev truffet afgørelse om afskedigelsen, eller har underskrevet denne afgørelse.

5. Ret til fremlæggelse

Vedtægtens artikel 22a, stk. 3, bestemmer, at en tjenestemand, som efter at være blevet opmærksom på forhold omhandlet i vedtægtens artikel 22a, stk. 1, dvs. forhold, som lader formode, at der eventuelt finder ulovlige handlinger sted, »herunder svig eller korrupsion til skade for [Unionens] interesser« eller et alvorligt brud på tjenestemændenes forpligtelser, straks underretter sin overordnede eller direkte OLAF, »ikke udsættes for sanktioner fra institutionernes side,[...] forudsat at han har handlet rimeligt og i god tro«.

I dom af 25. september 2012, *Bermejo Garde mod EØSU* (sag F-41/10) præciserede Personaleretten betingelserne for, at en tjenestemand, som havde meddelt sådanne oplysninger, kan anses for at have handlet i »god tro« som omhandlet i vedtægtens artikel 22a.

For det første skal de anmeldte uregelmæssigheder, selv i det tilfælde, hvor de rent faktisk er blevet begået, være åbenbart alvorlige. For det andet skal de fremsatte beskyldninger hvile på korrekte faktiske omstændigheder eller i det mindste være baseret på et »tilstrækkeligt faktisk grundlag«. Udøvelsen af den ytringsfrihed, hvorunder hører en tjenstemands mulighed for at anmelde psykisk chikane, eksistensen af ulovlige forhold eller et alvorligt brud på tjenestemændenes forpligtelser, indebærer nemlig forpligtelser og ansvar, og den, der vælger at fremlægge sådanne oplysninger, skal omhyggeligt, i det omfang, omstændighederne tillader det, kontrollere, at de er korrekte og troværdige. For det tredje skal tjenestemanden anvende passende måder at foretage anmeldelsen på og skal navnlig rette henvendelse til den kompetente myndighed eller instans, dvs. »sin umiddelbart overordnede eller sin generaldirektør, eller hvis han finder det formålstjenligt, generalsekretæren eller andre i tilsvarende stillinger eller direkte [OLAF]«. For det fjerde og sidste kan en anmeldelse, som er begrundet i et klagepunkt, i et personligt fjendskab eller endog i udsigten til en personlig fordel, ikke anses for at være en anmeldelse i god tro.

6. Omsorgspligt

Selv om en midlertidig ansat med en tidsbegrænset kontrakt ifølge fast retspraksis principielt ikke har nogen ret til at få sin kontrakt forlænget, idet dette blot er en mulighed, som er underlagt en betingelse om, at en forlængelse er i overensstemmelse med tjenestens interesse, præciserede Personaleretten imidlertid i dom af 13. juni 2012, *Macchia mod Kommissionen* (sag F-63/11, som er blevet appelleret til Den Europæiske Unions Ret), at det, før ansættelsesmyndigheden over for den ansatte afviser fortsættelse af et ansættelsesforhold i administrationen, påhviler denne i medfør af sin omsorgspligt at undersøge, om der var en anden stilling som midlertidigt ansat, med hensyn til hvilken sagsøgerens kontrakt i tjenestens interesse med føje ville kunne forlænges. I det foreliggende tilfælde afstod Kommissionen med vilje fra ethvert skøn i denne forbindelse, da den ville »opfriske« de ansattes viden og følgelig undgå enhver kontraktforlængelse eller fortsættelse af et ansættelsesforhold, der på sigt kunne føre til indgåelse af tidsbegrænsede kontrakter.

Tjenestemandens indtægter og sociale sikring

Det fremgår af artikel 12, stk. 2, i bilag VIII til vedtægten, at en tjenestemand eller en anden ansat, som efter at have tilbagelagt en tjenestetid på mindst ét år er udtrådt af tjenesten af andre grunde end død eller invaliditet, som ikke er pensionsberettiget straks eller senere, og som er under 63 år, har ret til udtrædelsespenge på den betingelse, at han siden sin tiltrædelse har betalt til erhvervelse eller opretholdelse af pensionsrettigheder under en national pensionsordning, en privat forsikring eller en pensionsfond efter eget valg, som opfylder de betingelser, der er fastsat i artikel 12, stk. 1, i nævnte bilag. Personaleretten præciserede i dom af 22. maj 2012, *AU mod Kommissionen* (sag F-109/10), at den blotte omstændighed, at den pågældende selv i mangel af indbetaling af bidrag til en national pensionsordning fortsat har erhvervet pensionsrettigheder i sit land, ikke kunne give ham ret til udtrædelsespenge. Ligeledes kan tegningen af en privat forsikring med henblik på erhvervelse af pensionsrettigheder, som kan opsiges før tid med tilbagebetaling i kapital af de betalte beløb, ikke give ret til udtrædelsespenge, da denne ret i henhold til artikel 12, stk. 1, litra b), i bilag VIII til vedtægten kun gælder for dem, hvis private forsikring opfylder flere betingelser, herunder betingelsen om, at det netop sikres, at de pågældende ikke vil kunne få en sådan tilbagebetaling.

I dommen i sagen *Marcuccio mod Kommissionen* fastslog Personaleretten, at der skal sondres mellem afgørelsen om at konsultere invaliditetsudvalget og de individuelle afgørelser vedrørende udvalgets sammensætning, som kan ændres, såfremt det viser sig at være nødvendigt. Den gradvise erstatning af ét eller flere medlemmer af et invaliditetsudvalg medfører således ikke, at dets mandat bliver ugyldigt. Endvidere kan nye medlemmer af invaliditetsudvalget, som henholdsvis har til opgave at repræsentere institutionen og den berørte tjenestemand, ikke fratages deres kompetence til efter fælles aftale at udpege en ny tredje læge, dette uagtet en tidligere udpegning foretaget af Domstolens præsident på embeds vegne. Denne løsning beror bl.a. på den omstændighed, at muligheden for institutionens læge og den pågældende tjenestemandes læge for efter fælles aftale at udpege en tredje læge skal gøre det muligt at vælge en læge, hvis lægefaglige kundskaber svarer til de faglige krav, som de anser for nødvendige, og at sikre, at de har tillid til denne tredje læge.

Endelig gælder ifølge fast retspraksis, at en ny regel, for så vidt ikke andet er bestemt, finder øjeblikkelig anvendelse på situationer, der opstår, samt på fremtidige virkninger af situationer, der er opstået, uden imidlertid at være fuldstændigt konstituerede, under den tidligere regel. I dom af 13. juni 2012, *Guittet mod Kommissionen* (sag F-31/10) fastslog Personaleretten for så vidt angår risikodækning for ulykker og erhvervssygdomme og navnlig hvad angår anvendelsen af tabellen til evaluering af fysisk og psykisk invaliditet (herefter »AIPP«), at situationen for en forsikret først er fuldstændigt konstitueret efter konsolideringen af hans læsioner. Følgelig fandt Personaleretten, at artikel 30 i den nye dækningsordning – derved, at det heri fastsættes, at den tabel, som er bilagt denne ordning, finder anvendelse på forsikrede, som har været udsat for en ulykke eller en erhvervssygdom, og hvis læsioner var konsoliderede før datoen for dennes ikrafttræden – hvad angår disse forsikrede vedrører situationer, som var fuldstændigt konstituerede i henhold til den tabel til evaluering af AIPP, der var bilagt den tidligere dækningsordning, således at denne artikel giver den tabel, der er bilagt den nye dækningsordning, tilbagevirkende kraft. På dette grundlag konstaterede Personaleretten, at retssikkerhedsprincippet forbyder, at en EU-retsakt gives gyldighed fra et tidspunkt, der ligger før aktens ikrafttræden, idet dette dog rent undtagelsesvis kan tillades, når det tilstræbte formål fordrer det, og når de berørtes berettigede forventning respekteres behørigt. Personaleretten fastslog i det foreliggende tilfælde, at disse betingelser ikke var opfyldt.

Disciplinære foranstaltninger

Artikel 25 i bilag IX til vedtægten stadfæster princippet om, at en »straffesag« udskyder de disciplinære foranstaltninger, når de to tiltag hviler på samme faktiske omstændigheder. I mangel af en præcisering af begrebet straffesag i vedtægten og henset til flere udtrykkelige eller stiltiende henvisninger, som EU-lovgiver i denne forbindelse har foretaget til national ret, fastslog Personaleretten i førnævnte dom i sagen *BG mod Ombudsmanden*, at den ikke kunne udlede et selvstændigt begreb af konceptet, og at den med henblik på anvendelsen af førnævnte artikel 25 måtte henvise til medlemsstaternes ret, nærmere bestemt til retten i den medlemsstat, hvis strafferetlige myndigheder anser sig for kompetente med henblik på de faktiske forhold, som foreholdes den tjenestemand, som er genstand for en disciplinær forfølgning.

I samme dom fastslog Personaleretten, at princippet om effektiv retsbeskyttelse, der er udtrykt i chartrets artikel 47, ikke udelukker, at der først pålægges en sanktion af en administrativ myndighed, imidlertid under forudsætning af, at denne myndigheds afgørelse efterfølgende kontrolleres af et retligt organ, der har fuld prøvelsesret. Personaleretten fastslog desuden, at et retligt organ, for at kunne kvalificeres som et retligt organ, der har fuld prøvelsesret, bl.a. skal have kompetence til at undersøge alle faktiske og retlige spørgsmål, der er relevante for at afgøre tvisten ved den, hvilket i tilfælde med en disciplinær sanktion indebærer, at den bl.a. har beføjelse til at vurdere forholdsmæssigheden mellem fejlen og sanktionen uden at indskrænke sig til at undersøge, om der er anlagt et åbenbart urigtigt skøn, eller om der foreligger magtfordrejning.

Twister om kontrakter

Personaleretten bemærkede i dom af 27. november 2012, *Sipos mod KHIM* (sag F-59/11), at det fremgår af vedtægtens artikel 1a, stk. 1, sammenholdt med artikel 2-5 i ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte, at faste stillinger i institutionerne principielt skal besættes med tjenestemænd, og at sådanne stillinger derfor kun undtagelsesvis kan besættes af kontraktansatte. Selv om det udtrykkeligt fremgår af ansættelsesvilkårenes artikel 2, litra b), at midlertidigt ansatte kan ansættes i en fast stilling, fremgår det netop, at dette kun kan ske midlertidigt. Endvidere bestemmes i ansættelsesvilkårenes artikel 8, stk. 2, at ansættelse som midlertidigt ansat højst kan ske for fire år, og at ansættelseskontrakten kun kan fornyes én gang for højst to år. Når denne periode udløber, ophører ansættelsen som midlertidigt ansat enten derved, at den pågældende fratræder sin stilling, eller ved, at den pågældende udnævnes til tjenestemand under overholdelse af de i vedtægten fastsatte betingelser.

B – Personalerettens sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 1. januar 2012)

Fra venstre mod højre:

Dommerne R. Barents og I. Boruta, afdelingsformand H. Kreppel, Personalerettens præsident, S. Van Raepenbusch, afdelingsformand M.I. Rofes i Pujol, dommerne E. Perillo og K. Bradley, justitssekretær W. Hakenberg.

1. Personalerettens medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

Sean Van Raepenbusch

Født i 1956; juridisk kandidateksamen (Université libre de Bruxelles, 1979); overbygningsgrad i international ret (Bruxelles, 1980); dr.jur. (1989); ansvarlig for juridisk afdeling i aktieselskabet Kanaler og Havneanlæg i Bruxelles (1979-1984); tjenestemand i Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (Generaldirektoratet for Sociale Anliggender, 1984-1988); ansat ved Juridisk Tjeneste i Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1988-1994); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1994-2005); underviser ved universitetscentret i Charleroi (international og europæisk socialret, 1989-1991), ved Mons-Hainaut Universitet (europæisk ret, 1991-1997), ved Liège Universitet (EU-tjenestemandsret, 1989-1991; retten om EU's institutioner, 1995-2005; europæisk socialret, 2004-2005); og siden 2006 ved Université Libre de Bruxelles (retten om EU's institutioner); flere udgivelser på området for europæisk socialret og retten om EU's institutioner; dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2005; præsident for Personaleretten siden den 7. oktober 2011.

Horstpeter Kreppel

Født i 1945; universitetsstudier i Berlin, München, Frankfurt am Main (1966-1972); første statseksamen (1972); referendar i Frankfurt am Main (1972-1973 og 1974-1975); Europakollegiet i Brugge (1973-1974); anden statseksamen (Frankfurt am Main, 1976); ansat ved Bundesanstalt für Arbeit og advokat (1976); dommer ved Arbeitsgericht (delstaten Hessen, 1977-1993); underviser ved Fachhochschule für Sozialarbeit, Frankfurt am Main, og Verwaltungsfachhochschule, Wiesbaden (1979-1990); national ekspert ved Juridisk Tjeneste, Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1993-1996 og 2001-2005); attaché ved Forbundsrepublikken Tysklands ambassade i Madrid med ansvar for sociale anliggender (1996-2001); dommer ved Arbeitsgericht i Frankfurt am Main (februar-september 2005); dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Irena Boruta

Født i 1950; juridisk kandidateksamen fra Wrocław Universitet (1972), dr.jur. (Łódź, 1982); advokat i Republikken Polen (siden 1977); gæsteforsker (universitetet Paris X, 1987-1988; Nantes Universitet, 1993-1994); »Solidarność«-ekspert (1995-2000); professor i arbejdsret og europæisk socialret ved Łódź Universitet (1997-1998 og 2001-2005); adjungeret professor ved handelshøjskolen i Warszawa (2002); professor i arbejdsret og social sikring ved Kardinal Stefan Wyszyński-universitetet i Warszawa (2002-2005); viceminister med ansvar for beskæftigelse og sociale anliggender (1998-2001); medlem af udvalget til forhandling om Republikken Polens tiltrædelse af Den Europæiske Union (1998-2001); den polske regerings repræsentant ved Den Internationale arbejdsorganisation 1998-2001); forfatter af flere værker om europæisk arbejds- og socialret; dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Maria Isabel Rofes i Pujol

Født i 1956; jurastudier (licenciatura en derecho, Universidad de Barcelona, 1981); speciale i international handel (Mexico, 1983); studier i europæisk integration (handelskammeret i Barcelona, 1985) og EF-ret (Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1986); tjenestemand ved Generalitat de Catalunya (ansat i juridisk tjeneste i industri- og energiministeriet, april 1984 – august 1986); advokat i Barcelona (1985-1987); fuldmægtig, derefter ekspeditionssekretær i afdelingen for forskning og dokumentation ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1986-1994); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (generaladvokat Ruiz-Jarabo Colomers kabinet, januar 1995 – april 2004; dommer Løhmus' kabinet maj 2004 – august 2009); ansvarlig for kurser i fællesskabsretssager, juridisk fakultet ved Universitat Autònoma de Barcelona (1993-2000); adskillige artikler vedrørende EU-socialret; medlem af appelkammeret ved EF-Sortsmyndigheden (2006-2009); dommer ved Personaleretten siden den 7. oktober 2009.

Ezio Perillo

Født i 1950; dr.jur. og advokat i Padova; assistent og derefter seniorforsker i civilret og sammenlignende ret ved det juridiske fakultet ved Università di Padova (1977-1982); adjunkt i fællesskabsret ved Collegio Europeo di Parma (1990-1998) og ved de juridiske fakulteter ved Università di Padova (1985-1987), Università di Macerata (1991-1994), Università di Napoli (1995) og ved Università degli studi di Milano (2000-2001); medlem af det videnskabelige udvalg »Master in European integration« ved Università di Padova; tjenestemand ved Domstolen, direktoratet for bibliotek, forskning og dokumentation (1982-1984); referendar for generaladvokat Federico Mancini (1984-1988); juridisk rådgiver for Europa-Parlamentets generalsekretær, Enrico Vinci, (1988-1993); desuden i denne samme institution: afdelingschef for Juridisk Tjeneste (1995-1999); direktør for lovgivningsmæssige anliggender og forlig, interinstitutionelle forbindelser og forbindelser med de nationale parlamenter (1999-2004); direktør for eksterne forbindelser (2004-2006); direktør for lovgivningsmæssige anliggender i Juridisk Tjeneste (2006-2011); forfatter til flere udgivelser om italiensk civilret og EU-ret; dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2011.

René Barents

Født i 1951; juridisk embedseksamen, særlig eksamen i økonomi (Erasmus Universiteit Rotterdam, 1973); dr.jur. (Universiteit Utrecht, 1981); forsker i EU-ret og international økonomisk ret (1973-1974) og lektor i EU-ret og økonomisk ret ved Europainstitutttet ved Universiteit Utrecht (1974-1979) og Universiteit Leiden (1979-1981); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1981-1986), derefter afdelingsleder for vedtægtsbestemte rettigheder ved Domstolen (1986-1987); medlem af Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Juridiske Tjeneste (1987-1991); referendar ved Domstolen (1991-2000); afdelingsleder (2000-2009), derefter direktør for direktoratet »Ressourcer og Dokumentation« ved Den Europæiske Unions Domstol (2009-2011); professor (1988-2003) og professor honoris causa (siden 2003) i EU-ret ved Universiteit Maastricht; rådgiver ved appelretten i 's-Hertogenbosch (1993-2011); medlem af Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (siden 1993); talrige udgivelser om EU-ret; dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2011.

Kieran Bradley

Født i 1957; juridisk embedseksamen (Trinity College, Dublin, 1975-1979); forskningsassistent for senator Mary Robinson (1978-1979 og 1980); »Pádraig Pearse«-stipendiat til studier ved Europakollegiet (1979); postgraduatstudier i EU-ret ved Europakollegiet (1979-1980); juridisk afgangseksamen fra University of Cambridge (1980-1981); praktikant i Europa-Parlamentet (Luxembourg, 1981); fuldmægtig i sekretariatet for Europa-Parlamentets Retsudvalg (Luxembourg, 1981-1988); medlem af Europa-Parlamentets Juridiske Tjeneste (Bruxelles, 1988-1995); referendar ved Domstolen (1995-2000); lektor i EU-ret ved Harvard Law School (2000); medlem af Europa-Parlamentets Juridiske Tjeneste (2000-2003), derefter kontorchef (2003-2011) og direktør (2011); forfatter til talrige udgivelser; dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2011.

Waltraud Hakenberg

Født i 1955; jurastudier i Regensburg og Genève (1974-1979); første statseksamen (1979); overbygningsstudier i EF-ret ved Europakollegiet i Brugge (1979-1980); dommerfuldmægtig i Regensburg (1980-1983); dr.jur. (1982); anden statseksamen (1983); advokat i München og Paris (1983-1989); tjenestemand ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1990-2005); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (hos dommer Jann, 1995-2005); undervisning ved flere universiteter i Tyskland, Østrig, Schweiz og Rusland; æresprofessor ved Saar-Universität (siden 1999); medlem af diverse juridiske komitéer, selskaber og udvalg; talrige udgivelser om fællesskabsret og sagsbehandlingen ved Fællesskabets retsinstanser; justitssekretær ved Personaleretten siden den 30. november 2005.

2. Ændringer i sammensætningen af Personaleretten i 2012

Der har ikke været nogen ændringer i sammensætningen af Personaleretten i 2012.

3. Rettens sammensætning efter rangfølge

Fra den 1. januar 2012 til den 31. december 2012

S. VAN RAEPENBUSCH, præsident for Personaleretten

H. KREPPEL, afdelingsformand

M.I. ROFES i PUJOL, afdelingsformand

I. BORUTA, dommer

E. PERILLO, dommer

R. BARENTS, dommer

K. BRADLEY, dommer

W. HAKENBERG, justitssekretær

4. Tidligere medlemmer af Personaleretten

Heikki Kanninen (2005-2009)

Haris Tagaras (2005-2011)

Stéphane Gervasoni (2005-2011)

Præsident

Paul J. Mahoney (2005-2011)

C – Statistik over retssagerne ved Personaleretten

Samlet oversigt for Personaleretten

1. Indbragte, afsluttede, verserende sager (2008-2012)

Indbragte sager

2. Antallet af sager pr. sagsøgt institution i procent (2008-2012)
3. Processprog (2008-2012)

Afsluttede sager

4. Domme og kendelser – dommerkollegierne (2012)
5. Sagernes udfald (2012)
6. Foreløbige forholdsregler (2008-2012)
7. Sagsbehandlingstid i måneder (2012)

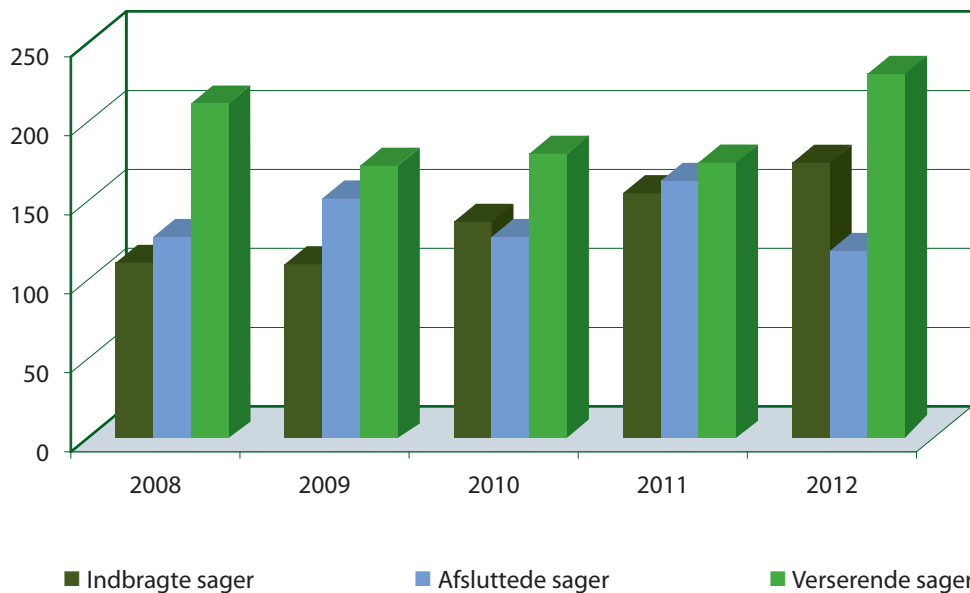
Verserende sager pr. 31. december

8. Dommerkollegierne (2008-2012)
9. Antal sagsøgere (2012)

Øvrige poster

10. Personalerettens afgørelser, som er blevet appelleret til Retten (2008-2012)
11. Appelsagernes udfald ved Retten (2008-2012)

1. Samlet oversigt for Personaleretten – indbragte, afsluttede, verserende sager (2008-2012)

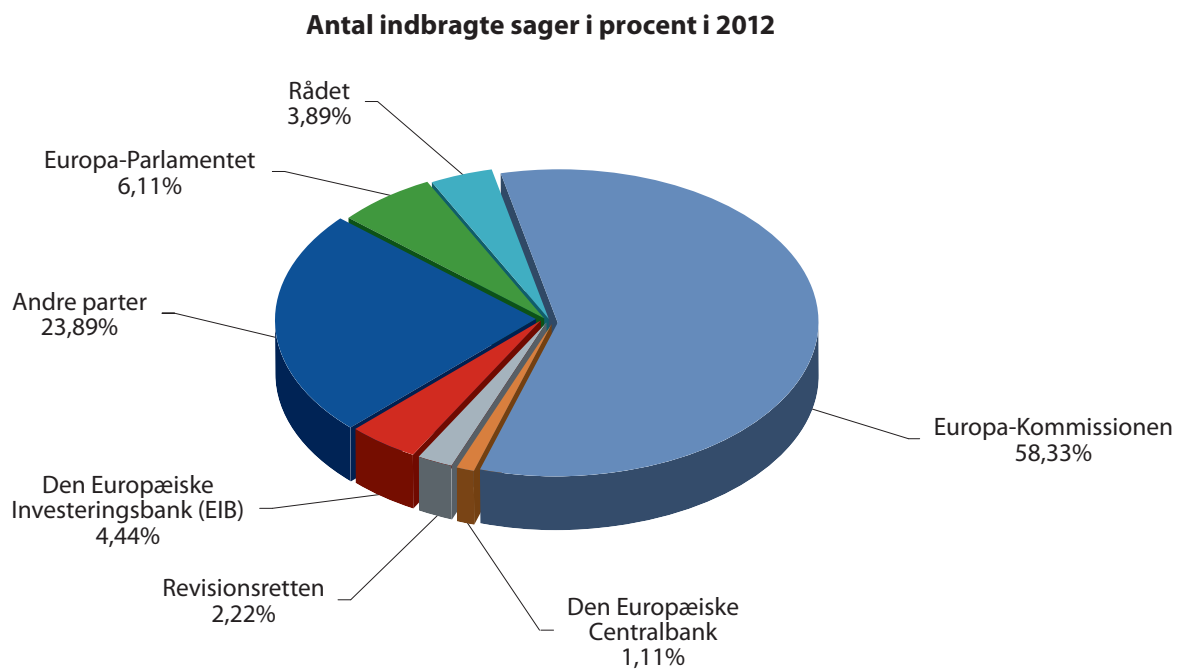

	2008	2009	2010	2011	2012
Indbragte sager	111	113	139	159	178
Afsluttede sager	129	155	129	166	121
Verserende sager	217	175	185	178	235 ¹

Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

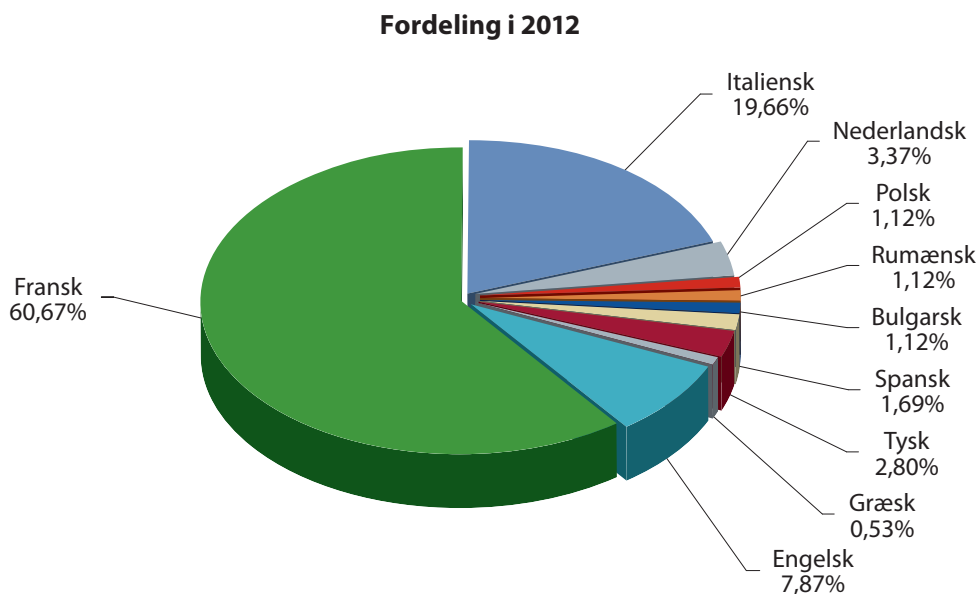
¹ Heraf 25 udsatte sager.

2. Indbragte sager – antallet af sager pr. sagsøgt institution i procent (2008-2012)

	2008	2009	2010	2011	2012
Europa-Parlamentet	14,41%	8,85%	9,35%	6,29%	6,11%
Rådet	4,50%	11,50%	6,47%	6,92%	3,89%
Europa-Kommissionen	54,95%	47,79%	58,99%	66,67%	58,33%
Den Europæiske Unions Domstol		2,65%	5,04%	1,26%	
Den Europæiske Centralbank	2,70%	4,42%	2,88%	2,52%	1,11%
Revisionsretten	5,41%	0,88%		0,63%	2,22%
Den Europæiske Investeringsbank (EIB)	1,80%	0,88%	5,76%	4,32%	4,44%
Andre parter	16,21%	23,01%	11,51%	11,40%	23,89%
I alt	100%	100%	100%	100%	100%

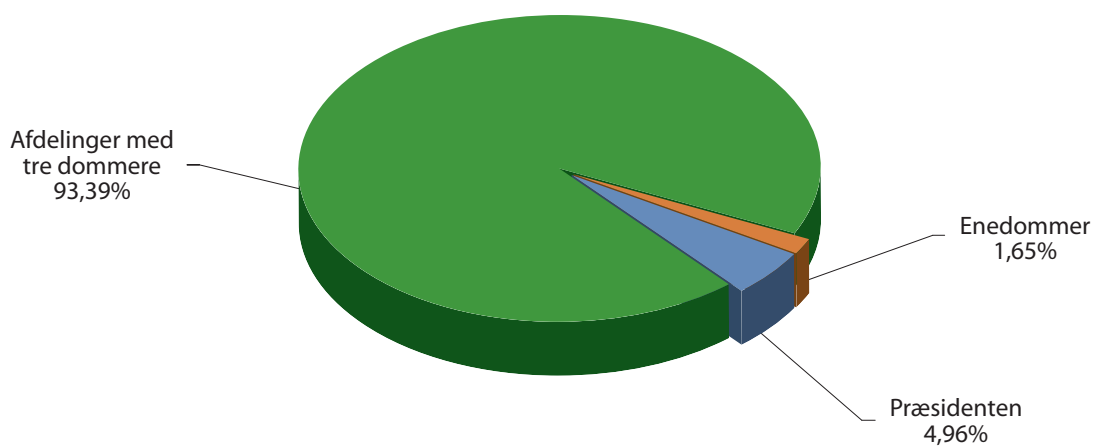
3. Indbragte sager – processprog (2008-2012)

Processprog	2008	2009	2010	2011	2012
Bulgarsk					2
Spansk	1	1	2	2	3
Tjekkisk		1			
Tysk	10	9	6	10	5
Græsk	3	3	2	4	1
Engelsk	5	8	9	23	14
Fransk	73	63	105	87	108
Italiensk	6	13	13	29	35
Litauisk	2				
Ungarsk	1			1	
Nederlandsk	8	15	2	1	6
Polsk	1			1	2
Portugisisk	1				
Rumænsk					2
Slovakisk				1	
I alt	111	113	139	159	178

Processproget er det sprog, som sagen er blevet anlagt på, og afspejler ikke sagsøgerens modersmål eller nationalitet.

4. Afsluttede sager – domme og kendelser – dommerkollegierne (2012)

	Domme	Kendelser om sagens slettelse efter mindelig bilæggelse ¹	Andre afgørelser om afslutning af sager	I alt
Plenum				
Afdelinger med tre dommere			6	6
Enedommer	62	4	47	113
Præsidenten			2	2
I alt	62	4	55	121

¹ I løbet af 2012 tog Personaleretten uden resultat initiativ til yderligere 18 forsøg på mindelig bilæggelse.

5. Afsluttede sager – sagernes udfald (2012)

	Domme			Kendelser				I alt
	Annullation af beslutningen eller sagsøgte dømt	Sager, hvori der er givet delvist medhold	Frifindelse, uforholdent at træffe afgørelse	Sager eller begæringer, hvor det er åbenbart, at de skal afvises eller forkastes	Mindelig bilæggelse efter dommerkollegiets indgriben	Slettelse på andet grundlag, uforholdent at træffe afgørelse eller hjemvisning	Begæringer taget helt eller delvis til følge (særlige procedurer)	
Ansættelse/udnævnelse/indplacering i lønklasse	2	1	4	1	1	1		10
Arbejdsvilkår/ferie	1							1
Bedømmelse/forfremmelse		1	5	4	2	8		20
Disciplinære procedurer			4					4
Løn og godtgørelser	1		5	2		2		10
Opsigelse eller ikke forlængelse af en midlertidig ansats kontrakt		2	4			1		7
Pensioner og invaliditetsydelse		1	1	1		1		4
Placering i tjenesten/omplacering	1		2			1		4
Social sikring/erhvervssygdom/ulykker		1	5	2		4		12
Udvælgelsesprøver			13	3	1	5		22
Andre		1	7	7		7	5	27
I alt	5	7	50	20	4	30	5	121

6. Foreløbige forholdsregler (2008-2012)

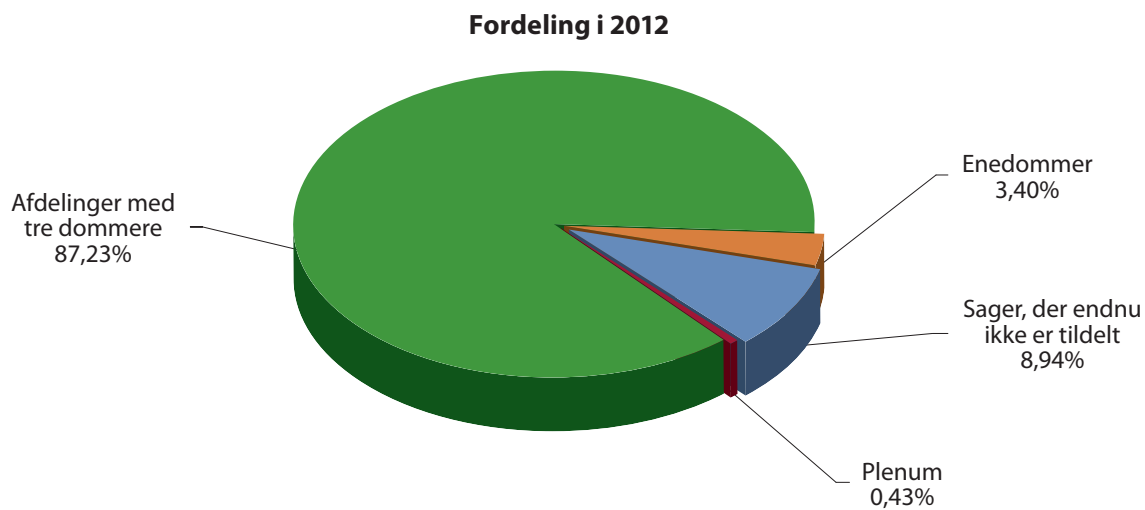
Afsluttede begæringer vedrørende foreløbige forholdsregler		Sagernes udfald		
		Helt eller delvist imødekommet	Begæring ikke taget til følge	Slettelse
2008	4		4	
2009	1	1		
2010	6		4	2
2011	7		4	3
2012	11		10	1
I alt	29	1	22	6

7. Afsluttede sager – sagsbehandlingstid i måneder (2012)

Indbragte sager		Gennemsnitlig sagsbehandlingstid	
		Samlet sagsbehandlingstid	Sagsbehandlingstid – omfatter ikke varigheden af eventuel udsættelse
Domme	62	19,4	19,3
Kendelser	59	12,3	10,1
I alt	121	15,9	14,8

Varigheden angives i måneder og tiendedele af måneder.

8. Verserende sager pr. 31. december – dommerkollegierne (2008-2012)

	2008	2009	2010	2011	2012
Plenum	5	6	1		1
Præsidenten	2	1	1	1	
Afdelinger med tre dommere	199	160	179	156	205
Enedommer				2	8
Sager, der endnu ikke er tildelt	11	8	4	19	21
I alt	217	175	185	178	235

9. Verserende sager pr. 31. december – antal sagsøgere

De verserende sager med det højeste antal sagsøgere i 2012

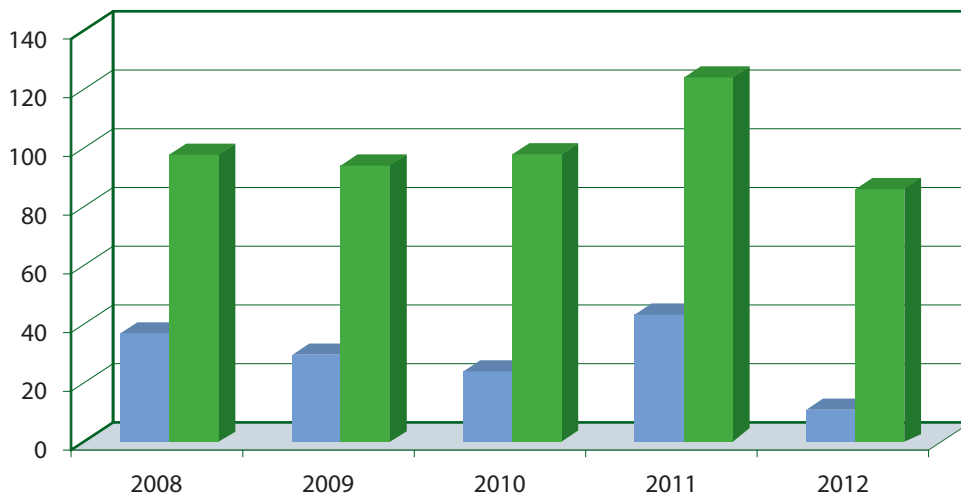
Antal sagsøgere	Sagsområder
535 (2 sager)	Tjenestemandsvedtægten – løn – årlig tilpasning af vederlag og pensioner til tjenestemænd og øvrige ansatte – vedtægtens artikel 64, 65, 65 a og bilag XI – Rådets forordning (EU) nr. 1239/2010 af 20. december 2010 – omregningskoefficient – tjenestemænd i Ispra
169	Tjenestemandsvedtægten – ansatte ved ECB – reform af pensionsordningen
37 (26 sager)	Tjenestemandsvedtægten – pensioner – artikel 11, stk. 2 og 3, i vedtægtens bilag VIII om overførsel af pensionsrettigheder
33	Tjenestemandsvedtægten – EIB – pensioner – reform af pensionsordningen
25	Tjenestemandsvedtægten – forfremmelse – forfremmelsesperioden 2010 og 2011 – fastsættelse af forfremmelsestærsklerne
19	Tjenestemandsvedtægten – Parlamentets personaleudvalg – valg – uregelmæssigheder i valgproceduren
16 (3 sager)	Tjenestemandsvedtægten – løn – familieydelser – skolepenge – tildelingsbetingelser
13	Tjenestemandsvedtægten – hjælpeansatte – midlertidigt ansatte – ansættelsesbetingelser – kontraktens varighed
10	Tjenestemandsvedtægten – kontraktansat personale – midlertidigt ansatte – ansættelsesbetingelser – kontraktens varighed
10 (2 sager)	Tjenestemandsvedtægten – almindelig udvælgelsesprøve – meddelelse om udvælgelsesprøve EPSO/AD/204/10 – ikke tilladelse til deltagelse i næste trin af udvælgelsesprøven som følge af det resultat, der blev opnået på grundlag af kvalifikationbeviser
10 (10 sager)	Tjenestemandsvedtægten – Procedurer – taksering af udgifter

Ordet »vedtægt« anvendes for både vedtægten for tjenestemænd og ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i Den Europæiske Union.

Samlet antal sagsøgere for samtlige verserende sager (2008-2012)

	Samlet antal sagsøgere	Samlet antal verserende sager
2008	1 161	217
2009	461	175
2010	812	185
2011	1 006	178
2012	1 086	235

10. Diverse – Personalerettens afgørelser, som er blevet appelleret til Retten (2008-2012)

Antal appellerede afgørelser

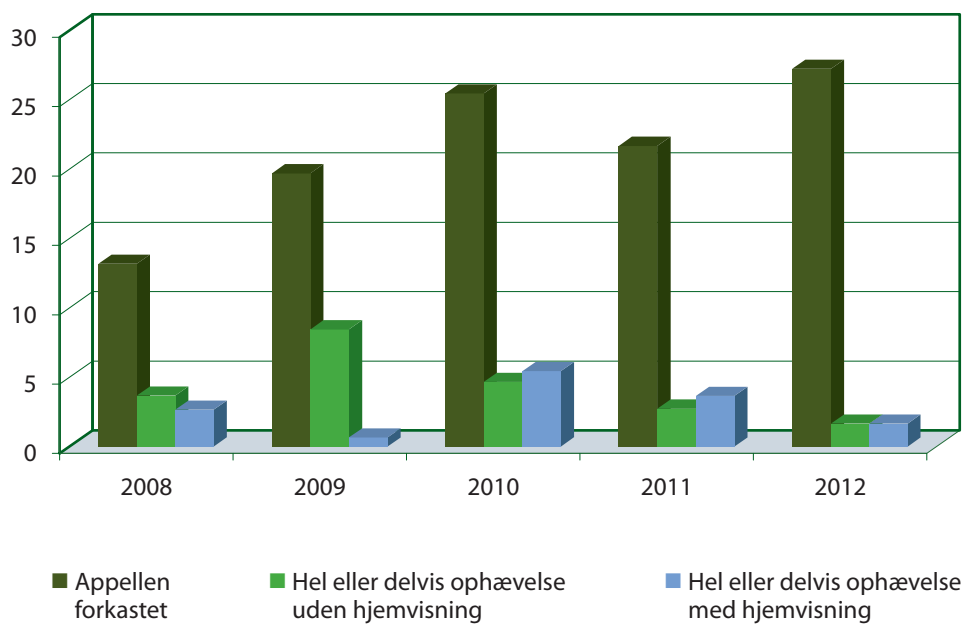
■ Samlet antal afgørelser, der kan appelleres¹

	Antal appellerede afgørelser	Samlet antal afgørelser, der kan appelleres ¹	Procentdel afgørelser, der er appelleret ²
2008	37	99	37,37%
2009	30	95	31,58%
2010	24	99	24,24%
2011	44	126	34,92%
2012	11	87	12,64%

¹ Domme og kendelser afsagt i referenceåret, hvorved sager afvises, kendelser i sager om foreløbige forholdsregler, om, at det er uforholdent at træffe afgørelse, eller om afslag på begæring om intervention.

² Det er muligt, at denne procentdel for et givet år ikke svarer til antallet af afgørelser afsagt i referenceåret, der kan appelleres, såfremt fristen for iværksættelse af appel overlapper to kalenderår.

11. Diverse – appelsagernes udfald ved Retten (2008-2012)

	2008	2009	2010	2011	2012
Appellen forkastet	14	21	27	23	29
Hel eller delvis ophævelse uden hjemvisning	4	9	4	3	2
Hel eller delvis ophævelse med hjemvisning	3	1	6	4	2
I alt	21	31	37	30	33

Kapitel IV

Møder og besøg

A – Officielle besøg og arrangementer ved Domstolen, Retten og Personaleretten i 2012

Domstolen

12. januar	R.D. Iftimie, Rumæniens ambassadør i Luxembourg
31. januar	J. Peumans, formand for det flamske parlament, ledsaget af en delegation af medlemmer af det flamske parlament
6. februar	R. Montgomery, Irlands faste repræsentant ved Den Europæiske Union
9. februar	Besøg i anledning af regionsmødet mellem Den Franske Republiks ambassadører i Europa
9. februar	H.M. Szpunar, Republikken Polens viceudenrigsminister
9. februar	D. Reynders, Kongeriget Belgiens vicepremierminister og minister for udenrigsforhold, handel og europæiske anliggender
12.-14. februar	Delegation fra de øverste tysksprogede domstole (»Sechser-Treffen«)
16. februar	M. Nĕmcová, formand for Deputeretkammeret i Den Tjekkiske Republiks parlament
16. februar	M. Schulz, Europa-Parlamentets formand
27. februar	V.A. Chizhov, Den Russiske Føderations ambassadør til Den Europæiske Union
1. marts	D. Christofias, Republikken Cyperns præsident
5. marts	A. Dastis Quecedo, Kongeriget Spaniens faste repræsentant ved Den Europæiske Union
7. marts	A. Avello Díez del Corral, Kongeriget Spaniens ambassadør i Luxembourg
14. marts	P. Kaukoranta, generaldirektør i den juridiske tjeneste ved Republikken Finlands udenrigsministerium
22. og 23. marts	Delegation fra Kongeriget Sveriges øverste administrative domstol
29. marts	L. Teirlinck, Kongeriget Belgiens ambassadør i Luxembourg, og J.-F. Terral, Den Franske Republiks ambassadør i Luxembourg
23. og 24. april	Delegation fra Den Tjekkiske Republiks øverste domstol
23.-25. april	Delegation fra Domstolen for Det Centralafrikanske Økonomiske og Monetære Fællesskab (CEMAC), Domstolen for Det Økonomiske Fællesskab af Vestafrikanske Stater (Ecowas) og Domstolen for Den Vestafrikanske Økonomiske og Monetære Union (UEMOA)
27. april	D. Teixeira de Abreu Fezas Vital, Den Portugisiske Republiks faste repræsentant ved Den Europæiske Union
3. maj	K. Massimov, Republikken Kasakhstans premierminister
3. maj	X. Bettel, Luxembourgs borgmester
14. maj	W. Hoyer, formand for Den Europæiske Investeringsbank
30. maj	S. Day O'Connor, tidligere dommer ved Amerikas Forenede Staters øverste domstol
6. juni	D. Gros, Metz' borgmester

11. juni	D. Vaughan, ordfører for Europa-Parlamentets budgetudvalg
15. og 16. juni	Konference i sammenslutningen af referendarer og tidligere referendarer ved Den Europæiske Unions Domstol
25. juni	Ceremoni i anledning af den officielle afsløring af et værk af Jens Birkemose, udlånt til Domstolen af Kongeriget Danmark, med deltagelse af Nicolai Wammen, Kongeriget Danmarks europaminister
25.-27. juni	Delegation fra Det Økonomiske Fællesskab af Vestafrikanske Staters Domstol (Ecowas)
11. juli	J.-U. Hahn, vicepremierminister og minister for justits, integration og europæiske anliggender i Hessen (Tyskland)
16. juli	O. Miljenić, Republikken Kroatiens justitsminister, B. Hrvatin, præsident for Republikken Kroatiens øverste domstol, og S. Petrović, professor i jura ved universitetet i Zagreb
14. september	Cypriotiske medlemmer af Europa-Parlamentet
24. og 25. september	UK and Ireland Judicial and Academic Visit
25. september	A. Seban, leder af Centre Pompidou
2. oktober	C. Gläser, Forbundsrepublikken Tysklands ambassadør i Luxembourg
8. oktober	Overdragelse af »Festschrift« til P. Lindh, tidligere medlem af Domstolen
25. oktober	F. Mulholland, Lord Advocate of Scotland
7. november	Delegation af højtstående dommere fra Sydøsteuropa
12. og 13. november	6. Luxemburger Expertenforum zur Entwicklung des Unionsrechts
26. november	Delegation fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol
30. november	N. Stefanovic, formand for Republikken Serbiens Nationalforsamling
3. og 4. december	Seminar for dommere
4. december	Afsløring af et jubilæumsfrimærke fra det luxembourgske post- og teleselskab i anledning af Domstolens 60-års jubilæum
12. december	M. Entin, Den Russiske Føderations ambassadør i Luxembourg

Retten

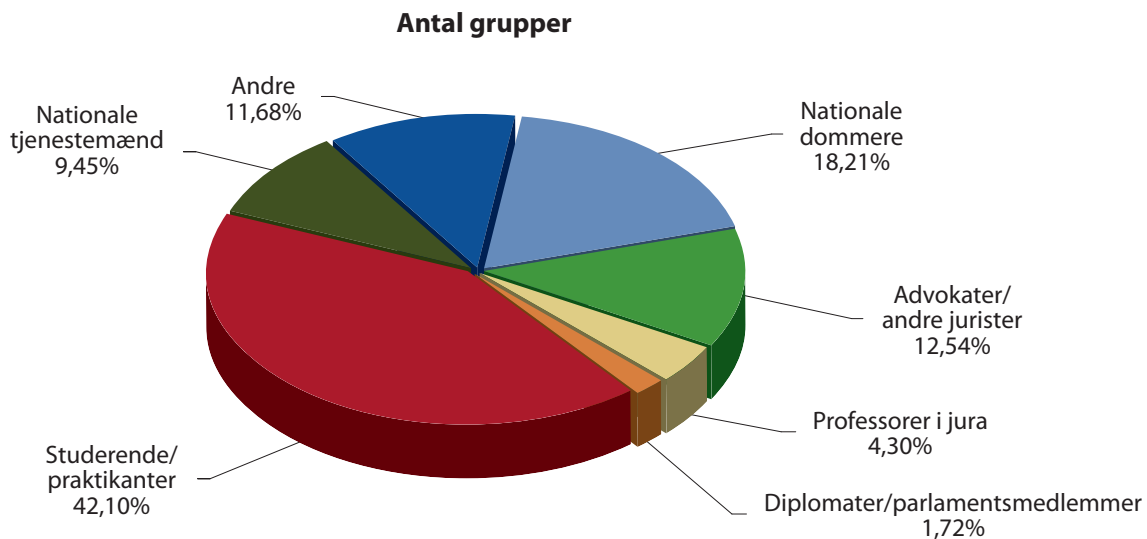
24. januar	Besøg af en belgisk delegation vedrørende domstolsvirksomheden
3. februar	Besøg af en delegation fra Storhertugdømmet Luxembourgs udenrigsministerium
11. maj	Besøg af en delegation fra Republikken Kroatiens justitsministerium
6. juni	Besøg af en delegation fra »Public Law Discussion Forum«
23. oktober	Besøg af »RELEX-Gruppen – Sanktioner« bestående af repræsentanter for medlemsstaterne, EU-Udenrigstjenesten og Kommissionens og Rådets Juridiske Tjenester

Personaleretten

12. september 2012	Besøg af M. de Sola Domingo, Europa-Kommissionens ombudstjeneste
26. september 2012	Besøg af P.N. Diamandouros, Den Europæiske Ombudsmand

B – Studiebesøg

1. Opdeling i grupper (2012)

	Nationale dommere	Advokater/andre jurister	Professorer i jura	Diplomater/ parlamentsmedlemmer	Studerende/praktikanter	Nationale tjenestemænd	Andre	I alt
Antal grupper	106	73	25	10	245	55	68	582

2. Studiebesøg – fordeling mellem medlemsstater (2012)

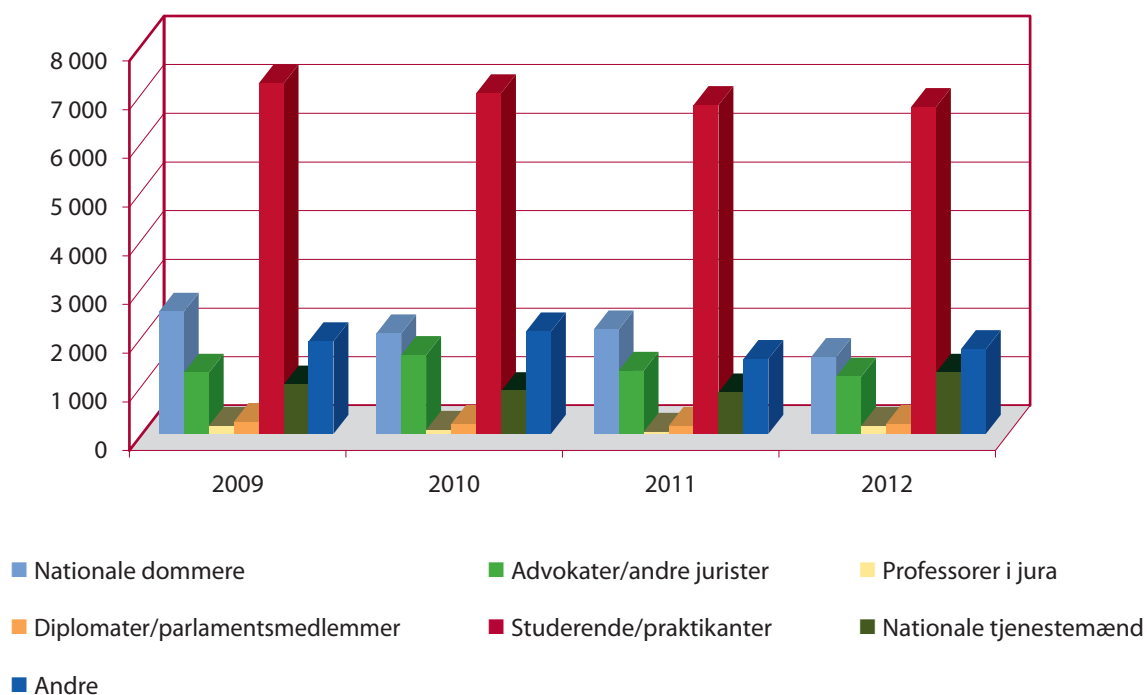
	Antal besøgende								Antal grupper
	Nationale dommere	Advokater/ andre jurister	Professorer i jura	Diplomater/ parlaments-medlemmer	Studerende/ praktikanter	Nationale tjenestemænd	Andre	I alt	
BE	12	72	28		628		84	824	25
BG	28	52				18	5	103	7
CZ	4				86	60		150	8
DK	75	50		13	51	16	23	228	10
DE	295	191		43	861	172	1 037	2 599	97
EE									
IE	4				45			49	4
EL	10				28			38	3
ES	25	95			132		10	262	18
FR	186			25	743	49	275	1 278	54
IT		20	18		390			428	32
CY	6				16			22	4
LV		3			15			18	6
LT	8				8			16	8
LU	14	15		19	55		12	115	6
HU					44			44	1
MT									
NL		24		40	109	11		184	8
AT	34	17		48	207		24	330	14
PL									
PT		48			145			193	8
RO	10	21			10	16		57	9
SI			5		128		32	165	9
SK					45			45	3
FI	24	6					20	50	3
SE	85	20	52		49			206	8
UK	36	32			46		9	123	12
Tredjelande	436	73	79	33	1 169	96	98	815	122
Blandede grupper (EU)	246	434			1 556	793	89	3 118	103
I alt	1 538	1 173	182	221	6 566	1 231	1 718	12 629	582

3. Seminar for nationale dommere (2012)

BE	6	DK	3	IE	2	FR	8	LV	3	HU	3	AT	3	RO	4	FI	3
BG	2	DE	8	EL	5	IT	3	LT	3	MT	1	PL	5	SI	2	SE	0
CZ	2	EE	1	ES	5	CY	2	LU	2	NL	7	PT	4	SK	3	UK	5

I alt 95

4. Udviklingen i antal og typer af besøgende (2009-2012)

Antal besøgende

	Nationale dommere	Advokater/andre jurister	Professorer i jura	Diplomater/parlamentsmedlemmer	Studerende/praktikanter	Nationale tjenestemænd	Andre	I alt
2009	2 463	1 219	156	262	7 053	1 016	1 854	14 023
2010	2 037	1 586	84	193	6 867	870	2 078	13 715
2011	2 087	1 288	47	146	6 607	830	1 507	12 512
2012	1 538	1 173	182	221	6 566	1 231	1 718	12 629

C – Højtidelige retsmøder

14. maj	Højtideligt retsmøde i anledning af den delvise fornyelse af medlemmerne af Revisionsretten
17. september	Højtideligt retsmøde i anledning af G. Berardis' tiltræden som dommer ved Retten
8. oktober	Højtideligt retsmøde i anledning af den delvise fornyelse af medlemmerne af Domstolen i anledning af afdelingsformand J.N. Cunha Rodrigues', førstegeneraladvokat J. Mazáks og dommerne K. Schiemanns og Ena Cremonas fratræden, og J.L. da Crux Vilças tiltræden som dommer, M. Wathelets tiltræden som generaladvokat og C. Vajdas tiltræden som dommer samt E. Buttigiegs tiltræden som dommer ved Retten
28. november	Højtideligt retsmøde i anledning af generaladvokat V. Trstenjaks fratræden og N. Wahls tiltræden som generaladvokat ved Domstolen
4. december	Højtideligt retsmøde i anledning af Domstolens 60-års jubilæum

D – Besøg og deltagelse i officielle arrangementer

Domstolen

1. januar	Domstolen repræsenteret i Valletta ved nytårsceremonien efter indbydelse fra Republikken Maltas præsident
3. januar	Domstolen repræsenteret i Bruxelles ved nytårsreceptionen afholdt af Cour de cassation de Belgique
9. januar	Domstolen repræsenteret i Paris ved det højtidelige retsmøde ved Cour de cassation de la République française
11. januar	Domstolen repræsenteret i Luxembourg ved nytårsreceptionen efter indbydelse fra Hans Kongelige Højhed Storhertugen
12. januar	Domstolen repræsenteret i Berlin ved nytårsreceptionen efter indbydelse fra Forbundsrepublikken Tysklands præsident
19. januar	Domstolen repræsenteret i Bruxelles ved nytårsreceptionen efter indbydelse fra Kongeriget Belgiens faste repræsentation ved Den Europæiske Union
20. januar	Domstolen repræsenteret i München ved den officielle ceremoni i anledning af R. Mellinghoffs tiltræden som præsident for forbundsfinansdomstolen
24. januar	Domstolen repræsenteret i Bruxelles ved en middag afholdt af det danske formandskab for Den Europæiske Union
26. januar	Domstolen repræsenteret i Rom ved ceremonien for retsårets indledning ved den øverste kassationsdomstol
27. januar	Deltagelse af en delegation fra Domstolen i det højtidelige retsmøde og seminar »Comment assurer une plus grande implication des juridictions nationales dans le système de la Convention«, afholdt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i Strasbourg
30. januar	Domstolen repræsenteret i Bologna efter indbydelse fra universitetet i Bologna ved ceremonien for tildeling af graden doktor honoris causa i internationale forhold til G. Napolitano, Republikken Italiens præsident
8. februar	Domstolen repræsenteret i Berlin ved »Rechtspolitischen Neujahrsempfang« efter indbydelse fra Forbundsrepublikken Tysklands justitsminister
1. marts	Domstolens repræsenteret i Helsinki ved indsættelsesceremonien for Republikken Finlands præsident, S. Niinistö
15. og 16. marts	Domstolen repræsenteret i København ved et seminar afholdt i anledning af det danske formandskab af det danske justitsministerium om emnet »The Practical Application of the EU Charter of Fundamental Rights«
22. marts	Deltagelse fra Domstolens præsident i rundbordsdebatten på universitetet i Luxembourg om emnet »L'Europe après la crise«, afholdt i anledning af statsbesøget af Kongeriget Nederlandenes dronning
2.-6. april	Officielt besøg i Den Russiske Føderation af en delegation fra Domstolen

4. april	Domstolen repræsenteret i Warszawa ved forfatningsdomstolens generalforsamling og afholdelse af en tale om emnet »Les questions préjudicielles de la Cour constitutionnelle«
16.-19. maj	Domstolen repræsenteret i Sankt Petersborg ved »Second Petersburg International Legal Forum«
16.-20. maj	Officielt besøg i Rumænien af en delegation fra Domstolen
17.-19. maj	Domstolen repræsenteret i Cádiz ved »The 9th Ibero-American Conference on Constitutional Justice«
22. og 23. maj	Domstolen repræsenteret i Nicosia; afholdelse af tale om »Développements récents dans la jurisprudence de la Cour en matière de fiscalité directe à l'égard des citoyens« inden for rammerne af Fiscalisprogrammet, afholdt af Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Beskatning og Toldunion i forening med det cypriotiske finansministerium
30. maj – 2. juni	Deltagelse af en delegation fra Domstolen i den 25. FIDE-kongres i Tallinn
1. juni	Domstolen repræsenteret i Rom efter indbydelse fra Republikken Italiens præsident til ceremonien i anledning af nationaldagen
25. og 26. juni	Domstolen repræsenteret i Madrid ved det 23. sammentræde i Sammenlutningen af Statsråd og Forvaltningsdomstole i Den Europæiske Union
5. juli	Domstolen repræsenteret i Limassol ved indledningen af det cypriotiske formandskab for Rådet for Den Europæiske Union efter indbydelse fra Republikken Cyperns præsident
24. juli	Domstolens deltagelse i Athen i anledning af receptionen afholdt af Den Helleniske Republiks præsident i anledning af årsdagen for republikkens oprettelse
1.-4. september	Officielt besøg i Republikken Cypern af en delegation fra Domstolen
4.-7. september	Domstolen repræsenteret i Dublin ved »16th Symposium of European Patent Judges«
21. september	Deltagelse af en delegation fra Domstolen ved »69. Deutscher Juristentag« i München
28. september	Deltagelse af Domstolens præsident i konferencen afholdt af European Law Institute i Bruxelles og afholdelse af den afsluttende tale
1. oktober	Domstolen repræsenteret i London ved »Opening of the Legal Year«
1. oktober	Domstolen repræsenteret i Wien ved »Verfassungstag«
2. oktober	Domstolen repræsenteret i Nicosia ved konferencen om »Effective enforcement of the competition rules in the EU«, afholdt af Republikken Cyperns kommission for konkurrencebeskyttelse
3. oktober	Domstolen repræsenteret i München ved ceremonierne afholdt inden for rammerne af »Tag der Deutschen Einheit«
26. oktober	Domstolen repræsenteret i Paris ved det 5. sammentræde i Netværket af Præsidenterne for Den Europæiske Unions Øverste Domstole om emnet »Nomination des juges à la cour suprême, à la Cour de justice de l'Union européenne et à la Cour européenne des droits de l'homme«
9. november	Domstolen repræsenteret i Strasbourg ved »Roundtable discussion on leading asylum cases« ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol

15. og 16. november	Domstolen repræsenteret efter indbydelse fra det cypriotiske formandskab for Rådet for Den Europæiske Union ved symposiet »Fundamental rights in the EU; three years after Lisbon« og afholdelse af tale om »Fundamental rights in the EU – The Luxembourg perspective« ved Europa-Kollegiet i Brugge
23. november	Domstolen repræsenteret i Bruxelles ved seminariet afholdt af Sammenslutningen af Statsråd og Forvaltningsdomstole i Den Europæiske Union om emnet »Accès des citoyens à la justice et organisations juridictionnelles en matière d'environnement – Spécificités nationales et influences du droit de l'Union européenne«
29. november	Domstolen repræsenteret i Bruxelles ved fejringen af den rumænske nationaldag
6. december	Domstolen repræsenteret i Helsinki efter indbydelse fra Republikken Finlands præsident til den årlige reception i anledning af uafhængighedsdagen
20. december	Domstolen repræsenteret i Ljubljana efter indbydelse fra præsidenten for forfatningsdomstolen til receptionen i anledning af Republikken Sloveniens nationaldag

Retten

8. februar	Retten repræsenteret i Berlin ved receptionen »Rechtspolitischen Neujahrsempfang 2012« afholdt af forbundsjustitsministeren
8. marts	Retten repræsenteret ved Det Forenede Kongeriges ambassade i Luxembourg i anledning af statssekretæren for justitsspørgsmåls besøg
22. maj	Retten repræsenteret ved »Queen's Royal Garden Party« i Buckingham Palace
27.-29. maj	Retten repræsenteret ved det officielle besøg i Vilnius efter indbydelse fra Republikken Litauens præsident
30. maj – 2. juni	Retten repræsenteret ved den 25. FIDE-kongres i Tallinn, Estland
23. juni	Retten repræsenteret ved fejringen af højtideligt tedeum, efterfulgt af en reception, ved det storhertugelige hof i anledning af den luxembourgske nationaldag
8.-10. juli	Retten repræsenteret i Paris ved et studiebesøg ved det franske Conseil d'État
1. oktober	Retten repræsenteret i Wien ved den højtidelige fejring af 92-års-jubilæet for Republikken Østrigs forfatning
1. oktober	Retten repræsenteret i London ved ceremonien for retsårets indledning i Westminster Abbey
3. oktober	Retten repræsenteret ved receptionen afholdt af Forbundsrepublikken Tysklands præsident i anledning af nationaldagen
29.-31. oktober	Retten repræsenteret ved det officielle besøg i Sofia efter indbydelse fra Republikken Bulgariens vicepræsident

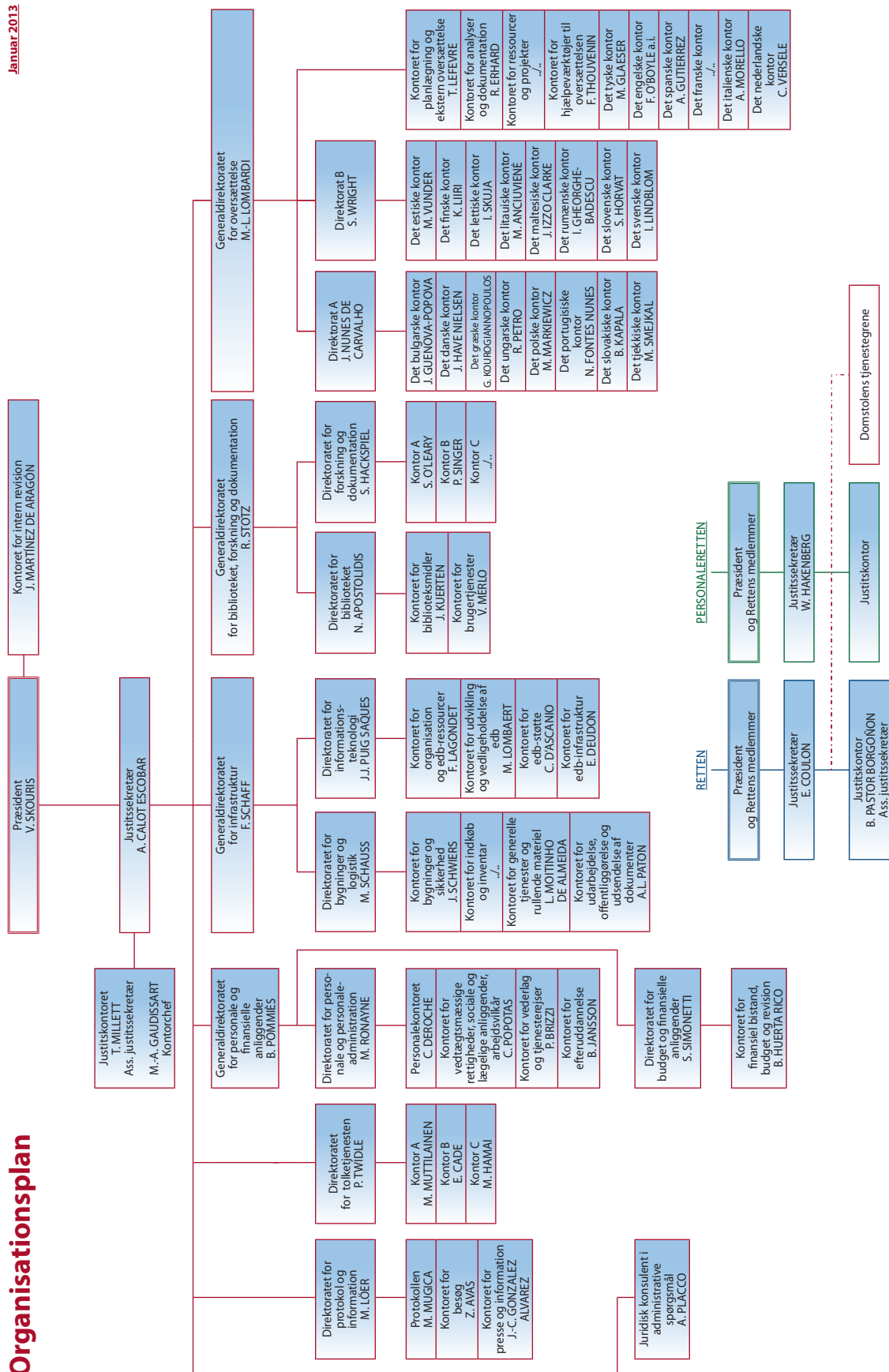
6. december	Retten repræsenteret i Helsinki ved den officielle reception afholdt af Republikken Finlands præsident i anledning af uafhængighedsdagen
20. december	Retten repræsenteret på forfatningsdagen efter indbydelse fra præsidenten for Republikken Sloveniens forfatningsdomstol

Personaleretten

29. og 30. oktober	Besøg ved det italienske statsråd i Rom
--------------------	---

Organisationsplan

Den Europæiske Unions Domstol

**Årsrapport 2012 – Oversigt over arbejdet ved Den Europæiske Unions Domstol,
Den Europæiske Unions Ret og EU-Personaleretten**

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor

2013 — 262 s. — 21 x 29,7 cm

Katalognummer: QD-AG-13-001-DA-C

ISBN 978-92-829-1263-8

doi:10.2862/85222

ISSN 1831-8401

■ Publikationskontoret

ISBN 978-92-829-1263-8

9 789282 912638

SÅDAN FÅR MAN FAT I PUBLIKATIONER FRA EU

Gratis publikationer:

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Hos Den Europæiske Unions repræsentationer eller delegationer.
Kontaktoplysninger kan findes på: <http://ec.europa.eu>
eller fås ved at sende en fax til +352 2929-42758.

Betalingspublikationer:

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Betalingsabonnementer (f.eks. *Den Europæiske Unions Tidende* og samlinger af afgørelser fra Den Europæiske Unions Domstol):

- Via Den Europæiske Unions Publikationskontors salgskontorer
(http://publications.europa.eu/others/agents/index_da.htm).

